

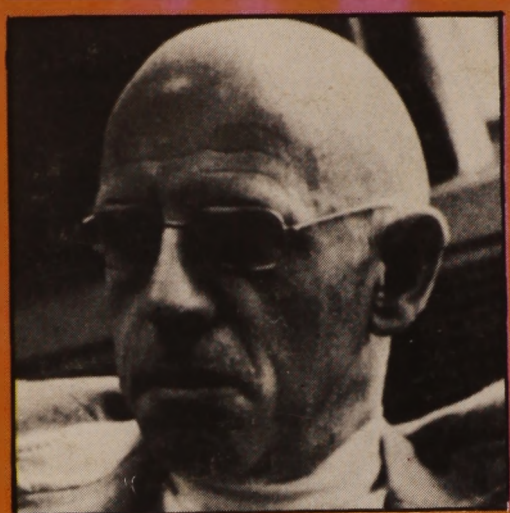
Περίοδος Β'
Τεύχος 531
Παρασκευή
3 Σεπτεμβρίου 1991
Δρχ. 300

● ΠΑΣΟΚ: ΤΡΕΙΣ ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ,
ΠΑΛΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ!

● ΥΠΟΚΛΟΠΕΣ: ΤΑ ΠΟΝΤΙΚΙΑ (ΤΗΣ ΕΥΠ)
ΓΡΥΛΙΖΟΥΝ ΣΑΝ
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

● ΠΟΝΤΙΟΙ: Η ΝΕΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ
ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟ
ΤΗΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ

ΜΙΣΕΛ ΦΟΥΚΩ

ΚΑΤΣΕ ΡΕ ΠΡΟΕΔΡΕ...
ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΥΠΕΡ
ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ!

ΕΤΣΙ ΜΟΥ 'ΡΧΕΤΑΙ
ΝΑ ΚΑΝΩ ΕΝΑ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΑΝ ΘΕΛΕΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ... ΝΑ ΞΕΜΠΕΡΔΕΥΟΥΜΕ!

ΠΑΜ' ΕΚΛΟΓΕΣ;

Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία από τις εκδόσεις Πατάκη

ΚΑΤΙΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΚΥΡΙΑ ΟΥΙΛΣΟΝ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ
ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ

ΖΩΡΖ ΣΑΡΧΗ
Η ΑΝΤΙΠΑΡΟΧΗ
ΝΟΥΒΕΛΕΣ

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΟΙ ΑΣΚΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΟΥΣ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

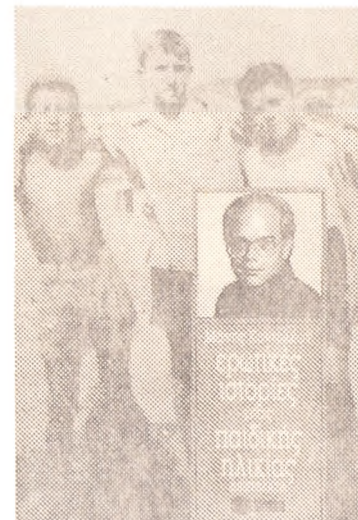
ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΕΣΥΛΛΑΣ
ΑΧ, ΑΝΤΡΙΑΝΗ!..
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

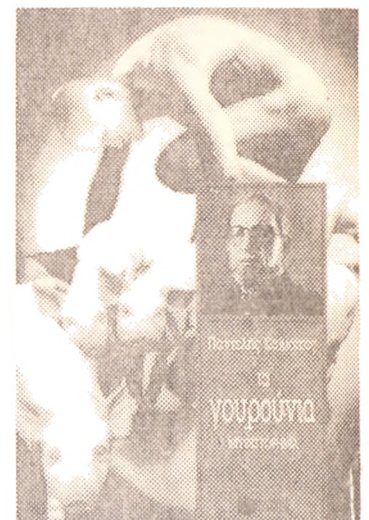
ΚΩΣΤΟΥΛΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΧΙΛΙΑ ΠΕΝΗΝΤΑ ΜΙΛΙΜΠΑΣ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ
Ο ΕΡΩΤΕΥΜΕΝΟΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ
**ΕΡΩΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ
ΜΙΑΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ**
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

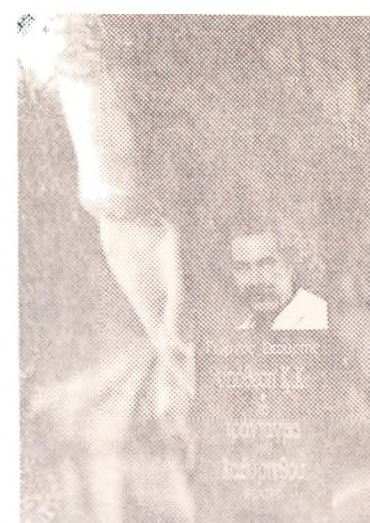
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΚΑΛΙΟΤΣΟΣ
ΤΑ ΓΟΥΡΟΥΝΙΑ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΩΤΗΣ
**• ΟΙ ΣΥΖΥΓΟΙ • ΑΣΠΡΗ ΜΕΡΑ
• ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΘΑΝΑΤΟΥ**
ΘΕΑΤΡΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ
Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ
ΘΕΑΤΡΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ
**• ΥΠΟΘΕΣΗ Κ.Κ. • ΤΟ ΤΡΑΝΤΑ-
ΓΜΑ ΤΟΥ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ**
ΘΕΑΤΡΟ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Σ. ΠΑΤΑΚΗΣ Α.Ε., Εμπ. Μπενάκη 16, 106 78 Αθήνα Τηλ.: 36.38.362, Fax.: 36.28.950

Ισόδος Β'
 νος 20ός
 ρος 531
 ηκευή 3 Σεπτεμβρίου 1993,
 00

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

οχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
 Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
 72.32.819 - 72.48.240
 72.26.107 TELEX: 214179 ANTI

ης:
 ΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
 κράτους 131
 Αθήνα

μίες:
 ΎΝΑ ΓΚΙΟΚΑ

ιατεία - Λογιστήριο:
 Α ΡΟΥΜΠΟΥ

ποίηση, Μοντάζ:
 Α ΛΕΒΟΝ

πτοιχειοθεσία - Φίλμς:
 ΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ον Λαδά 1 - Αθήνα
 72.33.114 - 32.19.182
 32.33.114

αωση:
 ΤΥΠ Α.Ε.
 5 - Περιστερι
 Αθήνα
 57.22.201

ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
 εις τον συγγραφέα του.
 γραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ερικού
 3.400 δρχ.
 α 6.800 δρχ.
 α Οργανισμών,
 εξών, κτλ.: 25.000 δρχ.
 ητική ετήσια: 6.100 δρχ.

ερικού
 πη - μεσογ. χώρες:
 νη: δολ. 27
 ι: δολ. 54
 Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
 ραλία - Ωκεανία:
 νη: δολ. 30
 ι: δολ. 60

δάσματα, επιταγές:
 ΗΣΤΟΣ
 ΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
 μοχάρους 60
 21 ΑΘΗΝΑ
 Ι ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 300
 ΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 500

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

Για τα βιβλιοπωλεία
 της Αθήνας:
 Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
 Δημοχάρους 60
 Τηλ: 72.32.713 - 72.48.240
 Για τα βιβλιοπωλεία
 Β. Ελλάδας:
 Κέντρο του βιβλίου.
 Ιουλιουκστή και Σια Ε.Ε.
 Λαοσάνη 9,
 ΤΗΛ. (031) 285.857
 546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΜ' ΕΚΛΟΓΕΣ; 12

Επιχειρηματίες στην πολιτική, κόμματα της κρίσης,
 χειραγωγούμενοι πολίτες. Και το πολιτικό σκηνικό βαδίζει στα
 χνάρια της γειτονικής Ιταλίας. Ένα σημαντικό άρθρο από τον
Ρεπόρτερ.

ΣΤΕΛΕΧΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΠΑΣΟΚ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ 11

Τρεις του Σεπτέμβρη, νέο προφίλ για το Κίνημα - αλλά και
 βάσιμες ελπίδες ότι στελέχη του ΠΑΚ και του ιστορικού ΠΑΣΟΚ
 επανακάμπτουν. Ρεπορτάζ του *Τάσου Παππά*.

Ν.Δ.: Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΤΥΠΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ 14

Η τυπική κυβέρνηση είναι, δεδαίως, του κ. Μητσοτάκη. Την
 πραγματική εξουσία, ωστόσο, ασκεί ένα κύκλωμα που σκέφτεται
 και δρα ως συμμορία.

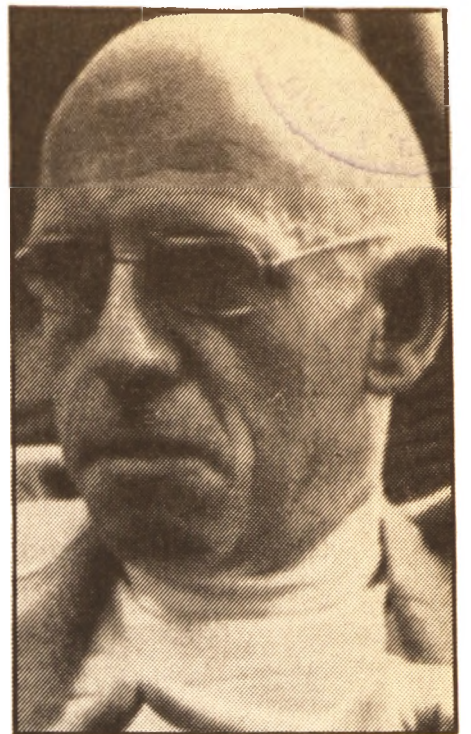

ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΟΝΤΙΟΥΣ 17-23

Νέα προσφυγιά για τους Ελληνοπόντιους του Σοχούμι. Το *Αντί*
 επισκέφθηκε τον καταυλισμό των προσφύγων και μίλησε μαζί
 τους για τους διωγμούς που υπέστησαν και τις ελπίδες τους.
 Ρεπορτάζ: *Γεωργία Δάμα*. Και ένα κείμενο για τον Ελληνισμό της
 Αμπχαζίας και της Γεωργίας από τον καθηγητή *Απόστολο*
Καρπόζηλο.

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΗΓΕΙΤΑΙ 24

Το πρόβλημα της Κύπρου είναι από τα κυρίαρχα προβλήματα και
 της Ελλάδας. Οι έλληνες πολιτικοί οφείλουν να το
 αντιμετωπίσουν μ' αυτή την προτεραιότητα. Γράφει ο πρέσβης
 ε.τ. *Αλέξ. Ξύδης*.

MICHEL FOUCAULT

Ο Μισέλ Φουκώ είναι η πιο
 σημαντική και, συγχρόνως, η
 πιο αμφιλεγόμενη μορφή του
 κινήματος που αποκαλούμε
 μεταστρουκτουραλισμό. Οι
 απόψεις του και ο
 αντισυνμβατικός τρόπος της
 ζωής του έχουν προκαλέσει
 θαυμασμό και περιφρόνηση,
 λατρεία και αποστροφή.
 Γράφει ο καθηγητής
Αλέξανδρος Μεχαμάς, ειδικά
 για το *Αντί*. Μετάφραση -
 επιμέλεια: *Δ. Ιακώβ*. (ΣΕΛ.
 47).

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ..... 6

Ο Α. Σαμαράς
 και η μωρία
 των παιγνίων

ΑΝΤΗΝΩΡ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ 10

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ 31

Οδοιπορικό στη Σερβία και
 στην Αλβανία. Στην Ερυθραία
 αγωνίζονται να κρατήσουν το
 κράτος τους στα πόδια του.
 Και η Τουρκία καλεί τους ιτα-
 λούς δημοσιογράφους σε ξενο-
 δοχεία Α' κατηγορίας...

ΔΙΑΛΟΓΟΣ 46

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 47

Η Μόστρα της Βενετίας. Υπο-
 κειμενικά. Και ένας εκδοτικός
 οίκος μεταφράζει Σεφέρη από
 τα αγγλικά!

Εξώφυλλο: *Δημήτρης Χαντζό-
 πουλος*

ΔΙΕΞΟΔΟΣ Ή ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ;

ΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ φορά μέσα σε μια τετραετία ο δημόσιος βίος της χώρας υποτροπιάζει σε κατάσταση έσχατης δοκιμασίας και οριακής κρίσης. Και η κατάσταση αυτή εμφανίζεται πάλι προ της τελικής ευθείας των εκλογών, τραυματίζοντας έτσι ανεπανόρθωτα τον κορυφαίο αυτό θεσμό ρύθμισης και κανονάρχησης του ανταγωνισμού στο κοινοβουλευτικό σύστημα. Ασφαλώς, η υποτροπή της κρίσης δεν ενέσκηψε αιφνιδίως, αλλά σοδούσε όλη τη διαρρέουσα τετραετία, ως οργανικό πλέον στοιχείο ενός πολιτικού συστήματος, το οποίο έχει προ ετών εισέλθει στη φάση της απορρύθμισης.

ΚΑΤΑ το διάστημα 1990-1993, ήσαν εμφανή τα κορυφαία γνωρίσματα αυτής της κρίσης: η κυβέρνηση της Ν.Δ. πολιτεύθηκε, όπως και η προηγούμενη του ΠΑΣΟΚ, με μια περαιτέρω όξυνση των «ποσοτικών» χαρακτηριστικών του αυταρχισμού, του νεποτισμού, της έκνομης συμπεριφοράς, της συναλλαγής ανάμεσα στο πολιτικό και στο ιδιωτικό «χρήμα» και της συνακόλουθης εικόνας μιας περιρρέουσας διαφθοράς. Ενδεχομένως, η επιδείνωση αυτών των συμπτωμάτων στη σημερινή διακυβέρνηση της χώρας να οφείλεται και σε διάφορους άλλους παράγοντες, πέραν της δυσλειτουργίας του πολιτικού συστήματος – παράγοντες ευθέως συναρτημένους με τη διαφορετική ιστορία και τους διαφορετικούς μύθους στη συγκρότηση των δύο παρατάξεων και στη μορφή εξουσίας που κατόρθωσαν να εμπεδώσουν ενδοκομματικά οι δύο ηγεσίες.

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ κατάσταση πραγμάτων δεν μπορεί να διαρκέσει πολύ, επί ποινή κατάρρευσης των πάντων. Σε επίπεδο κυβέρνησης, η παράλυση που προξενούν οι αντιφατικές, συγκρουόμενες επιλογές λογής - λογής στελεχών της Ν.Δ. δεν επιτρέπουν πλέον άλλη «τακτική» πέραν της ανά 24ωρο αλλαγής θέσεων και απόψεων· μια τέτοια συμπεριφορά όχι μόνον είναι ατελέσφορη ακόμα και για την απλή ακολουθητική στάση της ηγεσίας της Ν.Δ. έναντι των ραγδαίων εξελίξεων αλλά και πολλαπλασιάζει τους όρους διαλυτικών διεργασιών στο εσωτερικό της παρατάξης. Εκτός και αν το «φθηνό Ι.Χ.», οι ακροδασίες στην εκλογική νομοθεσία που η ίδια αυτή κυβέρνηση θέσπισε, η ανομική πολιτική ρύθμισης των εκκρεμοτήτων και δεσμεύσεων έναντι των όποιων «στρατηγικών επενδύτων» και οι ρουσφετολογικοί εκβιασμοί διαφωνούντων με αντίτιμο τις υποσχέσεις εκλογικής τους επιδίωξης θεωρηθούν από την ηγεσία της Ν.Δ. ως κάτι διαφορετικό από την πλήρη απόδειξη της ηθικής της κατάρρευσης και, εντέλει, της αυτοχειριαστικής της διάθεσης έναντι της παρατάξεως συνολικά της οποίας σήμερα ηγείται.

ΑΝ ΟΜΩΣ ο κ. Μητσοτάκης είναι προφανέστατα ο τελευταίος που μπορεί να επιτίθεται προεκλογικώς εκ του Καπανδριτίου κατά των «άνομων συμφερόντων», του «πολιτικού παρασκηνίου» και της «εμπάθειας», η συμπεριφορά του υποσχεθέντος την «υπέρβαση», του κ. Σαμαρά, απέχει ολοένα και περισσότερο από τη στοιχειωδέστερη έστω προσπάθεια αντιμετώπισης της πολιτικής κρίσης με όρους αποκατάστασης βασικών κανόνων παιχνιδιού. Η σαφήνεια και η καθαρότητα που αποτελούν βασικό γνώρισμα των τελευταίων δεν υπηρετούνται επ' ουδενί με συμπεριφορές ποκαδόρου που, με τον φόβο μιας ένδειας, ποντάρει μπλοφάροντας συνεχώς σε μια τσόχα με ορατά σε αυτόν σημάδια ξεφτίσματος.

Η ΠΟΛΥΧΡΟΝΗ επιμονή του κ. Παπανδρέου στη συνταγή «εκλογές εδώ και τώρα» μπορεί να συντήρησε το αντιπολιτευτικά αδύναμο κόμμα του και την εκλογική του ακολουθία, όμως, στις σημερινές ακριδώς συνθήκες της προεκλογικής φάσης αποδεικνύεται ως απλό τέχνασμα, με συνέπειες για τη γνωστή «αξιοπιστία» του «Κινήματος»: τις ημέρες της «νέας Διακήρυξης της 3ης Σεπτέμβρη» το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης καίει μόνο του το χαρτί των εκλογών, περιμένοντας απλώς τους αντιπάλους «να πέσουν» μέσω τρίτων ή μεταχειριζόμενο μείζονες συνταγματικούς μηχανισμούς (πρόταση μομφής) ως μέσον εκβιασμού του νεότευκτου πολιτικού σχήματος υπό τον κ. Σαμαρά.

ΙΣΩΣ η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ δεν κάνει «σημειωτόν» μόνον για να μην χρεωθεί η ίδια το πρόβλημα των Σκοπίων σε ενδεχόμενη εκλογική επικράτηση μετά από πρόωρη προσφυγή στη λαϊκή ετυμηγορία· ίσως ακόμα η στάση αυτή να μην οφείλεται μόνον στις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει μια άλλη κυβέρνηση όταν η απροσδιόριστη πολιτική της έρθει αντιμέτωπη με την οικονομική κρίση, από τη μία, και το κύμα προσδοκιών που καλλιεργεί, από την άλλη. Ίσως η αναιμικότητα της αξιωματικής αντιπολίτευσης έχει σχέση με την απουσία ρύθμισης των εσωκομματικών ισορροπιών εν όψει πιθανότατης εκλογικής κατίσχυσης.

ΥΠΑΡΧΕΙ ένα ερώτημα, απόλυτο και σκληρό μετά από τις διαψεύσεις, τις απογοητεύσεις και την πικρία του πολίτη: οι ερχόμενες, πρόωρες ή μη, εκλογές θα είναι η απαρχή κάποιων αλλαγών πέραν των αμφιδόλου ποιότητας βλέψεων των λογής - λογής διεκδικητών της κυβέρνησης; Ή θα λειτουργήσουν και πάλι δίνοντας παράταση στην επερχόμενη αποσάρθρωση της πολιτείας;

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ • ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

□ ΠΟΙΚΙΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

◆ Σειρά: Παιχνίδια με κάρτες - Άννα Μερκούρη

“Οι κάρτες με τα γράμματα”

“Οι κάρτες των αντιθέτων”

“Οι κάρτες της ώρας”

“Οι κάρτες της λογικής”

Κάθε παιχνίδι έχει 48 κάρτες

◆ Παιχνίδια Περιβάλλοντος

“Αγρόκτημα” - Κριστίνα Λαστρέγκο, Φραντσέσκο Τέστα

Ένα βιβλίο σκηνικό που ανοίγει και σχηματίζεται
ένα ολόκληρο αγρόκτημα, όπου μπορείς να κάνεις να συμβούν
χίλιες διαφορετικές περιπέτειες.

◆ Σειρά: Παιχνίδι και μάθηση

“Η πυροσβεστική”

περιέχει παζλ, σταυρόλεξο, αυτοκόλλητα σχέδια για χρωμάτισμα, συμπλήρωση, χειροτεχνία
και άλλες δραστηριότητες.

◆ Σειρά: Άλφα - φανταστικά νησιά

“Αιγαιολία”, “Παγολάνδη”, “Ινδολάνδη”, “Μαυριτανασία”

□ ΥΛΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ

“Προασκήσεις γραφής” - Adelia Sarchi

περιέχει 78 καρτέλες και 2 φύλλα με οδηγίες

“Παρατηρώ, τοποθετώ και μαθαίνω” - Μιμή Πέτρου

περιέχει 12 καρτέλες και 72 μικρές κάρτες

□ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΕ ΑΥΤΟΚΟΛΛΗΤΑ

“Σχήματα”, “Χρώματα”, “Αριθμοί”, “Γράμματα”,

Ι. Ασημακοπούλου - Τ. Μοσχοβίτη

□ ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

“Μαθαίνω να διαβάζω, να γράφω, να μιλάω” (2 τόμοι)-

Α. Λαμπρινίδης

□ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

“Δημιουργική απασχόληση στο νηπιαγωγείο και στον παιδικό σταθμό”

Παμ Σίλλερ

“Μαθησιακές δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο” (2 τόμοι)

Δ. Ραμποπούλου, Π. Γκώνια

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Ο κ. Α. Σαμαράς και η θεωρία των παιγνίων

Η ΠΥΡΚΑΓΙΑ στα Άνω Τρίκαλα έκανε στάχτη «τουλάχιστον 50.000 στρέμματα δάσους και καλλιιεργειών»... Η πυρκαγιά στην κοινότητα Σκορτσινού (της Μεγαλόπολης) αποτέφρωσε «πάνω από 40.000 στρέμματα δασικής έκτασης και ελαιοδένδρων»... Οι πυρκαγιές στο Σούμπρεσι (Μετσόβου) και τη Βάλια Κάλντα (στη Βωβούσα) αφάνισαν «8.500 στρέμματα μαύρης πεύκης και δρυός»... Και ενώ όλη η Ελλάδα καιγόταν, καίγεται, ο αρχηγός της Πολιτικής Άνοιξης αποφάσισε, επιτέλους, να «διαμορφώσει την πολιτική που θα ακολουθήσει». Θα ρίξει ή δεν θα ρίξει την κυβέρνηση; «That is the question» – όπως έλεγαν οι παλαιοί απόφοιτοι της Οξφόρδης ή κάποιοι νεότεροι του Χάρβαρντ.

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ πολιτικής, όμως, στη ρευστή περίοδο που ζούμε, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Ο κ. Α. Σαμαράς –υποστηρίζουν όσοι μελετούν τις κινήσεις του– «σταθμίζει το κόστος» (για το κόμμα του) από το ενδεχόμενο ανατροπής της κυβέρνησης και πρόωρης προσφυγής στις κάλπες... Άλλο τόσο, όμως, «σταθμίζει το κόστος» από το ενδεχόμενο μιας «συμβιβαστικής τακτικής» που θα σήμαινε εκλογές στο τέλος της τετραετίας. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση –αποφαίνονται οι επιτελείς του– «τα ποσοστά που θα συγκεντρώσει η Πολιτική Άνοιξη δεν θα είναι “αρκούντως ικανοποιητικά”» (;), λες και στην πρώτη περίπτωση (αν ανατρέψει, δηλαδή, την κυβέρνηση) τα ποσοστά αυτά θα είναι αφεύκτως λαμπρά!

ΑΛΛΑ στη διαμόρφωση μιας πολιτικής, ρόλο, ενίοτε, παίζουν και οι τακτικές (ή τα «παιχνίδια») του αντιπάλου σου. Και ο αντίπαλος, στην προκειμένη περίπτωση, δεν είναι άλλος από τον πρωθυπουργό κ. Α. Μητσοτάκη, που έσπευσε να στείλει το δικό του μήνυμα: «Με 150 βουλευτές πάω σε εκλογές. Με 151 η κυβέρνηση θα εξαντλήσει την τετραετία». Αποδέκτες του μηνύματος ήταν όχι τόσο ο κ. Σαμαράς όσο τρεις επώνυμοι βουλευτές της Ν.Δ., φίλα προσκείμενοι στον νέο αρχηγό, οι κ. Δ. Σταμάτης, Σ. Στεφανόπουλος και Ν. Κλείτος. Και ο μεν κ. Δ. Σταμάτης το πάει μάλλον για «παραίτηση», παρά για «ανεξαρτητοποίηση». (Ο βουλευτής Δ. Σταμάτης –δήλωσε ο υπουργός Προεδρίας κ. Σ. Κούδελας– είναι «υπεύθυνος και εξαιρετος συνάδελφος, που τιμά το κόμμα και τους ψηφοφόρους του». Και ο νοών, νοείτω). Όσο για τους κ. Σ. Στεφανόπουλο

και Ν. Κλείτο, εξακολουθούν ακόμα να συσκέπτονται με τον αρχηγό Α. Σαμαρά, αλλά «ο καθείς και το όπλο του»! Και καθώς η «απειλή Μητσοτάκη» δεν αφήνει περιθώρια ελιγμών, διότι, όπως δήλωσε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Β. Μαγγίνας, «ανεξαρτητοποιήσεις βουλευτών σημαίνουν εκλογές», είναι φυσικό να μένουν ταλαντευόμενοι και δίδουλοι: Καλός και ευειδής ο νέος αρχηγός, αλλά όχι και να πληρώσουμε εμείς τη νύφη! (Οι κ. Στεφανόπουλος και Κλείτος διαθέτουν αρκετή πείρα για να ξέρουν ότι, έτσι και φορτωθούν αυτοί την ευθύνη ανατροπής της σημερινής κυβέρνησης, μάλλον δεν θα ξαναδούν βουλευτική έδρα.)

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, οι τελευταίες πληροφορίες λένουν ότι ο κ. Σαμαράς δεν αποκαλύπτει ούτε στους στενούς συνεργάτες του την επόμενη κίνησή του: «Δεν μπορώ να σας πω τίποτε τώρα. Περιμένετε δέκα ημέρες και θα δείτε». Qui vivra, verra... Υπάρχει, άλλωστε, και η «θεωρία των παιγνίων», όπου οι παίκτες, μεταξύ πολλών κακών εκδοχών, επιλέγουν τη λιγότερο κακή. Το πρόβλημα είναι ότι κανείς δεν μπορεί να διαβεβαιώσει τον κ.

Αγαπητό Αντί

Ο «υσιπέτης» Κάλβος που χρησιμοποίησα στο προηγούμενο Πολιτικό Δεκαπενθήμερο (Εν τω μηνί Αθύρ) έγινε «υσιπετής»! Θα μου πεις τι ψυχή έχει ένας τόνος που από την παραλήγουσα πέφτει στη... λήγουσα. Και ότι για τον «δαίμονα της φωτοσύνθεσης» κ.λπ., τα οξύτονα ή τα παροξύτονα –στην εποχή του μονοτονικού– είναι ψιλά γράμματα, κ.λπ. Όμως επιμένω: Άλλο «υσιπετής», από το ύψι (=ψηλά) και το πίπτω, και άλλο και το «υσιπέτης» από το ύψι (=ψηλά) και πέτομαι (=πετώ). Και, φυσικά, ο μεγάλος μας Κάλβος δεν μπορούσε να είναι «υσιπετής» (διάβαζε: ο πεσών από τον ουρανό, ο ουρανοκατέβατος, ο fallen from heaven, κατά το Λεξικό των Liddell & Scott), αλλά «υσιπέτης», αυτός δηλαδή που πετά ψηλά (σαν τον αετό), εκφράζει υψηλές έννοιες, είναι μεγαλόπνευστος. «Υσιπέτης» λοιπόν (και «υσιπετήεις» κατά τον επεκτεταμένο τύπο του «υσιπέτης») και όχι «υσιπετής».

Αντήνωρ

Σαμαρά ποια είναι, αυτή τη στιγμή, η «λιγότερο κακή»...

★ ★ ★

ΚΑΙ ΕΝΩ η προσφυγή στις κάλπες ή η εξάντληση της τετραετίας εξαρτάται πλέον από την παραπέρα συμπεριφορά του αρχηγού της Πολιτικής Άνοιξης (ακριβέστερα από το εάν οι κ. Στεφανόπουλος και Κλείτος θα αποδεχθούν τη «νέα γραμμή» Σαμαρά για ανατροπή της κυβέρνησης κ.λπ.), το ΠΑΣΟΚ δίνει σήμερα στη δημοσιότητα τη νέα «Διακήρυξη 3 του Σεπτέμβρη».

Ο κ. ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ –μας πληροφορεί ο Άκης Κοσώνας, από τις στήλες της Καθημερινής– ζήτησε από τους συνεργάτες του μια «διακήρυξη προοπτικής». Όμως, αντί να γίνει αυτό, του παρουσίασαν μια διακήρυξη «γενικόλογη και ηρωική», πράγμα που υποχρέωσε τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ να παρέμβει και ν’ αναμορφώσει ο ίδιος το κείμενο, επειδή ήξερε ότι τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου, αλλά και οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ «δεν θέλουν μπιγκ - μπανγκ και ανάλυση δομικών χαρακτηριστικών απελευθερωτικών κινήσεων», αλλά πράγματα συγκεκριμένα – διάβαζε «τι θα γίνει την επόμενη μέρα». Φυσικά είναι δύσκολο να υποθέσει κανείς ότι οι κ. Γ. Γεννηματάς και Κ. Σκανδαλίδης, που είχαν την κύρια ευθύνη για τη σύνταξη της νέας διακήρυξης, ήταν (και είναι) ικανοί μόνο για «μπιγκ - μπανγκ» και «ηρωικές γενικόλογιες». Αλλά, αφού έπρεπε να εξαρθεί ο παρεμβατικός και αναντικατάστατος ρόλος του αρχηγού, οποιαδήποτε αναφορά σε σχόλια ή αντιδράσεις περιττεύει!

ΦΥΣΙΚΑ, ΜΙΑ διακήρυξη που συντάσσεται στη δεκαετία του ’90 –μετά την κατάρρευση του διπολισμού και του «υπαρκτού»– δεν μπορεί παρά να διαφέρει από τη γνωστή μας «Διακήρυξη της 3 του Σεπτέμβρη» (1974). Κάποια παλιά τριτοκοσμικά πρότυπα (που είσαι, αγαπητέ Μουάμαρ Καντάφι, «με την ωραία πράσινη σημαία σου;») κατέρρευσαν και δεν εκπλήσσει πλέον κανένα όταν ακόμα και ο κ. Δημ. Τσοβόλας εμφανίζεται, από τις στήλες της Αυγής, να παίρνει αποστάσεις από τον «Ταύρο», που δεν είναι πια ο «Ταύρος» που ξέραμε, αλλά «ο “Ταύρος” –φένι- του Μαστοράκη και του Βαρδινογιάννη»... Και με την «επάρato Δεξιά» –που επιμένει και δεν μπαίνει στο «χρονοντούλαπο»– τι μπορεί να γίνει; Οι νηφάλιες φωνές δεν λείπουν: «Το ΠΑΣΟΚ –δηλώνει ο κ. Κώστας Σημίτης– πρέπει να κερδίσει το στοίχημα όχι μόνο ως προς τη Νέα Δημοκρατία αλλά και ως προς το παρελθόν του». Η επίσημη γραμμή όμως διαφέρει: Το προέχον –σου λένε– είναι ν’ αρχίσει να λειτουργεί η «γενετική μνήμη» της εξουσίας. Συνεπώς, όλα τα άλλα –οι τάσεις, η εσωκομματική δημοκρατία, η μη επανάληψη του «κακού εαυτού μας» κ.λπ.– πρέπει να μη θλάψουν την κεντρική αντίληψη περί κόμματος – εξουσίας.

δεβαιώνει ότι το κόμμα του είναι έτοιμο να σαρώσει, θέτοντας τέρμα στη «μίζερια της Νέας Δημοκρατίας», και την άλλη στηρίζει τις προσδοκίες του στους «διαφωνούντες» του κυβερνώντος κόμματος: «Επιτέλους, γιατί καθυστερείτε, γιατί δεν ανατρέπειτε την κυβέρνηση;»... Και ο χορός καλά κρατεί, με το ΚΚΕ να καταγγέλλει ότι η εκλογολογία απλώς «συντηρεί» τον δικομματισμό. Όσο για τον Συνασπισμό, ανακάλυψε κάποια ωραία συνθήματα, τουλάχιστον για το Φεστιβάλ που ετοιμάζει στην πλατεία Πρωτομαγιάς: «Πάμε ΣΥΝ;» (εμπνευσμένο από τους «Μήτσους» του Λαζόπουλου...) ή «Ζωή, περιβάλλον, πολιτισμός - ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ».

★ ★ ★

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, αν κάτι «έγραψε ιστορία», τις μέρες αυτές, είναι η επικείμενη «προκαταρκτική συμφωνία» μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων, με επίκεντρο την αυτονομία της Γάζας και της Ιερικούς. Όπως είναι γνωστό, τη συμφωνία αυτή ενέκρινε το υπουργικό συμβούλιο του Ισραήλ και αποδέχθηκε η ηγεσία της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης. Όμως οι αντιδράσεις, τόσο στα Ιεροσόλυμα όσο και στα κατεχόμενα και σε ορισμένες αραβικές πρωτεύουσες, δεν λείπουν. Η ισραηλινή κυβέρνηση, και προσωπικά ο Σιμόν Πέρες, κατηγορούνται από τους σκληροπυρηνικούς Ισραηλινούς για «εθνική μειοδοσία», «απεμπόληση των ιερών και οσίων του έθνους» και για «συναλλαγή με έναν εσμό τρομοκρατών», ενώ αντίστοιχα, ο Γιασέρ Αραφάτ αντιμετωπίζει όχι μόνο τα αναθέματα των αρχέγονων ισλαμιστών, αλλά και την απειλή δολοφονίας του! (Τελικά, αποδεικνύεται ότι «εθνικοί μειοδότες» δεν υπάρχουν μόνο στην Ελλάδα, με αφορμή το όνομα της «Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας» ή στην Κύπρο, με αφορμή τη δέσμη των ιδεών Γάλι, αλλά και στο Ισραήλ, και στα κατεχόμενα εδάφη, και στην Τύνιδα, όπου η έδρα της ΟΑΠ. Γιατί ο ιστορικός συμβιβασμός, η απαρχή μιας νέας εποχής να συνοδεύονται, κατά κανόνα, από την έκρηξη ενός στείρου, τυφλού φανατισμού; Ποιοι μηχανισμοί καταπακτής να καλλιεργούν τη μισαλλοδοξία μεταξύ λαών που μπορούν να ζήσουν ειρηνικά;).

ΚΑΙ ΕΠΕΙΔΗ έγινε αναφορά στην Κύπρο, ας αναφέρουμε ότι ανακαλύψαμε ένα ακόμα σημείο, για να τρώμε τα σωθικά μας: Την αποστολή ή όχι ελληνικής μεραρχίας στο νησί. Αλλά και αν υποτεθεί ότι κανείς δεν πρόκειται ν' αντιδράσει στην αποστολή αυτή (ούτε η Τουρκία, ούτε οι ΗΠΑ, ούτε η Βρετανία, ούτε η διεθνής κοινότητα...) ένα είναι βέβαιο: Ότι η παρουσία της μεραρχίας αυτής, θα σφραγίσει τη σημερινή ντε φάκτο διχοτόμηση του νησιού. Είμαστε έτοιμοι να δεχθούμε τη λύση αυτή; Είναι έτοιμος ο κ. Γλ. Κληρίδης, ο κ. Σπ. Κυπριανού, ο κ. Β. Λυσαριδής; Εάν ναι, να το πουν καθαρά.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΕΣΑ ΣΤΟ «Δεκαπενθήμερο» που επισκοπήσαμε, ο πρωθυπουργός έκανε πράξη την προχολογία περί φθηνών αυτοκινήτων, αγγέλλοντας μειώσεις (από 25 ως 67%) στον ειδικό φόρο κατανάλωσης των Ι.Χ. Οι ωριζόντες τα πράγματα υποστηρίζουν ότι μείωση αυτή θα ήταν το «κερασάκι» της μιλίας του στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης. Αλλά όταν οι καιροί είναι πονηροί και κανείς δεν ξέρει «τι τέχεται η επιούσα», αναβολές δεν χωρούν!

Ο ΠΑΣΟΚ αντέδρασε στην παροχολογία της τιμής των Ι.Χ. αυτοκινήτων 1.300 - 1.600 κυβικών μειώνεται κατά 500 - 700.000 δραχμές), ανακοινώνοντας ότι τίποτε δεν σώζει

μια χρεοκοπημένη κυβέρνηση, ακόμα και αν αρχίσει να μοιράζει τζάμπα αυτοκίνητα! Και, φυσικά, η κυβέρνηση απάντησε λέγοντας ότι «το ΠΑΣΟΚ είναι θατιά νυχτωμένο» και ότι τις εκλογές θα κερδίσει και πάλι η Νέα Δημοκρατία, κ.λπ., κ.λπ. Τελικά, το θέμα των εκλογών άρχισε να θυμίζει το παλιό παιδικό παιχνίδι «κρύο - ζεστό - κρύο», με ό,τι αυτό συνεπάγεται και για την οικονομία και τις διαταραγμένες ισορροπίες της ελληνικής κοινωνίας. Η κυβέρνηση, τη μια μέρα δίνει την αίσθηση, στον απλό πολίτη, ότι οι εκλογές είναι θέμα εβδομάδων και την άλλη ότι θα διεξαχθούν την άνοιξη του '94. Και ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ τη μια μέρα

ΟΤΕ: ΠΑΛΙ «ΑΝΗΣΥΧΟΥΝ»

Φαίνεται πως οι μεγάλες υποθέσεις στον αγγελικό κόσμο των διεθνών επιχειρηματικών κύκλων καταλήγουν να είναι εφιάλτης για την κυβέρνηση μιας χώρας· και τούτο διότι οι υποθέσεις που μεσιτεύονται από τους κυβερνώντες μιας «ψωροκώσταινας» προς όφελος της «ελεύθερης αγοράς» δεν τελειώνουν μ' ένα νομοσχέδιο.

Γιατί το νομοσχέδιο με το νέο καταστατικό του ΟΤΕ και η άδεια λειτουργίας του «μετασχηματισμένου» οργανισμού ήταν μεν δύο «χοντρές» ρυθμίσεις για την κυβέρνηση που πέρασαν με τις γνωστές κοινοβουλευτικότητες ήθους διαδικασίες, όμως τώρα υπάρχουν πλείστες άλλες «ουρές», γύρω από τις οποίες αρχίζει νέα σύγκρουση συμφερόντων.

Ο κ. Μάνος απειλεί πάλι (καλά, δεν βαρέθηκε πια;), ότι θα παραιτηθεί αν τα ψηφιακά κατακυρωθούν σε κάποιους από τους ομίλους που συμμετείχαν στον διαγωνισμό. Καλά. Δεν είναι ν' απορεί κανείς για την αντίληψη περί... παρανομίας του τέως διομήχανου: ο υπουργός που τόσο «στάθηκε» στον κ. Μητσοτάκη απειλεί με παραίτηση επειδή δεν θέλει να ακολουθηθεί η νόμιμη διαδικασία. Θέλει το αντίθετο. Αυτά για λογαριασμό των οποίων τόση μάχη έδωσε για να ιδιωτικοποιηθεί ο ΟΤΕ, ο «στρατηγικός επενδυτής» δηλαδή, να διαχειριστεί και τα ψηφιακά. Του δίνει ένα μικρό «μπόνους» ο κ. Μάνος επειδή edέθηκε να στρέψει το βλέμμα του στην Ελλαδίτσα και «μεγαλόψυχα» να δεχτεί να «αξιοποιήσει» τα 2 τρισ. δρχ. που προβλέπονται για επενδύσεις στον ΟΤΕ τα επόμενα χρόνια.

Η υπόθεση κάνει να ωχριούν άλλα σκάνδαλα μηδέ και εκείνου του Κοσκωτά εξαιρουμένου. Το «μπόνους» των ψηφιακών υπέρ του «επενδυτή» του κ. Μάνου (ο οποίος έχει μάλλον εγκατασταθεί ήδη στο... υπουργείο του) ανέρχεται σε 45 δισ. και η SIEMENS που μετείχε στον διαγωνισμό των ψηφιακών αποκαλύπτει τώρα ότι 3 από τους ενδιαφερόμενους «στρατηγικούς επενδυτές» έχουν εγγράφως γνωστοποιήσει στον εκπρόσωπό τους κ. Μάνο ότι η «στρατηγική επένδυση» δεν λέει τίποτα γι' αυτούς χωρίς το «μπόνους».

Απ' την άλλη, ο τέως Γ. Διευθυντής του ΟΤΕ κ. Κιουλάφας είναι σαφέστατος: το σημερινό Δ.Σ. του ΟΤΕ θα έχει ποινικές ευθύνες (απιστία σε βαθμό κακουργήματος) αν υπακούσει στον κ. Μάνο ο οποίος έχει απαγορεύσει στην διοίκηση του Οργανισμού να κατοχυρώσει τον διαγωνισμό στους συμμετέχοντες. Η ζημιά για τον ΟΤΕ από τη ματαιώση ή ακύρωση της διαδικασίας αυτής θα ανέλθει, κατά τον κ. Κιουλάφα σε 5 δισ. δρχ., κατ' ελάχιστον.

Δεν ξέρουμε λοιπόν ποιοι θα πρέπει πρωτίστως, και γιατί, ν' ανησυχούν: ο κ. Μάνος ως ηθικός αυτουργός της απιστίας, ή το Δ.Σ. ως φυσικός αυτουργός της; Διότι το ν' ανησυχεί ο υπουργός για το αν τα ψηφιακά δοθούν ή όχι στον «επενδυτή», αυτό θα έχει κάποια σημασία σε μία ενδεχόμενη απολογία του· αν μάλιστα έχει και παραιτηθεί, ίσως πείσει περισσότερο τους ανακριτές για την ειλικρίνεια της ανησυχίας του.

Εκτός και αν παραιτηθεί επειδή δεν μπόρεσε «να κάνει τη δουλειά» όπως έπρεπε.

X. K.

ΜΠΙΛΙΑΡΔΑ...

Η πολιτική δυναμική θα έχει και συνέχεια. Μια συνέχεια συνώνυμη της διεύρυνσης των όρων του πολιτικού ανταγωνισμού. Γεγονός θετικό, αφού αποδεσμεύεται περισσότερο η «πολιτική αγορά» επ' ωφελεία της αύξησης των επιλογών (της «προσφοράς») που θα έχουν οι ψηφοφόροι -κάτι το οποίο θα πρέπει να χαροποιεί ιδιαίτερα τους οπαδούς του «Φιλελεύθερου Φόρουμ» του κ. Ανδριανόπουλου.

Όμως υπάρχει και η αρνητική πλευρά στη διεύρυνση του πολιτικού παιχνιδιού. Οι μορφές που προσλαμβάνει η διαφαινόμενη νέα πολιτική δυναμική θυμίζουν ολοένα και εντονότερα παιχνίδι σε μπιλιάρδο.

Όπως για παράδειγμα: ο κ. Σαμαράς απειλεί μ' ένα μεγάλο κρυφό άσσο, το περιβάλλον του διοχετεύει την είδηση ότι πρόκειται για σκάνδαλο πρωθυπουργικού επιπέδου, ο «κύκλος» του κ. Μητσοτάκη βρί-

ΥΠΟΚΛΟΠΕΣ:
ΜΙΑ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ

Ο συνήγορος των Γρυλλάκη - Τζαβέλλα κ. Φούσας δήλωσε πως δεν υπάρχει πλαστογραφία στις καρτέλες του ΟΤΕ (άρα δεν ήταν σκευωρία στημένη για να πεισθεί ο ΣΥΝ, με την επίδειξη αυτών των καρτελών το καλοκαίρι του '89, για την παραπομπή του Α. Παπανδρέου). Και ο κ. Φούσας ήξερε ως επιχείρημα το ότι για τη γνησιότητα των καρτελών έχουν εκδοθεί δύο βουλεύματα το 1992 (από το Συμβούλιο Εφετών και το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών) ενώ έχει επιβεβαιωθεί η γνησιότητα και από γραφολόγους με σχετική έκθεση.

Ύστερα απ' αυτά, ο κ. Φούσας εκλήθη από την Εισαγγελία για «διευκρινίσεις». Και όχι μόνον: κοντά στην απορία όλων γιατί ο κ. Φούσας θυμήθηκε τώρα τα βουλεύματα του '92 (όταν επί τόσους μήνες γίνεται θόρυβος για την πλαστογράφηση των καρτελών Τόμπρα από το «κύκλωμα Γρυλλάκη») ήρθε και η πληροφορία: οι κατηγορίες σε βαθμό κακουργήματος που βαρύνουν Γρυλλάκη και λοιπούς αφορούν σε πλαστογραφίες που έχουν γίνει στις ενδεχομένως γνήσιες καρτέλες Τόμπρα, εκ των υστέρων...

Λεπτομέρειες, μικρές, με μεγάλες ουρές, ίσως.

X. K.

Υπάρχει ένα πολύ αξιολόγο νέο δεδομένο στην πολιτική σκηνή τους τελευταίους μήνες: αναπτύσσεται μια πολιτική δυναμική, ευθέως μεν συναρτημένη με την οξυνόμενη πολιτική κρίση (τόσο στις εκπροσωπήσεις όσο και στη διαχείριση των πόρων), όμως και θετική. Αυτή η δυναμική φάνηκε και στο γεγονός ότι την καλοκαιρινή ραστώνη των προηγούμενων χρόνων στο Τμήμα Διακοπών της Βουλής διαδέχτηκε φέτος μία σύγκρουση η οποία οφείλεται στο ότι η τεράστια σημασία των ρυθμίσεων και ανακατατάξεων ζωτικών συμφερόντων που προώθησε η κυβέρνηση δεν αντιμετωπίστηκε με τη γνωστή αγκυλωμένη διαδικασία αντεγκλήσεων άνευ αντικρίσματος μεταξύ κυβέρνησης και ΠΑΣΟΚ: η ηθική και πολιτική εκτροπή στην οποία προχώρησε η κυβέρνηση για την ψήφιση των επίμαχων νομοσχεδίων ήταν η μόνη οδός που είχε μπροστά στη σύγκρουση που δημιουργήθηκε με τους βουλευτές της που ανήκουν στο «κόμμα Σαμαρά».

σκει κάποιους «βολικούς» τρίτους για να μάθει τι εννοεί με την απειλή του ο τέως ΥΠΕΞ και το περιβάλλον Σαμαρά απαντά: «Ξέρει - ξέρει ο Μητσοτάκης». Με τη σειρά του ο κ. Μητσοτάκης επί εβδομάδες πότε απειλεί με εκλογές πότε σφυρίζει αδιάφορα για την περίπτωση που μείνει με 150 βουλευτές, πάντα διοχετεύοντας στους «δικούς του» δημοσιογράφους τις σκέψεις του και αλληθωρίζοντας προς την πλευρά Σαμαρά για τις αντιδράσεις της.

Από κοντά και το ΠΑΣΟΚ: θα κάνει ή όχι πρόταση μομφής στα τέλη Σεπτεμβρίου; Αν ναι, με ποιο σκοπό; Μήπως «χτυπάει» τον κ. Μητσοτάκη αλλοιθωρίζοντας κι αυτό αλλού, προς την Πολιτική Άνοιξη;

Δεν πρόκειται για εξίσωση με πολλαπλούς αγνώστους. Πρόκειται πράγματι για μπιλιάρδο. Εις βάρος βέβαια της υγείας όλων των πολιτών, που ασφαλώς δεν τους αφήνουν ήσυχους, έστω, ούτε αυτοί που τους τάζουν «εξυγιάνσεις» ποικίλλες...

X.K.

«ΕΓΚΕΦΑΛΟΙ» ΕΚΛΟΓΩΝ

χειρισμοί της κυβέρνησης στο πώς θα εξαχθούν οι επερχόμενες εκλογές αποτελούν μνημείο ασυναρτησίας και έλλειψης επιχειρώδους λογικής.

Ο κ. Κεφαλογιάννης δηλώνει ότι η κυβέρνηση προσανατολίζεται να διενεργήσει τις εκλογές με βάση την απογραφή του... 1981. Τι; Υπάρχει κανένας λόγος να φορτωθούν και άλλα προβλήματα και βροχή προσγγές, ταλαιπωρίες σε ευρωπαϊκά δικαστήρια και άλλα τέτοια. Αξίζει η ταλαιπωρία κοσττά στην ελάχιστη εκλογική σημασία που έχει η διαφορά των δύο απογραφών;

Υστερα, διοχετεύονται «έγκυρες πληροφορίες» ότι σκέφτονται να επαναφέρουν τη τα. Γιατί; Μήπως συμφέρει τον κ. Μητσοτάκη να δείξει από τώρα τον μετεκλογικό νικό του; Διότι ο μόνος λόγος της ιδέας ρι λίστας είναι να διασωθεί ο σημερινός ηγής της Ν.Δ. μετά την εκλογική ήττα), να παραμείνει δηλαδή στην ηγεσία του μματος με τους «λοχίες» της Κ.Ο. και να υπραγματευθεί έτσι από καλύτερη θέση δεχόμενες «ταλαιπωρίες» του από από τα πραγμένα της κυβέρνησής του..

Διαχέονται φήμες - «έγκυρες» κι αυτές -, πως, ότι θα μειωθούν οι εφετειακές περιφέρες της δ' κατανομής από 13 σε 9. Για να ισώσουν τι, άραγε; Ή μήπως θα διασώυν τίποτε με τη ρύθμιση περί ετεροδημο-ν; Και ο κ. Μπρατάκος συμφωνεί με όλα ττά;

Δεν κοιτάζουν τουλάχιστον τι θα κάνουν την γ' κατανομή και το μηχανισμό της ομάλυνσης;

Χ.Κ.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΟΙ ΧΟΥΝΤΙΚΟΙ

Δημοκρατία μπορεί να είναι το πολίτευμα ου όχι μόνο δεν εκδικείται, αλλά έχει τη ύναμη να συγχωρεί τους εχθρούς της (αυτό ννήθως το θυμούνται όσοι την επιβουλεύο-ται και εφ' όσον έχουν αποτύχει τα σχέδιά ους). Τι γίνεται όμως με τη γνωστή ρήση του Προέδρου της Δημοκρατίας, «όταν λέμε ισό-α, εννοούμε ισόδια»;

Ένας - ένας οι υπεύθυνοι της επτάχρονης τυραννίας του ελληνικού λαού αποφυλακί-ονται. Μετά τους πρωτοκλασάτους, σειρά ήσαν τα πρωτοπαλλήκαρά τους. Από τις 6 Αυγούστου 1993 είναι ελεύθερος να κυκλο-ορεί ανάμεσά μας και ο οδηγός του άρμα-ος, που τον Νοέμβρη του 1973 το οδήγησε, ρχι κατά των εχθρών της πατρίδας, αλλά

Ο κ. Μαγγίνας διαβεβαιώνει ότι οι προεκλογικές παροχές που θα τάξει ο κ. Μητσοτάκης θα είναι «μέσα στα πραγματικά όρια της οικονομίας» και ο πρωθυπουργός δεσμεύεται σε αντίστοιχο πλαίσιο μιλώντας με τον πρόεδρο του ΣΕΒ κ. Ι. Στράτο. Αν δεν υπήρχε αντιπολίτευση μάλιστα, η κυβέρνηση θα έπρεπε να την κατασκευάσει, αφού κατά τον κυβερνητικό εκπρόσωπο σε αυτήν οφείλεται το κύμα περί υποσχέσεων παροχών που «υποτίθεται ότι» σχεδιάζει η κυβέρνηση.

Και τι βλέπουμε την άλλη ημέρα ή την ίδια ημέρα με τις παραπάνω κυβερνητικές θέσεις; Βλέπουμε τον φιλοκυβερνητικό Τύπο να εκδίδεται με πηχυαίους τίτλους περί μεγάλων αυξήσεων και διορισμών σωρό, ενώ οι ίδιες εφημερίδες αναφέρουν και τις σχετικές διαφωνίες ανάμεσα στον νεοδιορισμένο αρχηγό της Επιτροπής Εκλογικού Αγώνα της Ν.Δ. Σ. Κούδελα και τον αρχηγό των επιχειρηματιών κ. Μάνο.

Όταν λοιπόν ακούμε κυβερνητικούς εκπροσώπους να επικαλούνται τα «όρια», δύο τινά συμβαίνουν. Ή η κυβερνητική κρίση έχει πρόξενήσει παράλυση στους εγκεφάλους της Ν.Δ. με φαινόμενα παραληρήματος, ή νομίζουν ότι οι πολίτες χαρακτηρίζονται από το ίδιο με αυτούς σύμπτωμα κυνισμού και ηλιθιότητας. Ας κοιτάξουν τουλάχιστον να ετοιμάσουν το λόγο του κ. Μητσοτάκη στην ΔΕΘ...

Β. Μ.

ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΜΕ ΒΟΥΛΑ

Τους έδωσαν σε τιμές ευκαιρίας τις άδειες που τώρα πωλούνται μέχρι και 10 εκ. Τους προίκισαν και με επιχορηγήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό, ισόποσες προς τα έσοδα που αποκόμιζαν από την επιχείρηση τα νέα αφεντικά. Τώρα τους δίνουν και 7,5 δισ. από τον προϋπολογισμό και έπονται και άλλα από το θεραπεύον «πάσαν νόσον και πάσαν μαλακίαν» πακέτο Ντελόρ.

Έτσι έφτιαξαν ένα νέο στρώμα, ή, έστω, μια νέα κοινωνική κατηγορία, τους νοικοκύρηδες των λεωφορείων. Τα 7,5 δισ. τα δίνουν τώρα «βοήθημα» για να αγοραστούν τα νέα λεωφορεία. Γύρω από τους νοικοκύρηδες στήνονται νέες δουλειές, συνεργεία, κ.τ.λ.

Έτσι γίνεται η ιδιωτικοποίηση της ΕΑΣ από τον «λοχία» της περυσινής επιχείρησης διάλυσης της επιχείρησης, Σωτήρη Κούδελα. Έτσι εννοεί και την ιδιωτικοποίηση ο φιλελεύθερος κ. Μάνος. Δηλαδή ένα μείγμα από αυταρχισμό, παλαιοκομματισμό και επιχειρηματικό γκούλαγκ.

Χ.Κ.

κατά του «εχθρού - λαού», ρίχνοντας την πόρτα του Πολυτεχνείου. Για το «ανδραγά-θημά» του το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών είχε καταδικάσει τον Γ. Λυμπέρη σε 25 χρό-νια κάθειρξη, για ανθρωποκτονία από πρό-θεση δύο ατόμων. Του 16χρονου μαθητή Α. Σπαρτίδη και ενός ακόμα φοιτητή.

Το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Πειραιά, με την 708/93 απόφασή του, έκανε δεκτή την αίτησή του και τον άφησε ελεύθερο, αφού είχε εκτίσει τα δύο τρίτα της ποινής του. Το σκεπτικό ήταν: «Υπηρετούσε μεν στην ΕΣΑ την περίοδο της τυραννίας, τότε όμως δεν επιτρεπόταν η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας των στρατευμένων». Αξίζει άραγε να υπενθυμίσουμε ότι στρα-τευμένος ήταν και ο Α. Παναγούλης, και μάλιστα μέλος στρατιωτικής οικογένειας,

ΡΕΚΒΙΕΜ

Στον Ψαθόπυργο της Αχαΐας, δυο ανδρείοι πιλότοι, ο σμηναγός Στυλ. Κελετσέκης και ο ανθυποσμηναγός Κων. Παλαμιώτης, χειρι-στές του πυροσβεστικού αεροσκάφους «CL-215», πολέμησαν και «έπεσαν ευκλεώς». Και οι Έλληνες, όταν θα θέλουν να καυχηθούν -για να θυμηθούμε τους «Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας πολεμήσαντες» του μεγάλου Αλεξανδρινού-, θα λένε: «Τέτοιους θγάζει το έθνος μας».

Να νειώθουν τύψεις, άραγε, κάποιοι ασυ-γκράτητοι αρθρογράφοι (του συγκροτήμα-τος Αλαφούζου) που ελεινολογούν την κυ-βέρνηση διότι «έδωσε έμφαση στις εναέριες δυνάμεις κατάσβεσης», συνδέοντας την επι-λογή αυτή με «βαριές υποψίες ιδιοτελούς συναλλαγής»; Ποια «συναλλαγή» και ποια «ιδιοτέλεια» να κρύβει ο θάνατος των δύο αυτών γενναίων, που έδωσαν τη ζωή τους για να προστατεύσουν ένα δάσος, δηλαδή την ίδια την πατρίδα, από τη λαίλαπα της φωτιάς;

Αντήνωρ

όταν αποφάσισε να απαλλάξει την χώρα από τον Παπαδόπουλο;

Σίγουρα όμως έχει ενδιαφέρον να ανα-φερθούμε στο σκεπτικό του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών στις 7 Αυγούστου 1992, όταν απέρριψε ανάλογη αίτηση του «κυ-ρίου» Λυμπέρη. «Από τις πράξεις του στο παρελθόν -έλεγε το Συμβούλιο- δεν παρέχε-ται η προσδοκία ότι ο αιτών, αν απολυθεί από τη φυλακή, θα ζήσει έντιμα στο μέλλον». Ένα ακριδώς χρόνο μετά το Συμβούλιο (με άλλη σύνθεση) διαπίστωσε ότι «κατά το χρό-νο έκτισης της ποινής του επέδειξε άψογη συμπεριφορά, πράγμα που εγγυάται και τη συμπεριφορά του στο μέλλον».

Αλήθεια, τι άλλαξε σε ένα χρόνο;

Γ.Κ.

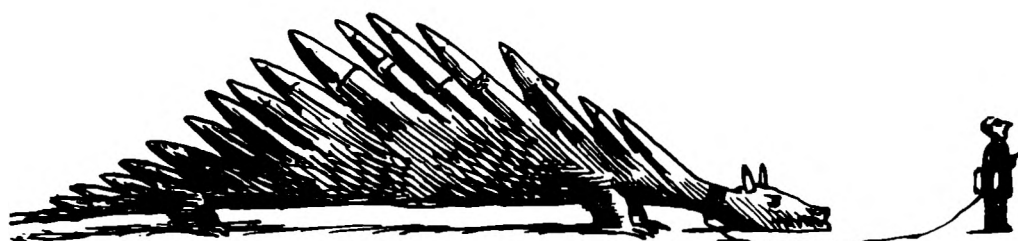
● Σεπτέμβριος, νέα σαιζόν, ανακατατάξεις. Και στο χώρο του Τύπου. Προς το παρόν, οι θεαματικές είναι κυρίως στο χώρο των ηλεκτρονικών Μέσων και ιδίως της τηλεόρασης. Και όχι στους δροντόσαυρους εξ αυτών (MEGA, ANTENNA, EPT) – αυτοί θα βαδίσουν άλλη μια φορά την πεπατημένη – όσο στους νεοσσούς που εκκολάπτονται: το **STAR CHANNEL** των **Γιώργου Κουρή - Θόδωρου Βαρδινόγιάννη** (ναι, μπορούμε να γράψουμε το όνομά του, αφού εθεάθη να κυκλοφορεί στον Ταύρο) – **Νίκου Μαστοράκη** και τον **SKY - T.V.** του **Αριστείδη Αλαφούζου**.

● Το **STAR - CHANNEL** θα ξεκινήσει οσονούπω οι ιθύνοντές του προσδιορίζουν την προεμέρα τους στις 15 Σεπτεμβρίου. «Ψυχαγωγικό», με τηλεπαιχνίδια, με πολλές εκπομπές μόδας, με «αντικειμενικό» δελτίο ειδήσεων που θα βαραίνει όμως υπέρ του ΠΑΣΟΚ...

Υπεύθυνος του πολιτικού τμήματος λέγεται ότι θα είναι ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ **Γιώργος Λιάνης**, ενώ σημαντική επιτελική θέση θα έχει και ο **Άγγελος Στάγκος**, αρχισυντάκτης της **Μεσημβρινής**. Κατά τ' άλλα, η γνωστή συνταγή: Κουλιανού και άλλα μοντέλα, Μαλβίνα Κάραλη, Κωστόπουλος και οι «κλικάνθρωποι» του. Στα ντεσούν του σταθμού και ο ηθοποιός Κωνσταντίνος Τζούμας που θα λέει τον... καιρό!

● Όσο για τον Ευάγγελο Γιαννόπουλο, ο οποίος τις προάλλες τσαντίστηκε γιατί γινόταν θόρυβος, παράτησε στη μέση την εκπομπή του και έφυγε από το στούντιο, κανένας ακόμα δεν γνωρίζει αν θα είναι στο νέο κανάλι. Αναμένουμε με αγωνία...

● Στο μεταξύ, πυρετωδώς ετοιμάζονται και για τον **SKY T.V.** Άρχισαν μάλιστα και οι προσλήψεις, ενώ, παρά το γεγονός ότι το κανάλι δεν έχει πάρει άδεια λειτουργίας, όλα δείχνουν ότι θα αρχίσει να εκπέμπει μέσα στον Οκτώβριο. Σύμφωνα με πληροφορίες, διευθυντής ειδήσεων του καναλιού θα αναλάβει ο **Κώστας Γιαννόπουλος** που ως τώρα εργαζόταν στην **ET 1** και

στο περιοδικό **ΕΨΙΛΟΝ** της **Ελευθεροτυπίας**.

● Αλλά και στο χώρο των εντύπων κυκλοφορούνται εξελίξεις. Όπως σας είχαμε πληροφορήσει, καθημερινό φύλλο, απογευματινό κατά τα φαινόμενα, ετοιμάζει η ιδιοκτησία της εβδομαδιαίας οικονομικής (κατά βάση) εφημερίδας **Επενδυτής**.

Ο τίτλος δεν έχει ακόμα βρεθεί, ο διευθυντής όμως έχει: θα είναι ο **Νίκος Σίμος**, που πρόσφατα εργαζόταν στην **Καθημερινή**. Η εφημερίδα θα υποστηριχθεί σε επιτελικό επίπεδο από τους έμπειρους δημοσιογράφους του **Επενδυτή**, θα στηριχθεί όμως σε νέους (και χαμηλόμισθους, βεβαίως, δημοσιογράφους). Το πολιτικό της στίγμα παραμένει άγνωστο, αλλά όπως δήλωσε ο ιδιοκτήτης της σε συνεργάτες του «θα είναι κάτι όπως το **ΚΛΙΚ** σε καθημερινή βάση» κι ότι «μια τέτοια δημοσιογραφία μόνο νέοι άνθρωποι μπορούν να την υπηρετήσουν». Να, λοιπόν, που το **ΚΛΙΚ** έφτιαξε σχολή. Για να δούμε τι επιπτώσεις θα έχει αυτό στην τολαίπωρη δημοσιογραφία.

● Αλλά, αφού υπάρχει το **ΚΛΙΚ** θα 'πρεπε να υπάρχει και το **αντι-ΚΛΙΚ**. Σ' αυτή τη γραμμή λέγεται ότι θα κινείται το νέο περιοδικό που ετοιμάζει ο αιρετικός κόλιουμνιστ της **Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας** **Στάθης Τσαγκαρουσιάνος**. Ο Τσαγκαρουσιάνος υπόσχεται νέα προκλητική δημοσιογραφία και αναζητήσεις πέρα από τη νεκρή φύση του life - styling – κι απ' αυτή την άποψη πιστεύει ότι το περιοδικό θα είναι πολιτικό. Περιμένουμε.

● Στην τελική ευθεία και το **Art**, το νέο περιοδικό για την τέχνη του συγκροτήματος **Λυμπέρη**. Αρχισυντάκτης της έκδοσης ανέλαβε ο (γνωστός και από συ-

νεργασίες του στο **Αντί**) αρχιτέκτονας και εκ των εκδοτών του περιοδικού **Τεύχος Γιώργος Τζιοτζιλάκης**.

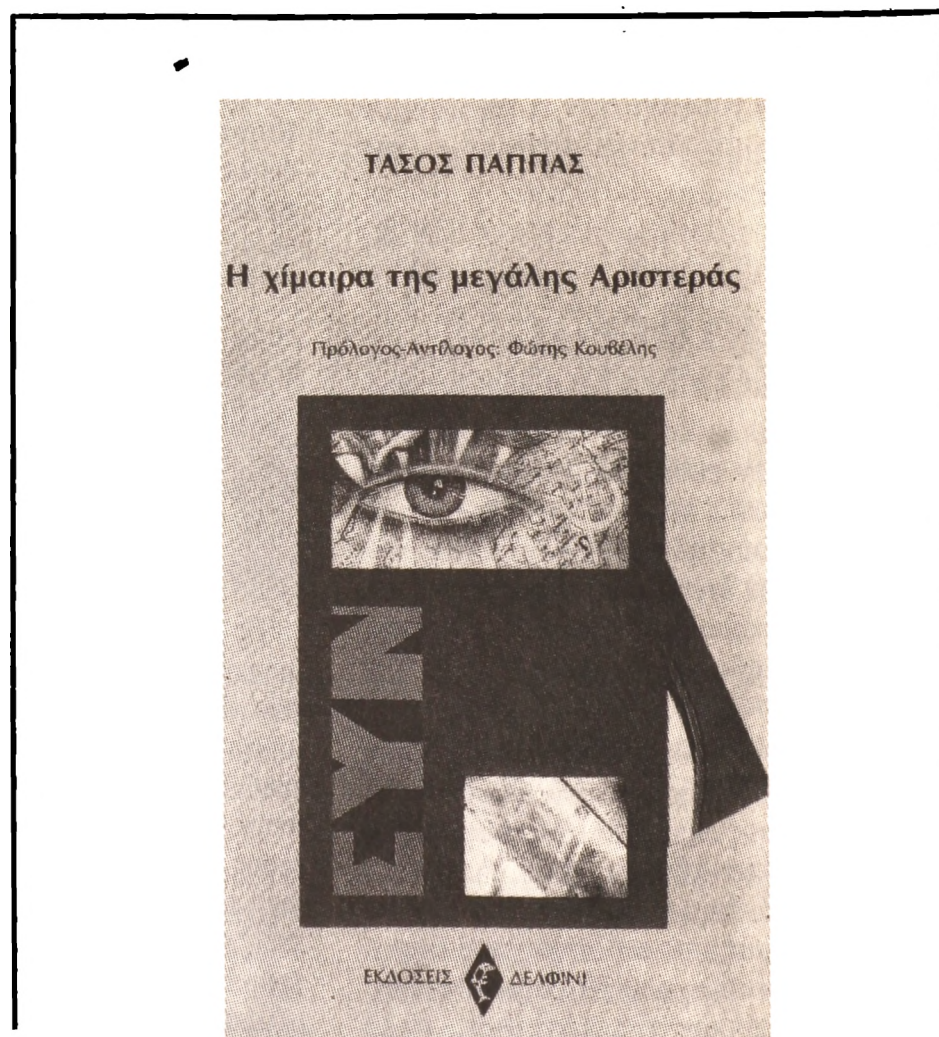
● Προβλήματα φαίνεται να αντιμετωπίζει ο βουλευτής του Συνασπισμού **Αλέξης Σεβαστάκης**, ο οποίος έχει αναλάβει να οργανώσει το **Διάλογο**, τη νέα εβδομαδιαία εφημερίδα που κυκλοφορείται και έχει σκοπό να αποτελέσει το κομματικό φύλλο του κόμματος. Φωνές μέσα από τον ΣΥΝ θεωρούν απονενομημένο διάδημα το εγχείρημα και υποστηρίζουν ότι, αντί να γίνονται επενδύσεις σε αμφίβολης έκβασης εκδοτικά εγχειρήματα, καλύτερο θα ήταν να επιχειρηθεί η σύσφιξη των σχέσεων με την **Αυγή** και την **Εποχή**. Το δήμα, συνεπώς, παραμένει μετέωρο.

● Το καλύτερο το αφήσαμε για το τέλος. Συνέβη στα νεόδημη κτίρια του συγκροτήματος του Ταύρου που μόλις άρχισαν να λειτουργούν, δίπλα στα παλιά. Ο εκδότης **Γιώργος Κουρής** έβγαλε λόγο στους συντάκτες των εντύπων του και σε μια ρητορική αποστροφή ξέσπασε: – Όποιον πιάσω να καπνίζει μέσα στο κτίριο θα του γ... τη μάννα! Είναι τίμιο αυτό το μαγαζί.

Τι εννοούσε; Μήπως ότι το προηγούμενο «μαγαζί», στο οποίο επιτρεπόταν το κάπνισμα, απλώς φαινόταν τίμιο;

Πέρα όμως από τις αυταρχικές γραφικότητες υπάρχει και η ουσία. Κι αυτή είναι ότι το συγκρότημα χρωστάει στους συντάκτες δεδουλευμένα τριών και τεσσάρων δεκαπενθημέρων, ενώ δεν έχει πληρώσει ούτε επιδόματα αδειών. Κύριε Κουρή, κάντε κάτι. Τιμότητα και άδαιο στομάχι δεν συμβαδίζουν.

● Μια αξιέπαινη προσπάθεια συνεχίζεται. Κυκλοφόρησε το νέο τεύχος του περιοδικού που εκδίδει η ελληνική πρεσβεία και το γραφείο Τύπου στην Δαμασκό. Με πολλές και ενημερωτικές πληροφορίες για όσα συμβαίνουν στη χώρα μας και ενδιαφέρουν το αραβικό κοινό – συντάσσεται στα αραβικά – η έκδοση αυτή είναι μια θετική προσπάθεια. Συνεχίστε.

Άποιοι φίλοι ήρθαν απόψε απ' τα παλιά φορτωμένοι με χιλιάδες αναμνήσεις

Του Τάσου Παππά

...ρεις του Σεπτέμβρη, νέα ιδεολογική διακήρυξη σήμερα από το Κίνημα – αλλά και βάσιμες ελπίδες ότι κάποια σελήνη της περιόδου του ΠΑΚ και του μεταπολιτευτικού ΠΑΣΟΚ έχουν ήδη «δρομολογήσει» την ανάκαμψή τους. Το πολιτικό θερμόμετρο ανεβαίνει...

Νέα ιδεολογική διακήρυξη έχει το ΠΑΣΟΚ, βέβαιαι για την εκλογική τους νίκη είναι οι παράγοντές του, κυβερνητική εμπειρία αρκετά στελέχη διαθέτουν, εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας από καιρό του κλείνουν ηνστά το μάτι, κατά συνέπεια συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις για να δημιουργηθεί κλίμα ευφορίας στη Χαριλάου Τρικούπη. Το τοίχο σκιάζεται μόνο από το μέγεθος των προβλημάτων που θα κληθεί να αντιμετωπίσει όταν αναλάβει την κυβερνητική εξουσία. Εκεί άλλωστε θα φανεί πόσο έτοιμο είναι το κόμμα, πώς θα εξασφαλίσει στοιχειώδη συνείδηση για τα πρώτα κρίσιμα θέματα και με ποιο τρόπο θα αμβλυνθούν οι πιέσεις που ασκούνται από τμήμα της βάσης για την αποκατάσταση των όποιων αδικιών διέπραξε η Νέα Δημοκρατία.

Πρόβλημα όμως της «επόμενης μέρας» είναι και ο συσχετισμός δυνάμεων στο κοινοβουλευτικό επίπεδο. Η τελευταία δημοσκοπήση που έχουν στα χέρια τους τα ηγετικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ δίνει προβάδισμα της άξεως του 10% και αριθμό εδρών λίγο κάτω από το μαγικό όριο των 180. Όπως ανέφεραν στο Αντί μέλη του Ε.Γ., στην περίπτωση που η Αριστερά και ειδικότερα ο ΣΥΝ καταφέρει να αποσπάσει έστω και μικρό αριθμό εδρών πρέπει να θεωρείται δεδομένη η συμφωνία των δύο κομμάτων στο πρόσωπο του έδρου προέδρου της Δημοκρατίας ώστε να αποτραπεί η προσφυγή στις κάλπες το 1995.

Δεν θέλει άγχος και νέες εκλογές

Η εκδοχή αυτή εξυπηρετεί απολύτως τα σχέδια του ΠΑΣΟΚ γιατί του προσφέρει τη δυνατότητα να πορευθεί χωρίς το άγχος μιας έσως αναμέτρησης. Αν αυτό δεν ευδοκιμεί, είτε γιατί ο ΣΥΝ δεν θα εκπροσωπηθεί στη Βουλή είτε γιατί δεν θα καταλήξουν στην δια επιλογή, τότε το ΠΑΣΟΚ θα υποχρεωθεί να πολιτευθεί σαν να ήταν προεκλογική

περίοδος, δηλαδή με παροχές, αποφυγή κινήσεων με πολιτικό κόστος και όλα τα συναφή. Ορατό διά γυμνού οφθαλμού είναι το γεγονός πως τα δύο κόμματα έχουν βελτιώσει θεαματικά τις σχέσεις τους, τόσο μάλιστα που η περιβόητη συνάντηση Παπανδρέου - Δαμανάκη να μην αποτελεί πλέον το επίμαχο ζήτημα στο εσωτερικό του ΣΥΝ. Βέβαια όταν η πληροφορία είδε το φως της δημοσιότητας υπήρξαν γκρίνιες από διάφορους στη Θεμιστοκλέους αλλά ήταν χαμηλών τόνων. Η πρόταση για συνάντηση διατυπώθηκε υπηρεσιακώς πριν από τις διακοπές του καλοκαιριού αλλά ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ την παρέπεμψε για αργότερα. Αφορμές για τη συνάντηση θα δοθούν αρκετές αλλά η ισχυρότερη και με εθνικό περιεχόμενο θα είναι αυτή που θα προκύψει από την πρωτοβουλία του ΣΥΝ για την υπόθεση της Κύπρου. Όπως είναι γνωστό, σε τέτοιου τύπου συζητήσεις οι συμμετέχοντες δεν περιορίζονται στα θέματα της ατζέντας αλλά επεκτείνονται και σε ζητήματα γενικού και ειδικού ενδιαφέροντος.

Άλλο σημάδι που δεβαιώνει τη διαρκή προσέγγιση των δύο χωρών είναι η αλλαγή στάσης των πιο φανατικών οπαδών της αυτοδυναμίας. Σε πρόσφατες συνεντεύξεις τους οι Α. Κακλαμάνης, Δ. Τσοδόλας, Θ. Πάγκαλος στην Αυγή και αλλού απέφυγαν τις εμπρηστικές φράσεις, ήταν «ανοιχτοί» στην προοπτική προγραμματικών συγκλίσεων, ενώ δεν απέρριψαν και τη μετεκλογική συνεργασία!

Και το εκλογικό σύστημα;

Πριν απ' όλα αυτά όμως έχουμε τις εκλογές. Με ποια απογραφή πληθυσμού θα γίνουν και με ποιο εκλογικό σύστημα, δεν έχει ακόμη αποσαφηνισθεί. Πληροφορίες από το χώρο της κυβέρνησης επιμένουν πως η απογραφή που παραδόθηκε στο υπουργείο Εσωτερικών θα ισχύσει στις επόμενες εκλογές, κι αυτό γιατί, παρά τα αντιθέτως θρυλούμενα, δεν θα επιφέρει δραματικές μειώσεις στη δύναμη της Νέας Δημοκρατίας. «Οριακές θα είναι οι αλλαγές», έλεγε στέλεχος του υπουργείου Εσωτερικών. Εσχάτως πάντως παίζεται ένα παιχνίδι με τον εκλογικό νόμο. Ο πρωθυπουργός έχει εκτεθεί πολλές φορές δημοσίως με το να ισχυρίζεται ότι ο νόμος δεν θ' αλλάξει και επομένως θα ήταν οδυνηρό το πλήγμα που θα δεχόταν στο προσωπικό επίπεδο, αν τροποποιούσε πλευρές του εκλογικού συστήματος. Το δεδομένο είναι ότι οι σύμβουλοι του τον πιέζουν φορτικά να

αποτρέψει την αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ θεσπίζοντας την απλή αναλογική επικαλούμενοι το σοβαρό επιχείρημα: «η δική σου εμμονή δεν είναι δυνατόν να οδηγήσει την παράταξη στον αυτοχειρισμό». Αυτό που ο Κ. Μητσοτάκης συζητά είναι η καθιέρωση της λίστας. Με τη λίστα έχει τη δυνατότητα να επιβάλει τους δικούς τους υποψηφίους και να ελέγξει σε μεγάλο βαθμό τη μελλοντική κοινοβουλευτική ομάδα.

Παραλλήλως μπορεί να εκδιώσει τους επαμφοτερίζοντες σαμαρικούς, οι οποίοι, αν έχουν σίγουρο το ότι δεν θα εκλεγούν εντασσόμενοι στους συνδυασμούς της Πολιτικής Άνοιξης, θα εξέταζαν την περίπτωση συμμετοχής τους στις λίστες της Ν.Δ., προς δόξαν της υπέρβασης, του ήθους και των αρχών.

Τις προθέσεις του για την καθιέρωση της λίστας κοινοποίησε ο πρωθυπουργός στον Α. Παπανδρέου, αλλά σύμφωνα με πληροφορίες συνάντησε την άρνησή του. Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ δεν έχει κανένα λόγο να στερήσει την κίνηση Μητσοτάκη για τον απλούστατο λόγο ότι δεν αντιμετωπίζει τέτοιας φύσεως εσωκομματικά προβλήματα. Το μοναδικό «αγκάθι» ακούει στο όνομα Θ. Κατσανέβας – ούτε ζωγραφιστό θέλει να τον βλέπει – αλλά μπορεί να εμποδίσει την επανεκλογή του και μ' άλλους τρόπους, ήκιστα κομπούς αλλά αποτελεσματικούς. Αντίθετα με τη Ν.Δ., το ΠΑΣΟΚ έχει «πρόβλημα υπεξπροσφοράς».

Κάποιοι φίλοι απ' τα παλιά

Το τελευταίο διάστημα παρατηρείται έντονη δραστηριότητα στις παρυφές του Κινήματος όπου κινούνται στελέχη του ιστορικού ΠΑΣΟΚ τα οποία σε κάποιες φάσεις της 19χρονης ιστορίας του αποχώρησαν ή διαγράφησαν. Εκπρόσωποι του Π.Α.Κ. και της γενιάς του Πολυτεχνείου βρίσκονται σε διάλογο εδώ και καιρό με τον γενικό γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής Άκη Τσοχατζόπουλο, ο οποίος με δική του πρωτοβουλία έχει αναπτύξει σχέσεις με τις προσωπικότητες αυτές και το εντυπωσιακό είναι ότι υπάρχει συμφωνία σχετικά με το τι πρέπει να γίνει ώστε το ΠΑΣΟΚ να μην περιπέσει στα ίδια λάθη. Το πιθανότερο είναι η διαδικασία αυτή να έχει ευτυχή κατάληξη.

Ζητούμενη είναι η μορφή που θα πάρει και ο τρόπος πρόσκλησης για την επανασυνσπείρωση όλου αυτού του, εν υπνώσει ευρισκόμενου επί χρόνια, δυναμικού.

Επιχειρηματίες στην πολιτική, κόμματα της κρίσης, χειραγωγούμενοι πολίτες

του Ρεπόρτερ

«Πάμ' εκλογές;» θα νομιμοποιούνταν να ρωτήσει ο κεχηνώς πολίτης. Η απάντηση (παρά το ότι πολλά συνηγορούν υπέρ της καταφάσεως) δεν μπορεί να δοθεί με σιγουριά. Το βέβαιο είναι ότι η πολιτική κατάσταση της χώρας είναι ρευστή, ότι τα επιχειρηματικά συμφέροντα διαπλέκονται άμεσα με την πολιτική και κομματική δράση κι ότι μπορούμε όλοι μας να μιλάμε για συνολική χειραγώγηση – και να είναι μια διαπίστωση όχι απλώς απαισιόδοξη.

Η μέρες δείχνει να μετράει το βίο της η κυβέρνηση και την παραμονή της στην εξουσία η Νέα Δημοκρατία. Δεν αποκλείεται τις ερχόμενες ημέρες να σημειωθεί η ανεξαρτητοποίηση δύο τουλάχιστον βουλευτών (που θα δηλώσουν ότι στηρίζουν «υπό όρους» την κυβέρνηση, κατά την προτίμηση των κ.κ. **Στ. Στεφανόπουλου** και **Νικ. Κλείτου**) και να υλοποιηθεί η απειλή του κ. **Κ. Μητσοτάκη** ότι «150 βουλευτές στη Ν.Δ. σημαίνει ότι πάμε για εκλογές».

Οι πληροφορίες λένε ότι το «σύνδρομο Σαμψών», δηλαδή αμοιβαίας καταστροφής, επικρατεί και στο στρατόπεδο του κ. Σαμαρά και στο στρατόπεδο του κ. Μητσοτάκη. Κατά τη γνώμη μας, είναι κάτι περισσότερο από βέβαιο ότι δεν πρόκειται να σημειωθεί μια τέτοια «δυναμική εξέλιξη» και ότι μάλλον οι όποιες εξελίξεις θα «σέρνονται» για καιρό ακόμα.

Οι πολιτικοί παρατηρητές σημειώνουν δύο δημόσιες τοποθετήσεις από ανθρώπους

κατεξοχήν στενά προσκείμενους, τον τελευταίο καιρό, στον κ. **Α. Παπανδρέου**, οι οποίες αντικειμενικά εξυπηρετούν απολύτως τον κ. **Κ. Μητσοτάκη**. Ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών κ. **Τάκης Παππάς** δήλωσε, με αφορμή την επικείμενη προφυλάκιση του στρατηγού Γρυλλάκη, ότι «έχουν γίνει πολλές και εύκολες οι προφυλακίσεις». Ο καθηγητής κ. **Δημ. Τσάτσος** υποστήριξε ότι, ακόμα και εάν χάσει την αυτοδυναμία μια κυβέρνηση, πρέπει να διαπιστωθεί τούτο με την ειδική διαδικασία της πρότασης μομφής. Λες και δεν φτάνει η καταψήφιση ενός και δύο νομοσχεδίων στη Βουλή και όλα τα θέματα πολιτικής ευθιξίας για μια τέτοια κυβέρνηση!

Η ιταλική εμπειρία

Αλλά και να παραμείνει η κυβέρνηση στην εξουσία για λίγες εβδομάδες ακόμα ή έστω και μήνες έως τον Απρίλιο του 1994, δεν θα

έχει τίποτα το ουσιαστικό να προσφέρει. Ούτε καν στον εαυτό της. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι εν επιγνώσει αυτής της βεβαιότητας –και ανεξάρτητα από την επιμέρους συλλογιστική τους– οι πρόωρες εκλογές έχουν κερδίσει πολλούς υποστηρικτές ανάμεσα στα ηγετικά στελέχη της κυβέρνησεως. Σχεδόν όλοι συμφωνούν ότι «εφόσον δεν μπορούμε να πάμε ομαλά και άνετα ως τον Απρίλιο, καλύτερα να κάνουμε εκλογές το συντομότερο». Ανάμεσά τους, σε ιδιαίτερες συζητήσεις τους, οι κ.κ. **Τζ. Τζαννετάκης**, **Στέφανος Μάνος** (ο πλέον ένθερμος από όλους), **Γιάννης Βαροβιτσιώτης**, **Αθαν. Τσαλδάρης** (παρά τις διαψεύσεις του), **Γιάννης Κεφαλογιάννης**, **Σωτήρης Κούδελας** και **Γιώργος Σουφλιάς**.

Στο βάθος, οι περισσότεροι συμφωνούν ότι δεν υπάρχουν καλές ελπίδες πως θα διορθωθεί η κατάσταση τους επόμενους μήνες, πως αντίθετα θα επιβαρύνεται η εικόνα της κυβέρνησεως και της Νέας Δημοκρατίας και ότι θα επιτείνονται τα αδιέξοδα.

Όπως σχολιάζει κορυφαίος υπουργός στο Αντί σχετικά, «ενώ προσπαθούμε να κλείσουμε τη μια τρύπα ανοίγεται ή ανοίγουμε μόνοι μας μια άλλη. Τους τελευταίους μήνες εμείς κάνουμε αντιπολίτευση στον εαυτό μας, μια κατάσταση σχιζοφρενική. Υποκλοπές, Σκοπιανό, διαγραφές, αποχωρήσεις, ιδιωτικοποιήσεις, διαφωνίες μια πάνω στην άλλη, διαπάλες καθημερινές».

Η πεποίθηση συνομιλητών, όπως ο προηγούμενος, είναι ότι η κατάσταση θα χειροτε-

ει, με αποτέλεσμα όχι μόνο να χάσει η Δημοκρατία τις εκλογές (κάτι που θεω-
υ δέβαιο) αλλά να υποστεί μεγάλη εκλο-
ήττα όσο περνάει ο καιρός και επιπλέον
νονν περισσότερο επώδυνες οι μετεκλο-
; διαιρέσεις και αντιπαλότητες, με τη
Δημοκρατία στα πρόθυρα της πολυδιά-
της.

Όσο παρατείνει η κυβέρνηση της Νέας
Δημοκρατίας την παραμονή της στην εξου-
- δεν έχει τίποτα άλλο να προσφέρει στον
και μόνο αρνητικά να αποκομίσει για
εαυτό της, η αστική παράταξη, πέραν
κ. Μητσοτάκη. Δεν έχει τίποτα το ουσια-
ό να προσφέρει -πέρα από τις προσωρι-
και τελικά πληρωνόμενες ρουσφετολο-
από τον μέσο πολίτη- εκτός από το να
ηγητήσκει ορισμένα μεγάλα οικονομικά
ρέροντα.

Ρισκώμαστε ένα στάδιο πριν από την τε-
ιταλική εμπειρία, όπου πριν σαρωθεί
ως δείχνει τουλάχιστον) το παλιό ιταλι-
ολιτικό σύστημα είχε χειραγωγηθεί απο-
ς και εξίσου στα μεγάλα κόμματα από
διάφορα επιχειρηματικά συμφέροντα.
ίτερα εκείνα με επίκεντρο τις συμβάσεις,
μήθει και κατασκευές του δημόσιου το-

Η χειραγωγή της πολιτικής ζωής ή
τομέων της από οργανωμένα οικονομι-
- συμφέροντα δεν αποκλείεται σύντομα να
καλυφθεί ανάγλυφα και να οδηγήσει την
έρνηση σε πτώση και το γενικότερο πολι-
σύστημα σε βαθιά κρίση. Όχι, βεβαίως,
δή, όπως υποστηρίζει -χωρίς ίχνος
- πής- ο κ. Μητσοτάκης, επειδή η κυβέρ-
ή του και ο ίδιος είναι στόχος «άνομων
φερόντων», αλλά επειδή δεν μπορούν
- να εξυπηρετήσουν τα ίδια τα μεγάλα
φέροντα που ανέθρεψαν, που συνεργά-
- καν μαζί τους, που τους υποσχέθηκαν
παροχές και ανταποδώσεις.

Οι νέες διαπλοκές

Η, στο παρασκήνιο, η πολιτική ζωή της
ας όλο και αποκτά, με επίκεντρο φανερό
παράταξη της Νέας Δημοκρατίας και
«Πολιτική Άνοιξη», έναν χαρακτήρα
ηλεξόντως ανάμεσα στα διάφορα (πα-
-τερα ομόφρονα και ομονοούντα) συμ-
-οντα, προκειμένου να καρπωθούν, ο κα-
-ας χωριστά και σε βάρος του άλλου, κά-
-ο μεγάλο κομμάτι του κρατικού κορδα-
- Η ρευστότητα της πολιτικής ζωής μετά
μεταπολίτευση δεν είναι πλέον αποτέλε-
-ι μόνο της ατροφίας των θεσμών, της
-τυχίας της Αριστεράς, της ιδιώτευσης
- της ιδεολογικής απογοήτευσης, αλλά
- πλέον και τελικά της υπόγειας αντιπαλό-
-ας και της αλληλοσφαγής των οικονομι-
-ν συμφερόντων στον πολιτικό στίβο.

Η πολεμική αυτή, και μαζί η τυφλή διεκδι-
-τική μανία, που έφτασε κατά τη διάρκεια
-ν τελευταίων ετών στα ακραία της όρια,
-οκαλύπτει ότι η ελληνική μεγαλοαστική

τάξη δεν έχει συνολική στρατηγική. Δεν έχει
κοινές πολιτικές επιδίωξης και συμπεριφο-
-ράς. Είναι κατακερματισμένη και αναπαρά-
-γει την κρίση της με μεθόδους ζούγκλας. Δεν
υπάρχει ως τάξη. Χωρίς να μπορεί κανείς να
γίνει σαφέστερος (εάν δεν θέλει να δει πώς
χωρίσθηκαν λ.χ. στα δύο οι εφημερίδες και
ποιες για την υπόθεση των ψηφιακών κέ-
-ντρων και την υπόγεια διαμάχη Κόκκαλη
και Βαρδινογιάννη, που φαίνεται να είναι ο
«στρατηγικός επενδυτής» πίσω από την
«Αλκατέλ»), μπορεί πάντως να ιχνηλατήσει
τις εξελίξεις. Γιατί αυτές θα υπάρξουν
οπωσδήποτε. Είτε ως σοβαροί κλυδωνισμοί
και έντονες αντιπαραθέσεις είτε ως ανατρο-
-πή της κυβέρνησης και διαδικασία προς
πρώρες εκλογές. Το βέβαιο είναι ότι, ανε-
-ξάρτητα από τις όποιες εξελίξεις και τα
εκλογικά αποτελέσματα, η παθολογία του
μεταδικτατορικού μοντέλλου επιτείνεται
και οι διαπλοκές των επιχειρηματικών συμ-
-φερόντων στην πολιτική και κομματική ζωή
-πρωτοφανείς σε ένταση και έκταση στη νεό-
-τερη πολιτική ιστορία- θα συνεχισθούν.
Ανεξάρτητα ποιος θα προλάβει να μοιράσει
και πως τα κονδύλια του «πακέτου Ντελόρ»,
τα καζίνο και τα ναυπηγεία, τα μεγάλα δη-
-μόσια έργα και νοσοκομεία, τις προβληματι-
-κές επιχειρήσεις. Οι δυνατότητες διασπάθι-
-σης δημόσιου χρήματος από κάθε είδους κυ-
-βέρνηση σχεδόν στο σύνολο της νότιας Ευ-
-ρώπης (όπου παντού προηγήθηκαν οι σο-
-σιαλιστές για να γενικευθεί το φαινόμενο
και το ξεσκέπασμά του) ήταν και παραμέ-
-νουν ανεξάντλητες. Έτσι εκείνο το βασικό
συμπέρασμα, που βγαίνει από τους επιθανά-
-τιους ρόγχους της κυβέρνησης της Νέας Δη-
-μοκρατίας, είναι η χειραγωγή της, όπως
και ολόκληρου του πολιτικού συστήματος,
από σκοπιμότητες και επιλογές μεγάλων οι-
-κονομικών συμφερόντων, που θα καθορί-
-σουν και τις τελικές εξελίξεις. Μεγάλων και
μαζί προσωρινών, εφόσον έχουν δομηθεί
πάνω σε σαθρές βάσεις, με μεθόδους λεηλα-
-σίας και διάρκεια βίου μόνο μιας γενιάς.

Μέσα στις εξελίξεις αυτές, ασφαλώς το
ΠΑΣΟΚ θα μπορεί να ομιλεί για κάποιους
περισσότερο ανήθικους από δικούς του ενό-
-χους και για «δικαίωση από τη σκευωρία»
της κάθαρσης, ενώ η Αριστερά, αμήχανη,
αποδυναμωμένη και χωρίς αξιοπιστία, δεν
μπορεί να παίζει εύκολα με βάση το μόνο
στοιχείο της το οποίο έχει διατηρηθεί αλώ-
-βητο και στις πιο σκοτεινές περιόδους της
κομματικής της ιστορίας: το ηθικό κύρος
των ανθρώπων της, το αίσθημα εντιμότητας
και ηθικής ανωτερότητας. Ίσως θα πρέπει
να ομιλεί κανείς για συνολική χειραγωγή
και συνολική κατηφορική πορεία, η οποία
συμπαρασύρει με τη δύναμη της χιονοστιβά-
-δας κάθε άλλο πράγμα στον δρόμο της. Ελ-
-πίδα μπορεί να είναι μέσα στα επόμενα 3-4
χρόνια να έλθει νωρίτερα το επόμενο και
τελικό στάδιο, εκείνο της κρίσης-έκρηξης
και της δικαστικής διευκρίνισης, του ιταλι-
-κού προτύπου. Τίποτε άλλο και διαφορετικό
δεν διαφαίνεται στο μεσοπρόθεσμο μέλλον.

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η ΑΔΙΑΧΩΡΗΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΝΑΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΜΕ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Γιώργου Δημ. Κοντογιώργη

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

Ν.Δ.: Η πραγματική και η τυπική κυβέρνηση

Του Ρεπόρτερ

Η τυπική κυβέρνηση είναι, βεβαίως, η κυβέρνηση του Κ. Μητσοτάκη. Ωστόσο τα πράγματα έδειξαν ότι η πραγματική εξουσία ασκείται, κυρίως, από ένα κύκλωμα που ελάχιστα το χωρίζουν από τη λογική και τη συμπεριφορά της συμμορίας. Απλώς σύμπτωμα μιας «επίσημης» εξουσίας που έχει ισοπεδώσει ακόμη και τα τυπικότερα κριτήρια της νομιμότητας και της δημοκρατίας; Ή...;

«Υποκλοπές γινόντουσαν, γίνονται και θα γίνονται σε όλες τις χώρες του κόσμου. Όμως δεν είναι απαραίτητο να το γνωρίζουν οι πρωθυπουργοί, οι οποίοι παίρνουν πάντα μόνον επεξεργασμένες πληροφορίες υψηλότερου εθνικού περιεχομένου».

Τα παραπάνω δήλωνε στα Νέα (25-8-93) ο «πρέσβης» του Κ. Μητσοτάκη και κατηγορούμενος συγχρόνως σε βαθμό κακουργήματος για την υπόθεση των υποκλοπών Ν. Γρυλλάκης. Μπορεί η εκπαίδευσή του στη «Μοσάντ» και σε άλλες ξένες μυστικές υπηρεσίες να μην τον προφύλαξε από γκάφες που θα ήτανε ένας νεόκοπος του παρακράτους, όμως αυτές τις ημέρες ξέρει να μετράει τα λόγια του.

Ο κ. Μητσοτάκης λοιπόν μπορεί και να ήξερε (κατά τον ίδιο τον «στρατηγό») τις δραστηριότητες του κυκλώματος που τόσο τον βοήθησε να ανέλθει στη διακυβέρνηση της χώρας και σίγουρα έπαιρνε από τον Γρυλλάκη «επεξεργασμένες πληροφορίες υψηλότερου εθνικού περιεχομένου». Για τον σημερινό πρωθυπουργό και το περιβάλλον του «υψηλότερο εθνικό περιεχόμενο» είχε ο στόχος της πάση θυσία αναρρίχησης στην εξουσία και, στη συνέχεια, η οικοδόμηση ενός «κλειστού κυκλώματος» που θα του έδινε τη δυνατότητα να υπηρετήσει εκ του ασφαλούς τους λογής - λογής φίλους -κατά προτίμηση επιχειρηματίες- παραγκωνίζοντας, διά του εκδιασμού και της καταπάτη-

σης όλων των κανόνων του παιχνιδιού, τους εσωκομματικούς, κυρίως, αντιπάλους του.

Η εθνική προσφορά

Σε αυτή την αντίληψη περί στόχων «εθνικού περιεχομένου» ο δημιουργός της οργάνωσης των νεοδημοκρατών αποστράτων της Ρηγίλλης ήταν απόλυτα σύμφωνος· εξάλλου, η προσωπική προσήλωση στον σημερινό αρχηγό της Ν.Δ. για διάστημα μεγαλύτερο της τριακονταετίας και η πεποίθησή του ότι είναι ένας «απλός στρατιώτης» του κόμματος, ήταν στοιχεία υπεραρκεστά για να προχωρήσει μεθοδικά στη «θωράκιση» του κέντρου εξουσίας που άρχισε να οργανώνει ο κ. Μητσοτάκης από το 1987-1988.

Από το 1984 μέχρι εκείνη την περίοδο ο σημερινός Πρωθυπουργός είχε ασφαλώς κάνει ουσιαστικά βήματα στην κατοχύρωση της εγγενώς επισφαλούς ηγεσίας του: στο επίπεδο της Κοινοβουλευτικής Ομάδας και των στελεχών των νομαρχιακών οργανώσεων ο κ. Μητσοτάκης εκμεταλλεύθηκε τις βουλευτικές εκλογές της 2ας Ιουνίου 1985 και το Β' Συνέδριο της Ν.Δ. για να φτιάξει «ένα κόμμα στα μέτρα του». Όμως ο έλεγχος δεν ήταν αμιγής, αφού στους κόλπους της Ν.Δ. μια σειρά «βαρώνιοι» διεκδικούσαν κεντρικές συμμετοχές με το ισχυρότατο δεξιό παρελθόν τους και το ελπιδοφόρο «εκσυγχρονιστικό» μέλλον τους. Η ηγετική επιδε-

Γρυλλάκης και Μαυρίκης, τις παλιές «καλές» σχέσεις

βαίωση του κ. Μητσοτάκη απέναντι στους ανταγωνιστές του -που όλο έφερναν και ξανάφερναν την ιδέα ενός «Πολιτικού Συμβουλίου» που θα «πλαισίωνε» τον αρχηγό- ήταν εξαρτημένη από την απόδειξη ότι ο ίδιος μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά για τον σκοπό που «κάποιοι» τον επέλεξαν ως αρχηγό της Ν.Δ.: ως αντι-Ανδρέας, αλλά στην πρωθυπουργία της χώρας.

Ο «στρατηγός» καλείτο να συνεισφέρει πλέον σε μείζονες αποστολές. Όπως και όσους μπορούσε, ασφαλώς. Σίγουρα όμως με ρόλο αναβαθμισμένο, αφού ο σημερινός Πρωθυπουργός (προς τον οποίο η «πίστη» του Ν. Γρυλλάκη παραμένει και σήμερα «αδιαπραγμάτευτη») όδευε προς την εξουσία μέσω του σκανδάλου Κοσκωτά που προσηύχονταν κατακρήμνηση του Α. Παπανδρέου. Και τι μπορούσε να κάνει τότε ο «στρατηγός», εκτός από την μέχρι τώρα κατασφάλ-

υ κ. Μητσοτάκη έναντι των ενδοκομμα-
αντιπάλων του και τη «δημιουργία
πος» στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ μέ-
υ μηχανισμού των αποστράτων της Ρη-
ς; Σύμφωνα με τις σχεδόν απόλυτα
επιβεβαιωμένες πληροφορίες που πα-
ο Χρ. Μαυρίκης, αλλά και από την
ώρα χιλιάδων σελίδων δικογραφία,
κρατικό κύκλωμα που φέρεται να
οργανώσει ο Γρυλλάκης έπαιξε κρίσιμο
«τη στιγμή που έπρεπε» για να πεισθεί
«αποτέλεσμα να παραπεμφθεί ο Α. Παπαν-
υ για τις υποκλοπές που είχαν οργανω-
τί ΠΑΣΟΚ με κεντρικό πρόσωπο τον Θ.
ρα: οι καρτέλες οι οποίες βρέθηκαν
ία» μια ημέρα του Ιουλίου 1989 στα
ικά κτίρια του ΟΤΕ αποκαλύπτεται
ί ότι είχαν παραποιηθεί με σχέδιο του
κρατικού κυκλώματος της Ρηγίλλης
ισφαλώς με πλήρη γνώση του κ. Μητσο-

Η αναβάθμιση της «ομάδας»

όλες τις υποθέσεις, αυτή της παραποίη-
των καρτελών του ΟΤΕ είναι πολιτικά η
μύοτερη στη μεγάλη αλυσίδα των δρα-
διοτήτων του κυκλώματος. Και τούτο για
λόγους: πρώτον διότι η δραστηριότητα
παρακρατικής ομάδας εκτείνεται πλέον
εντρικά ζητούμενα του πολιτικού αντα-
ισμού εκείνης της εποχής δίνοντας τα
ραιότητα στον κ. Μητσοτάκη «κρυφά
τιά» και δεύτερον διότι αυτός ο ρόλος
την καθιστά κεντρικό μηχανισμό στην
ηση πολιτικής από την ηγεσία της Ν.Δ.,
οντάς της έτσι το απαραίτητο διαβατήριο
τη διεξόδου της σε μηχανισμούς και
δικασίες η ευθύνη των οποίων ανήκει
ν νόμιμη και λογοδοτούσα πολιτική τάξη
κυβέρνηση.

ια την «καλύτερη κυβέρνηση των τελευ-
ων πενήντα χρόνων», τα όρια της νομιμό-
ας αναδιατάσσονται με εκπληκτική ταχύ-
α, ανάλογη του πολιτικού καιροσκοπι-
ύ της ηγεσίας της και της κουτοπόνηρης
κρίσιμης στη συμπεριφορά της έναντι των
μών. Γι' αυτό και δεν πρέπει να προξενεί
μία εντύπωση το ότι ο Γρυλλάκης έχει
ισσότερη εμπιστοσύνη στις τεχνικές ανί-
υσης της αλήθειας που εφευρέθηκαν στον
πεινό κόσμο των μυστικών υπηρεσιών
όχι στη ανακριτική διαδικασία της πολι-
κά συντεταγμένης δικαιοσύνης. Ένας
οιος άνθρωπος συμβαδίζει απόλυτα με
πρακτικές που δεκαετίες τώρα ακολουθεί
. Μητσοτάκης με στόχο την επίτευξη του
ιφέροντος του ίδιου και της «αυλής» του
ικτικές με έντονο το στοιχείο της συνωμο-
ής λογικής, της καταρράκωσης των θε-
κών λειτουργιών, της συστηματικής πα-
ίιασης Συντάγματος και νόμων, του μόνι-
υ χτυπήματος «κάτω από τη ζώνη», της
κάλυψης πίσω από τους λογής - λογής
προσώπους του.

υ «στρατηγός» είναι πράγματι ειλικρινής

στις πρόσφατες δηλώσεις του. Είναι ειλικρι-
νής όταν δεβαιώνει ότι είναι «άνθρωπος του
Μητσοτάκη», ότι από αυτόν «έπαιρνε εντο-
λές», ότι είναι «πικραμένος από τη Ν.Δ.»
(όπως και ο αρχηγός του, σε μεγάλο βαθμό)
και ότι το μόνο που κέρδισε από την «προσ-
φορά» του είναι η εμπιστοσύνη του σημερι-
νού Πρωθυπουργού. Είναι εξίσου εξαιρετι-
κά ειλικρινής ο Γρυλλάκης όταν λέει ότι
πολλοί στη Ν.Δ. «έγιναν υπουργοί» χάρη
στη δική του δουλειά, ότι ο κ. Μαγγίνας δεν
μπορεί να μιλάει για τον «στρατηγό», αφού
καταχωρείται σ' εκείνους που «κρεμάνε σαν
γύφτοι τα νταούλια εκεί που οι καπεταναίοι
κρεμάγαν τ' άρματα». Διότι, τι είναι οι υπη-
ρεσίες που ένας οποιοσδήποτε κυβερνητικός
εκπρόσωπος προσφέρει στον πρωθυπουργό
του μπροστά στα έργα που φιλοτέχνησε επ'
ονόματι και για λογαριασμό του αρχηγού ο
Ν. Γρυλλάκης - από τις υποκλοπές και τις
«έρευνες» για την τρομοκρατία μέχρι τη βαλ-
κανική «πολιτική» που χειριζόταν ο «στρα-
τηγός» με δεκάδες (15 αναφέρει ο ίδιος)
επαφές του με την κυβέρνηση των Σκοπίων
και πλείστες όσες άλλες με βαλκάνιους ηγέ-
τες, οι περισσότεροι των οποίων «τυχαίνει»
να είναι άνθρωποι εμπιστοσύνης των Αμερι-
κανών...

Ο Κ. Μητσοτάκης οφείλει πολλά στον
«στρατηγό» του, πολύ περισσότερα από τις
οφειλές που έχουν ενδεχομένως κάποιοι
υπουργοί. Ο Γρυλλάκης αναλάμβανε αυτά
τα χρόνια αρκετές «λεπτές» αποστολές που,
στην κυνική και ιδιοτελή λογική της πολι-
τείας του σημερινού πρωθυπουργού, δεν θα
μπορούσαν να αναληφθούν μόνον ή, έστω,
κυρίως από τους εκάστοτε αρμόδιους αξιω-
ματούχους. Ήταν πράγματι, υπ' αυτή του
την ιδιότητα, «η ασπίδα του Μητσοτάκη»,
όπως ο ίδιος δηλώνει τώρα. Και φαίνεται ότι
αυτές οι «λεπτές» αποστολές του διατελέσα-
ντος και αξιωματούχου των μυστικών υπη-
ρεσιών επί χούντας είχαν αρκετά κρίσιμη
σημασία για τον ίδιο τον αρχηγό, του και,
ενίοτε, τους στενά συνδεδεμένους μαζί του
«ανθρώπους εμπιστοσύνης».

Οι συγκρούσεις με τους «άλλους»

Στα χρόνια δράσης της παρακρατικής ομά-
δας το σκηνικό ήταν σαφώς διαφορετικό,
δέδαια, από το σημερινό. Οι όποιες
ενέργειες του κυκλώματος λειτουργούσαν
προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης ή της
«εκκαθάρισης» του πεδίου δράσης που δια-
μόρφωνε η εκάστοτε συγκυρία για την ηγε-
σία της Ν.Δ. Η αντίστροφη μέτρηση άρχισε
όταν η άνοδος της Ν.Δ. στην εξουσία βρήκε
το «κύκλωμα Γρυλλάκη» με διευρυμένες και
περισσότερο «κεντρικές» τις δραστηριότη-
τές του. Το κύκλωμα θα ενσωματωνόταν
πλέον σε τομείς δράσης που θα είχαν άμεση
συνάφεια με κυβερνητικούς χειρισμούς. Και
τούτο διότι εκείνο που έχει σημασία σε όλη
αυτή τη συμβατικά, πλέον, αποκαλούμενη
«υπόθεση υποκλοπών» είναι ότι η δραστη-

ριότητα του «παράλληλου μηχανισμού» έχει
ως προϋπόθεση της παρανομίας του την εκ-
χώρηση συνεχώς διευρυνόμενων «αρμοδιο-
τήτων» και μάλιστα εξουσιαστικού χαρα-
κτήρα. Μόνον έτσι μπορεί να αντισταθμιστεί
η έλλειψη νομιμότητας στο μηχανισμό αλλά
και μόνον έτσι θα μεγιστοποιήσει την απο-
δοτικότητα του επ' ωφελεία των πολιτικών
προϊσταμένων του.

Όταν λοιπόν η Ν.Δ. έγινε κυβέρνηση, η
ήδη αναβαθμισμένη ομάδα Μαυρίκη - Γρυλ-
λάκη άρχισε να αυξάνει τη συμμετοχή της σε
κεντρικές «πολιτικές», με αντίστοιχη πύ-
κνωση και «βελτίωση» των διασυνδέσεών
της με κρατικούς μηχανισμούς, προς τους
οποίους είχε ήδη αποκτήσει ουσιαστική
πρόσβαση από την εποχή της συγκυβέρνη-
σης Ν.Δ. - ΣΥΝ. Ταυτόχρονα όμως άρχισαν
και οι ουσιαστικές συγκρούσεις με όσους στο
κόμμα και στην κυβέρνηση δεν είχαν «χαρα-
κτηρισθεί» ως νομιμόφρονες. Είναι δε εξαι-
ρετικά πιθανό τριδές και συγκρούσεις του
κυκλώματος να υπήρξαν, και να υπάρχουν
ακόμα, με τομείς και αξιωματούχους της
κρατικής μηχανής, όπου ο «στρατηγός» είχε
αποκτήσει προνομιακά δικαιώματα παρέμ-
βασης. Έτσι δεν αποκλείεται διόλου η σύ-
γκρουση Γρυλλάκη - Μπακογιάννη και
Γρυλλάκη - Έδερτ να οφείλεται στις αξιώ-
σεις που, δικαίως, ήγειρε ο «στρατηγός» για
την τοποθέτησή του σε οργανισμούς και
υπηρεσίες (ΕΥΠ, Γενική Τράπεζα), ως ένα
είδος αναγνώρισης των υπηρεσιών του από
μέρους των αντιπάλων του και ως επίσημη
θεσμική εδραίωση των δραστηριοτήτων του,
πέραν της οιονεί θεσμικής ιδιότητάς του ως
συμβούλου του σημερινού πρωθυπουργού
για θέματα άμυνας - ασφάλειας - δημόσιας
τάξης. Από τη σύγκρουση αυτή μπορεί να
εξηγηθεί το γιατί, ακόμα και προ ημερών, ο
Γρυλλάκης διευκρίνιζε ότι εκτιμά την κα
Μπακογιάννη αλλά «ως κόρη του Πρωθυ-
πουργού», ενώ ταυτόχρονα απειλούσε με
«θερμότερη» επίθεση τον τ. υπ. Προεδρίας
Μ. Έδερτ, αφήνοντας αιχμές για στοιχεία
που κατέχει αναφορικά προς την προσωπική
ζωή πλείστων όσων προσώπων του κυβερνη-
τικού χώρου.

Δύο όψεις της ανομίας

Όταν το κύκλωμα του παρακράτους «έσπα-
σε» στον κρίκο των υποκλοπών, γινόταν
γνωστό αναδρομικά, πρώτον, ότι ήταν γνω-
στή η δραστηριότητά του σε αρκετούς κυ-
βερνητικούς αξιωματούχους και ασφαλώς
στον ίδιο τον Κ. Μητσοτάκη και, δεύτερον,
ότι όλοι αυτοί οι γνώστες των παράνομων
δραστηριοτήτων του κυκλώματος συγκάλυ-
πταν επί μια διετία τουλάχιστον όλα τα στοι-
χεία τα οποία είχαν έλθει σε γνώση τους.

Για τον κ. Μητσοτάκη η συγκάλυψη, αρχι-
κά, και οι παρεμβάσεις του στο έργο της
Δικαιοσύνης στη συνέχεια (μέχρι προ εβδο-
μάδος δήλωνε στους βουλευτές του Γ' Τμή-
ματος Διακοπών ότι ο «στρατηγός» δεν δια-

ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - ΒΙΚΕΛΑΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

*

ΕΦΟΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

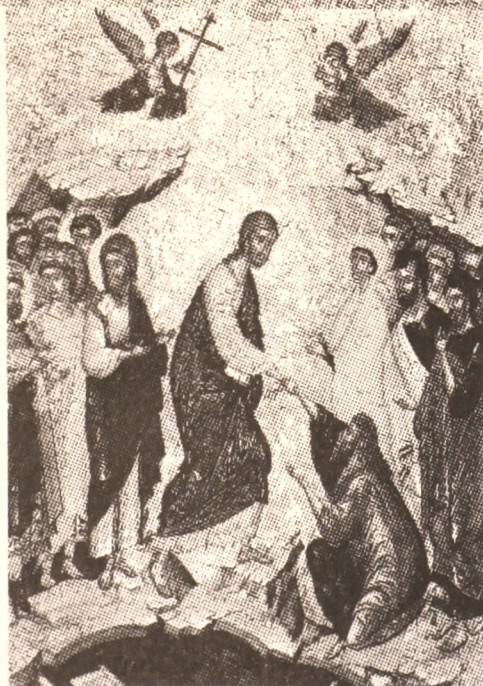

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

(ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ ΩΣ ΤΗΝ ΜΟΣΧΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ)

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΜΕ ΕΡΓΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΡΜΙΤΑΖ ΤΗΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ, ΤΗΝ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΡΕΤΙΑΚΩΦ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΚΡΕΜΛΙΝΟΥ ΙΣΑΜΕ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ, ΤΑ

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ. ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ, ΠΡΟΣΚΑΛΕΙ ΣΕ ΜΙΑ ΦΙΛΙΚΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΟΙΓΕΙ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΠΛΗΣΙΑΣΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΑΥΤΟΥ ΕΛΩ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ - ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΑΠΟ 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΕΩΣ 30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

τρέχει κίνδυνο) αποτελούσαν αναγκαστική επιλογή. Ο σημερινός Πρωθυπουργός όμως, ο οποίος είναι υποχρεωμένος να τηρεί τον όρκο της σιωπής, αλλά χρησιμοποιούσε τον στρατηγό ακόμα και μετά την αποκάλυψη της υπόθεσης των υποκλοπών. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά και την τραγελαφική υπόθεση της παραίτησης Γρυλλάκη και από τη θέση του συμβούλου του... προέδρου της Ν.Δ., ο ίδιος δήλωνε ότι έχει ακόμα γομφείο, φρουρά κ.τ.λ. Το αίτημα του βουλευτή του ΣΥΝ Ν. Κωνσταντόπουλου να γίνει προημερησίας διατάξεως συζήτηση στη Βουλή στην οποία ο Πρωθυπουργός να δηλώσει από πού πληρωνόταν ο Γρυλλάκης, ποιος «αποστολής» έχει διεκπεραιώσει, με εντολή τίνος και προς ποιους είναι ουσιαστικό μέτρο, αλλά κινείται σαφώς στο τόξο της νομιμότητας, πολύ μακριά δηλαδή από το τόξο στο οποίο κινείται η λογική και η πρακτική Μητσοτάκη.

Σήμερα, ο Ν. Γρυλλάκης δηλώνει διατεθειμένος να δώσει συνέντευξη Τύπου «μόνο για εθνικά θέματα» και «όταν ηρεμήσει». Ουδμία έκπληξη, ουδείς λόγος: μέσα στο γενικευμένο κλίμα ανομίας που διέπει πολλές πλέον ενέργειες της κυβέρνησης Μητσοτάκης ο «στρατηγός» διεκδικεί το μεράκι του. Ο καθοριστικός για τον σημερινό Πρωθυπουργό σύμβουλος δεν κάνει άλλο από το να συμπληρώνει τις συμπεριφορές του αργού και στα εθνικά θέματα όπου η διπλωματία αποτελεί σταθερά τον κανόνα. Ούτε επίσης εκπλήσσει η άποψη Γρυλλάκη ότι όλη η υπόθεση στην οποία κατηγορείται είναι σκευωρία του Αλαφούζου και του Έδερτ: ίδιες απόψεις έχει η «επίσημη» κυβέρνηση και τα φερέφωνά της στο χώρο του Τύπου, και μάλιστα έχει προσπαθήσει, άδοξα μέχρι τώρα, να φιμώσει με ποικίλους στημένους μηχανισμούς τους αντιπάλους της στο χώρο των μέσων ενημέρωσης (σε ορισμένες από αυτές τις «επιχειρήσεις», εξάλλου, φέρεται αναμειγμένος και ο ίδιος ο Γρυλλάκης...).

Προς το παρόν μπορεί κανείς να διακινδυνεύει την υπόθεση ότι η κυβέρνηση Μητσοτάκη δεν φαίνεται να απειλείται από την «υπόθεση Γρυλλάκη». Όμως είναι σίγουρο ότι αυτή η υπόθεση έχει ανεπανόρθωτα πλήξει όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που προ τετραετίας πρόβαλε ο κ. Μητσοτάκης ως «αρχάγγελος της κάθαρσης» έναντι του Α. Παπανδρέου. Και είναι εξίσου σίγουρο ότι αυτή η υπόθεση έχει δηλητηριάσει τον δημόσιο δίο σε βαθμό ανεπανόρθωτο, αφού έδειξε ότι η εξουσία σήμερα ασκείται όχι απέναντι σε έναν στενό, έστω, κύκλο «εμπιστών» απομακρυσμένων από τις ανάγκες και τις αγωνίες των πολιτών, αλλά από ένα κύκλωμα που ελάχιστα πράγματα το χωρίζουν από τη λογική και τη συμπεριφορά της συμμορίας. Σύμπτωμα και αυτό μιας «επίσημης» εξουσίας που έχει ισοπεδώσει ακόμα και τα τυπικά κριτήρια της νομιμότητας και τη δημοκρατίας.

ήντα άνθρωποι σε κάθε θάλαμο, κοιμούνται μαζί με ό,τι κατάφεραν να περισώσουν

Από το Σοχούμι στην Ελλάδα καταδιωγμένοι, χωρίς ελπίδα...

Της Γεωργίας Δάμα

Τον 13ο αιώνα η Αργώ ανοίγει το δρόμο για τον Βόσπορο. Το ταξίδι του Ιάσονα στην Κολχίδα ή αλλιώς η ιργοναυτική εκστρατεία είχε στόχο το «Χρυσόμαλλον Δέρας». Ήταν ένα χρόνο πριν που ακούσαμε για τη Γεωργία, τον πόλεμο, τις εθνοτικές ομάδες και μέσα σ' όλα αυτά μάθαμε για τους Έλληνες που ζουν εκεί. Ένα χρόνο μετά, μέσα στο Δεκαπενταύγουστο, η εκστρατεία βαφτίζεται επιχείρηση «Χρυσόμαλλον Δέρας», παίρνει την επίσημη σφραγίδα του υπ. Εξωτερικών και αποτελεί την τέταρτη τραυματική προσφυγιά μιας γενιάς. Οι 1.013 πλαιπωρημένοι Έλληνες από το Σοχούμι στις 17 Αυγούστου κουβαλώντας ό,τι κατάφεραν να περισώσουν φθάνουν στην Αλεξανδρούπολη. Από εκεί ακολουθούν το δρόμο της προσωρινής εγκαταστάσεώς τους στον Έβρο, το Σουφλί και την Άνω Καλλιθέα Φθιώτιδας.

«Όλοι εμείς που γεννηθήκαμε μετά την επικράτηση των κρατικών εθνικισμών και στερηθήκαμε τα μεγάλα ταξίδια, χάσαμε τη συνείδηση της ανοιχτοσύνης του ελληνικού ορίζοντα στις ξένες, άξενες και εύξινες θάλασσες»

Από το βιβλίο της Μαριάννας Κορομηλά
Ευτυχισμένος που έκανε το ταξίδι
του Οδυσσέα

Μπαίνοντας στην ορεινή κατασκήνωση της Οίτης, το πρώτο που θα διακρίνεις είναι ο φόβος στα μάτια. Οι γυναίκες κάθονται μακριά από τους άνδρες, με τα μωρά στην αγκαλιά τους, συζητούν χαμηλόφωνα και τα παιδιά, χωμένα μέσα στους θαλάμους, κοιτάζουν διακριτικά από την πόρτα.

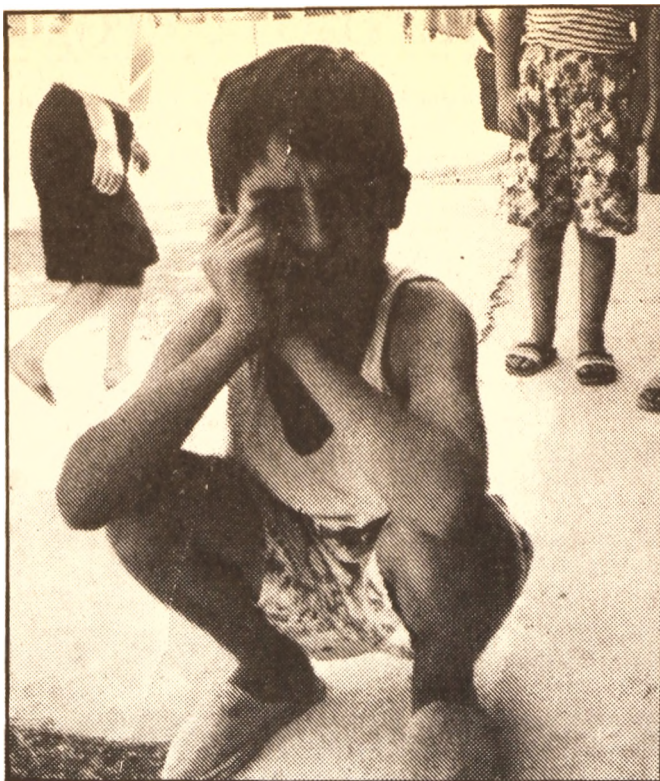
Τέσσερις μεγάλοι θάλαμοι στη σειρά, απέναντι το εστιατόριο και ένα μικρό γραφείο στο βάθος αποτελούν τον λιτό χώρο της κατασκήνωσης. Στην αρχή μας αποφεύγουν, μετά μας αντιμετωπίζουν με δυσπιστία. Συντομα οι ανησυχίες τους απομακρύνονται και με πολλή ευγένεια σου μιλούν για ό,τι τους ζητήσεις. Για τους συγγενείς και τους φίλους που άφησαν, τις εκκλησίες που έχτισαν με τα χέρια τους, τα σπίτια με τα περιβόλια τους, τα χωριά, το ταξίδι για την Ελλάδα τρία μερόνυχτα, τη φυγή τους.

Στην κατασκήνωση της Οίτης, από τις 18 Αυγούστου φιλοξενούνται διακόσιοι είκοσι ομογενείς. Τέσσερις οικογένειες με παιδιά κάτω του ενός έτους έφυγαν για το κέντρο φιλοξενίας στο Εύμοιρο της Ξάνθης, έντεκα άνθρωποι εγκατέλειψαν το πρόγραμμα στην αρχή και άλλος ένας στη συνέχεια! Μέχρι στιγμής έχουν καταγραφεί τριάντα πέντε παιδιά ηλικίας έως 12 ετών, σαράντα ένα ομογενείς από 10-30 ετών και είκοσι ένας από 50 ετών και άνω.

Φοβισμένοι και κουρασμένοι, όταν έφθασαν στην κατασκήνωση δεν κατέβαιναν από το λεωφορείο. Οι κάτοικοι της περιοχής ζήτησαν από την αστυνομία να τους φρουρεί. Σήμερα πλέον είναι κάθε απόγευμα μαζί. Κατεβαίνουν από την κατασκήνωση στο χωριό για να δουν τηλεόραση, να ακούσουν μουσική, να παίξουν τάβλι ή ανεβαίνουν στην κατασκήνωση κάτοικοι της περιοχής με δώρα για να περάσουν κάποιες ώρες μαζί τους.

Ήδη κάποιοι ομογενείς δουλεύουν σε δημόσια έργα, ενώ αρκετοί απασχολούνται στην κατασκήνωση με αμοιβή.

Η κατασκήνωση, εγκαταλειμμένη από το 1986, παραχωρήθηκε στο υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών από το υπουργείο Παιδείας για να καλύψει αυτές τις ανάγκες. Μέσα σε μία εβδομάδα, μόνο με τη συμπαράσταση του δημάρχου Σπερχειάδας κ. **Στάμου Καλαμάρα** έγινε κατοικήσιμη. Η ψυχή αυτής της προσπάθειας είναι δύο νέοι άνθρωποι, ο **Στ. Τσούλιος** και ο **Χρήστος Καλπάκας**, που αφιερώνουν εκεί ολόκληρη την ημέρα τους. Η προσπάθεια στηρίζεται και

Μας υποδέχθηκαν με καχυποψία. Στην πορεία όμως, μας εμπιστεύθηκαν

από δύο μεταφράστριες (από τα ρωσικά) που δρέθηκαν στην Ελλάδα από παλαιότερη επιχείρηση παλιννόστησης.

Από τη Διεύθυνση Προγράμματος Παλιννοστούντων ο κ. **Χατζηδημητρίου** μας είπε ότι «σ' αυτό το κέντρο φιλοξενίας σίγουρα δεν επικρατεί η ιδανική κατάσταση. Κοιμούνται εξήντα άνθρωποι σε κάθε οίκημα, αλλά προσφέρουμε ό,τι μας είναι δυνατόν και θα μείνουν δύο μόλις μήνες. Στη συνέχεια, θα μεταφερθούν στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη».

Οι δικές τους αγωνίες είναι άλλες. Με τρόπο

μας εκμυστηρεύτηκαν ότι στο πλοίο μαζί τους ταξίδεψαν δώδεκα Πόντιοι οι οποίοι έχουν συμπράξει με τους Γεωργιανούς σε βιαιότητες εναντίον τους και χάθηκαν στην Αλεξανδρούπολη. «Αλλά εμείς τους γνωρίζουμε καλά», είπαν.

Μια αρχαία διάλεκτος

Οι μεγαλύτεροι μιλούν αρκετά καλά την αρχαία ποντιακή διάλεκτο, αλλά λίγοι γράφουν ελληνικά. Το πρόβλημα όμως δημιουργείται κυρίως στα παιδιά που μιλούν ρωσικά (ήταν η επίσημη γλώσσα στα σχολεία) αφού ελάχιστοι στα σπίτια τους μιλούσαν ποντιακά.

Αρκετοί έχουν σπουδάσει στη Ρωσία. Ανάμεσά τους η δασκάλα **Κηλιάννα Καρμπούλατ** που δίδασκε σε ένα από τα πέντε σχολεία στο Σοχούμι στα οποία δυο ώρες την εβδομάδα μάθαιναν ελληνικά, «δυστυχώς σαν ξένη γλώσσα». Μας εξηγεί ότι δίδασκε δεκατρία χρόνια ελληνικά που έμαθε από τη γιαγιά της (σπούδασε ρωσική φιλολογία). Οι εικοσιτέσσερις μαθητές της τα τελευταία πέντε χρόνια έφευγαν για την Ελλάδα και τη Ρωσία. Από τις 14 Αυγούστου 1992 που άρχισε ο πόλεμος τα σχολεία έκλεισαν, ενώ αρκετά βομβαρδίστηκαν. «Κρύβαμε τα παιδιά στα γύρω δουνά και όσα απέμειναν έκαναν λίγα μαθήματα στα σπίτια».

Τα λίγα βιβλία που βλέπουμε στα χέρια των παιδιών είναι στα ρωσικά αλλά μας εξήγησαν ότι το κράτος τους έδινε και κάποια ελληνικά. Το ελληνικό Δημόσιο έκανε κάποια αποτυχημένη προσπάθεια να τους στείλει βιβλία τα οποία όμως ήταν ακατά-

ΖΗΣΑΜΕ, ΖΩΝΤΑΝΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ...

«Ζούσα εκεί πέρα 70 χρόνια. Αρχίσινα από το φουτμπόλ και ύστερα μπάσκετ. Όλα τα σπούδασα στη Γεωργία. Ήμουνα στον πόλεμο 1941-45, ύστερα το 1949 στην εξορία. Εκεί πέρα εγώ ήμουνα πρώτος στο τένις. Στο Καζακστάν, 3 χρόνια εξορία. 1955-56-57. Μου είπαν, θέλεις να γίνεις διευθυντής στο σχολείο, είπα όχι, ευχαριστώ, θα πάω στη πατρίδα μου. Το ελληνικό σχολείο ήτανε κλειστό από το '38, είχε στο Σοχούμι δύο. Στα '49 μας ξορίζουνε, εγώ ήμουνα εκεί, εμείς κανείς δεν ξέρουμε γιατί μας ξορίσανε, πέρα οι Έλληνες χτύπησαν τους Ιταλούς, η Ρωσία κάναντο, ύστερα πέρασαν χρόνοι δύο, κατάλαβαν ότι εμείς είμαστε καλοί, εγώ πήγα στο σχολείο να δουλεύω αλλά έλεγαν, εμείς, Έλληνες, εχθροί της κυβέρνησης, και έτσι δεν έκανα φυσική, μόνον αθλητικό. Μετά ήμουνα προπονητής στο Καζακστάν, στο μπάσκετ και στο τένις. Κάθε χρόνο, από Σεπτεμβρίου έως Δεκεμβρίου, τα παιδιά ήτανε στο μπαμπάκι, μισό χρόνο δεν μαθαίνανε.

Στο Σοχούμι ήτανε, πριν να μας στείλουν στην Αμπχαζία, ως 100.000 μαθητές. Εμάς εξόρισαν 42.000, και ήτανε εξορισμένοι εκείνο το χρόνο στα '49.

Στην Αμπχαζία είναι ως 10.000 Έλληνες, πριν ένα χρόνο ήτανε 18.000.

Εμείς ούτε τον πόλεμο ηθέλαμε, ένα χρόνο τα ξύλα από τα δέντρα τα κόψαμε για το κρύο, τα σπίτια μας ήτανε μαύρα από τον καπνό.

Ζήσαμε, ζωνταντοί είμαστε, πολλοί Έλληνες σκοτώθηκαν από τον βομβαρδισμό.

Αυτοί ήταν να κλέβουνε, να ρημάζουνε τους Αρμένιους κι ύστερα τους Έλληνες, ό,τι πράματα ήσαν φορεμένα και τα παίρνανε. Τις μηχανές, τα αυτοκίνητα πρώτα. Αν ήθελες να ζήσεις, τα έδινες».

Χαράλαμπος Ηλιόπουλος
70 χρόνων,
Φυσικομαθηματικός

α για το επίπεδο των παιδιών.

ους ακούμε να μιλούν μεταξύ τους ρωσισ-
ρωτήσαμε αν ξέρουν γεωργιανά και μας
ιντούν με έντονη άρνηση. Με συγκίνηση
μεγαλύτεροι μιλούν για τη μεγαλύτερή
5 γιορτή, την 25η Μαρτίου, ψιθυρίζουν
οιους στίχους για την Άλωση της Πόλης
το «Πάτερ Ημών».

Ζωντανή ιστορία

πρώτα ταξίδια για αναζήτηση χρυσού
άλλων μεταλλευμάτων καταλήγουν στην
υση των πρώτων παράλιων οικισμών και
συνέχεια πολλών αποικιακών στα παρὰ-
της Υπερκαυκασίας (γύρω στο 700
). Τότε οι Έλληνες στη Γεωργία
βουν τη Διοσκουριάδα (το σημερινό λι-
ι Σοχούμι) και τη Φάση (το σημερινό
τη).

Ι νεότερη Οδύσσειά τους αρχίζει από το
4 ως το 1923. Τότε, διωγμένοι από τους
ρκους, αφήνουν τις ελληνικές πόλεις στα
άγια του Εύξεινου Πόντου και κατευθύ-
ται προς την Ελλάδα και τα γειτονικά
τη της πρώην ΕΣΣΔ. Από το 1940 ως το
4 γίνονται στόχος των Γερμανών, αλλά
υν την κάλυψη των Ρώσων. Αργότερα
μετωπίζουν τους Αζέρους. Σήμερα είναι
Γεωργιανοί που τους αναγκάζουν να μι-
ν για χαμένες πατρίδες.

ζωντανή ιστορία αποτελεί ο εβδομηντά-
νος **Χαράλαμπος Ηλιόπουλος**, φυσικο-
ηματικός, που μας δέχεται με χαμόγελο.
ησε όλες τις προσφυγές και τις εξορίες.
ό το 1941 έως το 1945 τον εξόρισαν οι
ρμανοί και το 1949 οι Ρώσοι στο Καζακ-
ιν μαζί με εκατό χιλιάδες Έλληνες της
πχαζίας. «Τώρα στο Σοχούμι, που είχε
000 Έλληνες, δεν υπάρχουν ούτε 2.000»,

Τα χαρούμενα χαμόγελα διαδέχονται την παιδική τους μελαγχολία όταν πιάνουν στα χέρια τους τα παιδικά βιβλία με τις ζωγραφιές που τους προσφέρει το Αντί

μας είπε με παράπονο. Και συνέχισε «Φέτος
ήταν ο πιο βαρύς χειμώνας».

Ένα σημαντικό στοιχείο είναι ότι η ελλη-
νική κοινότητα στο Σοχούμι δεν ήταν κλει-
στή, αντίθετα, όπως ισχυρίζονται, υπήρχαν
στενοί δεσμοί με τις υπόλοιπες μειονότητες.
Ήδη εμείς συναντήσαμε τη δεύτερη γενιά

που παντρεύεται με Γεωργιανούς, Αρμέ-
νιους, Ρώσους αλλά και μουσουλμάνους
Αμπχάζιους. Αυτή είναι και η λογικότερη
εξήγηση για το ότι στην Ελλάδα φθάνουν
μισές οικογένειες. Επιπλέον, μας εμπιστεύο-
νται και το γεγονός ότι έγιναν αρκετοί εικο-
νικοί γάμοι, έναντι κάποιου ποσού, προκει-
μένου να εξασφαλιστεί ένα διαβατήριο για
την Ελλάδα.

Από τις περιγραφές τους καταλάβαμε ότι
ζούσαν απολαμβάνοντας υψηλό βιοτικό και
κοινωνικό επίπεδο. Όλοι τους είναι Χρι-
στιανοί ορθόδοξοι που όμως λειτουργούν με
το παλιό ημερολόγιο της ορθόδοξης ρωσικής
εκκλησίας. Άνθρωποι του εμπορίου κυρίως
(το Σοχούμι είναι λιμάνι) αλλά και καλοί
μαστόροι, περιζήτητοι εκεί αφού ήξεραν να
χτίζουν με πέτρα.

Μας ρωτούν πώς θα επαναφέρουν την ελ-
ληνική κατάληξη στο επίθετό τους και μας
εξηγούν ότι υποχρεώθηκαν επί Μπρέζνιεφ
να αντικαταστήσουν την ποντιακή κατάληξη
-ίδης με την ρωσική -οφ.

«Υπεύθυνος ο Σεβαρντνάντζε»

Ψάχνοντας τον βασικό λόγο που υπέφερε
κυρίως η ελληνική και η αρμενική μειονότη-
τα, οι απαντήσεις τους συμφωνούν για την
καλή οικονομική τους κατάσταση. Κανένα
άλλο κίνητρο δεν θεωρούν ότι υπήρχε στα
σώματα ατάκτων Γεωργιανών («μάφια»
τους ονομάζουν).

Γυναίκες διηγούνται

Η αδελφή μου, η ξαδέλφη μου, μέχρι κάτι να πείς η μπόμπα σκοτωνέν τες. Είναι η
οφία Σακάλαθα και η Παπαδοπούλου Σοφία. Ο άντρας μου ο Τίτοθα Αχιλλέας απέμεινε
εί, εγώ εδώ με τα δύο μωρά, το κοριτσάκι και το παιδί. Δεν μπόρεσε να έρθει, ο
αδελφός του ήταν άρρωστος.

Είς πολλά ευχαριστημένοι εδώ. Εμείς πρώτη φορά βλέπουμε αυτό το λαό, πόσο καλοί
στε, τίποτα δεν θέλουμε όλα έχουμε, εμείς πολλά άρεσε εδώ. Μόνο δουλειά θέλουμε,
αλλά αγαπούμε τη δουλειά.

★ ★ ★

Όλα τα έκανε η μάφια, δεν είχαμιν κυβέρνηση. Εμείς τάχα είχαμε πόλεμο χριστιανοί
ι μουσουλμάνοι. Ενενήντα έξι χρόνων γιαγιά έκοψαν τα δάχτυλά της, τα χέρια της, τα
ιτιά και ύστερα όλα έκοψαν για χρυσά.

στειλαν τα κανόνια στην πόλη οι Γεωργιανοί, τρύπωσαν στα σπίτια που ζούνε οι
θρωποι, και μετά πουλούσαν τα πράγματα που στέλνατε δέκα φορές πιο ακριβά.

Ήταν πόλεμος μεγάλος, πολέμησε όχι με Αμπχάζιους μα με Έλληνες και
μενάντους, Ρωσάντους.

αλλά καλά αφήσαμε όλος ο λαός. Τώρα το κορίτσι μου, εκεί είναι το παιδί μου, στη
όσα.

Αμπχάζιοι δεν μπορούσαν να ρθουνε να βοηθήσουνε, τους κράταγε το ποτάμι που
χανε οι Γεωργιανοί.

Όλα τα πήρανε, ούτε ένα αυτοκίνητο, ούτε μηχανές δε μέινανε. Με την κατάσταση που
χε το χωρίο τα αφήκαμε όλα, φύγασι και οι γέροι και οι γραίες από το Καραχότι.

Ο Μπάμπης Μπίκας στο «Οδοιπορικό στη Γεωργία» που δημοσιεύτηκε στο Αντί (τχ. 412, 413 & 414) το επιβεβαιώνει: «Η Γεωργία δεν είχε τακτικό στρατό. Οι γεωργιανές στρατιωτικές δυνάμεις αποτελούνται από άτακτα στρατιωτικά σώματα, παραστρατιωτικές στην ουσία ομάδες και άλλες ένοπλες συμμορίες...

Αυτοί οι ίδιοι έφεραν στη Γεωργία και τον πρώην υπ. Εξωτερικών της Ρωσίας, τον Έντβαρντ Σεβαρντνάντζε...

Στο στρατηγείο των γεωργιανών δυνάμεων στο Σοχούμι, επικρατεί πυρετός ετοιμασιών. Στην περιοχή φθάνουν συνεχώς στρατιωτικές δυνάμεις από την υπόλοιπη Γεωργία, η οποία έχει σημάνει γενικό προσκλητήριο εθελοντών».

Για τον Σεβαρντνάντζε που εμείς γνωρίσαμε ως φιλέλληνα, οι ίδιοι οι ομογενείς μόνο αρνητικά μιλούν. Είναι απλώς κατανοητό πως τα άτακτα σώματα εθελοντών συμπεριφέρονται με φανατισμό, ιδιαίτερα σε έναν τέτοιο πόλεμο μειονοτήτων που είναι ανάλογος με αυτόν της Γιουγκοσλαβίας.

«Ο Σεβαρντνάντζε ήξερε τι έστελνε και πού», μας λένε χαρακτηριστικά. Γεγονός είναι ότι αρκετοί Ρωσοπόντιοι πολέμησαν και σκοτώθηκαν με τους μουσουλμάνους Αμπχάζιους, εναντίον των Γεωργιανών. Λένε ότι τους φέρθηκαν πολύ καλά, αλλά βέβαια είχαν ανάγκη από την υποστήριξή τους. Γεγονός είναι ότι οι αντιμαχόμενες πλευρές προσπάθησαν να τους εντάξουν στον πόλεμο και αυτό αποτελεί έναν επιπλέον λόγο για να επιζητούν τη φυγή στην Ελλάδα.

«Δεν θέλω να θυμάμαι»

– Από το Σεπτέμβρη ούτε ένα μάθημα δεν έγινε. Όλοι τα παιδιά τους τα έστελναν στα χωριά, σε πόλεις. Τώρα η κόρη μου κάθεται εκεί (δείχνει την κόρη της) και κάτι γράφει. Κοιτάζω και της λέω «τι κάνεις;» ξέχασε και τα γράμματα.

Στα σχολεία ούτε ένα τζάμι δεν έμεινε, έριξαν και εκεί. Δύο χρόνια, τρία, να κάνουνε μαθήματα σ' αυτά τα σχολεία. Τίποτα δεν έχω εδώ, είχα δουλειά, θα κοιτάξουμε τι θα κάνουμε.

Εκεί είναι άσχημα, από τις 6 δεν μπορείς να βγαίνεις από το σπίτι σου. Έχω δύο κόρες δεκαπέντε και δεκάξι ετών, τι να κάνω, σαν φύλακας θα στέκομαι πάντα μπροστά τους. Ο άντρας μου είναι εκεί, δεν είναι εδώ, ο πατέρας του είναι Γεωργιανός, η μητέρα του Ελληνίδα.

Δεν θέλω να θυμάμαι.

(Μαρτυρία της δασκάλας
Κ. Καραμπουλάτ)

Για μια χούφτα δολλάρια

«Έπαιρναν ό,τι έβρισκαν πάνω σου
– Μετά σου έλεγαν: Δώσε το μάλαμα
– Δεν έχω
– Αλλιώς δεν θα ιδείς το παιδί σου σε δυο λεπτά
– Και τις γυναίκες ξέρεις τι τις έκαμναν».

Με σφιγμένα χέρια μας περιγράφουν τα βασανιστήρια και τις ληστείες που έχουν υποστεί. Οι διηγήσεις τους ακούγονται εξωπραγματικές αλλά τις ζωντανεύουν με τα σημάδια τους.

Ένα χρόνο τους έλειψε το νερό, το ρεύμα, η δουλειά, το σχολείο, ενώ τα τρόφιμα είχαν γίνει δυσεύρετα. Τους τελευταίους μήνες πουλούσαν ό,τι είχαν για να προμηθευτούν τα στοιχειώδη. Η ανθρωπιστική βοήθεια ήταν στα χέρια της «μάφιας» που την πουλούσε ακριβά.

Ο Μπάμπης Μπίκας περιγράφει αυτά που είδε στο «Οδοιπορικό στη Γεωργία»: «Σε οικτρή οικονομική κατάσταση βρίσκεται η Γεωργία. Οι ελλείψεις, σε μεγάλη κλίμακα, βασικών προϊόντων και η μαύρη αγορά, είναι κυρίαρχα φαινόμενα. Ελάχιστα μαγαζιά είναι ανοιχτά και ακόμη μικρότερη η διάθεση προϊόντων. Ολονύχτιες ουρές είδα για ένα καρβέλι ψωμί. Έντονη και έκδηλη είναι η δυσανεμία του γεωργιανού λαού».

Τελευταία όμως η κατάσταση ήταν τραγική. Μια μέση σύνταξη είναι 4.000 δραχ. Οι μισθοί αρχίζουν από 1.500 δραχ. και ένας καλός μισθός φθάνει τις 6.000. Οι τιμές των βασικών προϊόντων στη μαύρη αγορά είναι 1.500 δραχ. για ένα κιλό πατάτες, 500 δραχ. για ένα αυγό, 3.000 δραχ. για ένα κιλό ζάχαρη και 2.000 για μισό λίτρο γάλα.

Τη στέρηση ολοκληρώνουν οι συνεχείς ληστείες. Τα πλούσια σπίτια Αρμενίων και Ελλήνων προκαλούν τους άτακτους Γεωργιανούς. Μας αναφέρουν ονόματα γυναικών εβδομήντα έξι και ενενήντα ετών, που διαστηκαν και δολοφονήθηκαν για λίγα χρήματα.

Συναντήσαμε γυναίκες που είχαν διαστεί μέσα στο σπίτι τους (τα κορίτσια τα έκρυβαν), γυναίκα που της έβγαλαν με ξιφολόγη τα χρυσά δόντια και έναν τραγικό πατέρα που κατέθεσε ότι, για να τον υποχρεώσουν να τους δώσει δολλάρια, με την απειλή των όπλων ανάγκασαν τον γιό του και τη γυναίκα του να προβούν σε σεξουαλικές πράξεις και στη συνέχεια τους σκότωσαν μπροστά στα μάτια του.

Οι περιγραφές για καμμένα χέρια με στόχο τα κοσμήματα ήταν συγκλονιστικές. Αρκετοί είναι αυτοί που τρελάθηκαν και έμειναν πίσω στην Γεωργία, αφού τους υποχρέωναν να δουν δικούς τους ανθρώπους να βασανίζονται.

Κοιτάζοντας τα τρυφερά μάτια των παιδιών, βλέπουμε ότι η αγριότητα του πολέμου δεν θα σβήσει ποτέ από τη μνήμη τους.

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ ΝΕΚΡΩΝ

Ο Κώστας Σοφιανίδης κατέγραψε και έφερε μαζί του τη θλιβερή λίστα των Ποντίων νεκρών του πολέμου

● Ο τραγικός κατάλογος του πολέμου που μετέφερε μαζί του ο Κώστας Σοφιανίδης. Οι περισσότεροι δολοφονήθηκαν μετά από βασανισμό και ληστεία και ήταν κάτοικοι της περιοχής Σοχούμι:

Γεωργαλίδης Χαράλαμπος 36 ετών, Ουσταμπάσεβα Παρθένα 70 ετών, Παπαδόπουλος Γιαννούλης 35 ετών, Τσούλφας Σούλα 30 ετών, Τσούλφας Γιάννης 62 ετών, Ταριλίδης Νικόλας, Ταριλίδης Βέρα, Τσούλφας Κώστας 41 ετών, Παπαδόπουλος Τάκης 62 ετών, Παπαδόπουλος Γιάννης 60 ετών, Παρασκευοπούλου Δώρα 58 ετών, Γιγκόρφω Κώστας, Μιχαηλίδου Σούλα, Μιχαηλίδης Παναγιώτης 65 ετών, Χαριτόπουλος Κώστας 70 ετών, Χιονίδης Κοσμάς 68 ετών, Σιδηρόπουλος Κοσμάς, Παπαδόπουλος Παναγιώτης 65 ετών, Μουστόπουλος Κώστας 75 ετών, Καγκελάκης Γιάννης, Κουρτσόπουλου Ανατολή, Σοφιανίδης Παρέσα, Ηλιάδης Χρήστος 73 ετών, Χαριτίδης Κώστας 82 ετών, Τσούλφας Χρυσούλα 61 ετών, Τσούλφας Γιάννης 65 ετών, Ζαρατιάδης Λούμπα, Μουσαίλοβα Παρθένα 67 ετών, Παπαδόπουλου Σοφία 60 ετών, Μιχαηλίδης Χαράλαμπος, Γιελτσιγκής Γιώργος 70 ετών, Αλχάζας (δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία), Βαχανέλας Γεώργιος 78 ετών, Νικοπαλίδης Όλγα, Κατάνοβα Σόνια, Τσιλιγκιρίνι Πάντσω 48 ετών, Καπαλίγκης Γιάννης 51 ετών, Μαυρόπουλος Θεοφάνης, Κέσοβα Γιάνκος, Κέσοβα (δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία), Σακάλοβα Σοφία, Λαζαρίδης Γιώργος (και η γυναίκα του), Μιχαηλίδης Παύλος, Τριανταφύλλου Γιάννης, Τριανταφύλλου Σούλα, Κεσσίδης Ηρακλής, Γκελίγκης Γιάννης, Παπαδόπουλος Γιούρα, Κατσαμπασίδης Φωφώ.

Οι πενήντα νεκροί ζούσαν στο Σοχούμι και από τα ονόματα και τις περιγραφές είναι εμφανές ότι σκοτώθηκαν κατά οικογένειες από βομβαρδισμούς ή τους πυροβόλησαν μέσα στα σπίτια τους. Είκοσι ονόματα δημοσιεύτηκαν στο φύλλο της «Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας» 29-8-93) από τον Βλάση Αγτζίδη.

ΚΕΔΡΟΣ

το ελληνικό βιβλίο

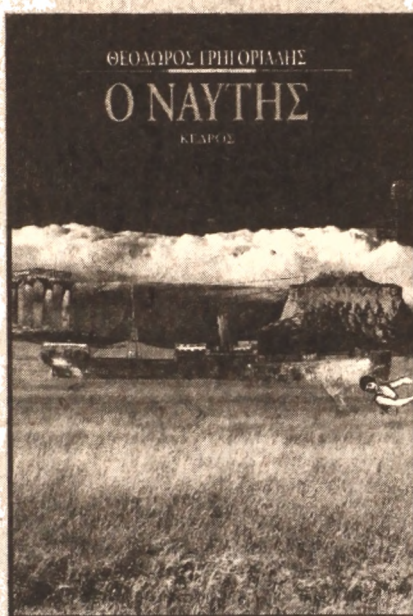
Γιώργη Γιατρομανωλάκη ΑΝΩΦΕΛΕΣ ΔΙΗΓΗΜΑ

Φονικό στο πανεπιστήμιο Κρήτης: το νέο μυθιστόρημα του Γ.Γ. αφορμάται από ένα πραγματικό γεγονός. Ο συγγραφέας στην προσπάθειά του να ανακαλύψει την απόλυτη αλήθεια εμπλέκεται και ο ίδιος στο έγκλημα και υφίσταται όλες τις επιπτώσεις.

Θεόδωρου Γρηγοριάδη Ο ΝΑΥΤΗΣ

Ένα τρυφερό βιβλίο που προσπαθεί να δείξει την ευαισθησία του ήρωα που μεγαλώνει, ωριμάζει και αναζητά κάποιες απαντήσεις στα αιώνια ερωτήματα της ζωής, του θανάτου μα κυρίως του έρωτα.

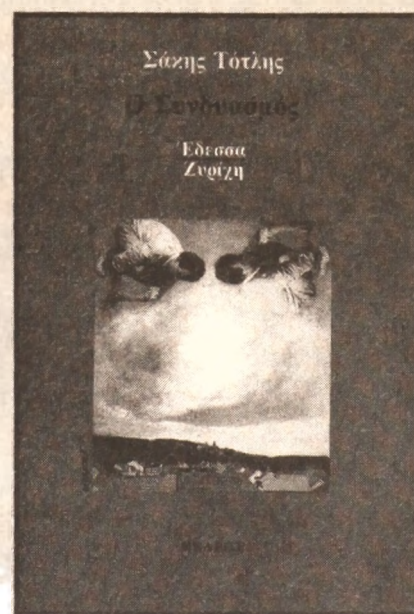
Χριστόφορου Μηλιώνη ΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΟΣ

Ακολουθία διηγημάτων όπου φαντασία και πραγματικότητα, παρελθόν και παρόν, ζωή και τέχνη ισορροπούν με τους επιδέξιους χειρισμούς του συγγραφέα του «Σιλβέστρου».

Σπύρου Πλασκοβίτη ΤΟ ΠΟΥΚΑΜΙΣΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Μια σπαρταριστή ιστορία-πορτραίτο του κόσμου της καριέρας. Πώς φτάνεις καθηγητής πανεπιστημίου όταν ξέρεις να φοράς κομψά πουκάμισα και να τα αλλάζεις κατά την περίπτωση.

Σάκης Τότλης Ο ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ Έδεσσα - Ζυρίχη

Οι πρωταγωνιστές είναι δύο. Έλληνες φίλοι και συνétairoi. Το πλάνο απλό αλλά φιλόδοξο. Η πορεία συγκεκριμένη: Έδεσσα - Ζυρίχη. Ύστατος στόχος η μεγαλύτερη τράπεζα της Ελβετίας, η καρδιά της παγκόσμιας αποταμίευσης.

Οι Αργοναύτες - Κομνηνοί της Αμπχαζίας

του Απόστολου Καρπόζηλου

Τα παράλια του Καυκάσου από το Βατούμ στο νότο έως και τις εκβολές του Δον στο Κουμπάν, αλλά και παραπέρα στην Κριμαία και καθ' όλη τη μεσημβρινή Ρωσία, είναι διάσπαρτα από μνημεία και μνήμες που μαρτυρούν την ελληνική παρουσία διά μέσου των αιώνων. Η πόλη του Σουχούμ, που σήμερα βρίσκεται στο επίκεντρο της επικαιρότητας λόγω των αιματηρών συγκρούσεων στη σπαρασσόμενη από τα εθνικιστικά προβλήματα Γεωργία, φοβούμαι ότι προστίθεται και αυτή στη μαύρη λίστα των χαμένων πατρίδων. Η έξοδος των εγκλωβισμένων Ελληνοποντίων, που παρακολουθήσαμε από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, δημιούργησε δικαιολογημένα αίσθηση στους Ελλαδίτες λόγω των συνθηκών κάτω από τις οποίες πραγματοποιήθηκε η όλη επιχείρηση. Δεν είναι όμως μόνο το Σουχούμ που χάνει τον ελληνισμό του. Στο διάστημα 1986-1989 περισσότεροι από 15.000 Ελληνοπόντιοι από τη Γεωργία, τη Νότιο Ρωσία και το Καζαχστάν κατέφυγαν στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα πολλές ελληνικές κοινότητες να βρίσκονται στα πρόθυρα της διάλυσης. Το πρόβλημα της παραμονής των Ελληνοποντίων κάτω από τις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν στις πρώην αυτόνομες σοβιετικές δημοκρατίες ή της μαζικής μετανάστευσης στην Ελλάδα έχει πολλαπλώς προβληματίσει τους κατά τόπους παράγοντες και οργανώσεις, που μετά βίας φαίνεται να συγκρατούν εδώ και αρκετό καιρό το κύμα φυγής.

Η πόλη Σουχούμ, με τα περισσότερα από 35 ελληνικά χωριά της, κατοικήθηκε κυρίως από Ποντίους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στα παράλια της Αμπχαζίας, αλλά και βορειότερα στο Σότσι, Κρίμσκαγια, Ανάπα και Νοβοροσίσκ, από το 1828 έως το 1922. Οι περισσότεροι πρόσφυγες προέρχονταν από τις περιοχές της Τραπεζούντας, της Κερασούντας, της Ορδούς (Κοτυώρων), της Πάφρας και της Σαμφούντας. Οι απαρχές όμως της πόλης Σουχούμ, η οποία είναι κτισμένη στη θέση της αρχαίας Διοσκουρίας, ανάγονται στον 8ο π.Χ. αιώνα. Ελληνική αποικία Μιλησίων αρχικά, ελάχιστα θυμίζει το ιστορικό παρελθόν της καθώς τα ερείπιά της, εκτός από ελάχιστα, έχουν χαθεί παντελώς από τις αλλεπάλληλες προσχώσεις που δέχθηκε στο πέρασμα του χρόνου ο λιμένας του Σουχούμ. Αργότερα, τον πρώτο αιώνα π.χ., οι Ρωμαίοι έκτισαν πλησίον της αρχαίας ελληνικής αποικίας ένα φρούριο -γνωστό στις πηγές ως Σεβαστούπολη- το οποίο κατά τη βυζαντινή περίοδο αναπτύχθηκε σε σημαντικό εμπορικό κέντρο. Οι Γεωργιανοί ονόμαζαν πάντως την πόλη αυτή Τουχόμι, οι δε Τούρκοι, που την κατέλαβαν το 1455, την αποκαλούσαν Σουχούμ-καλέ. Από τα μέσα του 15ου αιώνα τα παράλια της Αμπχαζίας περιήλθαν στην κυριαρχία των Τούρκων και παρέμειναν υπό τον έλεγχό τους έως το 1810, οπότε απελευθερώθηκαν από το ρωσικό ναυτικό. Ωστόσο, η πόλη Σουχούμ και η γύρω περιοχή προσαρτήθηκαν επισήμως στη Ρωσία αρκετά χρόνια αργότερα, μόλις το 1847. Στη διάρκεια του Ρωσο - Τουρκικού πολέμου το Σουχούμ κυριεύτηκε και πάλι από τις τουρκικές δυνάμεις (1877-1878) και υπέστη τέτοιες καταστροφές ώστε το 1886 ο πληθυσμός της πόλης δεν ξεπερνούσε τους 412 κατοίκους. Γρήγορα όμως εποίκιστηκε από μετανάστες και πρόσφυγες Ποντίους που ζητούσαν καταφύγιο στο ρωσικό έδαφος.

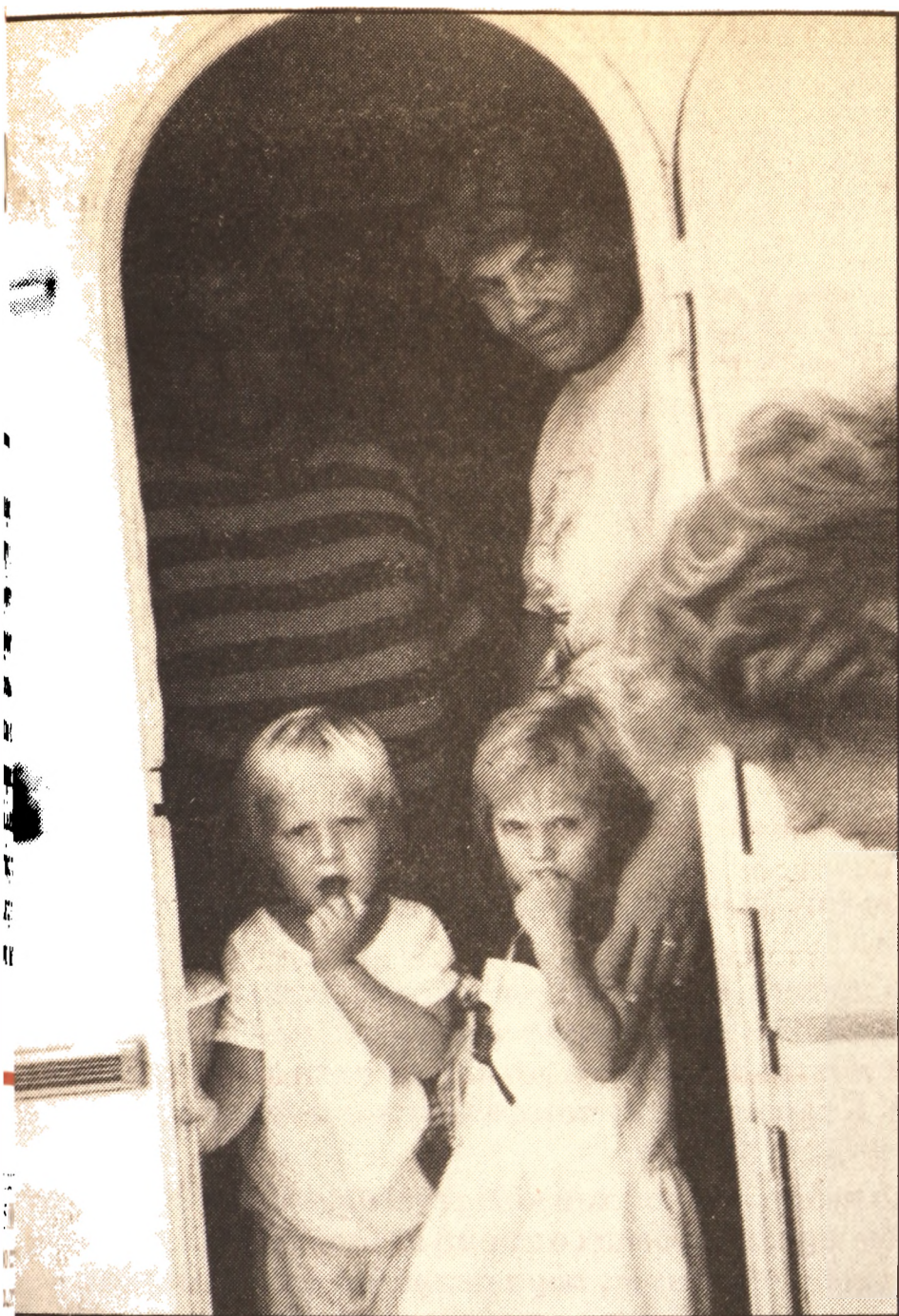
Οι ρωσικές αρχές, ως γνωστόν, ενεθάρρυναν τον ερχομό των μεταναστών και προσφύγων αυτήν την περίοδο διότι στόχος της επεκτατικής πολιτικής τους ήταν μεταξύ άλλων και η δημογραφική αλλοίωση του Καυκάσου με την εγκατάσταση χριστιανικών πληθυ-

σμών από τον Πόντο. Έτσι στα τέλη της δεκαετίας του '30 υπολογίζεται ότι η πόλη Σουχούμ αριθμούσε περί τις 35.000 κατοίκους. Το ποσοστό των Ελλήνων κατοίκων για την περίοδο αυτή δεν μας είναι γνωστό. Στατιστικά στοιχεία του 1902 αναδιβάζουν τους Έλληνες κατοίκους της πόλης σε 1.200 από ένα σύνολο 2.290, που ήταν εγκατεστημένοι στη γύρω περιοχή. Μέσα σε πέντε χρόνια, ο αριθμός αυτός τριπλασιάστηκε και στη συνέχεια αυξήθηκε εντυπωσιακά, ιδίως κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Το νέο κύμα φυγής που σημειώθηκε στις αρχές του 1918 με την υποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων από τον Πόντο έφερε στη Γεωργία και τη Ρωσία περί τους 85.000 Ποντίους πρόσφυγες, από τους οποίους γύρω στις 15.000 εγκαταστάθηκαν στο Σουχούμ.

Η ελληνική παροικία μετά το 1920

Την πολιτιστική κίνηση που αναπτύχθηκε στο Σουχούμ και στην ευρύτερη περιοχή μπορούμε να την παρακολουθήσουμε, έως ένα βαθμό, μέσα από τον ελληνικό Τύπο και γενικότερα την εκδοτική και πνευματική δραστηριότητα που επέδειξαν Πόντιοι μαρξιστές δόσκαλοι και διανοούμενοι στα μέσα της δεκαετίας του '20 και του '30. Για την ιστορία της ελληνικής παροικίας πριν από αυτήν την περίοδο δεν διαθέτουμε παρά μόνον αποσπασματικές πληροφορίες που αναφέρονται κυρίως στους πλέον επιφανείς παράγοντες της κοινότητας ή σε προσωπικές αναμνήσεις. Από τον επιχειρηματικό κόσμο αυτής της εποχής αξιόλογη θέση κατείχαν ο Γ. Ζωγραφόπουλος και ο Αχ. Ουσταπασιδής, ενώ στον πολιτικό στίβο διακρίθηκε ο γιατρός Γιάννης Πασαλίδης, βουλευτής του Σοσιαλιστικού Κόμματος στην κυβέρνηση των Μενσεβίκων της Γεωργίας το 1918 και μετέπειτα πρόεδρος της ΕΔΑ. Αντίθετα, πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τη δημογραφική διασπορά των Ελλήνων της Αμπχαζίας, και ιδίως της περιοχής Σουχούμ, αποδεικνύεται η εφημερίδα *Κόκκινος Καπνός*. Όργανο του *Απχάζικου Κομιτάτου της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής Αμπχαζίας*, που εκδιδόταν στο Σουχούμ από το 1932 έως το 1939 (τα τελευταία όμως δύο χρόνια της κυκλοφορίας της εφημερίδα είχε τον «ελληνικό» της χαρακτήρα λόγω των πολιτικών

Ο Απόστολος Καρπόζηλος είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

...λοι πρόσφυγες από το Σουχούμ ελπίζουν ότι η Οδύσσειά τους θα έχει αίσιο
... όταν εγκατασταθούν στην Ελλάδα.

αγών). Μέσα από τα κύρια άρθρα της σύνταξης, αλλά και των
...σεων που έστελναν σε τακτά διαστήματα οι ανταποκριτές της
μερίδας από τα ελληνικά χωριά της Απχαζίας, οι σελκόροι, όπως
ακτηριστικά ονομάζονταν, μπορούμε να κάνουμε ενδιαφέρου-
...διαπιστώσεις, καθώς τα θέματα που θίγονται στην αρθρογραφία
ή καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα της καθημερινής ζωής στη Σο-
...λιστική Απχαζία. Αφορούν στην οργάνωση των κολχόζ και τη
μετοχή των Ελλήνων καλλιεργητών σ' αυτά, επιμένοντας ιδίως
...συνθήματα που προπαγάνδιζε ο *Κόκκινος Καπνός* για μεγάλους
...χους παραγωγής και περιφανείς σοσιαλιστικές νίκες. Πέρα όμως
...το στοιχείο της προπαγάνδας που διαπνέει τους αρθρογράφους,
...δεδομένα που αποκομίζουμε για τους αγροτικούς πληθυσμούς
...γενικότερα τη ζωή στην ύπαιθρο είναι ανεκτίμητα.

...πως ανεκτίμητες είναι και οι ειδήσεις που αντλούμε για τα
...νικά σχολεία του Σουχούμ, όπου λειτουργούσε ένα πλήρες Γυ-
...πιο στον Β.Δ. τομέα της πόλης και ένα δημοτικό και μετέπειτα
...γυμνάσιο στον Ν.Δ. τομέα. Εξίσου ενδιαφέρουσες είναι και οι
...σεις για το ελληνικό θέατρο και την πνευματική κίνηση της
...ης γενικότερα. Στον *Κόκκινο Καπνό* συχνά γίνεται λόγος και για
...χολεία στα γύρω ελληνικά χωριά, όπως στη Μιχαήλοβκα, που
...περισσότερες από 800 οικογένειες Ποντίων, στο Χούρμαλουκ,
...Πεσσακαρτάς, στο Καμάν, στο Πιπεράντων, στην Αλεξάνδρα

Η οργάνωση της παροικίας

...νευματική κίνηση του ελληνικού στοιχείου στο Σουχούμ επικε-
...νόταν αναγκαστικά λόγω του καθεστώτος γύρω από πολιτικές

οργανώσεις και ιδρύματα που ελέγχονταν έως και την τελευταία
λεπτομέρεια. Μία ομάδα πλαισίωνε την εφημερίδα του *Κόκκινου*
Καπνά την οποία εξέδιδαν σημαίνοντα στελέχη στον κρατικό μηχανισμό της Απχαζίας, όπως ο Μιχαήλ Καλαϊδόπουλος, μέλος του Πολιτικού Γραφείου της περιφερειακής επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος, και ο Κυριάκος Παροτίδης, που υπήρξε για ένα διάστημα υπουργός Εμπορίου. Άλλοι σημαίνοντες συνεργάτες της εφημερίδας ήταν ο Αλέκος Ριώνης, ο Καρβονίδης, ο Ηλίας Παπαδόπουλος και ο Χριστόφορος Τσομιάδης. Μία άλλη εξίσου δραστήρια ομάδα πλαισίωσε την Ελληνική Παιδαγωγική Ακαδημία που άρχισε να λειτουργεί στο Σουχούμ το 1930. Οι περισσότεροι καθηγητές της Ακαδημίας ήταν απόφοιτοι του Φροντιστηρίου Τραπεζούντος, όπως ο διευθυντής του ιδρύματος Β. Καρτάσης, οι φιλόλογοι Π. Χολίδης και Ν. Τουμπουλίδης, ο ιστορικός Χ. Ιππολίτωβ κ.ά. Οι πρώτοι δάσκαλοι αποφοίτησαν από την Ακαδημία του Σουχούμ το 1933, αλλά το ίδρυμα αυτό λειτούργησε για λίγα μόνο χρόνια. Έκλεισε, όπως και όλα τα ελληνικά σχολεία, οι εφημερίδες και τα εκδοτικά, το 1938.

Την ίδια χρονιά κλείνει και το ελληνικό κρατικό θέατρο στο Σουχούμ, το οποίο διηύθυνε από το 1931 ο γνωστός θεατρικός συγγραφέας και λογοτέχνης Θεόδωρος Κανονίδης. Πρόκειται για το μοναδικό ελληνικό θέατρο στη Σοβιετική Ένωση, το θίασο του οποίου στελέχωναν επαγγελματίες ηθοποιοί, όπως ο Νίκος Σπανίδης, ο οποίος αργότερα ήλθε στην Ελλάδα. Ο θίασος αυτός από το 1928 έως το 1936 ανέβασε περί τα σαράντα έργα, μερικά από τα οποία γράφτηκαν από τον ίδιο τον Κανονίδη και σημείωσαν μεγάλη επιτυχία, όπως *Της Τρίχας το Γεφύρι*, *Το Ματωμένο Πάσχα*, *Οι Πρόσφυγες στην Ελλάδα*, *Ο Ζυγός του Κεφαλαίου*, *Η Κόκκινη Ντουζίνα*, για να αναφέρουμε μόνον μερικά. Το ρεπερτόριο του ελληνικού θεάτρου ανέβασε επίσης τους *Γάμους* του Γκόγκολ, έργα του Οστρόφσκι, του Σίλλερ, του Μολιέρου καθώς και αρχαίο δράμα. Ιδιαίτερη επιτυχία σημείωσαν όμως ο *Λαζάραγας* και *Τα Σκοτάδια* από την τριλογία του Τ. Φωτιάδη, *Οι Πρόσφυγες στην Ελλάδα* και *Για το Κολχόζ* που ήταν γραμμένα στην ποντιακή διάλεκτο.

Οι διώξεις άρχισαν επί Στάλιν

Η τραγική τροπή που πήραν τα πράγματα για την ελληνική μειονότητα συμπίπτει χρονικά με τις σταλινικές εκκαθαρίσεις, τις διώξεις και την εξόντωση πολλών χιλιάδων που κατηγορήθηκαν ως προδότες και εχθροί του λαού (1936 - 1940). Ανάμεσα στα θύματα αυτής της περιόδου συγκαταλέγονται πολλοί από την πνευματική και πολιτική ηγεσία του Ποντιακού Ελληνισμού. Η κατάργηση της ελληνικής γλώσσας, το κλείσιμο των σχολείων και η απαγόρευση κάθε πνευματικής δραστηριότητας για περίπου μισό αιώνα κανονικά θα έπρεπε να κάμψει το πάτριο φρόνημα των Ποντίων. Διότι εκτός από τις απαγορεύσεις που προαναφέραμε και τους περιορισμούς που επέβαλε το σύστημα προστέθηκαν κάθε λογής διώξεις με αποκορύφωμα τον εκτοπισμό πολλών χιλιάδων Ελληνοποντίων στην Κεντρική Ασία. Το πρόγραμμα των ομαδικών εκτοπισμών χρονολογείται ήδη από την περίοδο των σταλινικών διώξεων, συνεχίστηκε όμως με αμείωτη ένταση και κατά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το Σουχούμ και η γύρω περιοχή δεν δοκιμάστηκε από ομαδικές εκτοπίσεις και εξορίες την πρώτη αυτή περίοδο. Έμελλε όμως ο ελληνικός πληθυσμός της να δοκιμαστεί αργότερα, όταν μέσα σε δύο ημέρες (12 - 13 Ιουνίου του 1949) και εντελώς απροειδοποίητα αρκετές χιλιάδες Ποντίων υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους για να μεταφερθούν στις στέπες του Καζακστάν. Οι Αργοναύτες - Κομνηνοί, όπως αρέσκονται να αυτοαποκαλούνται, κατάφεραν τελικά, να επιστρέψουν μετά από δεκαετίες εξαναγκαστικής υπερορίας στις προγονικές τους εστίες, στο Σουχούμ, αλλά και σε άλλες περιοχές της Γεωργίας, του Κουμπάν και της Κριμαίας. Πολλοί, ή μάλλον η συντριπτική πλειοψηφία, ελπίζουν ότι η Οδύσσειά τους θα έχει αίσιο τέλος όταν έρθουν και εγκατασταθούν στην Ελλάδα, όπως συνέβη και με τους πρωταγωνιστές της επιχείρησης *Χρυσόμαλλο Δέρας*.

Το πρόβλημα της Κύπρου, κυρίαρχο πρόβλημα της Ελλάδας

του Αλέξανδρου Εύδη

Δεκαεννιά χρόνια έχουν κλείσει από τον Ιούλιο - Αύγουστο του '74 και τις αποφράδες επετείου του (15, 20, 23.7, 14.8).

Στην Ελλάδα το Κυπριακό είναι πλήρως αγνοημένο. Χαρακτηριστικά ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, στο διάγγελμά του για την «επιστροφή της Δημοκρατίας» και του ίδιου, μνημονεύει «μεταξύ άλλων και την Κυπριακή τραγωδία». Πάλι καλά – στην επέτειο του 1992 γίνεται λόγος μόνο για «αναίμακτη αλλαγή». Ωστόσο θα ήταν χρήσιμο να μας φρεσκάρει την εθνική μνήμη ο κ. Καραμανλής σε ποιες άλλες τραγωδίες της κλίμακας της Κυπριακής οδήγησε η Χούντα.

Η πρόταση της προέδρου του Συνασπισμού Μαρίας Δαμανάκη, το έτος που μόλις έχει αρχίσει, το 20^ο από το έγκλημα του Ιουλίου 1974, να κηρυχθεί «έτος της Κύπρου», πρέπει να δώσει αφορμή σε μια εκ βάθρων εθνική, υπερκομματική θεώρηση του Κυπριακού, σ' έναν απολογισμό των ως τώρα πεπραγμένων και σε μια ανοιχτομάτα πρόβλεψη για το τι μπορεί και τι πρέπει ακόμα να γίνει. Σωστά η πρόεδρος του Συνασπισμού ζητεί «να τεθεί το Κυπριακό στην κορυφή των εθνικών προτεραιοτήτων». Είναι πράγματι το κυριότερο από τα τρέχοντα εθνικά προβλήματα, η κορυφή του παγόβουνου στο πλέγμα των ελληνο - τουρκικών σχέσεων, που δεν εννοεί να λιώσει όσο και να πλέει στα θερμά νερά του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Δεν είναι βέβαια το μόνο. Πιέζει την Ελλάδα και το πρόβλημα της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία, που το ξέρουμε ακόμα ως «βορειοηπειρωτικό».

Πιέζει ακόμα και το πρόβλημα των Σκοπίων. Όμως το Κυπριακό προηγείται.

ΠΟΥ δρίσκεται, αλήθεια, το Κυπριακό σήμερα;

- σε αδιέξοδο με τους Τούρκους που πλεονεκτούν γιατί είναι πάντα οι «κατέχοντες» στο νησί, κι είναι πάντα ασφαλείς, ακόμα και μετά την έκλειψη του «κομμουνιστικού κινδύνου», για τα κύρια στηρίγματά τους, τις ΗΠΑ και την Αγγλία.

- σε αδιέξοδο με τις προσπάθειες του Συμβουλίου Ασφαλείας και του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ για συνομιλίες.

- σε αδιέξοδο στην ΕΟΚ για την εισδοχή της Κύπρου.

Το χειρότερο είναι η νέκρωση στις σχέσεις Ελλάδας - Κύπρου όπου η συνεργασία που είχε κατορθώσει να διαμορφώσει με πολλές θυσίες ο Μακάριος έχει κλονιστεί από καιρό. Το τελευταίο εύρημα, η «πανεθνική διάσκεψη», έχει γίνει αντικείμενο στενά ελλαδι-

κής εσωτερικής εκμετάλλευσης, που θυμίζει τη ρήση του Γ. Παπανδρέου όταν συντανούσε τον Μακάριο επιστρέφοντα από την εξορία του στις Σεϋχέλλες: «*Ηρθατε την κατάλληλη στιγμή – θα μας βοηθήσετε να ρίξουμε αυτή την ελεεινή κυβέρνηση και θα σας βοηθήσουμε να λύσετε το Κυπριακό*» (μαρτυρία Ανδρέα Δημάκου όπως την καταγράφει ο Γ. Σεφέρης - *Πολιτικό Ημερολόγιο*, (Γ' 5.9.57). Όπως και τόσες άλλες κρίσεις του Κυπριακού, δεν έχουν παύσει οι ελλαδικοί πολιτικοί και τη σημερινή να την αντιμετωπίζουν από σκοπιά είτε στενά ελλαδική είτε, το χειρότερο, από στενότερη κομματική. Δυστυχώς οι Κύπριοι πολιτικοί μιμούνται τους Ελλαδίτες συναδέλφους τους – για να χρυσώσει την κάπως σκουριασμένη ασπίδα του ο παλαιάμαχος Σπύρος Κυπριανού έκρινε σκόπιμο να καλέσει στην Κύπρο τον νεοσσό Σαμαρά για τη επέτειο της 15ης Ιουλίου. Το 1974 ο Σαμαράς φοιτούσε ξένοια-

στος και αμέτοχος στις ΗΠΑ, ενώ οι συνομιλικοί του πολεμούσαν τη χούντα.

★ ★ ★

Σ' αυτήν την ώρα της αλήθειας ας καταγράψουμε πρώτα τα θετικά στοιχεία του Κυπριακού:

α. Η ύπαρξη ελεύθερης ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας εγκαθιδρυμένης το 1960 με τις συμφωνίες του Λονδίνου (της Ζυρίχης ήταν μόνο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας), μέλους από τότε του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Βρετανικής Κοινοπολιτείας, της ΔΑΣΕ, συνδεδεμένου εταίρου της ΕΟΚ, μέλους ακόμα και της ομάδας των Αδεσμεύτων, κι ας έχει εξασθενήσει το κύρος της μετά το θάνατο των προτεργατών της, Νεχρού, Νάσσερ, Τίτο και Μακάριου.

Αυτή η διεθνής προσωπικότητα της Κί-

πρέπει να διαφυλαχθεί σαν κόρη χλμού. Το γνωρίζουν καλύτερα από οι Τούρκοι, που πάνε φυρί - φυρί να την ργίσουν.

Η Κύπρος είναι όαση ευημερίας στην γμένη πολιτικά κι οικονομικά περιοχί ινατ. Μεσογείου. Τα κατά κεφαλήν ειμα του Κυπρίου ξεπερνάει το ελληνικό. ύπρος πληροί όλους τους όρους για να πλήρες μέλος της Ε.Ο.Κ.

Όλα τα στοιχεία της κυπριακής παίης (κουλτούρας) συνδεούν την Κύπρο ως και φυσιολογικά με την ευρωπαϊκή ευση. Μπορεί ο Δίας σαν ιπτάμενος ος ν' απογειώθηκε από την Τύρο του ινου με την Ευρώπη στα καπούλια του, ; πρώτος του σταθμός ίσως να μην ήταν ήτη αλλά η Κύπρος - καθιερώνοντας από τους μυθικούς χρόνους την ευρωή κλήση του νησιού. Η Κύπρος είναι το ανατολικό μέλος του ευρύτερου ευρωού παιδευσιακού συνόλου - πολύ πιο ά στην Ευρώπη από την Τουρκία και το ήλ - που οι ευρωπαϊκές συνάφειες τους ι κάθε άλλο παρά ευδιάκριτες.

Η Κύπρος μπορεί να λειτουργήσει σαν ιδικός κρίκος της Ευρώπης με όλες τις ιδικές χώρες της Ανατ. Μεσογείου - Συ- Λίβανος, Ιορδανία, Παλαιστίνη, Αίγυ-, Λιβύη, με τις οποίες οι δεσμοί της, ηγορικοί, εμπορικοί, πολιτικοί, παιδευσια- είναι δεσμοί αιώνων.

ΤΑ πολύτιμα αυτά στοιχεία της κυπριακής εθνικής προσωπικότητας είναι ανεκτίμητης αξίας για την Ελλάδα, όχι μόνο γιατί ο πληθυσμός του νησιού είναι κατά 80% αδελφός με ελληνικό αλλά και γιατί αποτελεί σήμερα συμπαγέστερο πυρήνα πανάρχαιου Ελισμού έξω από τα ελλαδικά σύνορα - μας περισσεύουν άλλοι, έτσι που ο Ελλημός έχει συρρικνωθεί δραματικά στα τελευταία πενήντα χρόνια.

Η Κύπρος λειτουργεί πολύ πιο δυναμικά ανεξάρτητος πόλος Ελληνισμού, σαν γε- και αυτοδύναμη κρατική οντότητα, παρά ήταν ενσωματωμένη στην Ελλάδα όπως αν από χρόνια τα Εφτάνησα, η Κρήτη, η κεδονία. Μια δεύτερη Ελλάδα στην Αναική Μεσόγειο, στιγμές - στιγμές πιο ελληή από την πρώτη.

ι' αυτό και ο Μακάριος, αφού ξεκίνησε αγώνα του ως «ενωτικός», σωστά αξίωσε 1958 την ανεξαρτησία του νησιού - δυσαπώντας αρκετούς εθνικιστές Ελλαδίτες. ν ανεξαρτησία αυτήν δέχθηκε το 1960 με συνθήκες του Λονδίνου. Μ' όλους τους οριστικούς όρους των συνθηκών εκεί- ν, ακόμα και παρά την αγγλική, την ελληή και την τουρκική εγγύηση που μάλλον αψε την Κύπρο - αγνοήθηκε από τους γγλους, λησμονήθηκε από τους Έλληνες, ρερμηνεύθηκε κακόπιστα από τους Τούρ- ους, που έχουν και το θράσος να την επικα- ύνται και σήμερα.

Καθημερινή ζωή πριν την εισβολή

Αυτές παραμένουν οι δυνάμεις της ανεξάρτητης Κύπρου τις οποίες επιδουλεύθηκαν οι χουντικοί Ελλαδίτες από το 1967, και τις υποσκάπτουν από το 1974 οι Τούρκοι, αφού κατόρθωσαν να διασπάσουν ακόμα και την αιωνόβια συνοχή του πληθυσμού του νησιού εφαρμόζοντας, πρώτοι μετά τους Ναζί, τη μέθοδο της «εθνικής κάθαρσης», μεταφέροντας πίσω από την «πράσινη γραμμή» της ειρηνευτικής δύναμης των ΗΕ 80.000 Τουρκοκύπριους του Νότου και διώχνοντας προς Νότον 200.000 Ελληνοκυπρίους του Βορρά.

Αλλά και μετά τη χουντική επιβολή και την τουρκική εισβολή, σωρεύθηκαν τα τελευταία 19 χρόνια πολύ σημαντικά πολιτικά κεκτημένα για την Κυπριακή Δημοκρατία. Είναι τα 7 ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ και οι πενήντα-τόσες αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας από τις 20.7.74 ως το τέλος του '92 που επιδεδαιώνουν την ανεξαρτησία, την ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας, καταδικάζουν δίχως περιστροφές την τουρκική εισβολή, εξιώνουν τη δίχως καθυστέρηση αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων και των Τούρκων εποίκων, την επιστροφή όλων των προσφύγων στις εστίες τους. Από το 1983 δεν κρίθηκε σκόπιμο από τους Κυπρίους ν' ασχοληθεί με το πρόβλημά τους η Γενική Συνέλευση των ΗΕ. Οι αποφάσεις όμως του Συμβουλίου Ασφαλείας πληθαίνουν. Αφορούν την ανάθεση στον Γενικό Γραμματέα «αποστολής καλώς υπηρεσιών» (απόφαση αρ. 367/13.12.75) που ισχύει σήμερα, την Ειρηνευτική Δύναμη των ΗΕ (UNFICYP), συστάθηκε το 1964 με την απόφαση Σ.Α. 186/4.3.64, καταδικάζουν κατηγορηματικά την ανακήρυξη από τον Ντενκτάς του ψευδοκράτους του(αρ. 541/18.11.83) καθώς και την αναγνώρισή του από την Τουρκία (αρ. 550/2.5.84). Στα κείμενα αυτά πρέπει να προστεθούν ακόμα 5 ψηφίσματα της Γεν. Συνέλευσης από το 1975

ως το 1982 που αφορούν ειδικότερα την επιστροφή των προσφύγων στις εστίες τους, την αναζήτηση των αγνοουμένων, καταδικάζουν τον εποικισμό των Βαρωσιών. Και σ' αυτά ήταν αρνητικοί οι Τούρκοι.

Το σύνολο αυτό των ψηφισμάτων και αποφάσεων των κυριότερων οργάνων των ΗΕ, στις οποίες πρέπει να προστεθούν αρκετές αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, της UNESCO, της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καταδικαστικές κι αυτές για τους Τούρκους, αποτελεί ένα σώμα πολιτικών κειμένων που κατοχυρώνουν στη διεθνή πράξη την ανεξάρτητη προσωπικότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το ότι ως σήμερα δεν έχουν υλοποιηθεί βασικοί τους όροι οφείλεται κατά πρώτο λόγο στην εμμονή των Τούρκων στην καταπάτηση του διεθνούς Δικαίου και στην περιφρόνηση της διεθνούς κοινής γνώμης, με τη στήριξη των «συμμάχων» ΗΠΑ και Αγγλίας, και κατά δεύτερο λόγο στην ενδοτικότητα μιας Ελλάδας που προτιμά να οπτασιάζεται μian ανέφικτη ελληνο-τουρκική φιλία.

★ ★ ★

Εδώ προσεγγίζουμε την άλλη πλευρά του Κυπριακού, την αρνητική. Αυτή βαρύνει σχεδόν εξ ολοκλήρου την Ελλάδα, παθητικά με την αδιαφορία της, ενεργητικά με πράξεις ή παραλείψεις εις βάρος της Κύπρου, αλλά και των συμφερόντων του ευρύτερου Ελληνισμού.

Αδιαφορία: η αγνόηση ότι η «επιστροφή της Δημοκρατίας» έγινε εφικτή όχι κυρίως με ελλαδική προσφορά. Αν εξαιρέσουμε τις εκατοντάδες των Ελλήνων που φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν απάνθρωπα και εξορίστηκαν από τη Χούντα -μόνοι αυτοί έσωσαν τη δημοκρατική τιμή της Ελλάδας- καθώς και τις μαζικές εξεγέρσεις της Νομικής Σχολής και του Πολυτεχνείου, η Δημοκρατία «επέστρεψε» στην Ελλάδα χάρη σε μια τερά-

στια κυπριακή θυσία που στοίχισε χιλιάδες ζωές, τον ξεριζωμό 200.000 Ελληνοκυπρίων που διαρκεί ως σήμερα, και την «ντε φάκτο» διχοτόμηση του νησιού. Τη θυσία αυτή κάθε χρόνο τη λησμονούν όσοι «γιορτάζουν» τις επετείους τούτες ή την απαριθμούν «στα ψιλά».

Αλλά και ενεργητικά ευθύνεται η ελλαδική πλευρά για πολλές πράξεις και παραλείψεις της. Πηγάζουν ίσως μερικές από το κυνήγημα της φιλίας με την Τουρκία. Πολλές από την πειθήνια συμμόρφωση στα κελεύσματα μιας Δύσης που εκφράζονται κυρίως μέσα από το ΝΑΤΟ.

Από τις πριν το 1974 θα θυμίσω μόνο του 1967, όταν με την πίεση των ΗΠΑ ανακάλεσε η Χούντα τη μεραρχία που είχε στείλει στην Κύπρο το 1964 ο **Γ. Παπανδρέου**, καθώς και του 1974 την εγκληματική απραξία της Χούντας μπρος στην εισβολή.

Από τις μετά το 1974 –που τα εθνικά ανακλαστικά της Ελλάδας μοιάζουν να έχουν εξασθενήσει ακόμα παραπάνω – θα θυμίσω μόνο ότι το 1983 δεν ανακάλεσε αμέσως η Ελληνική Κυβέρνηση τον Πρόεδρο της στην Αγκυρα μόλις ο Ντενκτάς ανακήρυξε την «ανεξαρτησία» της Β. Κύπρου, ούτε διέκοψε τις σχέσεις με την Αγκυρα όταν η Τουρκία αναγνώρισε το ψευδοκράτος, παρ' όλο που είχε απειλήσει η Αθήνα με διακοπή σχέσεων οποιονδήποτε θ' αναγνώριζε το ψευδοκράτος. Μόνο θύμα της γενναίας αυτής απειλής έπεσε το Μπάνγκλα Ντες.

Το 1988 στο Νταβός ο Πρωθυπουργός **Ανδρ. Παπανδρέου** συμφωνεί με τον Πρωθυπουργό **Οζάλ** να δίνουν αμερικανοπρεπώς (To Shelve) το Κυπριακό «στο ράφι».

Το 1992 ο Πρωθυπουργός **Κ. Μητσοτάκης** συμφωνεί με τον Πρωθυπουργό **Ντεμιρέλ** να προσχωρήσουν γοργά σε προεργασίες για ένα σύμφωνο ελληνοτουρκικής φιλίας «παράλληλα προς τις διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό». Συνάπτονται έκτοτε με την Τουρκία πλήθος συμβάσεων οικονομικής, εμπορικής, τουριστικής συνεργασίας ξεχνώντας την ανοιχτή πληγή του παράνομου διεθνώς εμπορίου Τουρκίας και Β. Κύπρου μέσω Κερήνειας, Αμμοχώστου και του παράνομου αεροδρομίου του Λευκόνοικου (Ερτζάν), εμπορίου που κατευθύνεται κυρίως προς την Αγγλία, τη Γερμανία και τις ΗΠΑ και είναι οργανωμένο από επιχειρηματίες της ολκής του μεγαλοαπατεώνα **Ασίλ Ναντίρ**, χρηματοδότη του Ντενκτάς, που ως πριν λίγο είχε το κέντρο των επιχειρήσεων του στο Λονδίνο, και σήμερα διώκεται από την αγγλική Δικαιοσύνη για καταχρήσεις εκατομμυρίων.

★ ★ ★

Αλλά και η κυπριακή κυβέρνηση έχει τη μερίδα των λαθών της από τα οποία δεν έκανε τίποτε να την αποτρέψει η ελληνική κυβέρνηση νίδοντας εύκολα τα χέρια της με το σύνθημα «η Λευκωσία αποφασίζει, η Αθήνα

Μετά την εισβολή...

συμπαρίσταται!». Δεν αναφέρομαι, βέβαια, στις εσωτερικές, κομματικές αντιπαραθέσεις, εφάμιλλες σε φανατισμό και σε κακοπιστία με τις ελλαδικές, που καταλήγουν σε ολέθριες εθνικά τοποθετήσεις, όπως π.χ. η λυσσώδης ιδεολογική αντίθεση του **ΑΚΕΛ** στην **ΕΟΚ**, και η παρά ταύτα στήριξη του στον «ευρωπαϊστή» **Βασιλείου**, η διαμάχη μεταξύ «νεο-κυπρίων» ή «ετεοκυπρίων» και «ενωτικών» ή ακόμα μεταξύ οπαδών διατήρησης του «στάτους κβο», της μόνιμης δηλαδή ντε φάκτο διχοτόμησης, που κινδυνεύει να καταλήξει και στη «διπλή ένωση». Το πιο πρόσφατο λάθος ήταν του προέδρου **Κληρίδη**: η εισαγωγή του αεροδρομίου της Λευκωσίας ως ανταλλάγματος για την εκκένωση του Βαρωσιού από τους Τούρκους και την παράδοσή του στα ΗΕ, που προβλέπεται ρητά από το 1984 (απ. Συμβουλίου Ασφαλείας αρ. 550/11.5.84) χωρίς καμιά αντιπαροχή.

Τη μεγαλύτερη ευθύνη η Κυπριακή κυβέρνηση την έχει ως διαπραγματευόμενη από το 1977 με τους Τουρκοκύπριους, στο πλαίσιο των «καλών υπηρεσιών» του εκάστοτε Γενικού Γραμματέα (απ. Σ.Α. 367/Δεκ. 1977) για την κατρακύλα παραχωρήσεων, στις οποίες παρασύρθηκαν αλληλοδιαδόχα οι Πρόεδροι **Κυπριανού**, **Βασιλείου** και τώρα **Κληρίδης**, με τη φρούδη προσμονή τουρκικής ανταπόκρισης. Για να μην μακρηγορήσω δεν θα μπω στη διήγηση των φάσεων των διαπραγματεύσεων εκείνων. Θ' αρκεσθώ μόνο να διαπιστώσω ότι με τη μέθοδο των «καλών υπηρεσιών», των «δικαιοδικών συνομιλιών» και τελευταία των «μέτρων οικονομικής εμπιστοσύνης» κατόρθωσαν οι Γενικοί Γραμματείς **Βάλτχαμ** και **Κουεγιάρ**, από το 1983, τώρα και ο **Γκάι** να κρατήσουν έξω από την αρένα της ολομέλειας των ΗΕ και μέσα στον κλειστό κύκλο του Συμβουλίου Ασφαλείας όπου βαρύνουσα γνώμη έχουν τα 5 μόνιμα μέλη του Συμβουλίου (ΗΠΑ, Αγγλία, Γαλλία, Σοβ. Ένωση, Κίνα) και ειδικά για το Κυπριακό τα δύο

πρώτα τ' αγγλοσαξονικά. Όσο υπήρχε η Σοβ. Ένωση, το Συμβούλιο ήταν κύκλος βασικά δυσμενής για την Κύπρο από την έγνοια κυρίως των δύο αγγλοσαξονικών μόνιμων μελών του να μη θιγεί η Τουρκία. Έλεγχαν την κάθε κίνηση των Γενικών Γραμματέων από τους οποίους ιδίως ο **Κουεγιάρ** στα δέκα χρόνια της θητείας του υπηρέτησε πιστά τις βουλές της Ουάσιγκτον. Όλα αυτά τα χρόνια όπου το Σ.Α. ανανέωνε τακτικά την «αποστολή καλών υπηρεσιών» του Γεν. Γραμματέα καθώς και τη θητεία της Ειρηνευτικής Δύναμης, οι Κύπριοι μειονεκτούσαν. Δεν είχαν άλλο ειρηνικό δόγμα να διεκδικήσουν τα δίκαιά τους, ενώ η Ελλάδα παρακολουθούσε απαθώς «συμπαριστάμενη». Οι δυνατότητες της Ελλάδος στα ΗΕ ήταν βέβαια περιορισμένες, εφόσον δεν ήταν μέλος του Σ.Α. αλλά και ανήκε στο ΝΑΤΟ μαζί με τα δύο αγγλοσαξονικά μόνιμα μέλη, στον οποίων τις πιέσεις ήταν ειδικά ευαίσθητη. Το Κυπριακό είχε γίνει πια ρουτίνα για την ελληνική διπλωματία που επαφίετο στις ενέργειες της κυπριακής διπλωματίας για να συντηρείται απλώς το πρόβλημα στην επιφάνεια με τις εξάμηνες αποφάσεις του Σ.Α. για την Ειρηνευτική Δύναμη και τις σπασμωδικές συνομιλίες με τους Τουρκοκύπριους. Απ' αυτές αν γίνει σήμερα κάποιος απολογισμός θα διαπιστωθεί ότι όχι παραχωρήσεις δεν έκανε η τουρκική πλευρά αλλά ούτε καν στοιχειώδεις χειρονομίες αρχής συμμόρφωσης προς τα ψηφίσματα και τα άλλα κείμενα που την καταδίκασαν διεθνώς επανειλημμένα και κατηγορηματικά. Αντίθετα όλες τις παραχωρήσεις των Ελληνοκυπρίων τις έχει καταγράψει ο Γεν. Γραμματέας και οι Τουρκοκύπριοι σε κάθε νέο γύρο των συνομιλιών από τις κεκτημένες αυτές για τους Τουρκοκύπριους παραχωρήσεις ξεκινούν οι νέες συνομιλίες.

Τώρα που έχει καταρρεύσει η Σοβιετική Ένωση, και έπαυσε να είναι το σκιάχτρο της Δύσης, η ουσιαστική «RAISON D' ETRE» του ΝΑΤΟ, η Ελλάδα θα μπορούσε ν' ασκή-

μα κάπως «αδέσμευτη» πολιτική. Π.χ. **αναφέρει** την αρχική σοβιετική πρόταση 1974, που απέρριψε τότε με αντικομμunistή **δδελυγμία** η Αθήνα, για μια διεθνή **κεψη** για το Κυπριακό. Την ιδέα αυτήν θυμίζει και το τελευταίο ψήφισμα για **Κυπριακό** της Γεν. Συνέλευσης (αρ. 253 του 1983), δίχως να της δοθεί τότε χείρα – ήταν τότε ακόμη η Σοβ. Ένωση ιτρο.

τό ποιους θα συγκροτούνταν η διεθνής **κεψη**; Όχι βέβαια από τα 184 μέλη της Συνέλευσης. Έχει προταθεί να την συ-ιτήσουν τα 15 μέλη του Συμβουλίου αλείας, με επιπλέον την Κύπρο, την Ελ-ι, την Τουρκία – ίσως και με εκπροσώ-; των δύο κυπριακών κοινοτήτων. Το ριακό θα εκέρδιζε έτσι την διεθνοποίη-ου την έχει στερηθεί τόσα χρόνια με τις **ές υπηρεσίες** και τις ατελείωτες δι-οτικές συνομιλίες. Τούτες άλλωστε ν πέσει στο κενό αφού ο Ντενκτάς αρ-ι να τις συνεχίσει.

ΠΟΜΕΝΕΙ λοιπόν η προσφυγή στη Γενική Συνέλευση των ΗΕ, όπου το Κυπριακό παραμένει εγ-γεγραμμένο στην Ημερήσια Διά-ταξη. Αν δεν κρινόταν σκόπιμη ή γκαία η εξαρχής πλήρης ανασυζήτησή από τη Γενική Συνέλευση, θα μπορούσε **ης ζητηθεί** τουλάχιστον, βάσει των αρχι-ψηφισμάτων, ένα νέο ψήφισμα που θ' **φάσιζε** τη συγκρότηση της Διεθνούς **σκεψης** για το Κυπριακό όπως περιγρά-αι παραπάνω. Ως βασικά κείμενα ανα-**άς** της θα είχε, εκτός από τις διεθνείς **φωνίες** του Λονδίνου 1960 τις ιδρυτικές **Κυπριακής Δημοκρατίας**, ολόκληρο το **ια ψηφισμάτων** της Γεν. Συνέλευσης, των **φάσεων** του Συμβουλίου Ασφαλείας, **ς αναφέρονται** παραπάνω, τις αποφά-; και τα ψηφίσματα άλλων διεθνών οργα-ιών όπως της Επιτροπής Ανθρωπίνων **αιωμάτων**, του Συμβουλίου και της Ευ-της κ.τ.λ., καθώς και τις «συμφωνίες κο-**ής**» Μακαρίου-Ντενκτάς 1977 και Κυ-ανού - Ντενκτάς 1979.

για μια τέτοια προσπάθεια χρειάζεται **ση και σθεναρή κινητοποίηση** όλων των **ηνικών πολιτικών δυνάμεων**, κυβερνητι-**ν και αντιπολιτευομένων**, στα διεθνή πε-**ι, όπως την περιγράφει** η πρόεδρος του **νασπισμού, μιά συνεχής και τολμηρή** **οποίηση** όλων των διεθνοπολιτικών δυ-**οτήτων** που διαθέτει ακόμα η Ελλάδα, **ρά τις στραβοτιμονιές** του «μακεδονικού» **ι του «αλβανικού»**, παρά τους αλληθωρι-**ούς** προς μίαν ανέφικτη ελληνοτουρκική **ία, που έχουν κλονίσει, ελπίζω όχι ανε-** **νόρθωτα, τη διεθνή πειστικότητα** της Ελ-**δας, όχι μόνο στα Βαλκάνια** αλλά και στην **όλοιπη Ευρώπη, Δυτική, Κεντρική και** **ατολική. Στο πεδίο αυτό έχει ένα σημα-** **κό χαρτί να παίξει η Ελλάδα, το χαρτί της** **ΟΚ της οποίας είναι** εταίρος, και μάλιστα

θα είναι από 1.1.1994 και πρόεδρος για έξι μήνες. Η Ελλάδα πρέπει να εξασφαλίσει την ενωμένη υποστήριξη και των 11 μελών της Κοινότητας, των υποψηφίων για μέλη 5 κρα-τών της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης, όλων των υπολοίπων χωρών της Ανατ. Ευ-ρώπης που προσδίδουν σε μια μορφή σχέ-σης με την ΕΟΚ για την οποία υπολογίζουν στην βοήθεια της Ελλάδος, για να υποστηρί-ξουν στη Γεν. Συνέλευση των ΗΕ όχι μόνο το αίτημα για Διεθνή Διάσκεψη για το Κυπρια-κό, στην οποία δύο μέλη της ΕΟΚ θα μετέ-χουν αυτοδίκαια (Αγγλία, Γαλλία), αλλά και το ουσιαστικό αίτημα της επίλυσης του Κυπριακού σύμφωνα με τις διεθνείς αρχές των κατ' εξοχήν ευρωπαϊκών οργανισμών όπως είναι της ΔΑΣΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, ώστε να εξασφαλισθούν τα αν-θρώπινα δικαιώματα, οι βασικές ανθρωπί-νες ελευθερίες, για όλους τους Κυπρίους, ανεξάρτητα φυλής, θρησκείας και εθνι-κής προέλευσης. Η ΕΟΚ με την ώθηση της Ελλάδος πρέπει να πρωτοστατήσει στον αγώνα για την αποκατάσταση της ανεξαρτη-σίας και ακεραιότητας της μόνης ευρωπαϊ-κής χώρας που βρίσκεται ακόμα υπό ξένη κατοχή, της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ακούγεται η άποψη ότι γινόμενη δεκτή στην ΕΟΚ η Κυπριακή Δημοκρατία θα προχω-ρούσε πιο εύκολα ή πιο γρήγορα προς την επίλυση του μεγάλου προβλήματός της. Ας γίνουν όλες οι προσπάθειες προς την κατεύ-θυνση της ακόμα στενότερης σύνδεσης της Κύπρου με την ΕΟΚ αλλ' ας μη ζητούμε και το ακατόρθωτο, την πλήρη εισδοχή της στην Κοινότητα, πριν λυθεί το Κυπριακό.

Ας προωθήσουν όλες οι πολιτικές και παι-δευσιακές δυνάμεις της Ελλάδας, σε μια συλλογική κινητοποίηση, την προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού στ' όνομα της ενό-τητας του Ελληνισμού, μαζί με την Ευρώπη, μαζί με τις χώρες του άμεσου μεσογειακού περίγυρου της Κύπρου, μαζί με όσους από τον μεγάλο κόσμο των Αδεσμεύτων θυμού-νται τι θα πει αγώνας για την απελευθέρωση από ξένη κατοχή, και ας στεφθεί η επιτυχία ενός τέτοιου αγώνα με την ταυτόχρονη εισ-δοχή της Κύπρου ως πλήρους εταίρου μιας πανευρωπαϊκής Κοινότητας.

Το πρόβλημα της Κύπρου, το πρόβλημα της ενίσχυσης της πολιτικής και παιδευσια-κής συνοχής του Ελληνισμού, το πρόβλημα της πολιτικής και παιδευσιακής επιδίωξης της ίδιας της Ελλάδας μέσα σε μίαν ευρύτερη Ευρώπη που προχωρεί με δήματα γοργά (ας είναι και με μερικά σκοντάματα) προς το 2000 είναι όλα προβλήματα που θα επιλυ-θούν όχι με ξένες επεμβάσεις αλλά με δικό μας ελληνικό και κυπριακό σκληρό αγώνα αφού για του Ελληνισμού την επιδίωξη, πολιτική, κοινωνική, παιδευσιακή, είναι ο λό-γος.

Αθήνα 20.8.1993
Αλέξανδρος Ξύδης
Πρέσβης ε.τ.

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ · ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ · ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ · ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Επτά κείμενα για το Νίκο Καββαδία.

Συναγωγή άρθρων για τον ποιητή Νίκο Καββαδία.

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη.

Συστηματική καταγραφή των αρχαιοελλη-νικών πηγών του Οδυσσέα Ελύτη.

Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΗΝΗ». Μία σπουδή στον ερωτικό Σε-φέρη.

Προσπάθεια αποκρυπτογράφησης της ε-ρωτικής ποιητικής του Γ. Σεφέρη, μέσα α-πό την προσέγγιση του ποιήματος «Α-ριάδνη».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ» ΤΟΥ Α. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ.

Ανάγνωση φιλολογική και κριτική του ποι-ήματος και διερεύνηση των μορφών αφή-γησης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευμα-τική ζωή.

Συναγωγή κειμένων για το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΛΙΟΡΗΣ

Ο γλωσσικός αφελληνισμός.

Πέραν του μισοξενισμού και της υποτε-λείας.

Εξέταση του θέματος της συστηματικής χρήσης ξένων λέξεων, οι οποίες παραμέ-νουν έξω από τη μορφολογία της ελλήνι-κής γλώσσας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Ο ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ» ΤΟΥ ΑΛ. ΠΑΠΑΔΙΑ-ΜΑΝΤΗ

Υφολογική προσέγγιση του διηγήματος «Ο έρωτας στα χιόνια».

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ούτως ή άλλως: Αναγνωστάκης, Εγγονό-πουλος, Καχτίσης, Χατζής.

Τέσσερις μεταπολεμικοί συγγραφείς, δυο ποιητές και δυο πεζογράφοι επιλεγμένοι παραδειγματικά αλλά και παρουσιασμέ-νοι με υποδειγματικά διαφοροποιημένες μεθοδεύσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

Μπαμ ηκούσθη στον αέρα...

Της Γεωργίας Δάμα

Την ίδια στιγμή που σημαντικοί διότοποι γίνονται στάχτη, ο υφυπουργός Γεωργίας Απ. Σταύρου παραβλέπει εσκεμμένα την απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας για το κυνήγι. Με την ανασταλτική αυτή απόφαση προβάλλεται ένα νέο σκεπτικό. Αποτελεί έναν παράγοντα ο οποίος μας βάζει όλους στο παιχνίδι, με κύριο υπεύθυνο το κράτος. Με τη νέα διάσταση, που μπαίνει για πρώτη φορά, εμφανίζεται η προστασία του περιβάλλοντος ως υπόθεση που μας αφορά όλους. Κακώς λοιπόν οι κυνηγοί σήκωσαν τα όπλα εναντίον των οικολογικών οργανώσεων, ιδιαιτέρως λόγω του ότι οι περισσότερες από αυτές αδιαφόρησαν.

Στην Λύρκεια Αργολίδας διακόσιοι πελαργοί χτυπήθηκαν μέσα σε μια μέρα αυτή την εβδομάδα. Η εξόντωση, χωρίς μέτρο, ακόμη και ειδών του ζωικού βασιλείου που απειλούνται με εξαφάνιση, δείχνει την έλλειψη δεοντολογίας προς το περιβάλλον, χωρίς καν να σηκώνονται φωνές διαμαρτυρίας. Από το Κέντρο Περιθάλψης της Αίγινας μας είπαν ότι όλα σχεδόν τα πουλιά που περιθάλπουν κατά χιλιάδες κάθε χρόνο (πυροβολημένα) ανήκουν στον διεθνή κατάλογο των απειλούμενων ειδών.

Στις 27 Αυγούστου ο υφυπουργός Γεωργίας κάλεσε τις οικολογικές οργανώσεις σε σύσκεψη. Ο κ. Απ. Σταύρου ζήτησε από το «Κέντρο Περιθάλψης Αγρίων Ζώων και

Πουλιών», τη «WWF», την «Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία» και τη «Ζωοφιλική Ένωση Ελλάδος» την άποψή τους για το τι πρέπει να γίνει αυτή τη στιγμή με τη δεδομένη κατάσταση που έχει δημιουργηθεί.

Τους βεβαίωσε ότι θα λάβει υπόψη του τις προτάσεις τους για τη νέα ρυθμιστική απόφαση που ετοιμάζει. Δεν δεσμεύτηκε όμως για το πότε και το τι ακριβώς σκέπτεται να κάνει. Σε σχετική ερώτηση για το αν, μετά τη γνωστή απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας, είναι παράνομο το κυνήγι, δεν πήρε βεβαίως θέση. Αποφεύγοντας να απαντήσει

για την εφαρμογή της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου, δήλωσε ότι θα το πράξει «αν του το επιτρέψει ο νόμος», εννοώντας κάποια τροπολογία ή προεδρικό διάταγμα. Φαίνεται ότι ο κ. Σταύρου αγνοεί τις κοινωνικές οδηγίες, ενώ οι νομικοί μιλούν για έλλειψη συμμορφώσεως της πολιτείας στο γράμμα του νόμου!

Το Σ.τ.Ε. βάζει όρους

Κι όμως υπάρχει προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας που εκδόθηκε ένα χρόνο πριν, αλλά εποχή που δεν επιτρεπόταν το κυνήγι, έπειτα από προσφυγή της Άμεσης Επέμβασης για την Προστασία της Άγριας Φύσης.

Βάσει αυτής της αποφάσεως και φέτος οι περιορισμοί και οι όροι που έθεσε το Συμβούλιο Επικρατείας στην πολιτεία, πριν κηρύξει την έναρξη της νέας κυνηγετικής περιόδου:

- Να λάβει υπόψη του τις απόψεις των οικολογικών οργανώσεων.
- Να υπάρξει επιστημονική μελέτη για κάθε θηρεύσιμο είδος, να εξετασθεί το ενδεχόμενο αφανισμού ή μείωσης κάποιων ειδών.
- Να εξετασθεί η δυνατότητα ελέγχου της λαθροθηρίας.
- Να τηρηθεί η συνθήκη της Βέρνης και η οδηγία 74/409/ΕΟΚ.
- Να εξετασθεί η επίδραση των χρονικών ορίων της κυνηγετικής περιόδου επί της παραγωγικής ικανότητας των ειδών.
- Να καθορισθεί σαφώς ο χαρακτηρισμός ορισμένων θηραμάτων ως επιβλαβών με πλήρη στοιχεία περί του μεγέθους των απειλούμενων ζημιών, της αδυναμίας εξουδεύσεως άλλης ικανοποιητικής λύσεως προς αντιμετώπιση της δυνατότητας επιβιώσεως

ν «επιδολών» ώστε να διασφαλίζεται η ηση της συμβάσεως της Βέρνης και της ηγίας 74/409/ΕΟΚ.

Ζάσει της αποφάσεως αυτής η Ορνιθολογική Εταιρεία αποβλέπει μέσα από νομικές ιδικασίες να επιτύχει την αναστολή των νηγετικών αδειών. Ο πρόεδρος της Ζωολογικής Ένωσης Ελλάδας κ. Αγγελέτος ειλεί ότι θα μηνύσει τον υφυπουργό για τη άση του αυτή και για την άρνησή του να αρμόσει τις αποφάσεις του Ανωτάτου Δι-στηρίου.

Νομικό πρόβλημα

ο νομικό αδιέξοδο που δημιουργείται δεν ει προηγούμενο. Οι κυνηγοί στα χέρια υς κρατούν έγκυρες άδειες οι οποίες εξα-νται από την κυνηγετική περίοδο που κα-ορίζει με απόφασή του ο υφυπουργός «περί ρθμίσεων κυνηγίου για το κυνηγετικό έτος 1993 - 1994» με την οποία ρυθμίζεται και η άρχεια της κυνηγετικής περιόδου, καθώς ι τα είδη και ο αριθμός της άγριας πανίδας ου θα επιτραπεί.

Το Σ.τ.Ε. στις 20 Αυγούστου ανέστειλε ν εφαρμογή της απόφασης του υφυπουρ-ού ως τις 8 Δεκεμβρίου, οπότε και θα εκδι-ιστεί η προσφυγή της Ζωολογικής Ένωσης λλάδος.

Ο κ. Απ. Σταύρου δηλώνει ότι υπερτερούν οι πάγιες διατάξεις περί κυνηγίου αλλά δέ-χεται ότι «ανακύπτει ένα πελώριο νομικό πρόβλημα». Από νομικούς κύκλους όμως υποστηρίζεται ότι η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου είναι υπεράνω των ρυθμίσεων του υφυπουργού. Οι κυνηγοί, οι οποίοι δε-βαίως δρέθηκαν προ απροόπτου, νιώθουν αδικημένοι, αφού έχουν πληρώσει για την έκδοση των αδειών, αλλά ταυτόχρονα είναι και παράνομοι. Σημαντική όμως είναι η δή-λωση του υπουργού ότι η απαγόρευση θα εφαρμόζεται κατά την κρίση των τοπικών δασαρχείων στα οποία δεν έχει σταλεί καμιά απολύτως οδηγία.

Η αντιδικία συνεχίζεται

«Ο ανταγωνισμός είναι καλλιεργημένος και αποτελεί μετατόπιση του προβλήματος», μας είπε ο κ. Αγγελέτος και συνέχισε κατη-γορώντας το υπουργείο Γεωργίας: «Ποιοι συντάσσουν τις εισηγήσεις για να θγουν οι ρυθμιστικές αποφάσεις είναι γνωστό. Άν-θρωπος υπεύθυνος για τη θηραματοπονία μέσα στο υπουργείο ασκεί κριτική σε υπουργικές αποφάσεις μέσω εκπομπών αυ-τοδούλως και δεν αντέδρασε κανείς».

Εμείς όλοι απολαύσαμε τη στάση του υφυ-

πουργού και των κυνηγών από τηλεορά-σεως. Ο κ. Απ. Σταύρου στήριξε απροκάλυ-πτα τους κυνηγούς με τις γνωστές ρήσεις του και δημιούργησε νομικό ζήτημα θέτοντας εαυτόν υπεράνω του νόμου. Οι κυνηγοί με τη σειρά τους και την κάλυψη του υφυπουργού πέταξαν τη μάσκα του φυσιολάτρη, που με τόσο κόπο τροφοδοτούσαν και προέβαλλαν.

Ενώ οι αντιθέσεις οξύνονται στην αντιδι-κία η οποία εξελίσσεται και νομικώς, εμφα-νίζονται οι κυνηγοί να θεωρούν την άγρια πανίδα προσωπική του υπόθεσης. Ο υφυ-πουργός συμπεριφέρεται ανάλογα με τις υπερεξουσίες που πιστεύει ότι διαθέτει και οι περισσότερες οικολογικές οργανώσεις αδρανούν. Οι προσπάθειες για αλλαγή και τουλάχιστον βελτίωση της υπάρχουσας νο-μοθεσίας που αφορά στο κυνήγι έχουν αρχί-σει αρκετά χρόνια πριν από ειδικούς επιστή-μονες αλλά κυρίως από ευαισθητοποιημέ-νους πολίτες και ίσως φθάνουν στην κορύ-φωσή τους.

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και η Άμεση Επέμβαση για την Προστασία της Άγριας Φύσης καταγγέλλουν τον υφυπουρ-γό για την μη εφαρμογή της απόφασης 366/93. Θεωρούν ότι έχει δημιουργηθεί ένα κενό λόγω της αναστολής με θύμα τη φύση και ζητούν μια νέα ρυθμιστική απόφαση που να σέβεται τους όρους που έθεσε το Ανώτατο Δικαστήριο.

ΣΤΑ ΟΠΛΑ

Φαίνεται πως το Συμ-βούλιο της Επικρα-τείας δεν αρκεί για να ανακοπεί ή έστω να περιοριστεί σο-βαρά η φετινή επέλαση των κυ-νηγών κατά του φτερωτού και τειράποδου πληθυσμού της χώρας.

Ο αρμόδιος υφυπουργός Δασών κ. Σταύρου, αυτός που θα μας εφοδίαζε με ίλες πυρο-σβεστικών οχημάτων και τα-ξιαρχίες δασοπυροσβεστών, σε μια από τις καθιερωμένες περατζάδες του στα ΜΜΕ με-ταξύ δύο δεινών καταστροφών (πυρκαϊές-κυνήγι), εδήλωσε ότι «οι κυνηγοί δεν είναι πα-ράνομοι αν δεν εφαρμόσουν την απόφαση του ΣτΕ και κυ-νηγήσουν».

Πώς γαρ ου; Τα μέλη της κυνηγετικής συνομοσπονδίας υπερβαίνουν τις 350.000 (ενό-πλων) ψηφοφόρων σ' ολόκλη-ρη την επικράτεια· αν προσθέ-σουμε και τους ιδιοκτήτες επι-χειρήσεων με αντικείμενο τα είδη κυνηγίου, καθώς και τους

εργαζόμενους σ' αυτές, ε, τότε δεν μας μένει καμιά αμφιβολία για την τύχη της ελληνικής πα-νίδας. Ο κύριος Σταύρου που θηρεύει ψήφους με το ντουφέ-κι, οι επιχειρηματίες που κυ-νηγούν πελάτες με το ντουφέ-κι, κι οι πελάτες που εξολο-θρεύουν με το ντουφέκι ό,τι δεν στέκεται στα πιασινά του πόδια και δεν μπορεί να υπε-ρασπίσει τον εαυτό του. Έτσι συμπληρώνεται ο κύκλος των εγκληματιών κατά της φύσης. Διότι τα λεγόμενα επιδολά (αλεπούδες, λύκοι) τρέφονται με τα πολυπληθή τρωτικά, τα οποία ρημάζουν τις αγροτικές καλλιέργειες, διότι τα πουλιά τρώνε τα έντομα, πολλά είδη των οποίων μπορούν να γίνουν επικίνδυνα για τον άνθρωπο, διότι τα σκάγια από τις άστο-χες μπαταριές ρυπαίνουν το έδαφος (καλλιεργημένο ή μη) με τόνους μολύβδου, οι οποίοι μπορούν να καταλήξουν με τη σειρά τους στον υδροφόρο ορίζοντα, διότι κάθε ζωντανό πλάσμα έχει τη θέση του στην αλυσίδα της Ζωής, ακόμα κι ο άνθρωπος.

Γρηγορείτε, λοιπόν, ζώα και πουλιά του δάσους, διότι κα-ταφθάνουν τα δίποδα ζώα, οι κορωνίδες της δημιουργίας με τα δίκαννα, τις στολές πα-ραλλαγής και τα 4Χ4. Προσο-χή, γιατί πλακώνουν οι προ-κοίληδες ζηλωτές του Ράμπο και του Σβαρτσενέγκερ με σουπερ ποζέ και μαχαίρια επι-βίωσης για να σκοτώσουν· να μυρίσουν τη στυφή μυρωδιά της μπαρούτης, να δουν το θή-ραμα να σπαρταράει, να γεμί-σουν τις χούφτες τους με ξε-στό, ματοδαμμένο τρίχωμα ή φτέρωμα, μπας και καταφέ-ρουν να ξεχάσουν την καθημε-ρινή κακομοιριά τους (τις σφαλιάρες από τον προϊστάμε-νο, τη σύντροφό τους στην ανία, τα γραμμάτια του κατα-λυτικού, τη νομιμοποίηση του αυθαιρέτου, το βάρος της ηλι-κίας τους), μπας και κατορθώ-σουν να ζήσουν επιτέλους, έστω και για ένα σαββατοκύ-ριακο, εις βάρος σας.

Φυλαχτείτε! Από τους κυνό-φιλους σπόρτσμεν, αυτά τα ευνυπόληπτα πρεζόνια του θα-νάτου που νιώθουν άντρες μό-

νο όταν κρατούν όπλο (όπως τότε στο στρατό), που νιώθουν συνειδητοί πολίτες μόνο όταν κάποιος αμφισβητεί τα κυνη-γετικά τους δικαιώματα μαχό-μενος να περισώσει ό,τι ζω-ντανό γλίτωσε από τις πυρ-καϊές, τα αυθαίρετα, τη μόλυν-ση και την πείνα.

Στα όπλα, πουλιά και ζώα, περάστε επιτέλους στην αντε-πίθεση για να σώσετε τα μικρά σας και το σπίτι σας, νυν υπέρ πάντων ο αγών! Νυχιάστε τους, γρατζουνίστε τους, δα-γκώστε τους, τσιμπήστε τους, κεντρίστε τους, βγάλτε τους τα μάτια (αθάνατε Χίτσκοκ), τρομοκρατήστε τους, κου-τσουλήστε τους, αποκαλύψτε τη γελοιότητά τους καθώς θα παρατούν τα όπλα των εκα-τομμυρίων, και θα τρέχουν ξε-βράκωτοι, δυσώδεις και αη-δείς για να γλιτώσουν, να γλι-τώσετε κι εσείς από δαύτους. Γιατί αν περιμένετε να σωθείτε από τους όποιων καλών προ-θέσεων ανθρώπους, είσαστε χαμένα από χέρι.

Παύλος Μεθενίτης

Η «ανάπτυξη» απειλεί με μια ακόμα οικολογική καταστροφή

του Δημήτρη Μάνου

Ο Γράμμος είχε να απασχολήσει το ελληνικό κράτος από την εποχή του «έπους» του εμφυλίου. Σήμερα όμως, εποχή του 2ου πακέτου Ντελόρ, έχει αρχίσει να το ξανααπασχολεί. Κίνητρο, η περιβόητη «ανάπτυξη» – άναρχη, χωρίς μέτρο, ως συνήθως, που απειλεί έναν από τους τελευταίους θύλακες διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος με καταστροφή.

Η συστηματική και χωρίς καμία σχεδόν διακοπή, μετά τον εμφύλιο πόλεμο, περιθωριοποίηση της ελληνικής επαρχίας, ιδιαίτερα δε της Δυτ. Μακεδονίας, με προεξέχοντα το νομό της Καστοριάς, από την επίσημη ή μη ελληνική πολιτεία, μαζί με τις όποιες καθυστερήσεις και παραλείψεις, είχε και ένα ακούσιο κέρδος γι' αυτήν, τη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντός της, ιδιαίτερα δε της οροσειράς του Γράμμου, που θεωρείται, και μάλλον είναι, μία από τις πιο αξιόλογες στην Ευρώπη.

Θα ήταν αιθεροβάμων σίγουρα κανείς, αν πίστευε πως η διάσωση αυτή ήταν τελεσίδικη, όταν το σύνδρομο της καταστροφής, που στις μέρες μας ακούει στο όνομα της ανάπτυξης, караδοκει παντού και δεν αφήνει τίποτα ανέγγιχτο – μεγάλη απόδειξη οι Πρέσπες στην περιοχή της Φλώρινας, που στο όνομα της ανάπτυξης αλλοιώθηκαν τόσο αυτές ως φυσικό περιβάλλον όσο και ο διότοπός τους.

Επειδή όμως ούτε αιθεροβάμονες είμαστε ούτε άκρατα σκεπτικιστές ούτε εκ προοιμίου αρνητές της ανάπτυξης, όταν πρόκειται και είναι *όντως* ανάπτυξη, αλλά άνθρωποι, που λόγω καταγωγής και μιας ελάχιστης έστω, ας μας επιτραπεί, ευαισθησίας, δεν έχουμε το δικαίωμα να συνηγορήσουμε σε οποιαδήποτε αλλοίωση του Γράμμου, όπως δεν έχουμε και το δικαίωμα να μείνουμε απαθείς στον υποκειμενισμό των εκάστοτε, που ενδύομενοι, ανάλογα με τις περιστάσεις, τον κοινωνικό τους μανδύα, αποκρύπτουν το προσωπείο του κέρδους το οποίο επιτυχώς υπηρετούν εδώ και δεκαετίες.

Δεν κομίζει γλαύκαν δέβαια κανείς επισημαίνοντας πρόσωπα και κινδύνους, αλλά ούτε και δικαιούται να σιωπήσει μπροστά στον *κίνδυνο* που ελλοχεύει για το Γράμμο, αν δεν δημοσιοποιήσει τις ανησυχίες του, με σκοπό, παράλληλα με τα εύηχα λόγια και τις μελέτες των γραφείων (που στις μέρες μας οι διευθυντές τους καλυπτόμενοι πίσω από μη κερδοσκοπικούς συλλόγους-σφραγίδες

αποκρύπτουν τις ιδιότητες αυτές) να αρχίσει και η εγρήγορση –ατομική και κοινωνική– που αν δεν αποτρέψει τουλάχιστον να ελαχιστοποιήσει την αισθητική και οικολογική αλλοίωση της περιοχής.

Δυστυχώς, η ευκολία με την οποία προσεγγίζουν ορισμένοι τελευταία το θέμα της αξιοποίησης του Γράμμου δεν μπορεί παρά να μας προβληματίζει για πολλούς και διάφορους λόγους, ένας από τους οποίους είναι και το όψιμο ενδιαφέρον τους, ένα ενδιαφέρον που θα μας εύρισκε σύμφωνους σήμερα, αν είχε εκδηλωθεί, και χωρίς την ίδια έκταση και ένταση έστω, όταν καταστρέφονταν η πανίδα του συγκεκριμένου χώρου –βλέπε καταγγελίες *οικολογικών* οργανώσεων για την καφέ αρκούδα– ή όταν οι *μπουλντόζες* αλλοίωσαν λειτουργικά και αισθητικά το περιβάλλον για τη δημιουργία ενός καταστρεπτικού για το οικοσύστημα *οδικού* δικτύου ή όταν, τέλος, η περιοχή εκκενώνονταν, κάτω από το βάρος της εγκατάλειψης και ως εκ τούτου της φτώχειας και της *εξαθλίωσης* των κατοίκων της, προς ικανοποίηση –φευ– των κυνηγών, που έπεφταν κατά σμήνη αφανίζοντας κάθε ζωντανό οργανισμό ικανοποιώντας έτσι τα πιο βάρβαρα ένστικτά τους.

Τι συνέβη άραγε και εκδηλώνεται σήμερα, επί ημερών 2ου πακέτου Ντελόρ;

Α ΝΕΞΑΡΤΗΤΑ από τις όποιες αιτιάσεις όμως, πιστεύουμε πως χρειάζεται μια βαθύτερη και ουσιαστικότερη προσέγγιση το θέμα αξιοποίησης του Γράμμου και αυτό γιατί ο Γράμμος, πέρα από την ιστορική και συναισθηματική φόρτιση που προκαλεί και εμπεριέχει, έχει και μια πολιτισμική και οικολογική διάσταση, στοιχεία που αν δεν προβλεφθούν και μάλιστα πάρα πολύ καλά, οποιαδήποτε αξιοποίηση, μοιραία, θα αλλοιώσει ανεπανόρθωτα το περιβάλλον και μαζί μ' αυτό τόσο την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής όσο και την ιστορία του, που είναι τόσο τραυματική άλλωστε, όσο και η ζωή, τα διώματα και οι μνήμες των κατοίκων του, οι οποίοι στωικά υπέμειναν τα επακόλουθα του εμφυλίου πολέμου, που δυστυχώς γι' αυτούς ήταν πιο οδυνηρά από τον ίδιο τον εμφύλιο.

Για όλους αυτούς τους λόγους και για πολλούς άλλους, ίσως, που δεν είναι της στιγμής, πιστεύουμε πως, πέρα από την αποναρκοθέτηση, καμία άλλη επέμβαση δεν πρέπει να επιχειρηθεί, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των κατοίκων της περιοχής και των *οικολογικών* οργανώσεων, τη θέση των οποίων ασμένως θα περιμένουμε.

Αν στο όνομα των εκάστοτε «-ισμών» αφήσαμε να γίνουν τόσες και τόσες ατομικές, οικολογικές και κοινωνικές παραλείψεις στο παρελθόν, δεν έχουμε το δικαίωμα, σήμερα, στο όνομα της όποιας ανάπτυξης και επιθυμίας των εταίρων μας να αλλοιώσουμε τόσο το περιβάλλον όσο την ιστορία, την ηθογραφία και την ποιότητα της ζωής μας.

***Ο Δημήτρης Μάνος είναι θεατρικός συγγραφέας και ζει στην Καστοριά**

Η ΚΑΜΠΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΤΕΝΩΠΟΣ

Είναι αναμφισβήτητα ιστορικές οι εξελίξεις στη Μέση Ανατολή. Ύστερα από τρεις δεκαετίες, ο σκληρός «κόμπος» του μεσανατολικού προβλήματος γύρω από τον οποίο περιστράφησαν όλες οι κρίσεις και οι διενέξεις που τοίχισαν την ειρήνη στην περιοχή και προάλεσαν τραύματα και εντάσεις σε όλη τη ιεθνή σκηνή, φαίνεται πως αρχίζει να λύνεται.

Η απόφαση, στην οποία καταλήγουν οι συνομιλίες Ισραηλινών και Παλαιστινίων αποέλεσε καρπό επίπονων και μακρόχρονων πολυμερών προσπαθειών, αλλά εγγράφεται παφώς και στην υποσχετική προοπτική που αναοίγεται μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου.

Το σημαντικότερο στοιχείο στην ιστορική καμπή των εξελίξεων στη Μ. Ανατολή ίσως να μην είναι αυτή καθ' εαυτή η αυτονομία των μέχρι τώρα κατεχόμενων από το Ισραήλ αραβικών εδαφών στη Λωρίδα της Γάζας και στη βιβλική πόλη της Ιεριχούς. Εξάλλου αυτή η αυτονομία περικλείει την πιθανότητα μιας συνομοσπονδίας των εδαφών αυτών με τη γειτονική Ιορδανία, προοπτική η οποία δεν είναι ούτε αυτονόητη και αδιαμφισβήτητη, ούτε απροβλημάτιστη. Το σημαντικότερο στοιχείο είναι οι παράγωγες συνέπειες μιας τέτοιας συμφωνίας που αφορούν στις

σχέσεις του Ισραήλ και της πολιτικής οργάνωσης των Παλαιστινίων της ΟΑΠ.

Η τελευταία, μετά την αναμενόμενη αναγνώρισή της από τους «ιστορικούς εχθρούς», καλείται εκ των πραγμάτων να αναλάβει νέους ρόλους, οι οποίοι θα συμβάλλουν στη δημιουργία μιας διεθνώς αναγνωρισμένης κρατικής οντότητας του παλαιστινιακού λαού. Το στοιχείο αυτό θα έχει καταλυτική σημασία στο νέο μεσανατολικό σκηνικό, αφού είτε ως άλλοθι τρίτων είτε ως αλυτρωτικό αίτημα, το «κράτος των Παλαιστινίων» στάθηκε πάντα και σε μεγάλο βαθμό ένας από τους βασικούς τροφοδότες της πολυετούς έντασης στην Μ. Ανατολή.

Και αν στη Μ. Ανατολή η ελπίδα έρχεται να επιβεβαιώσει τη δύναμη της λογικής στην επίλυση των διεθνών συγκρούσεων και οι εξελίξεις σκιάζονται μόνον από τις αναμενόμενες αντιδράσεις των «δυναμικών» της κάθε πλευράς, στην τέως Γιουγκοσλαβία η διαδικασία της ειρήνευσης καρκινοβατεί σε στενωπούς. Και, ασφαλώς, θα πρέπει να προτανεύσει η λογική μιας πολύ αυστηρής στάθμισης στη συνείδηση του Αλία Ιζετμπέκοβιτς: το 6% περισσότερο των εδαφών που διεκδικεί για τους μουσουλμάνους είναι επαρκές αίτημα για να αιτιολογήσει τη συνέχιση της σφαγής;

*Στην τέως
Γιουγκοσλαβία η
διαδικασία της
ειρήνευσης
καρκινοβατεί σε
στενωπούς. Και,
ασφαλώς, θα πρέπει
να προτανεύσει η
λογική μιας πολύ
αυστηρής στάθμισης
στη συνείδηση του
Αλία Ιζετμπέκοβιτς*

Πρόσφατα μου δόθηκε η ευκαιρία να επισκεφθώ το Βελιγράδι, συνοδεύοντας ένα θεατρικό θίασο από τη Θήβα και η ειλικρίνεια μου επιβάλλει να παραδεχθώ ότι τα συναισθήματά μου ήταν το λιγότερο ανάμικτα. Μια η περιέργεια για το άγνωστο, μια οι ειδήσεις για τον πόλεμο στη Βοσνία και, ενδεχομένως, κάποια προκατάληψη για τις ευθύνες των Σέρβων – όλα αυτά κέντριζαν το ενδιαφέρον μου. Τώρα πια, το πρόβλημά μου είναι να ταξινομήσω τις πολλές σημειώσεις που κράτησα και να ξεδιαλύνω το μύθο από την πραγματικότητα, τις αυθόρμητες εντυπώσεις από την κρίση, τη θέση των πολιτικών από τις απόψεις των πολιτών. Ο διαχωρισμός αυτός είναι σημαντικός, διότι η Νέα Γιουγκοσλαβία κατηγορείται διεθνώς για όσα πράττει η ηγεσία της, ενώ τις επιπτώσεις της απομόνωσής της τις υφίστανται κυρίως οι απλοί κάτοικοί της. Τις υφίστανται μέσα από τις ελλείψεις ορισμένων αγαθών, τον απίστευτο πληθωρισμό και την ταπείνωση να θεωρείσαι ο μόνος υπεύθυνος για μια τόσο πολύπλοκη κρίση.

Η καθημερινότητα

Ο χορός των εκατομμυρίων δεν αργεί να αρχίσει – αρκεί να περάσει κανείς τα σύνορα και οι τιμές ενός πακέτου τσιγάρες ή τσιγάρα σε καλωσορίζουν με τα έξι μηδενικά τους. Η έκπληξη ολοκληρώνεται με την πρώτη ματιά στα γιουγκοσλαβικά χρήματα, εκ των οποίων το χαρτονόμισμα των 500.000 πολλές εβδομάδες τώρα έχει πάψει να έχει οποιαδή-

ποτε αξία και, άθελά μας, θυμόμαστε τα πετσετάκια της Γλυκερίας. Φυσικά, το πρώτο ερώτημα που περνά από το μυαλό του ξένου τουρίστα αφορά στο εισόδημα των Σέρβων και η έκπληξη μετατρέπεται σε σοκ.

Μαθαίνουμε ότι τα 30 γερμανικά μάρκα είναι ένας συνηθισμένος μισθός, που μπορεί να φαίνεται επαρκής την πρώτη εβδομάδα του μήνα, αλλά με τον πληθωρισμό να καλπάζει με 10% ημερησίως, η αγοραστική δύναμη των δηναρίων πραγματικά εξατμίζεται με τις ώρες. Και τα χειρότερα μάλλον έπονται.

All that she wants is another baby...

του Πλάμεν Τόντσεφ

Στη Σερβία, σε μια χώρα που είναι κοινό μυστικό ότι ο μέσος πολίτης «τη βγάζει» δύσκολα, εκείνο που κυριαρχεί είναι η αξιοπρέπεια. Κι η νεολαία απαντάει στις στερήσεις που προοιωνίζεται το συνεχιζόμενο εμπάργκο για τον επερχόμενο χειμώνα τραγουδώντας στα κλαμπ: «All that she wants is another baby»!

Σιδερότυπο που μοιράζε το Νοσοκομείο του Αγίου Σάββα στο Βούκοβαρ, πριν καταστραφεί εντελώς από τους βομβαρδισμούς

Ο χειμώνας ξεπροβάλλει απειλητικός, με τις αναμενόμενες διακοπές ρεύματος, με το παρατεταμένο εμπάργκο να επιτείνει την ανεπάρκεια πετρελαίου θέρμανσης και τα δηνάρια ολοένα και περισσότερο να αχρηστεύονται. Παρ' όλα αυτά, στα μέσα του Αυγούστου, η κίνηση στο Βελιγράδι παρουσιάζεται ομαλότατη, τα αυτοκίνητα στους δρόμους καταδεικνύουν ότι το εμπάργκο είναι σαν τη μπάρα στον αγρό ή κάτι σαν τους ελληνικούς νόμους, ενώ τα μαγαζιά είναι γεμάτα νεολαίους που ευφραίνονται με το «All that she wants is another baby».

Γύρω στα διακόσια χιλιόμετρα δυτικά όμως ένας μουσάτος Σέρβος ηλικίας ενενήντα πέντε ετών και ο τρισεγγονός του κάθονται πάνοπλοι στη σκοπιά –μας πληροφορούν οι άρτι αφιχθέντες δημοσιογράφοι του «Sky»– αλλά και στη φαινομενικά ανέμελη βελιγραδιώτικη βραδιά η παράσταση αυτή πλανάται κάπου υπολανθάνουσα στα μυαλά των πρωτευουσιάνων. «Όταν σε επισκέπτεται στο σπίτι φιλικό ζευγάρι χριστιανής και μουσουλμάνου», μου εξηγεί ο Rade, και «κάνεις επίπονη προσπάθεια να μην ακούσεις τις ειδήσεις από την τηλεόραση, για να μη δημιουργηθεί ένταση», προφανώς κάτι από το πυροβολικό της Βοσνίας, αντηχεί και στο Βελιγράδι. Εν τω μεταξύ, μαθαίνω ότι είναι μεγάλος ο αριθμός των μεικτών οικογενειών που έχουν διαλυθεί και τώρα βρίσκονται σε διαφορετικά στρατόπεδα, σε αντίθετες πλευρές του μετώπου.

Η ορθόδοξη εκκλησία

Η ορθόδοξη εκκλησία της Σερβίας επίσης συμμετέχει, έστω και με τον τρόπο της, στον πόλεμο. Έτσι, ο πατριάρχης Παύλος δεν θα διστάζει να μιλήσει ευθέως για την «εχθρική προπαγάνδα, η οποία διαστρεβλώνει την

ήθεια», ενώ έξω από το παρεκκλήσι του ιερέα τεράστιο πανό παρουσιάζει τον πατριάρχη Αρσένιο επικεφαλής των σερβικών ματευμάτων πριν τη μάχη του Κοσσυφοπίου το 1690.

Ξε μια εποχή οικονομικής εξαθλίωσης, η αλησία είναι πραγματικός αρωγός του βλκικού λαού, καθώς δεν αρκείται μόνον ν ανύψωση του ηθικού του, αλλά συμμεχει άμεσα στην ανακούφιση του πόνου. Φαρμακευτικό υλικό, τρόφιμα, πετρέλιο και άλλα περιζήτητα αγαθά εξασφαλίζονται με πόρους της εκκλησίας σε μια χώρα, οποία κυβερνάται από το σοσιαλιστικόμμα και επί μισό αιώνα περίπου είχε ως ίσημη θρησκεία τον αθεϊσμό. Πρόκειται ως για μια εκκλησία στην «αντιπολίτευση», μια εκκλησία η οποία δεν επιζητά την υσσία παρά μόνον να εκτελεί το έργο της ίγης στις δύσκολες συνθήκες της σημερινής κρίσης. Τα συμπεράσματα είναι προνότου αναγνώστη.

Η παρουσία της ορθοδοξίας στη Σερβία ν επιβάλλεται με εικόνες του Χριστού στα αφεία του υπουργών, απλώς είναι κάτι το παπώδεκτο με τις εκκλησίες στους δρόους και τη χριστιανοσύνη των ανθρώπων. Η χριστιανοσύνη που μεταφράζεται ποιολοτρώπως – στην καλοσύνη και τη φιλοξενία, την αξιοπρέπεια και τη σιγουριά ότι η δικία οφείλεται στα μικροπολιτικάντικα μέδια ορισμένων που δεν «χωνεύουν» την μοπρέπεια.

Η αγάπη για τους Έλληνες

ο να βλέπει κανείς πως άγνωστοι Βελιγραιώτες σταματούν Έλληνες τουρίστες στους δρόμους για να τους αγκαλιάσουν και να τους φιλήσουν, είναι κάτι το συνηθισμένο. Αφνικά διαπιστώνεται ότι το γλωσσικό παράγμα είναι εντελώς συμβατικό – όταν ο ξέρβος και ο Έλληνας αλληλοασπάζονται, ερμηνεία δεν μπορεί να είναι παρά μόνο ία: η αγάπη μεταξύ των δύο λαών αποτελεί ία πραγματική και ανόθευτη υπέρβαση χωρίς επίκαιρους συνειρμούς) τυπικών μαφορών.

Επειδή όμως το μυαλό παραμένει αυστηρός και καχύποπτος κριτής, η εξήγηση δεν ιργεί να εμφανιστεί. Ένα «έθνος ανάδελχον» –παρ' όλη την συνεισφορά του στον αγκόσμιο πολιτισμό– και ο λαός μιας χώρας που για δεκαετίες ολόκληρες ακολούθηε δρόμο δικό της και έξω από την τροχιά των δύο πλανηταρχών, λογικά συνδέονται πό τον κοινό παρονομαστή της μοναξιάς. ίαι τώρα που οι Σέρβοι εγκαλούνται από το ύνολο σχεδόν των εθνών για τα τεκταινόμενα στη Γιουγκοσλαβία, το πάντρεμα των δύο οναξιών – αφενός εθνικής και, αφετέρου, ολιτικής και οικονομικής, είναι αναμενόμε-

μενο. Δίχως να απαλλάσσεται η σερβική ηγεσία των ευθυνών της για όσα συμβαίνουν στην πρώην Ομοσπονδία, φαίνεται πως οι απλοί άνθρωποι γνωρίζουν πότε να αντιδιαστείλουν τους καθαρά πολιτικούς χειρισμούς των ηγετών από τις αρετές ενός λαού, έστω και μη συγγενικού.

Η Αντιγόνη

Κι όμως μέσα στη σλαδόφωνη Σερβία ακούσθηκε και ο ελληνικός λόγος – ακατανόητος για πολλούς θεατές, αλλά ρυθμικός, μαγευτικός, έντονος και φιλικός. Η παράσταση του θιάσου της δημοτικής επιχείρησης Θηβών, ένας αντίλογος στο θάνατο εκείνου του ζεύγους χριστιανού και μουσουλμάνας στο Σεράγεβο που δέκα ολόκληρες μέρες έμειναν ξαπλωμένοι στη νεκρή ζώνη, υπήρξε ισχυρή κραυγή ειρήνης στην πρωτεύουσα μιας χώρας, η οποία κατηγορείται για στυγερά εγκλήματα πολέμου, ενώ η αντίπαλη πλευρά απαλλάσσεται πάσης ευθύνης και τυγχάνει της ανεπιφύλακτης υποστήριξης των αναλυτών από άλλες ηπείρους.

Η Αντιγόνη της σκηνοθέτιδας Ειρήνης Κονιδάρη δίδαξε την κατηγορία του «τραγικού» την πλέον κατάλληλη στιγμή, στον πλέον κατάλληλο τόπο. Επρόκειτο για ένα μήνυμα ειρήνης και στιγματισμού του πολέμου, το οποίο οι θεατές βράδευσαν με θερμότητα χειροκρότημα και αναζητούσαν τα μέλη του θιάσου μετά την παράσταση, για να εκφράσουν τη συγκίνησή τους. Και μακάρι να πραγματοποιηθεί το όνειρο των γενναίων Θηβαίων σύντομα να ανεβάσουν την ίδια παράσταση μέσα στο κατεστραμμένο Σεράγεβο, αποδεικνύοντας για πολλοστή φορά ότι οι χιλιετηρίδες ελληνικού πολιτισμού κάτι έχουν να δώσουν στον σύγχρονο κόσμο.

Παραλειπόμενα

Και, τέλος, μερικές ταπεινές συμβουλές. Όποιος βρεθεί Κυριακή απόγευμα στο Kalemegdan του Βελιγραδίου, εκεί που ο Δούναβης και ο Σάβας ενώνουν τα γαλάζια κορμιά τους, ή στην Ulica Skadarska –κάτι σαν την Πλάκα της Αθήνας– οφείλει να έχει μαζί του φωτογραφική μηχανή, για να αποδώσει έναν ελάχιστο φόρο τιμής στην ομορφιά που θα αντικρίσει μπροστά του. Και κάτι άλλο – μην επιχειρήσετε να δώσετε φιλοδώρημα σε σέρβο σερβιτόρο έτσι απλόχερα και αυτονόητα όπως έχετε συνηθίσει να το κάνετε στο συνοικιακό σας καφενείο, διότι είναι πολύ πιθανό να πληγώσετε έναν υπερήφανο άνθρωπο. Το γεγονός ότι ο ίδιος σερβιτόρος θα σας ρωτήσει μετά από λίγο εάν έχετε να του αλλάξετε μάρκα, ουδεμία σχέση έχει με το rouge boire. Ο αγώνας για την επιδίωση και η αξιοπρέπεια είναι δύο τελείως διαφορετικά πράγματα στη Σερβία, τα οποία συνυπάρχουν μεν, αλλά ποτέ δεν αναμειγνύονται.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

ΠΟΥΛΙΤΥΠΟ

ΠΕΤΡΟΥ ΠΙΖΑΝΙΑ

Ο ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Σχετικά με την κοινωνική θεωρία και το πολιτικό κόμμα (ή ο μαρξισμός που γνωρίσαμε)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥΛΙΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

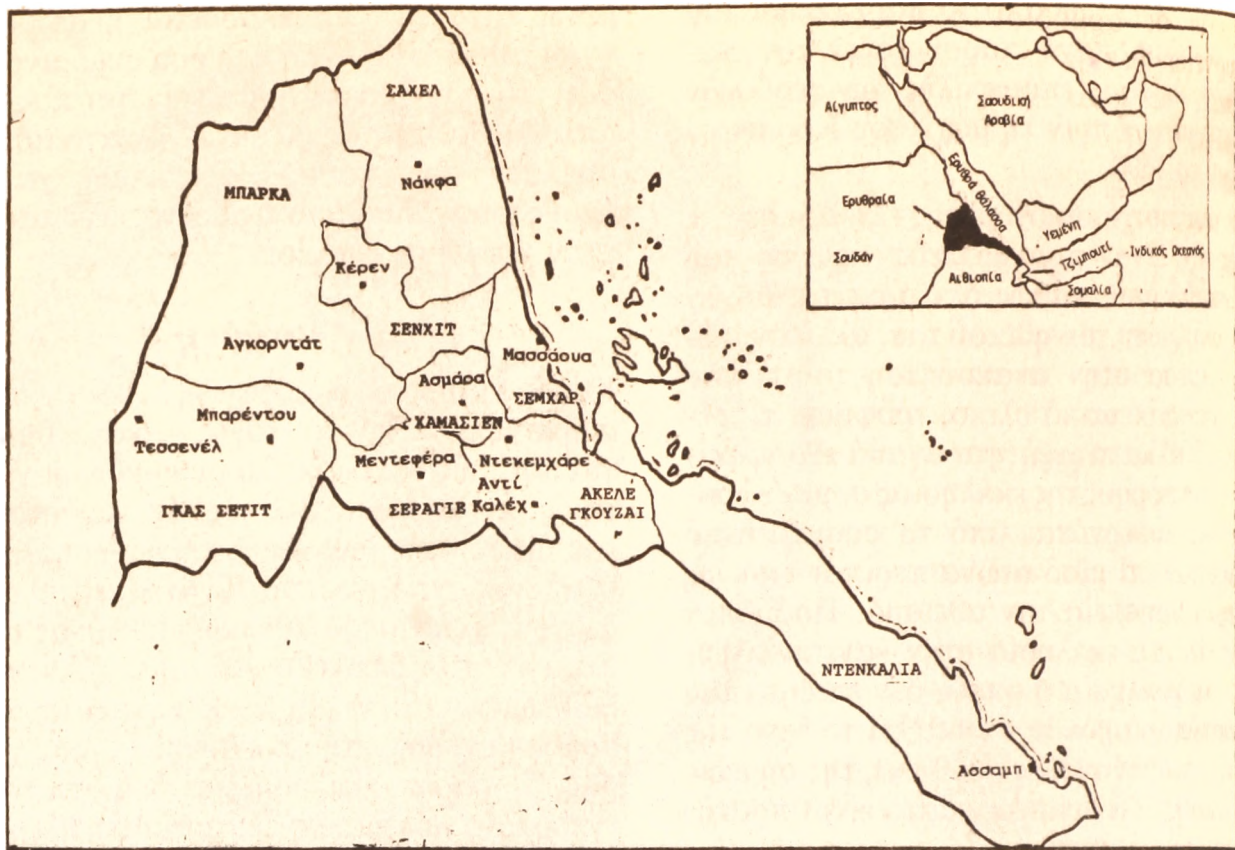
Η υποδομή της Ερυθραίας, σε μεγάλο βαθμό κληρονομιά της πεντηκονταετούς ιταλικής αποικιοκρατίας, έχει υποστεί σοβαρότατες ζημιές. Για παράδειγμα, η ζωτικής σημασίας σιδηροδρομική γραμμή που συνέδεε τη Μασσάουα, το σημαντικότερο λιμάνι του κράτους στην Ερυθρά Θάλασσα, με την Ασμάρα, την πρωτεύουσα, είναι ολοκληρωτικά κατεστραμμένη. Οι 500.000 Ερυθραίοι πρόσφυγες που είχαν καταφύγει στο Σουδάν κατά τη διάρκεια του πολέμου¹ έχουν αρχίσει να επιστρέφουν σε μια χώρα απελπιστικά φτωχή: το κατά κεφαλήν εισόδημα δεν ξεπερνά τα 150 δολάρια το χρόνο. Έξω από την πρωτεύουσα έχει κανείς την αίσθηση ότι η μόνη διαθέσιμη τροφή είναι τα φραγκόσυκα: στα απότομα γυμνά βουνά που περιστοιχίζουν την πόλη δεν φαίνεται να φυτρώνει τίποτε άλλο. Δεν εκπλήσσομαι όταν μαθαίνω ότι λίγοι από τους κατοίκους ζουν μέχρι τα 45.

Στη μέθη της ανεξαρτησίας

Παρά τα προβλήματα όμως, η Ερυθραία ζει ακόμη στη μέθη της ανεξαρτησίας. Στην Ασμάρα, τη Ρώμη της Αφρικής, δεν υπάρχουν ζητιάνοι όπως στην Αντίς Αμπέμπα. Και ο δυτικός επισκέπτης μπορεί να κυκλοφορεί στους δρόμους αργά τη νύχτα χωρίς φόβο. Τα Υπουργεία και η κατοικία του Προέδρου δεν φυλάσσονται. Στο κέντρο της πόλης, ο εντυπωσιακός καθολικός ναός βρίσκεται δίπλα σ' ένα μεγάλο τζαμί και κοντά

σε έναν κοπτικό ναό, απόδειξη της αρμονικής συμβίωσης των πιστών και των τριών δογμάτων. Άλλωστε, μας ρωτά ένα στέλεχος της κυβέρνησης, «δεν είναι όλοι τους Ερυθραίοι;».

Είναι όμως όλοι τους Ερυθραίοι; Στη χώρα ζουν εννιά φυλές, η κάθε μια με τη δική της γλώσσα. Και στο υπουργικό συμβούλιο μπορεί να συμμετέχουν και Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι, αλλά οι Χριστιανοί κάτοικοι των οροπεδίων έχουν περισσότερα κοινά

στοιχεία με τους Τιγρινιανούς που κυβερνούν σήμερα την Αιθιοπία² παρά με του Μουσουλμάνους των πεδιάδων της Ερυθραίας που είναι και η πλειοψηφία του πληθυσμού της χώρας³. Πολλοί από τους τελευταίους κατηγορούν τον χριστιανό πρόεδρο **Ησσαία Αφγέρκι** για «αντιμουσουλμανικά σχέδια». Εν μέρει η καχυποψία έχει τις ρίζες στο παρελθόν: Τη δεκαετία του '70 ο μουσουλμανικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Ερυθραίας που ενισχυόταν από το Σουδάν και τη Σαουδική Αραβία ήλθε σε σύγκρουση με το μαοϊκής ιδεολογίας Λαϊκό Μέτωπο Απελευθερώσεως της Ερυθραίας. Η ένοπλη αντιπαράθεση ευνόησε το τελευταίο, το οποίο έκτοτε ανέλαβε τον έλεγχο του ανταρτικού κινήματος.

Ακόμη, είναι αξιοσημείωτο ότι δεν είναι όλοι οι Ερυθραίοι υπέρ της ανεξαρτησίας. Πολλά μέρη της ερυθραϊκής μειονότητας της Αιθιοπίας (πλησιάζει ίσως το 1.000.000 κάτοίκους) αντιμετωπίζουν τη νεοαποκτηθείσα «ελευθερία» με ιδιαίτερο σκεπτικισμό. «Η ανεξάρτητη Ερυθραία δεν μπορεί να επιβιώσει. Δεν έχει οικονομικούς πόρους, οι πρώην αντάρτες που την κυβερνούν δεν έχουν ιδέα από διοίκηση», μας λέει μια Ερυθραία αεροσυνοδός της Ethiopian Airway.

Κυβέρνηση πραγματιστών

Πρόκειται, ίσως, για μια άδικη κρίση. Αιτίες συναντήσεις που έχουμε, μένουμε με την εντύπωση ότι οι άνθρωποι της κυβέρνησης είναι ιδιαίτερα πραγματιστές. Φαίνεται να έχουν οριστικά εγκαταλείψει τους ιδεολογικούς τους προσανατολισμούς του πρόσφατου παρελθόντος. Για να ελαχιστοποιηθούν οι φυλετικές εντάσεις, το υπουργείο Παιδείας της χώρας αποφάσισε όλοι οι μαθητές των 11 ετών να διδάσκονται την Αγγ

Ένα κράτος γεννιέται

του Αστέρη Χουλιάρα

Την 25η Μαΐου, η Ερυθραία (με πληθυσμό 3.500.000 κατοίκους και έκταση ίση περίπου και της Ελλάδας) έγινε το νεότερο κράτος της Αφρικής. Ο πόλεμος της ανεξαρτησίας κράτησε τριάντα χρόνια αφήνοντας πίσω του εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς. Αιθίοπες ή Ερυθραίους; Μάλλον αδιάφορο για τον ξένο επισκέπτη. Σημάδια ενός πολέμου που τελείωσε: δεκάδες νεκροταφεία στρατιωτικών οχημάτων και αρμάτων μάχης· μια πόλη, η Μασσάουα, τελείως ισοπεδωμένη από τους βομβαρδισμούς. Σημάδια μιας χώρας που γιορτάζει και θρηνεί μαζί. Το όνειρο, η ανεξαρτησία, είναι πια γεγονός. Και το αίμα που χύθηκε είναι εκεί. Για να θυμίζει το κόστος της.

ενώ οι αρμόδιοι των οικονομικών
ργείων δεν δείχνουν να έχουν ψευδαι-
εις ούτε για τους περιορισμούς που
επωπίζουν στην πορεία του εκσυγχρο-
ύ της χώρας ούτε για την αδυναμία του
κράτους να ξεπεράσει τα προβλήματα
τη βοήθεια του ξένου κεφαλαίου και
τόπιων επιχειρηματιών (ανάμεσά τους
πολλοί Έλληνες). Αναρωτιέμαι αν αυ-
ρεαλισμός είναι συνέπεια της σοβιετι-
ολιτικής απέναντι στην Ερυθραία: όσο
ο Χαϊλέ Σελασιέ στην εξουσία, η τότε
Δ υποστήριζε το κίνημα της ανεξαρτη-
μετά όμως την άνοδο της Ντεργκ (Επι-
ής) του Χαϊλέ Μαριάμ Μενγκίστου, η
χα εγκατέλειψε το Λαϊκό Μέτωπο Απε-
ερώσεως της Ερυθραίας και βοήθησε
Αιθίοπες. «Θυμάμαι», μας λέει μια
θραία γιατρός που σπούδασε στην Ελ-
α, «τα μέλη του ΚΚΕ να μας επιτίθενται
Αθήνα όταν διαδηλώναμε για την ανε-
ησία». Χαμογελώ. Μου έρχονται στη
η τα συνθήματα για την «αυτοδιάθεση
αιών» και τη «διεθνιστική αλληλεγγύη».

ο πιο σημαντικό πρόβλημα της χώρας
απαιτεί άμεση λύση είναι ο αφοπλισμός
πρώην ανταρτών. Λίγο μετά το δημοψή-
για για την ανεξαρτησία⁴ δεκάδες χιλιά-
ένοπλοι διαδήλωσαν ζητώντας το τέλος
εθελοντικής εργασίας και την εισαγωγή
τών⁵. Η ιδιαίτερα υψηλή ανεργία και η
μψη οικονομικών πόρων κάνουν όμως
αποστρατιωτικοποίηση εξαιρετικά δύ-
λη: η χώρα δεν είναι ακόμη σε θέση να
ψει τον εαυτό της (αποτέλεσμα τόσο του
έμου όσο και της ξηρασίας των τελευ-
ων ετών)⁶ και είναι πλήρως εξαρτημένη
την ξένη βοήθεια. Η αυξανόμενη δυσ-
κεια των πρώην ανταρτών ενισχύει τα
ιχεία αστάθειας του καθεστώτος και κλο-
ι τις δημοκρατικές προοπτικές της χώ-

Ο πόλεμος της ανάπτυξης

Βασικό ερώτημα που τίθεται είναι η διω-
ότητα του νέου κράτους. Η γεωπολιτική
η της Ερυθραίας είναι αναμφισβήτητα
ιαντική. Τα λιμάνια της είναι οι δρόμοι
εφοδιασμού της Αιθιοπίας (που στερείται
έον διεξόδου στη θάλασσα)⁷, ενώ οι ακτές
; πλησιάζουν τα στενά του Άντεν και τα
σιά Νταχλάκ ελέγχουν το μέσον της Ερυ-
άς Θάλασσας (όχι τυχαία οι Σοβιετικοί
αν μια μεγάλη ναυτική βάση στην περιο-
). Παράλληλα, η οικονομική εξάρτηση
ό την Αιθιοπία είναι έντονη. Αδιάψευ-
ος μάρτυρας το χρήμα: όχι μόνο το αιθιο-
κό μπιρ συνεχίζει να είναι το νόμισμα της
υθραίας, αλλά και η αναλογία δολαρίου -
ιρ στις μαύρες αγορές της Αντίς Αμπέμπα
η της Ασμάρα είναι η ίδια. Βέβαια, θα
αν άστοχο να υποθέσει κανείς ότι λόγω της

Το μεγάλο τζαμί στην πρωτεύουσα Ασμάρα

στενής αλληλεξάρτησης μια επαναφορά της
άνισης ομοσπονδίας Ερυθραίας - Αιθιοπίας
που είχαν επιβάλει τα Ηνωμένα Έθνη το
1950 και είχε ακυρώσει το 1962 ο Χαϊλέ
Σελασιέ είναι μια βιώσιμη λύση. Μια τέτοια
υπόθεση δεν θα λάμβανε υπόψη της τις
προσδοκίες του Ερυθραϊκού λαού⁸. Οι Ερυ-
θραίοι έχουν κάθε λόγο να είναι περήφανοι
για την ιστορία τους: τη δεκαετία του '80 ο
μισός αιθιοπικός στρατός με την υποστήριξη
της Σοβιετικής Ένωσης σε οκτώ εκτεταμένες
στρατιωτικές επιθέσεις στάθηκε ανίκανος
να κάμψει την αντίσταση των ανταρτών⁹. Οι
Ερυθραίοι δεν θα δέχονταν εύκολα όχι μόνο
μια ομοσπονδία αλλά ούτε μια συνομοσπον-
δία. Το πιθανότερο είναι η Ερυθραία να
συμφωνήσει σε κάποια μορφή τελωνειακής
ένωσης ή το πολύ κοινής αγοράς με την Αι-
θιοπία. Η Αιθιοπία χρειάζεται τα λιμάνια
της Ερυθραίας και η τελευταία την αγορά
της πρώτης.

Η Ερυθραία καλείται τώρα να κερδίσει
ένα δεύτερο πόλεμο, ίσως σκληρότερο από
τον πρώτο. Αυτόν της ανάπτυξης και της
ευημερίας.

Κοιτώντας τα ερείπια των σπιτιών και τα
μισοθυθισμένα πλοία στο λιμάνι της Μασ-
σάου αναρωτιέμαι όχι για το αν οι αγώνες
των λαών είναι δίκαιοι, αλλά για το αν είναι
προς το συμφέρον τους.

1. Elias Habte - Selassie, Eritrean Refugees in Sudan: A Preliminary Analysis of Voluntary Repatriation, in Martin - Doombos et al, eds, *Beyond Conflict in the Horn*, Trenton, NJ: Red Sea Press, 1992.

2. Για τους νέους ηγέτες της Αντίς Αμπέμπα βλ. Ethiopia under the rebels, *The Economist*, June 1, 1991, pp. 45-46.

3. Eritrea: Birth of a Nation, *The Economist*, March 20, 1993, p. 48; Ethiopia could break up, *The Economist*, June 8, 1991, p. 62.

4. Στο δημοψήφισμα που έγινε υπό την επίδραση παρατηρητών των Ηνωμένων Εθνών συμμετείχε το 98,5% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων εκ των οποίων ποσοστό 99,8% έδωσε θετική ψήφο.

5. Max Bankole Jarrett, Eritrea: It's ours, *BBC's Focus on Africa*, Vol. 4 (3), July - September 1993, p. 8.

6. Berhane Woldemichael, Rural Development in Post - Conflict Eritrea: Problems and Policy Options, in Martin Doombos et al, *op. cit.*

7. Αλλά και ορισμένων περιοχών του κεντρικού και ανατολικού Σουδάν που βρίσκονται κοντύτερα στη Μασσάουα παρά στο Πορτ Σουδάν. (Βλ. John Markakis, *The Regional Significance of Sea Ports in the Horn of Africa*, in *ibidem*).

8. Amare Tekle, Another Ethiopian - Eritrean Federation? - an Eritrean view, *The World Today*, Vol. 47 (3), March 1991, p. 47-50.

9. Patrick Brogan, *World Conflicts*, London: Bloomsbury, 1989, pp. 31-35; J. Gebre - Medhin, *Peasants and Nationalism in Eritrea*, Trenton, NJ: Red Sea Press, 1989; Theame Tewolde - Berhan, *The Eritrea-Ethiopia conflict - an Eritrean view*, *The World Today*, Vol. 44 (7), July 1988, p. 111.

***Ο Αστέρης Κ. Χουλιάρης είναι Διδάκτορας του University of Hull (Αγγλία). Πρόσφατα επισκέφθηκε την Ερυθραία ως μέλος μιας Διερευνητικής Αποστολής**

Οι απόψεις σ' αυτό το άρθρο είναι αυστηρά προσωπικές.

Οταν η πλειοψηφία του αλβανικού λαού ψήφισε πέρυσι τους Δημοκράτες και πανηγύριζε τη νίκη του «κόμματος της ελπίδας», μόνο κάποιοι διανοούμενοι της χώρας, μολοταύτα, ήσαν πολύ σκεπτικοί απέναντι σ' αυτή την «ελπίδα». Ο πάλαι ποτέ δυναμικός και νυν μεταμφιεσμένος κομμουνιστής **Σαλί Μπερίσα**, είχε δείξει τις αληθινές τάσεις του τον Δεκέμβριο του '91, οπότε είχε αποσύρει τους υπουργούς του –παρά τη θέλησή τους– από την κυβέρνηση συνασπισμού, την καλύτερη (και πιο άτυχη) σ' όλη την ιστορία της χώρας και πιο πριν ακόμα, στο Πρώτο Συνέδριο του Δημοκρατικού Κόμματος, τον Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς, ο ίδιος προσωπικά είχε διαλέξει τους αντιπροσώπους, οι οποίοι και τον υποστήριξαν θερμά με ζητωκραυγές που θύμιζαν την πρόσφατα περασμένη εποχή της ειδωλολατρίας...

Οι «δημοκρατικές» τάσεις του Μπερίσα κορυφώθηκαν τον Ιούλιο 1993, όταν ο ίδιος διέταξε (παρασκηνιακά) τη σύλληψη του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης

Ο Σαλί Μπερίσα. Στηρίζει την εξουσία του με Φάτος Νάνο, με στόχο όχι απλώς την εξότωση του Σοσιαλιστικού Κόμματος, αλλά

διώξεις και αστυνομική τρομοκρατία

τον πνιγμό κάθε αντιπολιτευτικής εκδήλωσης, από οποιοδήποτε κόμμα κι αν εκπορευόταν.

Η σύλληψη του Φάτος Νάνο αφενός έδειξε το αληθινό πρόσωπο των καινούργιων δικτατόρων της δύστυχης Αλβανίας, αφετέρου δεν προκάλεσε το παραμικρό ενδιαφέρον της (προοδευτικής και δημοκρατικής!) Ευρώπης, παρά μόνο της Ελλάδας, με τις γνωστές δηλώσεις και ενέργειες του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ.

Στη φυλακή για σκάνδαλα χωρίς αποδείξεις ο Φάτος Νάνο

του Ρόμπερτ Γκόρο

Με εξαίρεση τις αντιδράσεις ορισμένων ελληνικών κομμάτων, η υπόλοιπη Ευρώπη κάνει πως δεν βλέπει... Έτσι, ο Σαλί Μπερίσα, επωφελούμενος ενός κλίματος σκανδαλογίας, έκλεισε –χωρίς καν να τηρήσει τα προσχήματα που απορρέουν από το νόμο– στη φυλακή τον ηγέτη του Σοσιαλιστικού Κόμματος Φάτος Νάνο με την κατηγορία της υπεξαίρεσης ενός σημαντικού ποσού της ιταλικής βοήθειας προς την Αλβανία, κατά τη διάρκεια της πρωθυπουργίας του. Στο μεταξύ, προσπαθεί να καταπνίξει τις αντιδράσεις που γεννιούνται από τη δική του ανάμειξη σε οικονομικά σκάνδαλα. Όπλο του Μπερίσα, ένα ολοένα και πιο γιγαντιστικό αστυνομικό κράτος.

Ποιος και γιατί

Η ενεργός πολιτική ζωή του Φάτος Νάνο άρχισε πριν από τρία μόλις χρόνια. (Τον Δεκέμβριο του '90 διορίστηκε γενικός γραμματέας του υπουργικού συμβουλίου, πρωθυπουργός της υπηρεσιακής κυβέρνησης τον Φεβρουάριο '91 και πάλι πρωθυπουργός της κυβέρνησης που δγήκε από τις πρώτες ελεύθερες εκλογές με νικητή το Κόμμα Εργασίας. Παραιτήθηκε σχεδόν αμέσως, κυρίως εξαιτίας κύματος απεργιών που υποκίνησε το Δημοκρατικό Κόμμα τον Μάιο 1991. Ένα μήνα μετά εξελέγη πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος Αλβανίας – μετονομασία του

*Ο Ρόμπερτ Γκόρο είναι Αλβανός δημοσιογράφος και εργάζεται στην Αθήνα, ως ανταποκριτής του BBC

ματος Εργασίας). Μέσα σ' αυτό το σχε-
-ά μικρό χρονικό διάστημα, κατόρθωσε να
μακρύνει από την ηγεσία του κόμματος
-ς σκληροπυρηνικούς και να δώσει στην
-άταξη σύγχρονη φυσιογνωμία με αποτέ-
-μα να κερδίσει, τον Ιούλιο 1992, στις
-ιτικές εκλογές (τέσσερις μήνες ύστερα
- τη συντριπτική νίκη των Δημοκρατι-
-ν) παίρνοντας 46,7%.

Η σύλληψη και κράτηση του Φάτος Νάνο
- έγινε κατά παράβαση του νόμου. Σύμφωνα
- με την αλβανική νομοθεσία, η σύλληψη ενός
- βουλευτή αποφασίζεται από τη Βουλή. Για
- τον Νάνο, στη Βουλή συζητήθηκε και απο-
- φασίστηκε μόνο η άρση της ασυλίας, με σκο-
- πό να διεξαχθούν ανακρίσεις σχετικά με τις
- κατηγορίες που του αποδόθηκαν για δια-
- φθορά και κατάχρηση εξουσίας. Ο λόγος;

ΚΑΙ Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΑΝΑΜΕΙΞΗ

ΟΙ ΙΤΑΛΙΚΕΣ κυβερνήσεις έχουν μεγάλο μέρος των ευθυνών για τη σημερινή
οικονομική κατάσταση του αλβανικού λαού. Τόσο ο Ντε Μικέλνι και ο Αμάτο όσο και ο
σημερινός ΥΠΕΞ, Αντρεάτα, φαίνονται ανακατεμένοι στα ιταλο-αλβανικά σκάνδαλα.

ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ο πρώην πρόεδρος Ραμίζ Αλία, ο πρώην πρωθυπουργός Φάτος Νάνο,
γραμματέας του σοσιαλιστικού κόμματος, και δύο πρώην υπουργοί συνελήφθησαν με
την κατηγορία κατάχρησης της οικονομικής και επισιτιστικής ιταλικής βοήθειας.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ μεριά της Αδριατικής, το ιταλικό υπουργείο Εξωτερικών βρίσκεται στο
στόχαστρο της Δικαιοσύνης. Ο πρώην ΥΠΕΞ, Ντε Μικέλνι, οι διευθυντές Σπίνι και
Βιταλόνε, και αρκετοί υπάλληλοι του ιταλικού υπουργείου Εξωτερικών θα πρέπει να
αντιμετωπίσουν την κατηγορία απάτης και διαφθοράς, ενώ ο πρώην ιταλός πρεσβευτής
στα Τίρανα μετατέθηκε στην Τανζανία για τους ίδιους λόγους.

ΟΜΩΣ ανάμεσα στις αλβανικές και τις ιταλικές αρχές υπάρχει μια μικρή διάσταση
απόψεων. Οι Αλβανοί υποστηρίζουν ότι οι Αλία και Νάνο εξαφάνισαν ένα μέρος της
ιταλικής επισιτιστικής βοήθειας, αξίας περίπου 3 (τριών) δισεκατομμυρίων δρχ. Οι
Ιταλοί επιμένουν ότι ανάμεσα στο Μπάρι και την Ρώμη τα υλικά της ιταλικής
επισιτιστικής βοήθειας άλλαζαν είδη και τιμές. Το ρύζι γινόταν κομπόστα και το αλεύρι
κονσέρβες με υπέρογκες τιμές.

ΗΔΗ ΑΠΟ ΤΟΝ Οκτώβριο του 1991 είχε έρθει στην επιφάνεια η κατάχρηση των πρώτων
3 δισεκατομμυρίων δρχ. της ιταλικής βοήθειας προς την Αλβανία. Οι Αλβανοί είχαν
προτείνει να αναλάβει η ιταλική εταιρεία Levant Co. τη μεταφορά των ιταλικών εφοδίων,
παρακάμπτοντας την ίδια τη δημόσια εταιρεία τους εισαγωγών - εξαγωγών, Agroexport.

Η πρώτη και η δεύτερη αποστολή εφοδίων αποδείχθηκε μια απάτη. Αντί για κρέας,
αλεύρι, ζάχαρη, βούτυρο και τυρί, έφθασαν στην Αλβανία 6 χιλιάδες τόνοι κονσέρβες
αρακά, κονσέρβες κρέατος, ρύζι και χυμοί φρούτων! Όλα βέβαια αγορασμένα στο
εξωτερικό με φουσκωμένες τιμές.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ περιπλέκεται ακόμα περισσότερο γιατί κατά τις παραμονές του
Δεκαπενταύγουστου ο χριστιανοδημοκράτης Αλμπέρτο Αλέσι κατήγγειλε στο ιταλικό
κοινοβούλιο, παρουσιάζοντας μια επερώτηση, ότι η σημερινή κυβέρνηση Μπερίσα
εξαπάτησε το ιταλικό κράτος, γιατί ένα μέρος των κονδυλίων της ιταλικής βοήθειας
κατέληξαν στο ταμείο του Δημοκρατικού Κόμματος. Ο Αλέσι δίνει και μια εκδοχή για το
ποιόν των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στην αλβανική κρατική Τράπεζα και τους
διεθνείς πιστωτές για τα χρέη 175 εκατομμυρίων δολαρίων που θα πρέπει να πληρώσει.

ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ το ρόλο του διαπραγματευτή για λογαριασμό των Αλβανών τον είχε
αναλάβει ο Τζουλιάνο Αμάτο, ο οποίος όταν ανέλαβε την πρωθυπουργία τον
παραχώρησε στον Μπενιαμίν Αντρεάτα, τον σημερινό πολεμοχαρή ιταλό ΥΠΕΞ.

ΣΥΜΦΩΝΑ με τον Αλέσι, τον ίδιο ρόλο τον είχε αναλάβει και ο Νίκολας Αρσίντι, ένας
γάλλος επιχειρηματίας, ο οποίος ομολόγησε ότι αναγκάστηκε να πληρώσει μίζες αξίας
400 χιλιάδων δολαρίων στον διευθυντή της αλβανικής κρατικής Τράπεζας, σε δύο
αλβανούς υπουργούς και στον πρόεδρο Μπερίσα.

ΑΠΟ ΤΑ ΤΙΡΑΝΑ ο πρόεδρος Μπερίσα δήλωσε ότι «οι δηλώσεις αυτές είναι πλαστές και
ανεύθυνες. Η αλήθεια είναι ότι 9 εκατομμύρια δολάρια εξαφανίστηκαν από τους πρώην
ιταλούς και αλβανούς διαχειριστές της εξουσίας».

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΤΙΓΜΗ, ο Ντε Μικέλνι διώκεται και για καταχρήσεις στην Κίνα, την Πολωνία
και την Αργεντινή, ενώ για την πρώην ιδιαιτέρα του, Μπάρμπαρα Κέολιν, η Ιντερπόλ
εξέδωσε ένα διεθνές ένταλμα συλλήψεως. Για τις ίδιες καταχρήσεις τρέμουν και οι
θέσεις των σημερινών ιταλών πρεσβευτών στη Βιέννη, το Βιετνάμ και την Αγία Έδρα.

Αργύρης Παναγόπουλος

Το έλλειμμα -όπως ισχυρίζονται οι
Δημοκρατικοί- 8 εκατομμυρίων δολαρίων,
από το ποσό ιταλικής βοήθειας, για τη δια-
νομή του οποίου είχε εξουσιοδοτηθεί η εται-
ρεία «LEVANTE E CO» από το Μπάρι.
Όμως στο σκεπτικό για την άρση της ασυ-
λίας, επισήμαναν μερικοί βουλευτές (οι σο-
σιαλιστές έκαναν αποχή), δεν αναφερόταν
κανένα στοιχείο (κάτι που, ως φαίνεται, εί-
ναι συνήθης πρακτική για τους μηχανισμούς
του κυβερνώντος κόμματος του Μπερίσα).

Το Σοσιαλιστικό Κόμμα είχε προαναγγεί-
λει για τις 30.7 μια διαδήλωση διαμαρτυρίας
εναντίον των σκευωριών -όπως τις
χαρακτηρίζει- κατά του Νάνο, όπου θα μι-
λούσε ο ίδιος. Τρισημίσι ώρες πριν από την
έναρξη της διαδήλωσης, η κρατική ραδιοτη-
λεόραση ανακοίνωσε τη σύλληψή του!

Έτσι, ένας από τους λίγους πραγματικούς
πολιτικούς της Αλβανίας, ο ηγέτης ενός κόμ-
ματος αρχών, εδώ και ένα μήνα κρατείται
σαν κοινός εγκληματίας, σε αυστηρή απομό-
νωση, με το κεφάλι κουρεμένο όπως το απαι-
τεί ο κανονισμός της φυλακής των Τιράνων.
Κι ακόμα, ο Φάτος Νάνο είναι ο μοναδικός
πολιτικός κρατούμενος στην Ευρώπη του
Ελσίνκι και του Παρισιού!...

Όπως στο «Εξπρές του μεσονυχτίου»

Ο μόνος άνθρωπος που μπορεί να τον δει,
υπό την παρακολούθηση τριών αστυνομι-
κών, είναι ο συνήγορός του. Στον Νάνο δεν
επιτρέπεται καμιά επαφή με τον κόσμο εκτός
των μουχλιασμένων τοίχων της φυλακής.
Μάλιστα, τελευταία, τιμωρήθηκε να μην
παίρνει για δέκα ημέρες ρούχα και τρόφιμα
από την οικογένειά του, επειδή του δόθηκαν
στο κελλί του δύο φύλλα της εφημερίδας του
κόμματος «Zeri I Popullit». Ο διευθυντής της
φυλακής δηλώνει με υπερηφάνεια ότι ο Νά-
νο, όπως και οι άλλοι κρατούμενοι, δικαιού-
ται να διαβάσει μόνο θρησκευτικά βιβλία...

Οι πληροφορίες από τον στενό του κύκλο
φέρνουν τον Νάνο σχεδόν εξαντλημένο. Πιο
τραγικές συνέπειες δεν αποκλείονται. Ο
Μπερίσα είναι αποφασισμένος να εξοντώσει
όλους τους πολιτικούς του αντιπάλους,
ιδιαίτερως τους σοσιαλιστές, για τους οποί-
ους τρέφει ένα παθολογικό μίσος, όχι χάρη
στις αντικομμουνιστικές τάσεις του (κάθε
άλλο) αλλά γιατί αποτελούν θανάσιμο κίν-
δυνο γι' αυτόν και για την κυβέρνησή του.
Μέσα σε ενάμιση χρόνο, το Δημοκρατικό
Κόμμα λέγεται ότι έχει διαπράξει τόσα
σκάνδαλα και αδικήματα που δεν μπορεί να
τα καλύψει παρά μόνο παραμένοντας πάση
θυσία στην εξουσία. Όσο γι' αυτό, ο Μπερί-
σα έχει φροντίσει: Στην Αλβανία των
500.000 ανδρών και άλλων τόσων μετανα-
στών, οι 120.000 αστυνομικοί είναι οι μόνοι
που έχουν να το λένε ότι έχουν πολλή και
σκληρή δουλειά...

Πήγα στα Τίρανα με ένα αίσθημα κινδύνου. Άλλωστε στην Ελλάδα η λέξη «Αλβανός» κατάντησε συνώνυμη με το «ληστής», ενώ τα ΜΜΕ μιλούν συνέχεια για την καθυστέρηση αυτής της χώρας και για τον ανθελληνισμό των κατοίκων της.

Είχα την ευκαιρία να ζήσω σε μια οικογένεια κι όχι σε ξενοδοχείο. Περπάτησα στους δρόμους των Τιράνων, επισκέφθηκα το Δυρράχιο, την Κρούγια και το μοναστήρι την Αντρέιτσα, μίλησα με αξιωματούχους της κυβέρνησης και εκπροσώπους της «Ομόνοιας», τον πρότανη του Πανεπιστημίου, τον πρόεδρο του Ιατρικού Συλλόγου, τον υπεύθυνο της Επιτροπής για τ' ανθρώπινα δικαιώματα Helsinki και τον προϊστάμενο της Ιατροδικαστικής υπηρεσίας, με δέχθηκαν σε δημόσια κτίρια και σε ιδιωτικά σπίτια, είχα δηλαδή μια σφαιρική άποψη.

Η Αλβανία ζει σήμερα τη δεκαετία του '50 κι η Ελλάδα είναι για τους Αλβανούς ότι ήταν οι ΗΠΑ για τους Έλληνες. Οι Ευρωπαίοι συνάδελφοι παραξενεύτηκαν πολύ όταν παντού, και στις επίσημες επισκέψεις και στις τουριστικές περιηγήσεις, οι Αλβανοί χαμογελούσαν πλατιά μόνο στο άκουσμα της δικής μου εθνικότητας, για τον απλούστατο λόγο ότι η Ελλάδα είναι για τους Αλβανούς η μόνη χώρα που τούτη τη στιγμή

Παζάρι στην Αλβανία. Δεν θα μιλούσαμε για αφθονία αγαθών

προσφέρει χειροπιαστή βοήθεια. Οι περισσότεροι Αλβανοί ή έχουν έλθει στην Ελ-

λάδα ή πρόκειται να 'ρθούν κι αυτό παρά τις εξοντωτικές δυσκολίες στις οποίες υποβάλλουμε για τη χορήγηση της πολυπόθητης δί-ζας.

Η Αλβανία είναι μια χώρα ιδιόρρυθμη. Σπαρμένη πέρα ως πέρα με τα τσιμεντένια άχρηστα πολυβολεία, μνημείο του παραλογισμού που κράτησε 50 χρόνια, μα με απίστευτη δυναμικότητα. Αυτή η χώρα θέλει να προχωρήσει και θα τα καταφέρει. Η πόλη των Τιράνων υδροδοτείται μόνο 2 ώρες την ημέρα, ενώ στα χωριά πλένουν στα ποτάμια και πίνουν νερό από την κεντρική βρύση. Τα τηλέφωνα είναι πρακτικά ανύπαρκτα. Αρκεί να πούμε ότι οι τηλεπικοινωνίες της χώρας γίνονται με κάποιες γραμμές που παραχωρεί η Ελλάδα, όπου όλοι γνωρίζουμε την ποιότητα του τηλεφωνικού δικτύου.

Όλοι πουλούν ό,τι δρουν. Σε κάθε εξώθυρα στήνεται ένα τραπεζάκι κι οι δρόμοι είναι σπαρμένοι από αυτοσχέδια «εμπορικά». Οι φίρμες «Δέλτα», «Έβγα», «Ήδη» και «Άμστελ» είναι συνώνυμες με τις πολυτέλειες που έφερε ο καπιταλισμός. Όλοι δουλεύουν στα χωράφια για να εξασφαλίσουν το πρόσθετο εισόδημα που τους είναι απαραίτητο για να επιδιώσουν, όλοι έχουν κάποιο μέλος της οικογένειάς τους που έρχεται στην Ελλά-

Η αξιοπρέπεια και η επιδίωξη

Της Μαρίας Αρβανίτη - Σωτηροπούλου

Αν το «Αλβανός τουρίστας» θεωρείται το συντομότερο ανέκδοτο στην Ελλάδα, το «τουρίστας στην Αλβανία» παίρνει τον τίτλο του πιο μακάβριου. Κι όμως. Επισκέφθηκα την Αλβανία από 29 Ιουλίου έως 3 Αυγούστου 1993 ως μέλος διεθνούς αποστολής της IPPNW (International Physicians for the Prevention of Nuclear War). Η παρουσία μου κρίθηκε απαραίτητη, γιατί η Ευρώπη ανησυχούσε με την κρίση των ελληνοαλβανικών σχέσεων. Ο Ολλανδός γιατρός που διοργάνωσε την αποστολή μου υποσχέθηκε προκαταβολικά ότι θα με περιμένει στην έξοδο του αεροπλάνου και ότι θα με παραδώσει ξανά στα φτερά της «Ολυμπιακής» ασφαλή.

***Η Μαρία Αρβανίτη-Σωτηροπούλου είναι γιατρός-συγγραφέας, πρόεδρος της «Πανελλήνιας Ιατρικής Εταιρείας για την Προστασία του Περιβάλλοντος και κατά της Πυρηνικής και Βιοχημικής απειλής».**

Εντοικός δρόμος στα Τίρανα. Ώρα αιχμής

α και δουλεύει για κάνα-δυο μήνες, εξα-φαλίζοντας έτσι το φαί ολόκληρης της χρο-νιάς. Το μεροκάματο σήμερα στην Αλβανία είναι 100 λεκ (230 δρχ.) όταν το κιλό το ψωμί τοιχίζει 70 λεκ. 100 λεκ στοιχίζει και το ουτάκι μπίρα «Άμστέλ», ενώ η «Μακεδο-νική» μπύρα (των Σκοπίων) είναι φθηνότε-ρη. Παρά την ακρίβεια, η φιλοξενία των Αλβανών θυμίζει τις συνήθειες που κι εμείς είχαμε παλιότερα. Όσο κι αν στερείται ο οικοδεσπότης, θα θεωρήσει προσβολή το αν δεν ταΐσει μέχρις σκασμού τον καλεσμένο ου.

Αστυνομικό κράτος

Η χώρα σήμερα αστυνομεύεται πιεστικά. Υπάρχουν μπλόκα στις εισόδους κάθε πό-λης, που ψάχνουν τ' αυτοκίνητα, και κάθε τιτριο, ακόμη και τα νοσοκομεία, φρουρού-νται από αστυνομικούς κι αυτό γιατί και το νταγιερίο είχε δεχθεί πρόσφατα τις επιθέ-σεις των βανδάλων. Παρ' όλα αυτά, η πόλη είναι άναρχη, όλοι κυκλοφορούν στη μέση του δρόμου, τ' αυτοκίνητα κορνάρουν συνέ-χεια ή χαλάνε καταμεσίς του δρόμου (είναι τα σαράβαλα που πέταξαν οι Ευρωπαίοι καταναλωτές) κι η νοοτροπία των κατοίκων είναι ακόμη αντιδραστική. Το δημόσιο είναι ατομικό κι οι κανόνες γίνονται για να παρα-διάζονται. Χαρακτηριστικό σημάδι, το τριαντάφυλλο που μου πρόσφερε ο διερμη-νέας μας κόδοντάς το από τον κήπο που περιβάλλει το μνημείο των πεσόντων. Στον ίδιο κήπο έδοσαν μακάρια πρόβατα, αγε-

λάδες κι άλογα! Τα δέντρα που πλαισίωνα-ν κάποτε τους δρόμους έχουν μετατραπεί από τους περιοίκους σε καυσόξυλα, το άλσος της πόλης έχει αραιώσει επικίνδυνα, ενώ στο γειτονικό δάσος τ' αυθαίρετα φυτρώνουν σαν μανιτάρια.

Τα σπίτια και ιδιαίτερα οι πολυκατοικίες είναι ερειπωμένα. Θεωρούνται τυχεροί όσοι ζουν στις μονοκατοικίες που μέσα στα Τίρα-να μοιάζουν με τ' αγροτόσπιτα των χωριών μας. Ψηλοί μαντρότοιχοι, αυλή και σπίτια με κεραμίδια. Αυτά για το λαό, γιατί η πόλη των Τιράνων διαθέτει και το μπλοκ όπου έμεναν τα κομματικά στελέχη και εξακολου-θεί να ζει η άρχουσα τάξη. Ας μην ξεχνάμε ότι αντίσταση δεν υπήρξε στην Αλβανία κι έτσι οι σημερινοί ταγοί είναι οι χθεσινοί συνεργάτες της κρατικής εξουσίας. Σ' αυτή την περιοχή τα σπίτια είναι περιποιημένα και το νοσοκομείο όπου νοσηλεύονταν τα κομματικά στελέχη εξακολουθεί να λειτουρ-γεί μόνο για τους πολιτικούς.

Το παράξενο δεν είναι ο διαχωρισμός. Στην Αθήνα όλοι αποδεχόμεθα τα προνόμια όσων κατοικούν στα δόρεια προάστια. Το εξοργιστικό είναι ότι ο διαχωρισμός έγινε στ' όνομα μιας κοσμοθεωρίας που κήρυττε την ισότητα, έτσι που η πισίνα στο σπίτι του Χότζα να είναι μεγαλύτερη πρόκληση από ό,τι το ανάκτορο του τέως βασιλιά και νυν προεδρικό μέγαρο στις παρυφές της πόλης.

Για το λαό υπάρχει το Πανεπιστημιακό νοσοκομείο μπροστά στο οποίο οι φυλακές Κορυδαλλού φαίνονται ανάκτορο. Το κτί-

ριο χτίστηκε από τους Ιταλούς το '30 και έκτοτε δεν επισκευάστηκε. Τα τζάμια είναι κι εδώ σπασμένα, όπως και σε όλα τα δημό-σια κτίρια, ενώ οι περισσότεροι θάλαμοι είναι άδειοι, αφού πολλές κλινικές δεν λει-τουργούν λόγω της έλλειψης των ανα-γκαίων. Τα εργαστήρια είναι ουσιαστικά ανύπαρκτα, φάρμακα υπάρχουν μόνο τα στοιχειώδη και αυτά σε ανεπάρκεια κι η οδοντιατρική περίθαλψη είναι επικίνδυνη λόγω της αρχαιότητας των μηχανημάτων και της κακής υγειονομικής κατάστασης του χώ-ρου. Παρ' όλα αυτά ο αριθμός των γιατρών (10.000) είναι μεγάλος και γι' αυτό από φέ-τος η Ιατρική Σχολή μείωσε τον αριθμό των εισακτέων από 300 σε 150.

Υπάρχει πρόβλημα οικονομικό, αφού διατηρείται η δωρεάν περίθαλψη, ενώ το κράτος αδυνατεί να καλύψει τα έξοδα λει-τουργίας του νοσοκομείου, αλλά και πρό-βλημα υποδομής, δυο απόπειρες ιδιωτών να ανοίξουν διαγνωστικά κέντρα απέτυχαν, γιατί τα όργανα δεν λειτουργούσαν στην ασταθή τάση του ηλεκτρικού δικτύου της χώρας.

Υπάρχει έλλειψη σε απλά βασικά πράγμα-τα, όπως το χαρτί ή το αλάτι· και βέβαια δεν υπάρχει νυχτερινή ζωή σε αυτή την πόλη που την ημέρα φαίνεται ασφυκτικά γεμάτη. Τα Τίρανα είναι η μόνη ευρωπαϊκή πρωτεύου-σα, στην οποία τη νύχτα επικρατεί απόλυτη ησυχία.

Η διαδήλωση για τον Φάτος Νάνο

Έτυχε να βρεθώ στην πλατεία των Τιράνων την ώρα που γινόταν η διαδήλωση για τη σύλληψη του Φάτος Νάνο. Στην Αλβανία οι πολιτικοί ακόμη πάνε στη φυλακή και με την υποψία της δωροδοκίας και δεν τους γλιτώ-νει η πλειοψηφία του 43,1% που εξασφάλισε το Εργατικό Κόμμα στις δημοτικές εκλογές. Για τους Ευρωπαίους συναδέλφους, η συ-γκέντρωση ήταν εντυπωσιακή. Για μας τους Έλληνες ήταν μια μεγάλη ειρηνική διαδή-λωση όπου υποστηρικτές του Μπερίσα αντι-παρατέθηκαν στους υποστηρικτές του Νάνο με φραστικά πυρά.

Πανώ και πλακάτ ελάχιστα στα χέρια των οπαδών του Νάνο ζητούσαν την απελευθέρωσή του, ενώ το κόκκινο χρώμα ήταν στα χέρια των οπαδών του Μπερίσα, που έσειαν την αλβανική σημαία.

Έλληνες βρίσκονται παντού. Ας μην ξε-χνάμε ότι ο μεγαλύτερος εθνικός ήρωας των Αλβανών ήταν Έλληνας: ο Γιώργος Κα-στριώτης ή Σκερδέμπεης, ενώ στο Εθνικό Μουσείο συναντάς αδελφωμένα τα πορτραί-τα του Μάρκου Μπότσαρη και του Αλή Πα-σά. Σ' αυτό το Μουσείο που έχτισε ο Χότζα η ιστορία αναδύεται σαν μια συνεχής πολεμι-κή προσπάθεια επιδίωξης και ένωσης πε-φανή διαπιστώνοντας ότι στις ελάχιστες

Περιλαμβάνονται κείμενα των:
 Άλκη Βατόπουλου, Γ. Γεννηματά,
 Σπ. Δοξιάδη, Γ. Ευδοκίμδη,
 Γ. Κριμπά, Στ. Καφαντάρη, Γ.
 Κυριόπουλου, Ηλ. Κούβελα, Ν.
 Μακού, Μ. Μυλωνάκη, Γερ.
 Πεντόγαλου, Φ. Σαλαμίνιου, Κ.
 Στεφανή, Δ. Τριχόπουλου, Γ. Τούντα,
 Αγγ. Χατζάκη, Θ. Χατζόπουλου.
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ

νελιές πολιτισμού πρωτοστατούσαν Έλληνες. Το πρώτο ελληνοαλβανικό λεξικό τυπώθηκε στην Αλεξάνδρεια από Έλληνες, το πρώτο αλβανικό αλφαβητάρι Έλληνας το έγραψε, ενώ είναι γνωστό ότι το πρώτο αλβανικό σχολείο ιδρύθηκε στην Κορυτσά από Έλληνες.

Σήμερα ανάμεσα στα 6 μέλη της νεογέννητης επιτροπής της IPPNW στην Αλβανία οι 2 (Σπύρο Κύρκο και Άρης Πάνο) είναι Έλληνες. Η πρωτοβουλία της ίδρυσης μιας Ιατρικής Εταιρείας για την Ειρήνη και το Περιβάλλον ανήκει στον καθηγητή της Καρδιολογίας κ. Ούλι Πόπα, τον πρώτο Αλβανό που ύψωσε φωνή διαμαρτυρίας στο καθεστώς. Γιατρός του Χότζα και καθηγητής του Μπερίσα, ο καθ. Πόπα είναι από τις πιο σεβαστές προσωπικότητες της Αλβανίας και στο στενό του περιβάλλον έχει Έλληνες γιατί κι αυτός πιστεύει στην ανάγκη συνεργασίας ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετική εθνική ή θρησκευτική συνείδηση για την πρόοδο της χώρας που όλοι αγαπούν, Αλβανοί και Έλληνες.

Ήταν συγκινητικός ο τρόπος που μας έδειχνε την πόλη των Τιράνων ο δρ. Άρης Πάνο, μέλος της «Ομόνοιας», εγγονός του συγγραφέα του ελληνοαλβανικού λεξικού και πρώτος αριστούχος πτυχιούχος του Πανεπιστημίου των Τιράνων. Θέλει να σπουδάσει ό,τι καλύτερο στη γη για να ζήσει στα Τιράνα.

Πολλοί θεοί σε μια χώρα αθέων

Στην Ελλάδα, συνώνυμο του «Αλβανός» είναι το «κλέφτης» ή «φτηνός εργάτης». Η Επιτροπή Helsinki που αντέδρασε όταν απομακρύνθηκαν τα μέλη της «Ομόνοιας» από το Κοινοβούλιο με δεβαίωσε ότι υπάρχουν καταγγελίες για την κακοποίηση Αλβανών, λαθρομεταναστών ή μη, από τις ελληνικές αρχές. Το μεγαλύτερο κακό, είπαν, είναι ότι αυτοί οι άνθρωποι λένε: «Στην Ελλάδα με χτύπησαν για τον παπά» έτσι που μια πράξη καθαρά πολιτική μετατρέπεται σε θρησκευτική εμπάθεια σε μια χώρα που παραμένει άθεη, παρά τον έντονο προσηλυτισμό που δέχεται από κάθε θρησκευτική ομάδα. Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι μέσα στο αεροπλάνο της Ολυμπιακής καθ' οδόν προς τα Τιράνα Σαουδάραδες επιχειρηματίες μοίραζαν προπαγανδιστικά φυλλάδια για τον Μωάμεθ. Είναι γνωστή η απόπειρα της Ρώμης να προσευχηθούν ιερείς της στο μοναστήρι της Αντρέιτσας, γεγονός που ξεσήκωσε τη μήνη των ομοδόξων μας, ενώ βέβαια μια Ελληνίδα χριστιανή ορθόδοξη δεν έκρινε γιατί δεν θα έπρεπε να προσευχηθεί μαζί με καθολικούς διαμαρτυρόμενους και μουσουλμάνους σ' ένα «τεκέ» στο κάστρο της Κρούγια. Ο Θεός ένας είναι για όλους τους ανθρώπους.

Ο προϊστάμενος της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας μας κατήγγειλε ότι υπάρχουν Έλληνες που δίνουν αμφεταμίνες στους Αλβανούς φτηνούς εργάτες για να δουλεύουν περισσότερο. Συνεργαζόμαστε με τις ελληνικές αρχές, είπε, στο θέμα των ναρκωτικών. Τον πίστεψα.

Είναι κοινό μυστικό. Υπάρχουν Έλληνες που χρησιμοποιούν λαθρομεταναστες κι έπειτα τους καταδίδουν για να μην τους πληρώσουν. Δεν υπάρχει λαός εντίμων και λαός ληστών. Κάθε έθνος περιέχει το ποσοστό των κακοποιών και των αγίων του σε ίδια ποσοστά. Είναι ζήτημα παιδείας και οικονομικών συνθηκών. Πριν 20 χρόνια πολλοί πίστευαν ότι δεν θα επιδίωκαν στην Ελλάδα τα σούπερ μάρκετ γιατί «εμείς οι Έλληνες κλέβουμε». Το ποιος κλέβει ποιον είναι πάντα σχετικό.

«Γιατί να σας εμπιστευθούμε»

Το τελευταίο βράδυ στο τραπέζι είχαμε συζήτηση ανάμεσα στον Ολλανδό γιατρό και τον νεαρό Αλβανό, φοιτητή της νομικής, που χρησίμευε ως διερμηνέας του. Ο Ολλανδός διαμαρτυρόταν για τη νοοτροπία των Αλβανών: «Σου ζητούν να τους βοηθήσεις, σε αγκαλιάζουν και έπειτα σε κλέβουν».

Γιατί να σας εμπιστευθούμε; είπε ο νεαρός. Μέχρι τώρα μόνο με όπλα μας ήρθατε. Κι έπειτα, ποιος υπέγραψε τη συμφωνία της Γιάλτας καταδικάζοντας αυτή την περιοχή σ' οπισθοδρόμηση; Και τώρα οι περισσότεροι έρχονται εδώ για να επωφεληθούν. Πρόσφατα μια εταιρεία γερμανική μας έστειλε λίπασμα που αποδείχθηκε πως ήταν τοξικό απόβλητο! Γιατί να εμπιστευθούμε τη Δύση; Άλλωστε η Ευρώπη χρωστά σ' αυτή τη γωνιά της. Από δω ξεπήδησαν τα φώτα του πολιτισμού. Το ελληνικό πνεύμα από δω πέρασε για να σας φωτίσει, εμείς δώσαμε το αίμα μας επί 500 χρόνια για να κρατήσουμε τους Τούρκους μακριά, εμείς υποστήκαμε το δεινά των δικών σας πολιτικών αποφάσεων. Δεν ζητάμε άλλοθι, αλλά κατανόηση. Σίγουρα θα βρούμε το θηματισμό μας προς τη Δύση. Είμαστε κι εμείς Ευρώπη, μην το ξεχνάτε και δεν μπορεί εσείς να νιώθετε ασφαλείς όσο εμείς πεινάμε. Θα επιδιώσουμε αιμα φάμετε. Εμείς οι θαλκάνιοι μεταξύ μας θα τα βρούμε αν πάψετε ν' ανταγωνίζεστε στην περιοχή για τα δικά σας συμφέροντα.

Εκείνο το τελευταίο βράδυ στα Τιράνα ένιωσα αλληλεγγύη μ' αυτόν το λαό που ψελλίζει τις πρώτες του ελεύθερες κουδέντες με τόσο θάρρος και πίστεψα κι εγώ ότι γενικά πιστεύεται στην Αλβανία.

«Ελληνοαλβανική κρίση; Λόγια των πολιτικών για να εξασφαλίσουν καμιά ψήφο παράνω. Εμείς δεν έχουμε τίποτε να χωρίσουμε. Αντίθετα μπορεί και πρέπει να συνεργαστούμε σε κάθε επίπεδο».

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
 ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
 ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
 ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

Ευχάριστες διακοπές στην Τουρκία: Why not?

του Αργύρη Παναγόπουλου

Η απαγωγή των δύο Ιταλών ομήρων, από τους αντάρτες του ΡΚΚ, βοήθησε την Ιταλία να ανακαλύψει τους Κούρδους. Υποκρισίες και ψέματα του ιταλικού Τύπου για μια θέση σε ένα ξενοδοχείο της Αντάλιας. Με τις ευλογίες της τουρκικής κυβέρνησης.

Δύο ιταλοί τουρίστες που περνούσαν τις διακοπές τους στην Τουρκία δρέθηκαν ξαφνικά όμηροι του Κουρδικού Εργατικού Κόμματος. Ξαφνικά τα ιταλικά ΜΜΕ ανακαλύπτουν ότι η σύμμαχος Τουρκία προωθεί μια συστηματική γενοκτονία. Για άλλη μια φορά υποκρισίες και ψέματα έρχονται στην επιφάνεια σε μια χώρα που τα πάντα πουλούνται και αγοράζονται. Λίγες μέρες πριν ο ιταλικός Τύπος, για λίγες προσκλήσεις σε ένα ξενοδοχείο της Αντάλιας, έκλεινε τα μάτια του μπροστά στα γεγονότα.

Στις 13 Ιουλίου το ταξιδιωτικό πρακτοεριο «Why not?» του Τρεβίζο έστειλε σε όλα τα συντακτικά γραφεία των ιταλικών εφημερίδων μια πρόσκληση με την ένδειξη «είμαστε το πιο έγκυρο τουριστικό γραφείο για τις διακοπές σας στη Τουρκία».

Η πρόσκληση ανέφερε ότι ο Τούρκος υπουργός Τουρισμού ανέλαβε την πρωτοβουλία, σε διεθνές επίπεδο, να καθησυχάσει την κοινή γνώμη σχετικά με τις απειλές των Κούρδων εναντίον του τουρκικού τουρισμού. Με την ευκαιρία της πρόσκλησης, ο Τούρκος υπουργός Τουρισμού «επιθυμεί να θέσει στη διάθεση του συντακτικού σας γραφείου μια δωρεάν διαμονή ενός ατόμου για μια εβδομάδα, περιλαμβάνοντας και την τήρηση, στο Club Hotel Sirana της Αντάλια με κληρωμένα τα γεύματα. Η περίοδος των διακοπών αρχίζει από τις 19 Ιουλίου».

Why not, but...

Πέρα από τις δωρεάν διακοπές, στην πρόσκληση περιλαμβανόταν και μια συνάντηση: «Οι δημοσιογράφοι που θα επωφεληθούν της ευκαιρίας θα γίνουν δεκτοί στην Αντάλια από τον υπουργό Τουρισμού της Τουρκίας

που θα βρίσκεται στην Αντάλια από την 19η Ιουλίου». Δεν είναι τυχαίο ότι η πρόσκληση του πρακτορείου «Why not?» έκλεινε με τις φιλικές φράσεις «Ευχόμαστε με το τέλος της διαμονής σας να μπορούμε να υπολογίζουμε στη συνεργασία σας για να δώσετε μια σωστή απήχηση αυτής της πρωτοβουλίας και να καθησυχάσετε τους αναγνώστες σας για την πραγματική κατάσταση στην Τουρκία αυτή την περίοδο».

Φυσικά από τις ιταλικές εφημερίδες νεοκρίκη σιγή για το τι συνέβαινε στην Τουρκία «αυτή την περίοδο».

Όμως το συντακτικό γραφείο του Μανιφέστο, για να αποφύγει «μια αγενή αρνητική απάντηση», όπως δήλωσε, έστειλε το εξής αποστομωτικό γράμμα προς το ταξιδιωτικό γραφείο του Τρεβίζο: «Το συμφέρον σας είναι να “πουλάτε” την κάθε χώρα. Η Τουρκία αυτή τη στιγμή αποτελεί μια χώρα που έχει σημαντικά προβλήματα, από τα οποία το πρόβλημα των Κούρδων τρομοκρατών δεν αποτελεί το μικρότερο. Θα αποτελούσε μια ανήθικη πράξη μπροστά στους αναγνώστες μας να περάσουμε μια ήσυχη εβδομάδα στην Αντάλια και μετά να γράψουμε στην εφημερίδα μας ότι “αυτή” είναι η Τουρκία. Όποιος ταξιδεύει είναι καλό να ξέρει τα πάντα για τη χώρα που επισκέπτεται, ακόμα και τους κινδύνους που μπορεί να συναντήσει», ακολουθούν φιλικοί χαιρετισμοί κ.λπ.

Μερικές μέρες αργότερα, την Κυριακή 25 Ιουλίου, κοντά στην Αγία Σοφία, είχαμε την έκρηξη μιας δόμβας και την απαγωγή 4 γάλλων τουριστών στην ανατολική Τουρκία. Η μεγαλύτερη και «εγκυρότερη» ιταλική εφημερίδα *Corriere della Sera* –βλέπε Rizzoli και Fiat– είχε δύο μέρες αργότερα ένα άρθρο του ανταποκριτή της, Οττάβιο Ροσσάνι, και μά-

λιστα από την Αντάλια, όπου γινόταν λόγος για τα προβλήματα που δημιουργούσαν οι Κούρδοι στον τουρκικό τουρισμό. Δεν παραλείπει μάλιστα να σημειώσει ότι στην Αντάλια «στις 29 Ιουνίου οι Κούρδοι τοποθέτησαν μια δόμβα σε ένα ξενοδοχείο πολυτελείας, με αποτέλεσμα να τραυματιστούν 12 τουρίστες».

Η σιωπή των ιταλικών ΜΜΕ

Όμως, μετά από τρεις μέρες, η *Corriere della Sera* επιστρέφει στο γεγονός (άραγε φταίει η πρόσκληση του τούρκου υπουργού Τουρισμού;) με ένα άρθρο του ίδιου ανταποκριτή που υποστηρίζει: «Η Τουρκία διαμαρτύρεται εναντίον της συνωμοσίας και οι ιταλοί τουρίστες γελάνε: Εδώ δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος!». Μα καλά, και οι Κούρδοι; Δεν είναι για γέλια! «Οι τουρίστες που συναντήσαμε», γράφει ο Ροσσάνι, «γέλαγαν για την υπερβολική ανησυχία των συγγενών τους από την Ιταλία που τους τηλεφωνούσαν».

Το χρονικό της απαγωγής των δύο ιταλών τουριστών και οι διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωσή τους έφερε στο προσκήνιο της ιταλικής κοινής γνώμης το πρόβλημα των Κούρδων. Η οργανωμένη σιγή των ιταλικών ΜΜΕ, με τη βοήθεια και του τουρκικού υπουργείου Τουρισμού, φέρνει για άλλη μια φορά στο προσκήνιο της ιταλικής κοινής γνώμης, και όχι μόνο, τις δυσκολίες που συναντά κανείς για μια σωστή ενημέρωση. Πέρα από τους μεγάλους δημοσιογραφικούς ομίλους, ακόμα και ένας υπουργός Τουρισμού μπορεί να εξαγοράσει τις ειδήσεις. Η φτηνή τιμή με την οποία πουλιέται η επαγγελματική δημοσιογραφική δεοντολογία αφήνει κι αυτή τα ερωτηματικά της.

ΕΙΔΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ο κ. Γεωργιάδης (ΚΚΕ) ακολούθησε στην Ιταλία τα βήματα της κ. Παπαρήγα. Προσκεκλημένος της «Κομμουνιστικής Επανάδρουσης», μίλησε για το ίδιο θέμα που είχε μιλήσει και η Αλέκα στο Μιλάνο. Την ενότητα της ευρωπαϊκής Αριστεράς. Ποιας Αριστεράς; Του γαλλικού Κ.Κ., του πορτογαλικού Κ.Κ., των πρώην ανατολικογερμανών κομμουνιστών, της ισπανικής Ενωμένης Αριστεράς, του Δανέζικου Εργατικού Κόμματος και του ΚΚΕ. Όσο για την ιταλική «Κομμουνιστική Επανάδρουση», οι τελευταίες εκκαθαρίσεις στελεχών, μαζί και του γραμματέα της, αποδεικνύουν ότι πήρε ειδικά μαθήματα από το ΚΚΕ τον περασμένο χειμώνα.

■ ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΣΤΗ ΣΟΜΑΛΙΑ

Οι αμερικανοί ραϊντζερ (ranger), όπως στο παλιό καλό Γουέστ κυνηγούσαν τους Ινδιάνους, αυτές τις μέρες πιστεύουν ότι στη Σομαλία θα κατορθώσουν να συλλάβουν τον, επικηρυγμένο πια, Αϊντίντ. Την ίδια στιγμή, στο Μιλάνο, ο ιταλός υπουργός Εξωτερικών Αντρεάτα δήλωνε στον Μπούτρος Γκάλι, που απέφυγε να τον συναντήσει εξαιτίας των διαφορών τους, ότι η Ιταλία θα αποσυρθεί από τη Σομαλία γιατί δεν αντέχει το ύψος των οικονομικών δαπανών - χωρίς άμεσα ανταλλάγματα, θα σχολιάζαμε εμείς. Για τον Αντρεάτα η εκστρατεία των Ιταλών στη Σομαλία κοστίζει 4 δισεκατομμύρια δρχ. το μήνα και μιας και, έρχονται εκλογές στις αρχές του '94, θεωρούνται υπερβολικές. Είναι και αυτοί οι δικαστές στη μέση. Έτσι κι αλλιώς, οι οικονομικοί αυτοί πόροι θα μπορούσαν να επενδυ-

θούν καλύτερα σε βομβαρδισμούς της Βοσνίας, πολιτική Αντρεάτα, και στη μετέπειτα περιθάλψη των τραυματιών, πάντα πολιτική Αντρεάτα. «Η συνεισφορά του ΝΑΤΟ στη Γιουγκοσλαβική κρίση πρέπει να είναι συνεχής και πιστεύω ότι αποτελεί εθνικό συμφέρον της Ιταλίας να παραταθεί χρονικά αυτή η παρουσία», δήλωσε ο Αντρεάτα αμέσως μετά τη συνάντησή του με τον Γκάλι στο Μιλάνο. Την ίδια όμως στιγμή, στην Αγκόνα, οι Ιταλοί αρνούνται να περιθάλψουν τους μουσουλμάνους πρόσφυγες (καταγγελίες του ιταλικού ειρηνιστικού κινήματος).

ΚΑΙ Ο ΠΡΩΤΟΣ

Τον Νοριέγκα του Παναμά, θυμίζει τώρα στο Newweek ο πολέμαρχος της Σομαλίας Αϊντίντ. Οι σχέσεις του με τις ΗΠΑ ήταν άριστες τον πρώτο καιρό της «επέμβασης σωτηρίας» στη Σομαλία. Στενός συνεργάτης των Αμερικανών

στη συνέχεια, ο Αϊντίντ άρχισε τα χτυπήματα εναντίον των λεγόμενων ειρηνευτικών δυνάμεων και αίφνης ο «χρήσιμος για όλες τις δουλειές» αντάρτης μεταβλήθηκε σε «παλιάνθρωπο». Είναι στην παράδοση της αμερικανικής πολιτικής να αναπαράγει τους ήρωες των γουέστερν και να προσωποποιεί σε ήρωες ή φονιάδες κατά περίπτωση, τους όποιους πολιτικούς ή άλλους παράγοντες συναντά στην ανά την υφήλιο δραστηριότητάς της. Χωρίς ποτέ να αναρωτιέται για τις δικές της βαναυσότητες και διαισθητικές.

Φαίνεται πως ο ίδιος ο Αϊντίντ διασκεδάζει αρκετά το ρόλο που του ανέθεσαν οι Αμερικανοί και τον ανέδειξαν στον υπ' αριθμόν 1 εθνικό άνδρα στην ταλαιπωρημένη Σομαλία. Μετακινείται τη νύχτα στις λαβυρινθώδεις αλέες του Μογκαντίσου, κοιμάται σε ασφαλή σπίτια ή μέσα σε νοσοκομεία φυλασσόμενος από τους άνδρες της προ-

σωπικής του φρουράς. Μοιάζει σαν να παίζουν όλοι σε ένα καλοστημένο γουέστερν...

■ ΟΙ ΠΕΤΡΕΣ ΤΗΣ ΙΝΤΙΦΑΝΤΑ

Οι πέτρες των παιδιών της Ιντιφάντα φαίνεται ότι χτίζουν το πρώτο παλαιστινέζικο σπίτι. Η περιοχή της Γάζας και της Ιεριχούς θα αποτελέσουν τα πρώτα τμήματα του παλαιστινιακού κράτους. Μέσα στο διεθνές σενάριο που έχουμε συνηθίσει τον τελευταίο καιρό οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στο Ισραήλ και τους Παλαιστίνιους της ΟΑΠ φαίνεται ότι θα αποτελέσουν τη μόνη εξαίρεση. Ο αγώνας των Παλαιστινίων όμως συνεχίζεται. Απεργίες προετοιμάζουν οι Παλαιστίνιοι των κατειλημμένων εδαφών γιατί στις επικείμενες συμφωνίες τόσο η ανατολική Ιερουσαλήμ όσο και η ζώνη της West Bank θα παραμείνουν υπό ισραηλινή κατοχή.

Η κατάσταση στην πάλαι ποτέ Σοβιετική Ένωση δεν φαίνεται να βελτιώνεται. Αρρώστιας, επιδημίες, φτώχεια, δυστυχία και εγκληματικότητα. Δεν εξαφανίζονται αλλά απλώνονται καθημερινά. Η ίδια η Ρωσία και οι πολιτείες της γυρνούν πίσω μερικές δεκαετίες και η ζωή στη Μόσχα είναι γεμάτη αντιθέσεις. Έντονες αντιθέσεις. Στη φωτογραφία, δύο γέροντες προσπαθούν μέσα στα σκουπίδια να βρουν κάτι για να φάνε...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΤΟΡΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η πρόβα του νυφικού
(Μυθιστόρημα)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Το χέρι κάτω από το ρούχο
(Μυθιστόρημα)

ΝΕΝΗ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ

Οι πολίτες της σιωπής
(Μυθιστόρημα)

ΖΥΡΑΝΝΑ ΖΑΤΕΛΗ

Και με το φως του λύκου επανέρχονται
(Μυθιστόρημα σε δέκα ιστορίες)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΙΩΓΑΣ

Όπως τα κούντιες, Θε' μου
(Μυθιστόρημα)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΙΖΗΛΟΣ

Στα μάτια της τίγρης
(Μυθιστόρημα)

ΗΛΙΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

Μαύρο πουλί στο βλέμμα
(Νουβέλα)

ΚΩΣΤΑΣ ΛΟΓΑΡΑΣ

Τα δυο της δάχτυλα
(Διηγήματα)

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ

Τα δέντρα
(Μυθιστόρημα)

ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ-ΜΙΛΛΙΞ

Το αλώνι της Εκάτης
(Μυθιστόρημα)
Ημερολόγιο

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΡΑΜΟΣ

Βρεγμένο ρούχο
(Διηγήματα)

ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΞΥΡΟΣ

Πολιτεία
(Ποιητικό αφήγημα)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

[Το λάβαρον]
(Νέα, ολοκληρωμένη έκδοση)

Ερώτων και ασπασμών λαμπρόν ανάγνωσμα

(52+1 διηγήματα Ελλήνων συγγραφέων
γραμμένα και εικονογραφημένα για το Playboy)

ΦΑΙΔΩΝ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΙΣ

Θεράπευαν με την μουσική
(Μυθιστόρημα)

ΤΑΣΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

Ο καιρός της Λίζε
(Νουβέλα)

ΓΙΩΤΑ ΣΕΧΙΔΟΥ

Η Καλάμιτς που μισούσε τ' άλογα
(Μυθιστόρημα)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

Το συμπόσιο της Σελήνης
(Μυθιστόρημα)

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΣΦΥΡΙΔΗΣ

Τίμημα χωρίς αντίκρισμα
(Διηγήματα)

ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ

Το κάστρο της μνήμης
(Μυθιστόρημα)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ / ΠΟΙΗΣΗ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ

Παραλογή

Μαύρα λιδάρια

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΟΥΝΤΕΣ

Τα αντίποινα

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Αντί της σιωπής
(Ζωγραφική: Τάσος Μαντζαβίνος)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΑΠΟΥΝΤΖΗ

Η κλινήρης Δευτέρα

ΝΤΙΝΟΣ ΣΙΩΤΗΣ

Η μηχανή των μουσικών

ΑΛΕΞΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Αρχιτεκτονική εσωτερικών χώρων

Παιδεία και Ιλνότητες συνδικαλισμός των ημιτελών

του Μανώλη Βασιλάκη

Οι εισαγωγικές εξετάσεις, τα θέματα και τα αποτελέσματά τους, δεκαετίες τώρα, τροφοδοτούν την υστερία των γονέων και των κηδεμόνων αυτών (ραδιοφωνατζήδων, συνδικαλιστάδων καθηγητών, προχειροεφημεριδογράφων, απάντων των κοινωνιολογούντων και άλλων ανευθύνων και ημιμαθών).

Φέτος όμως το κακό παράγινε. Αφορμή τα θέματα της Φυσικής Α' και Β' Δέσμης. Μετά τις εμπρηστικές δηλώσεις των ιδιοτελών φροντιστών και άλλων ανευθύνων καθηγητών, οι αγανακτισμένοι γονείς και τα «αδικημένα» βλαστάρια τους (θύματα της... φυσικής επιλογής στην Φυσική), πέρασαν σε μαχητικές μορφές «αγώνα». Πολιόρκησαν το ΥΠΕΠΘ, έστειλαν τα «αγωνιστικά» μηνύματά τους από όλα τα ΜΜΕ και, τέλος, ομαδικώς προσέφυγαν στη Δικαιοσύνη για ακύρωση των εξετάσεων: 34 γονείς στην Θεσσαλονίκη, 25 στο Ηράκλειο και αλλαχού.

Θα ενθυμείσθε το ανάλογο κύμα υστερίας με αφορμή την Έκθεση. Μόνο που εκεί δεν υπάρχουν απολύτως αντικειμενικά κριτήρια. Εδώ όμως πρόκειται για την Φυσική. Αλήθεια, τι συνέβη με τα φετινά θέματα;

Είθισται να προτείνονται τέσσερα θέματα, δύο θεωρίας και δύο ασκήσεις, βαθμολογικώς ισότιμα και ει δυνατόν αυστηρά εντός του γράμματος και του πνεύματος του σχολικού βιβλίου. Έτσι, ο καθείς παπαγάλος είχε εξασφαλισμένη τουλάχιστον την βάση. Αυτό ήταν μια από τις «δημοκρατικές κατακτήσεις» που έφερε η ισοπέδωση, η προς τα κάτω εξίσωση, ο ολετήρας της επαράτου και ψευδεπιγράφου «αλλαγής». Φέτος λοιπόν συνέβη τα θέματα της Φυσικής να μην περιλαμβάνονται αυτούσια και στο ίδιο σημείο του σχολικού βιβλίου, ώστε να μην μπορούν οι φροντιστές την επομένη να πουν: «Η απάντηση βρίσκεται στη σελίδα τάδε, παράγραφος τάδε, από στίχο... έως στίχο...». Και τούτο διότι οι απαντήσεις των απαιτούσαν όχι ακριβώς αποστήθιση αλλά και κάποιαν στοιχειώδη κρίση. Συνέβη λοιπόν οι υποψήφιοι να ταλαιπωρηθούν ώστε να δώσουν λ.χ. απάντηση στο ερώτημα «τι εννοούμε με τον όρο κρούση, στην μηχανική, και στην ατομική και πυρηνική φυσική». Διότι η απάντησις για μεν την μηχανική βρισκόταν στη σελίδα 51 ενώ για την ατομική και πυρηνική φυσική στη σελίδα 53... Γιατί τα καμάρια μας να υποβληθούν στον κόπο να συνδυάσουν δύο πράγματα; Και γιατί π.χ. στο τέταρτο θέμα να μην τεθεί πρώτα το 6 ερώτημα και κατόπιν το α, ώστε να αντιληφθούν αμέσως ότι πρέπει να διακρίνουν δύο περιπτώσεις, διότι η διατύπωσις: «Να υπολογισθεί: α) η ώθηση που δέχθηκε το σώμα, β) η περίοδος των ταλαντώσεων και στις δύο περιπτώσεις», είναι λέει «ασαφής», «παραπλανητική» κ.λπ., κ.λπ., εφ' όσον, ως λένε μετ' ειδημοσύνης και άνευ αιδημοσύνης οι σοφοί φροντισταί, θα έπρεπε να το δίδουν οι εξεταστές με το κουτάλι: «Να υπολογιστεί η ώθηση σε κάθε περίπτωση».

Λίγδην Παιδεία (;)

Διαβάσαμε δεκάδες άλλες τέτοιες ασυναρτησίες ανθρώπων που δεν είναι εις θέσιν να διατυπώσουν σωστά μια πρόταση, πλην όμως

είναι φυσικοί, αλλά δυστυχώς δεν είναι δυνατόν να εξηγήσει κανείς σε όλους τους αναγνώστες πόσο χονδροειδή ήσαν όλα αυτά που ελέχθησαν ή εγράφησαν. Αν μπορούσαν οι γονείς να συλλάβουν το μέγεθος της ανευθυνότητας, της αμετροπέειας αυτών που έγραψαν τέτοιες ασυναρτησίες, τότε δεν θα μπορούσαν να σταθούν πουθενά, αλλά δυστυχώς δίκιο στην Ελλάδα έχει όποιος κραυγάζει λυσσωδώς...

Εν πάση περιπτώσει, τα θέματα τουλάχιστον της τελευταίας δεκαετίας ευνοούσαν τους παπαγάλους. Φέτος συνέβη τα θέματα της Φυσικής να ευνοήσουν τα παιδιά που διαθέτουν στοιχειώδη κρίση. Την επαύριο των εξετάσεων και για πολύν καιρό, απετέλεσαν το κύριο θέμα των άθλιων πρωτοσέλιδων που τροφοδοτούνται από την υστερία και την ανατροφοδοτούν. Και να οι κομπορηματοχρηματομετεωροφένες δημοσιογραφίσκοι να κραυγάζουν υποκινούμενοι από ανθρώπους της παραπαιδείας και από γλισχραντιλογεξεπίτριπτους συνδικαλιστές καθηγητές, και να οι ορθροφοιτοσυνοφαντοδοκταλαίπωροι γονείς αγανακτισμένοι, και να τα αγωνιζόμενα χάριν παιδιάς και όχι παιδείας αδικημένα βλαστάρια τους, και να οι άσχετοι μαϊντανοί, οι κοινωνιολόγοι και παιδαγωγοί της συμφοράς και της ανευθυνότητας κι από πίσω οι γνωστοί «μπροστάρηδες» του συνδικαλισμού της λίγδην παιδείας (;). Όλοι κάτι έχουν να καταθέσουν στο μικρόφωνο, στην κάμερα, στο εφημεριδόχαρτο και, κάποιοι γονείς, στον εισαγγελέα.

Συμβόλαιο με την Αμορφωσιά

Γενικός εισαγγελεύς δεδαίως, στα όσα συμβαίνουν στον χώρο της Παιδείας, ο πρύτανης της καραφωτιάς, που χωρίς καθόλου να εντρέπεται «εγνωμάτευε» δίπλα δίπλα με την Αλίκη Βουγιουκλάκη και εν μέσω άλλων ντιβών και σταρ, ως επιστήμων και ως άνθρωπος, ακόμη και για τα θέματα της Έκθεσης... Προτού λοιπόν πιάσει για τα καλά ο καύσωνας, ο πολύς κύριος Μαρκάτος, ως επι κεφαλής επιτροπής άλλων ανευθύνων επρότεινε την λεχρίας λογικής άνευ εξετάσεων εισαγωγή των μαθητών στα ΑΕΙ και τα άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα, πρότασις η οποία αποτελεί την βάση - όπως διαβάσαμε στον Τύπο - της δημαγωγικής διακηρύξεως που θα περιληφθεί στο νέο Συμβόλαιο με τον Λαό που θα εξαγγείλει ο κ. Α. Παπανδρέου σήμερα ή αύριο. (Μήπως πρέπει να τον συμπεριλάβει στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας, για άνευ ψήφων εκλογή του ως βουλευτού ώστε να απαλλαγούμε από τις «επιστημονικές» παρεμβάσεις του;).

Επι τέλους, όμως, τα αποτελέσματα κοινοποιήθηκαν. Και είδαμε να εισάγονται στα ΤΕΙ μαθητές που έγραψαν κάτω από την βάση (με μέσον όρο 9,2-9,8) και να μην εισάγονται υποψήφιοι με βαθμολογία 18,1 (Β' Δέσμη)! Και είδαμε ότι στην Φυσική το 89,5% έπεσε κάτω από την βάση. Και είδαμε με πρωτοσέλιδα να διαπορούν «ξαφνική σφαγή στην Δ' Δέσμη», δηλ. να περιμένουν αλλού την «σφαγή» κι αλλού να γίνεται και μάλιστα εκεί που τα θέματα ήσαν της αρεσκείας των... Και είδαμε και όλους αυτούς που χρόνια μηρυκάζουν τις σοδαροφανείς κοινωνιολογικές και παιδαγωγικές τους ιδεοληψίες, ότι το «σύστημα» παράγει παπαγάλους, τώρα να

ικρίνουν τους εξεταστές διότι έθεσαν θέματα για την απάντηση
 ν οποίων δεν αρκούσε η στείρα αποστήθιση. Και τα εξαρτημένα
 τανακλαστικά τους ελειτούργησαν όπως πάντα, και το πλεόνα-
 α της σκέψης των διοχετεύθηκε σε όλα τα ΜΜΕ. Αλλά δεν
 αμε κανέναν απ' όλους αυτούς που θα συρρίκνωναν την παρα-
 ιδεία, όχι βεβαίως προτείνοντας την αναβάθμιση της παρεχομέ-
 παιδείας αλλά την υποβάθμιση των απαιτήσεων από τους
 ηγέτες, υποβιβάζοντας ταυτοχρόνως στο κατώτερο δυνατό επί-
 δο την ποιότητα και τον όγκο των παρεχομένων γνώσεων, δεν
 αμε λοιπόν κανέναν απ' αυτούς να προβληματίζεται λ.χ. από το
 γονός ότι τώρα που ετέθησαν κάποια θέματα τα οποία απαιτού-
 ν στοιχειώδη κρίση, μόλις ένα 10% των διαγωνισθέντων κατόρ-
 σε να γράψει πάνω από την βάση! Αντιθέτως, απαιτούν να
 νεχισθεί η πολιτική του λαϊκισμού στην παιδεία, προεξαρχό-
 ων των «λεβεντοσυνδικαλιστών» που διασφενδονούν ό,τι πιο
 ευθύνο και ευτελές, όχι ως καθηγητές αλλά σαν κοινοί χουλιγκά-
 η.

Σε ποια χώρα, άραγε, οι γονείς και οι καθηγητές ζητούν ευκολώ-
 ρα θέματα; Σε ποια χώρα τολμούν κάποιες θλιβερές μειοψηφίες
 ι κάνουν «αγώνα» για την υποβάθμιση των απαιτήσεων, για την
 ιόν της ευκολίας, όχι φυσικά προς την γνώση αλλά προς την
 ιαστή και κούφια «επιτυχία»; Σε ποιον τόπο πρύτανις εμφανίζε-
 ι κηρύττων τις εκπώσεις; (Κι όλο να περνά από το καχύποπτο
 αλό μου η υποψία πως κάποιοι από δαύτους απέκτησαν πτυχία -
 ιζμούδες. Διότι είναι αδύνατον άνθρωποι που εμελέτησαν, που
 ιόχθησαν, να είναι τόσο αμετροεπείς και ελαφροί τόσο λαϊκι-
 τές).

Παπαγάλοι με ντουντούκα

Πάρχουν λοιπόν σ' αυτόν τον τόπο οι «καλοί γονείς», οι «καλοί
 αθηγητές», οι «καλοί πρύτανες». Καλλίτεροι όλων, οι συνδικαλι-
 τές του λαού, των ΜΜΕ. Παραθέτω, άνευ άλλων σχολίων, το
 πιπέδου κοινωνικής ευαισθησίας Φώσκολου (της «Λάμψης») και
 ολιτικής οξυδέρκειας Λεβέντη, αρθρίδιο του κυρίου Γιάννη Κα-
 ρίνη, προέδρου του φαιού συνδικαλισμού της ηγεσίας της ΟΛΜΕ,
 την εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» (28.8.93), υπό τον τίτλον «Κουράγιο
 αιδιά»:

Τώρα πλέον που η γνωστή Δρύνη λογική της ΚΕΓΕ και της υπερκείμε-
 νης πολιτικής ηγεσίας, ενώ καταρρέει, ταυτόχρονα «δικαιώνεται» και
 μάλιστα κατά τρόπο αμετάκλητο.

Τώρα πλέον που η αλυσίδα με τους διάφορους Κρίκους της καταντά
 βρόχος για χιλιάδες υποψηφίους και οι αριθμοί γίνονται οι αδιάψευ-
 στοι μάρτυρες ενός αδικαιολόγητου αποκλεισμού και μιας πρωτοφα-
 νούς σφαγής.

Τώρα που η τελευταία πράξη της φετινής τραγωδίας επιβεβαιώνει με
 τον πιο δραματικό τρόπο ευθύνες που, όμως, κανείς δεν αναλαμβάνει.

Τώρα δηλαδή, που τα περιθώρια για την εκδήλωση ευθυξίας και ευαι-
 σθησίας έχουν εξαντληθεί.

Δικαιούμαστε να απευθυνθούμε προς όλους εκείνους που επιμελώς
 κρύπτονται, ιδιοτελώς σιωπούν, αντιδρούν «ωσεί παρόντες», απαντούν
 ως αναρμόδιοι, αρνούνται να αιτιολογήσουν τα όσα αφύσικα συνέβη-
 σαν και να επανορθώσουν, για να τους υπενθυμίσουμε πως, στους
 χιλιάδες υποψηφίους, σε ολόκληρη την ελληνική κοινωνία και στην
 εκπαιδευτική κοινότητα, εξακολουθεί να αιωρείται ένα μεγάλο, αγω-
 νιώδες και αναπάντητο ΠΙΑΤΙ.

Και πως κάτι, επιτέλους, πρέπει να ψελλίσουν πειστικό. Κουράγιο
 παιδιά...

Ποιος καθηγητής δεν αισθάνεται ντροπή που έχει για πρόεδρο
 ναν τέτοιο ανεύθυνο και αδιάστακτον άνθρωπο;

Όσο για τους ευέξαπτους «καλούς» γονείς, ίσως έχουν δίκιο.
 Ίσως να είναι καλλίτερα να επικρατήσουν αντιλήψεις περί Παι-
 δείας σαν του κ. Μαρκάτου ή του κ. Κατρίνη. Ίσως τα απελέκητα
 και ημιτελή βλαστάρια τους να γίνουν κάποια μέρα πρόεδροι της
 ΟΛΜΕ, πρύτανες στο ΕΜΠ ή υπουργοί, όταν κάποια αποφράδα
 το Κίνημα της Αμάθειας ισοπεδώσει τα πάντα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Κυκλοφορούν το Σεπτέμβριο

Μπ. Ένγκελμαν
 Ξενοδοχείο
 Μπίλντερμπεργκ

Λ. Πέρσον
 Άκου, λευκέ!

Λ. Αραγκόν
 Οι κομμουνιστές,
 4ος τόμος

Μοντεσκιέ
 Επιλογή
 από το έργο του

Κι ακόμη

Σ. Καραμολέγκου, Ο λαός του ήλιου
 Η. Λεφούσης, Νήσος Τρίκερι, τη...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
 Σόλωνος 130, 106 81 ΑΘΗΝΑ, Τηλ.: 3620835
 Fax: 3613354
 ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ Σ. Ε.
 Μαυροκορδάτου 3, Αθήνα, Τηλ.: 3629835
 28ης Οκτωβρίου 19, Γιάννενα, Τηλ.: 38090
 Αποκλειστική διάθεση χονδρικής:
 ΔΑΝΑΟΣ Α.Ε. Τηλ.: 3604161

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ

• Οξύ και άδικο είναι το γράμμα που ακολουθεί, προερχόμενο από τη ζωγράφο Έρση Χατζημιχάλη, κόρη της μεγάλης λαογράφου στην οποία ήταν αφιερωμένο μεγάλο μέρος του προηγούμενου τεύχους μας:

Κύριε Διευθυντά,

Ωραίο το αφιέρωμα του Αντί για την Αγγελική Χατζημιχάλη. Θα είχα όμως να κάμω μερικές παρατηρήσεις:

1. Η Αγγελική Χατζημιχάλη δεν είναι αγνοημένη από τους Έλληνες. Όπου κι αν βρεθώ στην Ελλάδα, όταν ακούνε τη σχέση μου με την Α.Χ. με κοιτάνε με πολλή αγάπη. Έχουν γίνει εκδηλώσεις στα Γιάννενα δύο φορές όπου και υπάρχει ένας δρόμος στο όνομά της-, στο Μέτσοβο, στην Καρδίτσα, στη Ζάκυνθο -την πατρίδα της-, στον Βόλο, στη Μεγαλόπολη, αλλά και στο Λονδίνο και στην Νέα Υόρκη, οργανωμένες από τους Έλληνες του εξωτερικού. Φέτος έγινε στη Σκύρο. Τα ξένα πανεπιστήμια μου ζητάνε κάθε τόσο έργα της Χατζημιχάλη και εγώ δεν μπορώ να ανταποκριθώ γιατί και το εκδομένο έργο της έχει εξαντληθεί από καιρό - είναι σαν ανέκδοτο. Στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ το έργο της «Σαρακατσάνοι» το ονόμασαν «μνημείο», όμοια και το Ίδρυμα Φορντ. Έτσι, θα ήθελα να σας πω ότι πολλοί κρυμένοι θησαυροί μας στο ύψος και τη σημασία της Χατζημιχάλη δεν υπάρχουν. Δεν δικαιώθηκε δέδαια η Χατζημιχάλη από το επίσημο κράτος, δικαιώθηκε όμως από τους Έλληνες. Και λέγο-

ντας δεν δικαιώθηκε εννοώ ότι δεν έσκιψαν με στοργή πάνω από το έργο της. Δικαιώθηκε πάντως από τα σοβαρά πανεπιστήμια του εξωτερικού. Το ελληνικό κράτος απλώς δεν ενδιαφέρθηκε.

Πρίν τρία χρόνια, ο κ. Νίκος Κατσαρός, Σαρακατσάνος ο ίδιος, ενδιαφέρθηκε για το έργο της Χατζημιχάλη. Ήρθα μέσω αυτού σε επαφή με την κ. Ψαρούδα - Μπενάκη, υπουργό τότε Πολιτισμού, και συμφωνήσαμε να εκδοθούν οι δύο τελευταίοι τόμοι του έργου. (Εννοείται ότι οι δύο τελευταίοι τόμοι είναι σημαντικότεροι των δύο πρώτων.) Λόγω οικονομικών δυσκολιών του υπουργείου υπήρξε υπόσχεση για την έκδοση μόνον των δύο τόμων. Η κ. Τατιάνα Γιανναρά επιμελήθηκε τον γ' τόμο προς το παρόν και το πράγμα μένει εκεί. Δεν θα επέμενα τόσο αν δεν ήξερα ότι 28 χρόνια μετά το θάνατό της και βλέποντας το έργο της Χ. αντικειμενικά και ψυχρά λέω πως είναι ένα εθνικό κεφάλαιο, ένας ελληνικός θησαυρός που χάνεται και κινδυνεύει να χαθεί για πάντα. 28 χρόνια το φωνάζω αυτό.

Κύριε Παπουτσάκη, βαρέθηκα πιά!

Τώρα επιτρέψτε μου μια διαμαρτυρία μου ως προς την συνεργατιά σας κ. Σταυρούλα Παπασπύρου.

Παίρνει ολόκληρες παραγράφους από το τελευταίο έργο μου *Περίπατος με την Αγγελική* και χωρίς να αναφέρεται σ' αυτό και από πού παίρνει τις πληροφορίες. Μια - δυο φορές γράφει «λέει η Έρση Χ.» Νομίζω πως έπρεπε να αναφερθεί στο ανέκδοτο έργο της Έρσης Χατζημιχάλη. Δεν μου αρέσει καθόλου, κάτι που δεν έχει δημοσιευτεί ακόμα, να δημοσιεύεται τμηματικά χωρίς το όνομά μου. Ύστερα, μπερδεύει εμένα με τον κ. Λαζογιώργο - Ελληνικό.

2. Στη δεκαετία του '20 -και αυτό παρμένο από τον *Περίπατο με την*

Αγγελική - ο Πλάτων Χατζημιχάλης έμενε στο σπίτι της Σοφίας Καλυδά, στην οδό Αγγέλου Γέροντα 5, στην Πλάκα. Το σπίτι ήταν πάντα ανοιχτό από τον Αλέξη Κολυδά, πατέρα της Αγγελικής, που εγνώριζε φυσικά όλη την Αθήνα όπως την εγνώριζε και η κόρη του.

Αχ, η ευλογημένη η κ. Παπασπύρου ας διάβαζε πιο προσεκτικά. Ο Πλάτων Χατζημιχάλης γνώρισε όλη την Αθήνα από τη γυναίκα του Αγγελική.

3. Το σπίτι της Χ. το έκτισε ο Αριστοτέλης Ζάχος, τα ξυλόγλυπτα είναι βασισμένα σε σχέδια της Χατζημιχάλη, τα βιτρώ είναι ζωγραφισμένα από την ίδια.

4. Η Αγγελική δεν αισθανόταν φυλακισμένη κοντά στον πατέρα της Αλέξη Κολυδά. Αν αγάπησε έναν άνθρωπο με πάθος, αυτός ήταν ο πατέρας της. Η οικογένειά της δεν της ήταν φυλακή, ήταν ζεστασιά και αγάπη.

5. Ο Κωνσταντίνος Κολυδάς στο τέλος της ζωής του είχε πάψει να είναι βασιλόφρων.

6. Γράφει η κ. Παπασπύρου πως η Αγγελική απουσίαζε από τις δεξιώσεις του αρχοντικού Χατζημιχάλη. Η Αγγελική ήταν μιας άμεμπτης ανατροφής. Δεν θα μπορούσε να θίξει κανέναν, ούτε έναν κακούργο. Τον λυπόταν και τον συγχωρούσε. Πως θα ήταν δυνατόν να προσκαλεί φίλους και να λείπει; Αυτό είναι αδιανόητο. Γιατί βεβαίως εκείνη προσκαλούσε, ποιος έκανε τις δεξιώσεις; Η γειτόνισα; Δεν έγραψα τέτοιο πράγμα εγώ, πως έλειπε η οικοδόσποινα. Έγραψα πως στις διάφορες επίσημες δεξιώσεις, σε πρεσβείες κ.λ.π., η Αγγελική δεν έρχονταν γιατί δούλευε και δεν είχε καιρό και έστελνε εμένα να συνοδεύω τον πατέρα μου. Το θαυμαστό της Αγγελικής είναι ότι παρ' όλη την τεράστια εθνική κληρονομιά που μας άφησε και παρ' όλα τα ταξίδια της και τις έρευνες, το σπίτι της ήταν ανοικτό και άμεμπτο και εκείνη ήταν μια σχολαστική νοικοκυρά που ενδιαφέρονταν ακόμα και για τις κάλτσες των παιδιών της. Πώς τα πρόφταινε, δεν ξέρω.

7. Η καταγωγή της Αγγελικής ήταν από το Βυζάντιο, την βασιλεύουσα. Γράφω το γενεαλογικό δέντρο των Κολυδάδων με λεπτομέρεια στον *Περίπατο με την Αγγελική*. Αρχίζουν από τον 11ο αιώνα, ήταν νοτάριοι και πρωτονοτάριοι, - σώζονται ακόμα λόγοι του αυτοκράτορα Ισαάκ Αγγέλου που τους έχει γράψει ο πρωτονοτάριος Κολυδάς. Με την Άλωση, φεύγουν για τα Επτάνησα όπως και πολλοί άλλοι και εγκαθίστανται στη Ζάκυνθο. Η Αγγελική αγαπούσε πολύ τη Ζάκυνθο και στο σπίτι μας κρατούσε τα ζακυνθινά έθιμα και ακόμα και ζακυνθινούς ιδιωτισμούς. Και η Αθηναία-Χιώτισσα μητέρα της Σοφία Μπουρ-

νιά, κόρη του Χιώτη συμβολαιογράφου και νομισματολόγου Γρηγόρη Μπουρνιά -απογόνου του αγωνιστή του '21- κρατούσε και αυτή τα ζακυνθινά έθιμα. Το Βυζάντιο είχε επηρεάσει πολύ την Αγγελική. Η μητέρα της Σοφίας Μπουρνιά ήταν η Αθηναία Άννα Τζάνου. Οι πρόγονοί της, δέκα γενεές προγενέστερα, είχαν έρθει από τη Σκύρο και εγκαταστάθηκαν στην Αθήνα. Νομίζω -δεν είμαι βεβαία- λέγονταν Μαρουδή και είχαν έρθει επί Τουρκοκρατίας. Ποτέ μου δεν γνώρισα έναν τέτοιο συγγενή. Ήταν λοιπόν 300 χρόνια στην Αθήνα. Οι Αθηναίοι, αυτοί που ονομάζονται σήμερα Αθηναίοι του τόπου, δεν είναι από περισσότερα χρόνια εδώ.

Ποια καταγωγή λοιπόν να διαλέξουμε; Της μητέρας της; Του πατέρα της; Ή μήπως την προ αιώνων της οικογενείας Μαρουδή; Ίσως επειδή φοράει σκυριανή φορεσιά, η κ. Παπασπύρου διάλεξε την Σκύρο. Οι πρόγονοι του Αλέξη Κολυδά μετά την Άλωση έμειναν πάντοτε στη Ζάκυνθο και παντρεύτηκαν Ζακυνθινούς ή Ζακυνθινές.

Εγώ για την λεβεντιά της, για το πνευματικό και ψυχικό της σθένος, για τους μόχθους της και την αγάπη της για τους Σαρακατσάνους και γιατί πολλοί την φώναζαν «Κολοκοτρώνη» ή «Καραϊσκάκη» θα την έλεγα «Σαρακατσάνα». Έχει και μια φωτογραφία με σαρακατσάνικη φορεσιά.

Σκέπτομαι ξαφνικά πως η ζωή της Αγγελικής Χατζημιχάλη μοιάζει με τη φυλλάδα του Μεγαλέξαντρου όπου ο καθένας έλεγε ό,τι ήθελε και έγινε θρύλος. Στον *Περίπατο με την Αγγελική* θα προσπαθήσω όσο μπορώ -και μπορώ- να μείνω στην αλήθεια.

Σας χαίρετώ

Έρση Χατζημιχάλη

Υ.Γ. Ο άντρας μου ελέγονταν Αλέξανδρος Σεφεριάδης και όχι Άγγελος όπως από παραδρομή γράφτηκε.

Απάντηση της σύνταξης: Είναι αλήθεια ότι το εισαγωγικό στο αφιέρωμα κείμενο της συνεργατιάς μας Στ. Παπασπύρου στηρίχθηκε στο ανέκδοτο υλικό της κ. Έρσης Χατζημιχάλη και την ευχαριστούμε για τη βοήθεια που μας παρέσχε. Ωστόσο, ο δημοσιογράφος έχει υποχρέωση να διευρύνει και να εμβαθύνει την έρευνά του, πράγμα που σημαίνει ότι είναι πολύ πιθανόν να συναγάγει διαφορετικά συμπεράσματα από εκείνα που, συναισθηματικά φορτισμένη, βασική πηγή πληροφόρησης υπαγορεύει. Το Αντί δεν θα μπορούσε να μην τα καταχωρίσει. Πιστεύει, άλλωστε, ότι η προσωπικότητα και η προσφορά της Αγγελικής Χατζημιχάλη δεν φωτίζεται απλώς με ένα πεπερασμένης εκτάσεως δημοσιογραφικό αφιέρωμα.

ΑΓΓΛΟΦΩΝΕΣ

ΑΝΩΤΑΤΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΑ

Εισαγωγή χωρίς εξετάσεις στο πρώτο έτος στα Αγγλόφωνα: ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ (Παν. Καρόλου), ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ και ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ (Πολυτεχνείο) και στο Τσεχόφωνο: ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ, ΛΙΓΕΣ ΘΕΣΕΙΣ, ΕΣΤΙΕΣ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΕΣ.

ΑΘΗΝΑ

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 19,
6ος ΟΡΟΦΟΣ,
ΤΗΛ.: 5231904, 5239481 FAX: 5231921

ΓΡ. ΤΑΞΕΙΔΙΩΝ 24 ΟΡΕΣ
ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΣΕΡΒΙΑΣ 4
ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΗΛ.: 3244220, 221,243 FAX 3244002

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΤΗΛ.: 281756, 222111
FAX: 245283

ΠΡΑΓΑ

MILICOVA 13 130 00
PRAGUE 3

TEL. (0042-26) 271004, FAX. (0042-26) 279337.

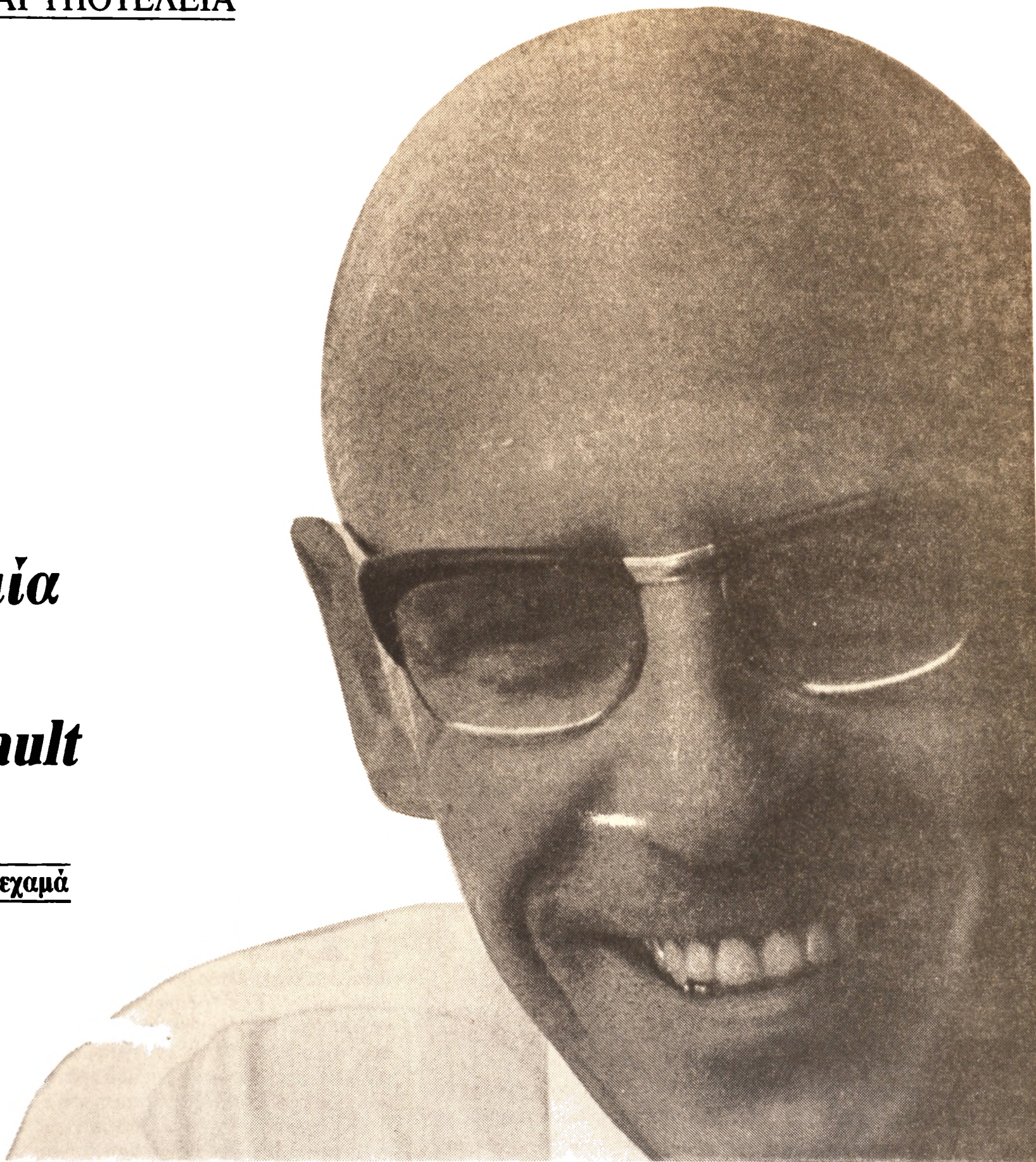

Ιανατομία ης ζωής ου Foucault

του Αλέξανδρου Νεχαμά

αφραση:

νικήλ Ι. Ιακώδ

I

O Michel Foucault είναι η πιο σημαντική και συγχρόνως η πιο αμφιλεγόμενη μορφή του κινήματος που κάπως αόριστα το αποκαλούμε μεταστρουκτουραλισμό. Συγγραφέας είκοσι και πλέον βιβλίων, καθώς και ενός τεράστιου αριθμού σκόρπιων κειμένων, ασφαλώς θα εξακολουθεί να διαβάσει για πολύν καιρό ακόμη, ενώ άλλοι συγγραφείς του ίδιου κινήματος θα έχουν περιπέσει στη λήθη. Οι αμφιλεγόμενες απόψεις του Foucault και ο αντισυμβατικός τρόπος της ζωής του έχουν προκαλέσει θαυμασμό και περιφρόνηση, λατρεία και αποστροφή. Οι οπαδοί του και οι εχθροί του τον αντιμετωπίζουν με διαμετρικά αντίθετους πόλους. Σ' ένα σημείο, ωστόσο, δεν μπορεί παρά να συμφωνήσουν: Ο Foucault υπήρξε διάσημη προσωπικότητα. Και σήμερα, λιγότερο από δέκα χρόνια μετά τον θάνατό του από έιτς το 1984, σε ηλικία 58 ετών, διαθέτουμε δύο πολύ διαφορετικές βιογραφίες που αποδεικνύουν του λόγου το αληθές.

Ο Foucault υπήρξε ένα εξαιρετικά σπάνιο δημιούργημα, ένας

γνήσιος διανοούμενος διεθνούς ακτινοβολίας. Μολονότι μεγάλο μέρος της σκέψης του παραμένει σκοτεινό, πολλές απόψεις του αποτελούν κτήμα του σύγχρονου επιστημονικού λόγου (discourse)· η επικράτηση, άλλωστε, του όρου discourse αποτελεί από μόνη της ένα ωραίο παράδειγμα της επίδρασής του. Η επιρροή του στη φιλοσοφία, την ιστορία, τη λογοτεχνική κριτική, την πολιτική θεωρία και τη

Ο Αλέξανδρος Νεχαμάς γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε Φιλοσοφία στις ΗΠΑ, όπου εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή με πλατωνικό θέμα κοντά στον γνωστό καθηγητή της Φιλοσοφίας Γρηγόρη Βλαστό. Δίδαξε στα πανεπιστήμια του Πίτσμπουργκ και της Πενσυλβανίας και τώρα είναι καθηγητής της Φιλοσοφίας και της Συγκριτικής Λογοτεχνίας στο πανεπιστήμιο του Πρίνστον. Πρόσφατα, έδωσε διαλέξεις για τον κλασικό πολιτισμό στο πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϋ (Καλιφόρνια). Μείζονες ερευνητικές περιοχές είναι: Αρχαία ελληνική φιλοσοφία, Νίτσε, θεωρία της λογοτεχνίας.

μελέτη της σεξουαλικότητας έχει γίνει ήδη έντονα αισθητή. Υποσκέλισε τον Sartre, όσο ακόμη και οι δύο βρίσκονταν στη ζωή, και έγινε ο ηγέτης των διανοουμένων στο Παρίσι. «Όταν ήμουν νέος, δήλωσε κάποτε, ο Sartre –μαζί με ό,τι εκείνος εκπροσωπούσε: την τρομοκρατία του *Les Temps Modernes*– ήταν αυτό από το οποίο επιθυμούσα να απαλλαγώ».

Για τον Foucault όμως η ελευθερία ήταν ασυμβίβαστη με την αναπαραγωγή του ρόλου κάποιου άλλου προσώπου. Η γενικότερη πεποίθησή του ήταν ότι η προσπάθεια να αντικαταστήσεις θεσμούς είναι καταδικασμένη στη διαίωσή τους. Στο βιβλίο του *Madness and Civilization*, για παράδειγμα, υποστήριξε ότι ο Samuel Tuke, που αντικατέστησε, στις αρχές του 19ου αιώνα, τον υπό μορφή φυλάκισης περιορισμό με πιο ανθρώπινη μεταχείριση, απλώς δημιούργησε μια νέα φυλακή, ένα νέο είδος τιμωρίας, καθιστώντας τον παράφρονα υπόλογο για τις πράξεις του. Στη μάλλον φρικιαστική ανάλυση του Foucault οι αλυσίδες των ποδιών και τα δεσμά της συνείδησης ταυτίζονται:

Απελευθέρωση του παράφρονα, κατάργηση της τιμωρίας, δημιουργία ανθρώπινου περιβάλλοντος –όλα αυτά είναι απλές δικαιολογίες. Η πραγματική λειτουργία τους ήταν διαφορετική. Στην πραγματικότητα ο Tuke δημιούργησε ένα άσυλο, όπου αντικατέστησε τον ανεξέλεγκτο τρόπο της τρέλας με το ασφυκτικό άγχος της ευθύνης: ο φόβος δεν βρισκόταν πια στην αντίπερα όχθη, έξω από τις πύλες της φυλακής: λυσομανούσε έγκλειστος στον χώρο της συνείδησης.

«Η ψυχή, έγραψε, είναι η φυλακή του σώματος».

Η σκέψη του Foucault εδράζεται, κατά μέγα μέρος, σε δύο προϋποθέσεις: Η πρώτη, που κατάγεται από τον Nietzsche και που δεν την εγκατέλειψε ποτέ, ήταν ότι κάθε ανθρώπινη κατάσταση είναι προϊόν της ιστορίας, μολονότι ενδέχεται να πιστεύουμε ακράδαντα ότι είναι φυσικό γεγονός. Αυτή η πεποίθησή μας εμποδίζει να αντιληφθούμε ότι οι επιμέρους απόψεις μας, οι συνήθειές μας, οι θεσμοί μας έχουν προσωρινό χαρακτήρα. Κάποτε, στο παρελθόν, δεν είχαν καν υπάρξει και στο μέλλον δεν θα ισχύουν πια. Πολλοί από τους συγκεκριμένους ιστορικούς ισχυρισμούς του Foucault είναι συζητήσιμοι, αλλά κανένας φιλόσοφος δεν μπόρεσε να συναγωνιστεί ποτέ την ικανότητά του να εντοπίζει την ιστορία εκεί που οι άλλοι βλέπουν τη φύση, να ανακαλύπτει το τυχαίο εκεί που οι άλλοι βλέπουν το αναγκαίο... Ήταν δεξιότητάς του να αποκαλύπτει την παρουσία εντελώς νέων αντικειμένων –τρέλα, αρρώστια, ακόμη: το ανθρώπινο άτομο– εκεί που οι άλλοι απλώς διαπίστωναν τη διαφορά στην αντιμετώπιση αναλλοίωτων πραγματικοτήτων. Η ιστορική του όραση και μόνο τον καθιστά διανοητή που δεν είναι δυνατό να αγνοηθεί.

Η δεύτερη προϋπόθεση της σκέψης του Foucault, που την τροποποίησε αργότερα, συνίσταται στην επίμονη υποψία που έτρεφε για την πρόοδο. Διέθετε τη μυστηριώδη ικανότητα να βλέπει τη σκοτεινή πλευρά κάθε δήματος προς το φως, να συλλαμβάνει το τίμημα με το οποίο πρέπει να εξαγοραστεί κάθε εξέλιξη. Και πίστευε ότι το τίμημα αυτό δεν ήταν διόλου ευκαταφρόνητο. Είτε επρόκειτο για τη μεταχείριση των τρελών από τον Tuke και τον Pinel είτε για τις μεταρρυθμίσεις του ποινικού κώδικα στις αρχές του 19ου αιώνα, οι οποίες αντικατέστησαν τον σωματικό βασανισμό με την αδιάλειπτη επιτήρηση, ο Foucault ανακάλυπτε ότι τη μια φρικαλεότητα τη διαδεχόταν η άλλη.

Πίστευε ότι άτομα και ομάδες συνιστούν μέρη ενός τεράστιου δικτύου νοημάτων και ελέγχων, απέναντι στο οποίο οι πάντες είναι ανυπεράσπιστοι. Μεγάλο μέρος του έργου του ήταν αφιερωμένο στην περιγραφή αυτού του δικτύου, με την υπόδειξη της ιστορικής του βάσης και με το φριχτό υπονοούμενο ότι πρόκειται για φαινόμενο αενάως αυτοαναπαραγόμενο. Αντιστρέφοντας τον απάνθρωπο αφορισμό του Clausewitz, υποστήριξε, με ακόμη μεγαλύτερη απανθρωπιά, ότι η εξουσία¹, η φύση της οποίας τον βασάνισε επίμονα σε ολόκληρη τη ζωή του, «είναι πόλεμος, ένας πόλεμος που συνεχίζεται με διαφορετικά μέσα». Και επειδή όλες οι σχέσεις ήταν, κατά τη

γνώμη του, σχέσεις εξουσίας, ο πόλεμος είναι ακατάπαυστος.

Καμιά πολιτική πάλη, καμιά σύγκρουση που διεξάγεται γύρω από την εξουσία, με τη βοήθεια της εξουσίας, για την απόκτηση της εξουσίας, οι εναλλαγές στο συσχετισμό των δυνάμεων ούτε η πρόκριση ορισμένων τάσεων ούτε οι ενισχύσεις κ.λπ., κ.λπ. που συμβαίνουν στο πλαίσιο... αστικής ειρήνης» –κανένα από τα φαινόμενα αυτά σ' ένα πολιτικό σύστημα δεν θα έπρεπε να ερμηνευτεί διαφορετικά παρά μόνο ως συνέχιση του πολέμου.

Ο Sartre πίστευε ότι τα ανθρώπινα όντα είναι, σε τελευταία ανάλυση, φορείς των πράξεών τους, ότι είναι ελεύθερα και κυρίαρχα υποκείμενα, μολονότι η ελευθερία τους δεν είναι προϊόν εκλογής. Είναι περίφημος ο αφορισμός του: «Ο άνθρωπος είναι καταδικασμένος να είναι ελεύθερος». Ο Foucault απεχθανόταν αυτόν τον ανθρωπιστικό υπαρξισμό. Υποστήριζε ότι το άτομο κάθε άλλο παρά ελεύθερο είναι –αντίθετα, είναι προϊόν ιστορικών δυνάμεων που μπορεί να τις ελέγξει– και ότι διαφορετικές συνθήκες παράγουν διαφορετικά είδη ατόμων. Στα πρώιμα έργα του ο Foucault υποστήριζε ότι αυτό που είμαστε σήμερα είναι δημιούργημα των τελευταίων διακοσίων ετών και προήλθε από ιδιάζοντες καταπιεστικούς μηχανισμούς, τους οποίους συζήτησε σε βιβλία του όπως το *Madness and Civilization*, το *The Birth of the Clinic* και το *Discipline and Punish*. Η δική του εξίσου περίφημη άποψη ήταν η εξής:

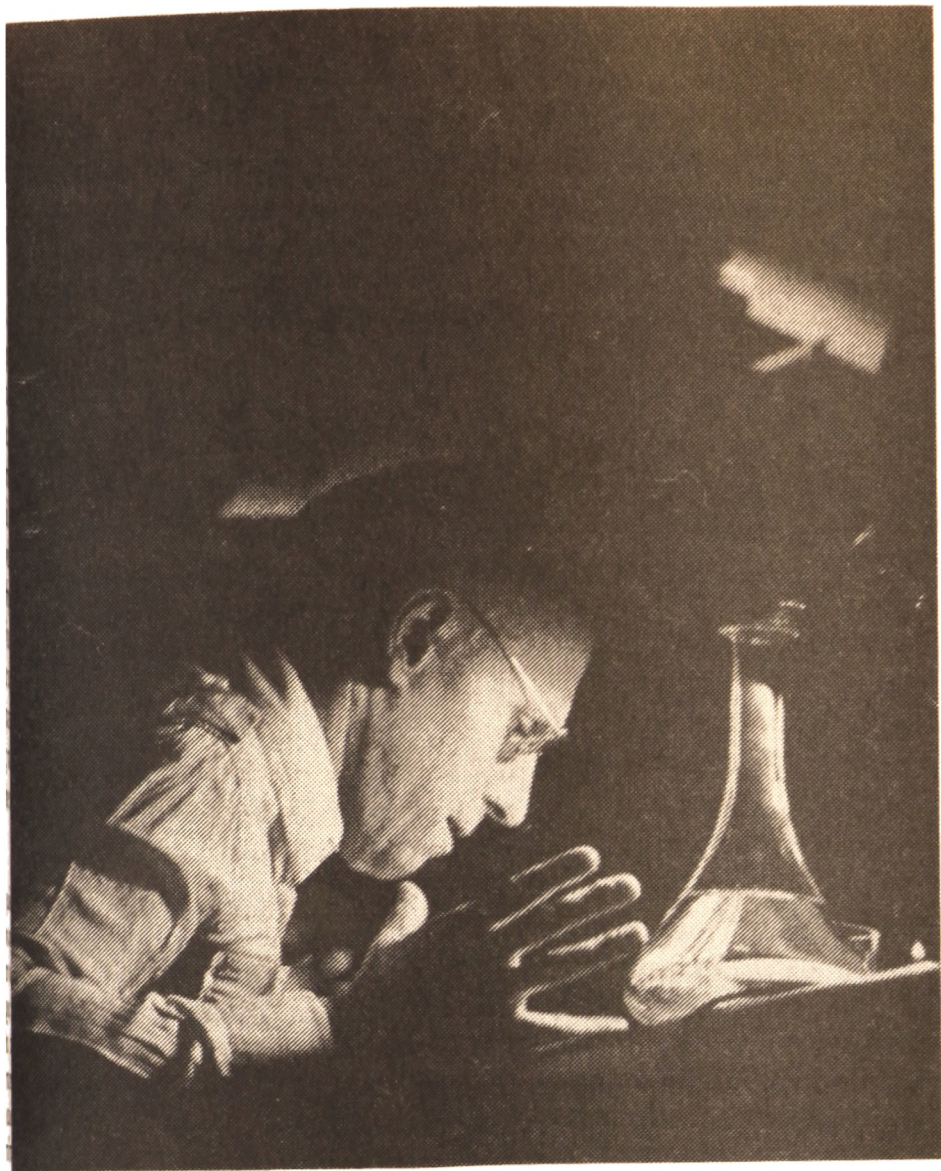
Ο άνθρωπος είναι μια πρόσφατη ανακάλυψη, και μάλιστα ίσως η τελευταία ανακάλυψη που οδεύει προς το τέλος της. Αν οι μηχανισμοί αυτοί επανέλθουν να εξαφανιστούν όπως κάποτε εμφανίστηκαν, αν κάποιο γεγονός ή δυνατή ύπαρξη του οποίου δεν μπορούμε σήμερα παρά μόνο να διαισθανθούμε –χωρίς να γνωρίζουμε τι μορφές θα προσλάβει ή υπόσχεται– επρόκειτο να προκαλέσει την κατάρρευσή τους, όπως συνέβη με το θεμέλιο της κλασικής σκέψης στα τέλη του 18ου αιώνα (η αρχή της διαδικασίας αυτής τοποθετείται στον 16ο αιώνα), τότε μπορούμε με ασφάλεια να στοιχηματίσουμε ότι ο άνθρωπος θα σβηνόταν όπως ένα πρόσωπο χαραγμένο στην άμμο της ακροθαλασσιάς.

II

Αποτελεί, λοιπόν, μεγάλη ειρωνεία το γεγονός ότι η προσπάθεια του Foucault να απελευθερωθεί από τον Sartre κατέληξε σ' έναν παρόμοιο ρόλο. Κάποτε υποστήριξε ότι έγραφε με συγκεκριμένο στόχο: για να «μείνει ανώνυμος», αλλά το όνομά του έγινε τόσο γνωστό ώστε να δικαιολογεί δύο βιογραφικές μελέτες, ενώ έχει ήδη αναγγελθεί η κυκλοφόρηση και μιας τρίτης. Και η ειρωνεία είναι ακόμη μεγαλύτερη: Τι είδους βιογραφία είναι δυνατό να γραφτεί για ένα πρόσωπο που φαίνεται πως σκεφτόταν ότι ο «συγγραφέας», όπως και το «υποκείμενο», είναι κάτι πλασματικό, μια πρόσφατη και καταπιεστική εφεύρεση; Ο «συγγραφέας», κατά την άποψη του Foucault, κάθε άλλο παρά είναι ο παραγωγός του νοήματος και της αξίας ενός λογοτεχνικού ή φιλοσοφικού έργου: είναι μια θεωρητική κατασκευή με στόχο να παρεμποδιστεί η ανάγνωση της λογοτεχνίας, όπως εκείνος πίστευε ότι έπρεπε να διαβάζεται: με ριζικά πρωτότυπους τρόπους, χωρίς την καταπίεση στοχασμών γύρω από το λογοτεχνικό είδος, τις προθέσεις του και την ιστορική του πιθανοφάνεια. «Ο συγγραφέας είναι η αρχή που περιορίζει τη διασπορά του νοήματος».

Η ιδέα αυτή εύκολα μπορεί να παρερμηνευθεί. Ο Foucault δεν προβάλλει τον παράλογο ισχυρισμό ότι δεν υπάρχουν συγγραφείς ή ότι τα βιβλία γράφονται από μόνα τους, όπως και η ιδέα «του θανάτου του ανθρώπου» δεν συνεπάγεται ότι δεν υπάρχουν πραγματικοί άνθρωποι. Υποστήριζε μάλλον ότι μερικοί φαινομενικά φυσικοί τρόποι να μεταχειριστούμε τα βιβλία ή τα ανθρώπινα όντα χαρακτηρίζουν πρόσφατες ιστορικές περιόδους. Ιδιαίτερος τα λογοτεχνικά έργα που επιδέχονται ριζικά αποκλίνουσες αναγνώσεις αντιμετωπίστηκαν ως προϊόντα ενός συγκεκριμένου είδους συγγραφέα. «του συγγραφέα» που –αντίθετα με τον συντάκτη, ας πούμε, μιας επιστημονικής πραγματείας– είναι περιβεβλημένος με την υπέρτατη εξουσία ως προς το νόημά τους. Γενικά, διαβάζουμε λογοτεχνικά έργα για να ανακαλύψουμε τι εννοούσε ο συγγραφέας που τα συνέθεσε. Αλλά αυτό, υποστηρίζει ο Foucault, αποτελεί μια σχετικά πρόσφατη πρακτική και ο πραγματικός σκοπός αυτής της σύλληψης

1. Η διαρκώς επανερχόμενη λέξη *εξουσία* δεν καλύπτει απόλυτα το σημασιολογικό πεδίο της λέξης *pouvoir* (σ.τ.μ.).

έλ Φουκώ: Μάθημα στο Γαλλικό Κολλέγιο, στα 1976

συγγραφέα δεν είναι τόσο να δοξαστεί ένα άτομο (μολονότι και ο συμβαίνει) όσο να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός «με τον οποίο ο οποίος παρεμποδίζει την ελεύθερη διακίνηση, τον ελεύθερο χειρισμό, την ελεύθερη σύνθεση, ανασύνθεση ή αποσύνθεση του πλασματικού έργου».

Η άποψη ότι ο συγγραφέας δεν είναι στην πραγματικότητα ένα έργο που ο λόγος του για το έργο είναι τελεσίδικος, αλλά, ίσως, αποτελεί ένα ειδικό και καταπιεστικό μέσο με το οποίο μετωπίζονται τα κείμενα, είναι καίριο συστατικό της μετασυστημολογικής επίθεσης κατά της ανθρωπιστικής σύλληψης του συγγραφέα ως ιδιοφυίας. Η άποψη αυτή δημιουργεί μάλλον ενθώδη προβλήματα σε όσους επιθυμούν να γράψουν με συμπάθεια για τον Foucault. Πώς να καταλάβουμε κάποιον που φαίνεται πιστεύει πως η «κατανόηση» καθεαυτήν είναι λιγότερο γνωσι-στόχος και περισσότερο μέσο ελέγχου, το ένα μέλος από το ζεύγος που το αποκαλούσε «εξουσία / γνώση»;

Όσο ο Didier Eribon όσο και ο James Miller συναισθάνονται με τη ταυτότητα το πρόβλημα και ο τρόπος με τον οποίο ο καθένας τους το μετωπίζει συνοψίζει ωραία το είδος της βιογραφίας που ο ένας τους έγραψε. Ο Eribon ασχολείται περισσότερο με γεγονότα από τη ζωή του Foucault. Υποστηρίζει ότι ο Foucault συμπερι-όταν όπως συμπεριφέρονται όλοι οι συγγραφείς: Υπέγραφε τα βιβλία του, τα συσχέτιζε μεταξύ τους με προλόγους, άρθρα και εντευξεις, αμφισβητούσε αναγνώσεις, απαντούσε σε κριτικές, μετείχε σε ημερίδες αφιερωμένες στο έργο του. Η βιογραφική μέθοδος του Eribon αφορά, κατά κύριο λόγο, τη δημόσια, τη θεσμική ιστοριότητα του Foucault. Το βιβλίο του αποτελεί βασικά εξιστό-ηση της σταδιοδρομίας του φιλοσόφου, στην οποία υποτάσσεται η προσωπική του ζωή.

Ο Eribon γράφει γλαφυρά και πολλές φορές συναρπαστικά. Απο-πλά την ομοφυλοφιλία του Foucault: αλλά αν εξαιρέσουμε τον πλά, εξαίρεση με βαρύνουσα μάλλον σημασία για την περίπτωση του Foucault, ο Eribon έγραψε το είδος της βιογραφίας που για πολλούς ανθρώπους αποτελεί το υποκατάστατο του παραδοσιακού ιστορικού έργου – ένα βιβλίο με ήρωα ή ηρωίδα, με αρχή, μέση και

τέλος, με αιφνιδιαστικές αντιστροφές και αποκαλύψεις. Αυτό που οι άλλοι βιογράφοι κάνουν για τους πλούσιους και διάσημους, ο Eribon το εφάρμοσε για τους έξυπνους και διάσημους – ή τουλάχιστον για τους έξυπνους και διάσημους του Παρισιού (ο Eribon περιγράφει σχεδόν οτιδήποτε συνέβη στον Foucault ως αποτέλεσμα της παρέμβασης μερικών παρισινών αστέρων).

Ο Michel Foucault γεννήθηκε στο Poitiers το 1926. Φοίτησε στην Ecole Normale Supérieure και στη Σορβόνη. Τα χρόνια της εφηβείας του και τα πρώτα χρόνια της αντρικής ηλικίας του ήταν δυστυχισμένα και επιχείρησε επανειλημμένα να αυτοκτονήσει. Εντάχθηκε και παραιτήθηκε από το Κομμουνιστικό Κόμμα. Εργάστηκε ως βοηθός σε ψυχολογικό εργαστήριο και το 1952 δίδαξε στο Πανεπιστήμιο της Λίλης.

Ανήσυχος και εξαντλημένος, στη μέση ενός ερωτικού δεσμού με τον συνθέτη Jean Bargaqué, το 1955 έφυγε για το Γαλλικό Ινστιτούτο στο Πανεπιστήμιο της Ουψάλας. «Υπέφερα και ακόμη υποφέρω από ένα σωρό πράγματα της γαλλικής κοινωνικής και πολιτισμικής ζωής. Για τον λόγο αυτόν εγκατέλειψα τη Γαλλία το 1955», θα πει αργότερα. Αλλά οι περιπλανήσεις του στην Ευρώπη (κατέλαβε θέσεις στη Βαρσοβία και το Αμβούργο) ποτέ δεν απομάκρυναν τη σκέψη του από το Παρίσι, που φαίνεται ότι το λάτρευε όσο και το αποστρεφόταν, μια λεπτομέρεια που ο Eribon τη γνωρίζει αλλά δεν αντιλαμβάνεται τη σημασία της. Καθώς ήταν αδέβαιος για την κατεύθυνση της ζωής και της σκέψης του, η κατάσταση του Foucault κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ανακαλεί στη μνήμη μας την περιγραφή της Emma Bovary στον Flaubert: «Ήθελε να ταξιδέψει και ήθελε να επιστρέψει στο μοναστήρι: ήθελε να πεθάνει και ήθελε να ζήσει στο Παρίσι».

Τελικά, σε αντίθεση με την Emma, ο Foucault επέστρεψε στο Παρίσι. Το 1960 έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα, υποβάλλοντας το ογκώδες βιβλίο του *Folie et déraison*, που είναι γνωστό στο αγγλόφωνο κοινό από μια άκομψα συντομευμένη εκδοχή με τον τίτλο *Madness and Civilization*. Δίδαξε στο Clermont - Ferrand και έγινε διάσημος το 1966 με τη δημοσίευση του βιβλίου του *The Order of Things*, που γνώρισε ως best seller πρωτοφανή κυκλοφορία. Ανικανοποίητος από το βιβλίο του, όπου εξέθετε με λεπτομέρειες τον απότομο αλλά συστηματικά συνεκτικό τρόπο με τον οποίο η φυσική ιστορία, η γενική γραμματική και η θεωρία περί πλούτου μετασχηματίστηκαν τον 19ο αιώνα σε βιολογία, φιλολογία και πολιτική οικονομία, ο Foucault εγκατέλειψε και πάλι το Παρίσι. Ο Μάης του 1968 τον βρήκε να διδάσκει στο Πανεπιστήμιο της Τύνιδας. Ενημερωνόταν για τα γεγονότα του Παρισιού με τη βοήθεια ενός ραδιοφώνου που ο Daniel Defert, ο άνθρωπος με τον οποίο μοιράστηκε (μολονότι όχι αποκλειστικά) τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια της ζωής του, του κρατούσε στο ακουστικό του τηλεφώνου ώρες ατέλειωτες.

Στο τέλος του ίδιου χρόνου επέστρεψε στο Παρίσι και οργάνωσε το Φιλοσοφικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Vincennes. Το 1970 πραγματοποίησε τον σκοπό για τον οποίο είχε αγωνιστεί για χρόνια: εξελέγη στο Collège de France, τον πιο έγκυρο θεσμό της γαλλικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αμέσως μετά, παραιτήθηκε από την προηγούμενη συμμετοχή του στην προσπάθεια των Γκολικών να μεταρρυθμίσουν το πανεπιστημιακό σύστημα, εγκατέλειψε τη γενικότερα απολιτική του στάση και προσχώρησε στη γαλλική ριζοσπαστική αντιπολίτευση. Αιφνιδιάζοντας τους ακαδημαϊκούς συναδέλφους του, ο Foucault κατέβηκε στους δρόμους. Συνεργάστηκε με διάφορες μαοϊκές ομάδες, αλλά ο ριζοσπαστισμός του άφηνε κάποτε άναυδους ακόμη και τους ίδιους τους μαοϊκούς.

Σε μια περίπτωση, για παράδειγμα, υποστήριξε ότι η λαϊκή δικαιοσύνη θα έπρεπε να απονέμεται αυθόρμητα, χωρίς τη μεσολάβηση των «λαϊκών δικαστηρίων» που ήθελαν οι μαοϊκοί και που, κατά τον Foucault, θα αντέγραφαν το αστικό σύστημα, το οποίο οι ίδιοι σκόπευαν να καταργήσουν. Με έναν τρόπο απλοϊκό όσο και τρομακτικό, ο Foucault περιέγραψε ως σκοπό της κρατικής μηχανής την επιμόρφωση των μαζών, έτσι ώστε «οι ίδιες οι μάζες θα είναι εκείνες που θα πουν: “πράγματι δεν μπορούμε να σκοτώσουμε αυτόν τον άνθρωπο” ή “πράγματι πρέπει να τον σκοτώσουμε”». Επίσης οργά-

νωσε την Ομάδα Πληροφόρησης για τις Φυλακές (GIP), που επικέντρωσε την προσοχή της στις εφιαλτικές συνθήκες μέσα στις γαλλικές φυλακές. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ο Foucault ανέπτυξε την ιδέα του «εξειδικευμένου διανοούμενου» που ασχολείται με ειδικά κοινωνικά προβλήματα, χωρίς να βασίζεται σε μια γενική θεωρία για την ανθρώπινη φύση ή την ιστορία και που, κατά κανόνα, σκοπεύει μόνο να εκθέσει, όχι να διορθώσει τα συγκεκριμένα λάθη.

Κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του '70 ο Foucault ήταν το πρότυπο του στρατευμένου διανοούμενου, που ερχόταν ακόμη και στα χέρια με την αστυνομία. Το βιβλίο του *Discipline and Punish*, η ιστορία της σύγχρονης φυλακής, ένα από τα πιο ζοφερά βιβλία του, που άσκησε τεράστια επίδραση, δημοσιεύτηκε το 1975. Έδωσε άπειρες συνεντεύξεις για τις απόψεις του και άρχισε να κάνει λόγο για την ομοφυλοφιλία του και την εμπλοκή του στον σαδομαζοχισμό. Επίσης, μετά το 1972 άρχισε όλο και πιο συχνά να ταξιδεύει στην Αμερική. Για τον Eribon η Αμερική του πρόσφερε απλώς χρόνο και άνεση για να προετοιμάσει τις παραδόσεις του για το Παρίσι. Και, μολονότι αναγνωρίζει ότι ο Foucault «ήταν ευτυχής όταν δούλευε» στην Αμερική, υπαινίσσεται ότι κυρίως «ήταν ευτυχής με τις ηδονές της σάρκας». Γι' αυτό και «το ομολογημένο του όνειρο ήταν να ζήσει στον παράδεισο της Καλιφόρνιας. Ηλιόλουστη, υπέροχη...». Ωστόσο, ακριβώς κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου –και αυτό δεν είναι συμπτωματικό– συνέβη ο Foucault να αλλάξει την πορεία της σκέψης του και να αναθεωρήσει το ερευνητικό του πρόγραμμα που κατέληξε στο ημιτελές έργο του *History of Sexuality*, ένα έργο που σημαδεύει μια πραγματική αλλά όχι αρκετά προσεγγισμένη στροφή.

Ο Eribon δεν είναι ακριβώς μελετητής ιδεών. Μολονότι προσφέρει περιλήψεις των βιβλίων του Foucault μόνιμα θυσιάζει τις ιδέες του στον βωμό προσωπικών επιδιώξεων. Παρουσιάζει τη ζωή του Foucault ως μια αριστοτεχνικά ενορχηστρωμένη αναζήτηση ακαδημαϊκής επιτυχίας και δημοτικότητας. Γιατί τελοσπάντων ο Foucault ενδιαφερόταν να γράφει παραμένει μυστήριο επτασφράγιστο. Το βιβλίο του Eribon προσφέρει με αξιοθαύμαστη ζωντάνια την εικόνα της σκηνής των διανοούμενων του Παρισιού, αλλά τίποτε δεν μαθαίνουμε για το ίδιο το έργο του Foucault.

III

Αυτό αποτελεί μειονέκτημα σε μια βιογραφία; Γιατί θα έπρεπε να περιμένουμε να κατανοήσουμε καλύτερα τη σκέψη του Foucault μετά την ανάγνωση της εξιστόρησης της ζωής του; Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στη ζωή ενός φιλοσόφου και τη σκέψη του; Το βιβλίο του James Miller, που αποτελεί συνειδητή προσπάθεια να αποκαταστήσει στενούς δεσμούς ανάμεσα στις ιδέες του Foucault και τις προσωπικές του απόψεις για την ομοφυλοφιλία, τον σαδομαζοχισμό, τα ναρκωτικά και τον θάνατο, καθιστά τα ερωτήματα αυτά άκρως επιτακτικά. Δεν είναι δυνατό, επομένως, να κρίνουμε το αμφιλεγόμενο βιβλίο του Miller χωρίς να εξετάσουμε, έστω και σε αδρές γραμμές, τις ιδέες του Foucault.

Όπως ο Nietzsche και ο Bataille, ο Foucault γοητευόταν από αυτό που ένα άτομο ή μια κοινωνική ομάδα πρέπει να το εξορίσει ή να το καταπιέσει, προκειμένου να σχηματίσει μια θετική εικόνα για τον εαυτό του / της. Υποστήριζε ότι η αντίληψη για το τι είμαστε ως άτομα ή «υποκείμενα» εξαρτάται ουσιαστικά από την εξορία ή τον έλεγχο ολόκληρων τάξεων ανθρώπων που δεν ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές που έθεσε ο Διαφωτισμός με στόχο να καθιερώσει αυτό που θα λογαριαζόταν ως «φυσιολογικό». Ο Foucault πίστευε ότι οι μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται για να κατανοήσουμε και να ελέγξουμε περιθωριακές ή εξορισμένες ομάδες ήταν εξίσου αποφασιστικοί για την κατανόηση και τον έλεγχο –ή καλύτερα: τη συγκρότηση– των «φυσιολογικών» ατόμων. Έτσι, η αδιάλειπτη επιτήρηση των κρατουμένων που αντικατέστησε τον σωματικό βασανισμό με τη μεταρρύθμιση του ποινικού κώδικα κατέληξε να εφαρμόζεται στους μαθητές, στους εργοστασιακούς εργάτες, σε ολόκληρα πληθυσμιακά στρώματα (και, θα μπορούσαμε να προσθέσου-

με, στον μέσο πολίτη που ο αστυνομικός του φάκελος, οι ιατρικές του εξετάσεις και οι πιστωτικές του δυνατότητες ακόμη και σήμερα γίνονται όλο και πιο αναγκαία και πιο αναλυτικά).

Το ποιοι είμαστε, κατά την ερμηνεία του Foucault, οφείλεται στη λειτουργία παρόμοιων πρακτικών. Αυτό που θεωρείται «υποκείμενο», αυτό που προσδιορίζεται με τη βοήθεια τέτοιων πληροφοριών και γνώσης είναι αποτέλεσμα άσκησης της εξουσίας. Με αυτό το νόημα η εξουσία είναι «παραγωγική» και αποτελεί την άλλη όψη της γνώσης.

Η εξουσία παράγει γνώση... Εξουσία και γνώση προϋποθέτουν ευθέως η μια την άλλη... Δεν υφίσταται σχέση εξουσίας χωρίς την αντίστοιχη συγκρότηση κάποιου πεδίου γνώσης ούτε υπάρχει γνώση που να μην προϋποθέτει και συγχρόνως να συγκροτεί σχέσεις εξουσίας.

Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη καθετί έχει το τίμημά του. Ο Nietzsche έγραφε: «Α, λογική, σοβαρότητα, κυριαρχία πάνω στα συναισθήματα, αυτό το μελαγχολικό πράγμα που λέγεται στοχασμός, όλα αυτά τα προνόμια για τα οποία καμαρώνει ο άνθρωπος πόσο ακριβά εξαγοράστηκαν, πόσο αίμα και απανθρωπιά κρύβονται στο βάθος όλων των ωραίων πραγμάτων!». Ο Nietzsche δεν πίστευε ότι τίποτε δεν είναι δυνατό να αλλάξει ποτέ προς το καλύτερο... Και ο Foucault κατά περίπτωση συμφωνούσε αλλά από τη δεκαετία του '50 έως τη δεκαετία του '70, αφενός εξαιτίας της επίδρασης του Heidegger που περιφρονούσε τον σύγχρονο κόσμο και αφετέρου εξαιτίας της απολιτικής του τοποθέτησης, ο αντιανθρωπιστής Foucault πίστευε ότι είναι αδύνατη μια μεταβολή σ' αυτό που θεωρούσε ουσιαστικά διεφθαρμένο κοινωνικό και πολιτικό σύστημα, μεταβολή που θα μπορούσε να επιφέρει κάποια βελτίωση. Η εξουσία θα μπορούσε να ασκείται με διαφορετικές μορφές, αλλά τόσο ο ποσοτικός όσο και κυρίως ο ποιοτικός της δείκτης παραμένουν αναλλοίωτοι. Πράγματι, καθώς η διατύπωση της εξουσίας περιβλήθηκε τον λεξιλογικό μανδύα του ανθρωπισμού και του εξανθρωπισμού, η κατάσταση της καταπίεσης χειροτέρευσε. Γιατί το καλόδοξο πρόσωπο της σύγχρονης εξουσίας συνετέλεσε στο να γίνει η προβολή αντίστασης ακόμη πιο δύσκολη.

Στην πρώτη του περίοδο ο Foucault εξέτασε την «αρχαιολογία» των επιστημών του ανθρώπου –της ψυχολογίας, της ιατρικής, της γλωσσολογίας, των οικονομικών και της βιολογίας (τις δύο τελευταίες τις εξέτασε όπως είχαν μελετηθεί ως πρόσφατα). Διερεύνησε τους κανόνες που υπόκεινται και προσδιορίζουν την πρακτική τους και έδειξε ότι αυτοί οι κανόνες υφίστανται ριζικές μετατοπίσεις («τομές») που δεν μπορεί να εξηγηθούν ούτε με το συνηθισμένο επιχείρημα της παγκόσμιας επιστημονικής προόδου ούτε με τις καινοτομίες μεγάλων ανδρών. Στόχος του Foucault ήταν να υπονομεύσει την αντικειμενικότητα των επιστημών του ανθρώπου, την αξίωσή τους να φτάσουν σε μια ανεξάρτητη αλήθεια και, στη συνέχεια, να αποκαλύψει τον ρόλο τους στη συγκρότηση και τον έλεγχο του σύγχρονου «υποκειμένου».

Η μέθοδός του ήταν εξαντλητικά περιγραφική. Αλλά η θέση του δημιουργούσε αυτομάτως ένα σοβαρό πρόβλημα: Αφού η ίδια η ιστορία ανήκει στις επιστήμες του ανθρώπου, πώς μπορούσε να ισχυρίζεται ότι η θέση του απέναντι στις επιστήμες αυτές είναι ορθή; Αν η προσέγγισή του ήταν ορθή, τότε οι επιστήμες του ανθρώπου ίσως μπορούσαν να φτάσουν, σε τελευταία ανάλυση, την αλήθεια αν πάλι ήταν εσφαλμένη, τότε δεν υπάρχει λόγος να ασχοληθούμε μαζί της ή να την πιστέψουμε. Αλλά αυτό το πρόβλημα, το οποίο συχνά θεωρήθηκε σύμπτωμα του «μηδενισμού» του Foucault, έχει τελικά τη λύση του. Γιατί ο Foucault τοποθετούσε τον εαυτό του μέσα στο πεδίο που ο ίδιος διερευνούσε. Το ζητούμενο δεν είναι αν υπάρχει ένα γενικό κριτήριο που να διαχωρίζει, σε όλες τις περιπτώσεις, το ορθό από το εσφαλμένο, αλλά αν υπάρχει μια εξειδικευμένη θεωρία ή ερμηνεία που να είναι καλύτερη από τις διαθέσιμες εναλλακτικές λύσεις.

Η άποψη αυτή ίσως μοιάζει με λήψη του ζητουμένου. Πράγματι, θα μπορούσε να αντιτείνει κάποιος, ποια είναι τα κριτήρια με βάση τα οποία μπορούμε να αποφασίσουμε ότι μια ερμηνεία είναι καλύτε-

«Η εξουσία παράγει γνώση. Εξουσία και γνώση προϋποθέτουν ως η μία την άλλη»...

ή μια άλλη; Η απάντηση είναι πάλι: δεν υπάρχουν τέτοια κριτήρια. Τα αξιολογικά κριτήρια είναι εξ ορισμού εκτεθει- την αμφισβήτηση, ακόμη και όταν είναι πιθανό ότι οι άνθρω- οι διαφωνήσουν λιγότερο για τις γενικές αρχές παρά για τις τους εφαρμογές σε σχέση με την αλήθεια ή το ψεύδος. Ο ult υπέβαλλε τις δικές του απόψεις σε αξιολογική κρίση και ή βάσανο. Το ύφος του, είναι αλήθεια, απογειώνεται κάποτε οια ύψη που φαίνεται να αποκλείει κάθε συζήτηση. Αλλά ουσιαστική θέση των κειμένων του δεν την απαγορεύει και συγγραφείς υπήρξαν τόσο πρόθυμοι να επανεξετάσουν και να κερφθούν τις απόψεις τους.

Ιερισσότερο ανησυχητικό ήταν το έργο που ανέλαβε ο Fou- cault ανάμεσα στο τέλος της δεκαετίας του '60 και της δεκαετίας του '70, ένα έργο που συμβαδίζει με την πολιτική του δραστηριοποίηση. Είναι η περίοδος κατά την οποία η προσοχή του μετατοπίστηκε από τις επιστήμες του ανθρώ- αθεαυτές στις πειθαρχικές πρακτικές του 19ου αιώνα και στην ανάλυση των σχέσεων εξουσίας που, όπως πίστευε, διαπερ- όλες τις δραστηριότητές μας και δεν προσφέρουν καμιά δυνα- α διαφυγής. Οι «γενεαλογικές» έρευνες αυτής της δεύτερης αφικής περιόδου ήταν οι πιο απαισιόδοξες. Πρόθεσή τους α δείξουν ότι οτιδήποτε θεωρούμε έκφραση της τάξης και του λόγου (τη φυλακή, το δικαστικό σύστημα, το σχολείο) ήταν κυριαρχίας και καθυπόταξης, μ' έναν λόγο: προϊόν εξουσίας, α δεν υπάρχει δυνατότητα δημιουργίας ενός συστήματος από οίο ενδέχεται να απουσιάζουν, έστω και εν μέρει, η κυριαρχία υποδούλωση.

κείμενα και οι έρευνές του ήταν πάλι εξαιρετικής ποιότητας, αποτελούσαν μια ακόμη πιο βαθιά μορφή μηδενισμού. Για τον ult ήταν σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι η εξουσία δεν είναι ου ασκείται από μια κεντρική αρχή και, επομένως, κάτι που ς φορέας απαγόρευσης. Αυτό, έλεγε, είναι η «νομική» μορφή ης της εξουσίας, που αποτελεί, στην καλύτερη περίπτωση, μόνο αυτού που η εξουσία είναι και κάνει. Το σημαντικότερο ιτι η εξουσία αποτελεί παραγωγική δύναμη. Δεν ασκείται από α δημιουργεί. Η εξουσία ασκείται από άτομα, αλλά συχνά λεί υπό τον έλεγχό τους. Αντίθετα, καθιερωμένες σχέσεις ίας, παρά τις προθέσεις αυτών που επιχειρούν να τις τροπο- ουν, επαναπροσδιορίζονται προσλαμβάνοντας διαρκώς δια- ικές μορφές. Προσπάθειες εξανθρωπισμού της εξουσίας,

εξορθολογισμού της ή ακόμη και απόρριψής της καταλήγουν απλώς σε μια άλλου τύπου άσκηση εξουσίας, στη δημιουργία νέων τρόπων απόκτησης γνώσης σχετικά με το τι είναι τα άτομα ή τα «υποκείμε- να», τελικά στη δημιουργία νέων ατόμων ή «υποκειμένων». Άνθρω- ποι που υπόκεινται στην απόλυτη και ολοκληρωτική εκδικητική μανία του άρχοντα είναι ουσιαστικά διαφορετικοί από άτομα κάθε κίνηση των οποίων επιτηρείται και καταγράφεται από ασήμαντους δημοσίους υπαλλήλους που κι αυτοί με τη σειρά τους εποπτεύονται από άλλους.

Ιδού πως ο Foucault εκθέτει τη θέση του στο βιβλίο του *Discipline and Punish*:

Η ανάγκη για τιμωρία χωρίς βασανιστήρια διατυπώθηκε αρχικά ως κραυγή δγαλμένη μέσα από την καρδιά ή από κάποια προσβεβλημένη φύση. Και στον χειρότερο εγκληματία υπάρχει τουλάχιστον ένα πράγμα που όποιος τιμωρεί πρέπει να το σέβεται: η «ανθρώπινη» ιδιότητά του. Επέπρωτο να φτάσει η μέρα, στον 19ο αιώνα, κατά την οποία αυτός ο «άνθρωπος» που ανακαλύφθηκε θα γινόταν στόχος σωφρονιστικής πα- ρέμβασης, αντικείμενο, υποτίθεται, προς διόρθωση και μεταμόρφωση, πεδίο ολόκληρης σειράς «εγκληματολογικών» επιστημών και «ποινικών» πρακτικών.

Έτσι, μια νέα μορφή γνώσης και μια νέα μορφή ελέγχου βαδίζουν χέρι χέρι –γεγονός, πιστεύω, που εξηγεί γιατί ο Foucault αρνήθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου να προτείνει εναλλακτικές λύσεις στις «αφόρητες» καταστάσεις που περιέγραφε στα κείμενά του και στο πλαίσιο της πολιτικής του δράσης. Μπροστά σ' αυτή την πρακτική απόγνωση ακόμη και η μεταφυσική απαισιοδοξία του Schopenhauer φαίνεται παιδαριώδης.

Για είκοσι και πλέον έτη ο Foucault φαινόταν απορροφημένος με την έκθεση της αρνητικής πλευράς του Διαφωτισμού, χωρίς να του αναγνωρίζει θετικά επιτεύγματα και να αποδέχεται την ύπαρξη οποιασδήποτε προοπτικής για ένα καλύτερο μέλλον. Αρνούνταν κατηγορηματικά ότι ο ορθός λόγος μπορεί να αρθεί πάνω από τον χρόνο και τις περιστάσεις και να μας βγάλει από το αδιέξοδο, γιατί ο ορθός λόγος ήταν εργαλείο, ένα μέρος του προγράμματος του Δια- φωτισμού. Για τον λόγο αυτόν απέρριψε το λιγότερο μεγαλεπήβολο σχέδιο της Σχολής της Φραγκφούρτης για τον ορθολογισμό, σύμφω- να με το οποίο οι αντιφατικές αρχές του Διαφωτισμού μπορούσαν να οδηγηθούν στη λογική τους κατάληξη και η δομή του να υπονομευθεί εκ των έδων...

Αποστασιοποιημένος και ειρωνικός, ανατόμος αλλά όχι θεραπευ-

τής, ο Foucault φαινόταν να αποσύρεται όλο και περισσότερο σε μια μοναχική φιλοσοφική απελπισία.

IV

ΚΑΙ όμως τα πράγματα δεν ήταν τόσο απλά. Ήδη από το 1960 ο Michel Serres είχε παρατηρήσει κάτι σημαντικό στο βιβλίο του Foucault *Folie et déraison*, όταν κατέληγε στο συμπέρασμα: «Το βιβλίο αυτό, επομένως, είναι και μια κραυγή». Η επιστημονική απόσταση του Foucault, η αυστηρότητά του γλώσσα και η αφηρημένη του διατύπωση δεν ήταν σε θέση να συγκαλύψουν τα βαθύτερά του αισθήματα γι' αυτούς που αντιμετωπίζονται ως παράφρονες. Ο Serres έγραψε ότι στην καρδιά της συστηματικής λογισσύνης που χαρακτηρίζει αυτή την ιστορική έρευνα

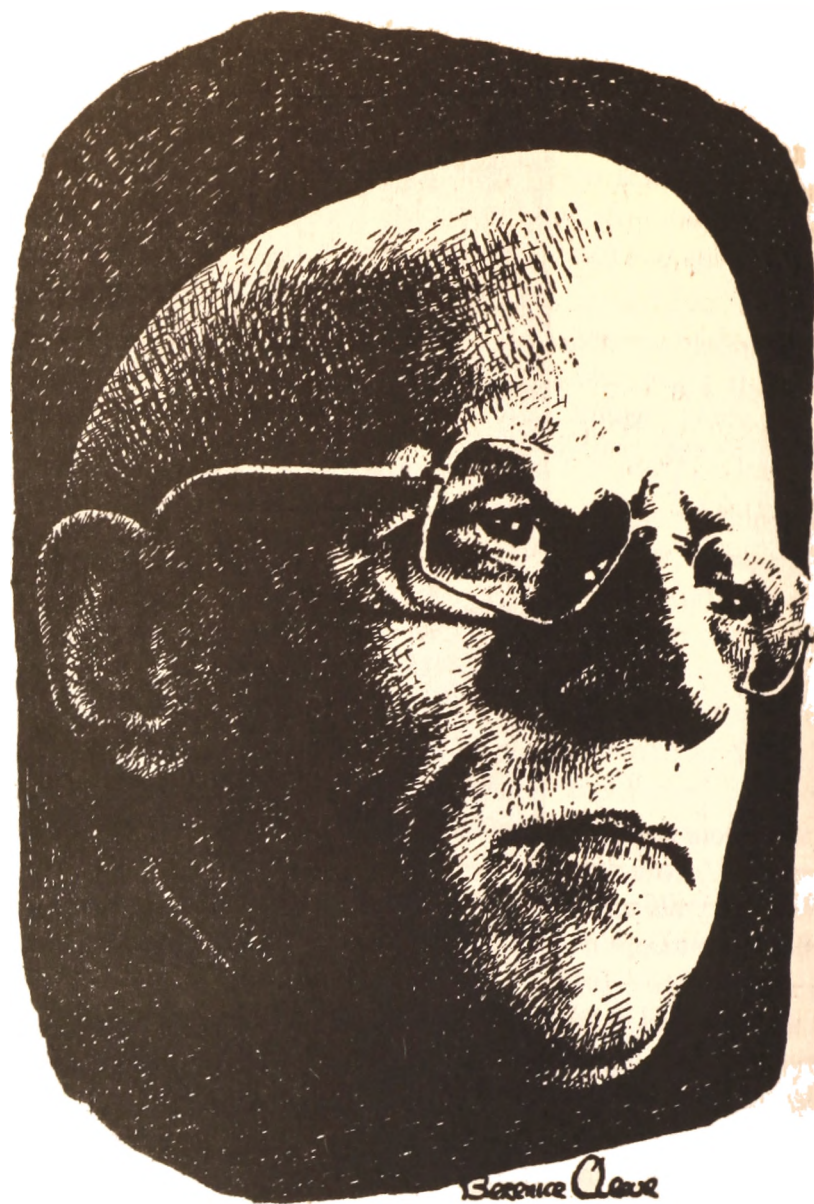
κυκλοφορεί μια βαθιά αγάπη... γι' αυτόν τον σκοτεινό πληθυσμό, στον οποίο αναγνωρίζει κάποιον εξαιρετικά κοντινό μας, τον άλλο μας εαυτό. Επομένως, αυτή η διαφανής γεωμετρία είναι η γεμάτη πάθος γλώσσα ανθρώπων που υποβάλλονται στο έσχατο των βασανιστηρίων, στο βασανιστήριο του περιθωρίου, της ντροπής, της εξορίας, της απομόνωσης, του εξοστρακισμού και της αποκοινωνικοποίησης.

Η περιγραφή του Serres ισχύει για οτιδήποτε έγραψε ο Foucault για τους στερημένους από τα πολιτικά δικαιώματα – για τους φτωχούς, τους εγκληματίες, τους κρατουμένους, τους ερωτικά ανορθόδοξους, τους εργοστασιακούς εργάτες, ακόμη και για τα παιδιά που παρακολουθούσαν το αυστηρό σχολείο του 19ου αιώνα. Αλλά αυτή η «βαθιά αγάπη» του Foucault φαινόταν να εξαντλείται στο γεγονός ότι επέτρεπε να ακουστούν οι φωνές αυτών των ομάδων. Φαινόταν ότι ο ίδιος δεν είχε να πει τίποτε για να τις υπερασπιστεί. Αυτή η διαπίστωση γίνεται οδυνηρά αισθητή στη διακήρυξη που συνέταξε για την Ομάδα Πληροφόρησης για τις Φυλακές.

Η Ομάδα (GIP) δεν σκοπεύει να μιλήσει εξ ονόματος των κρατουμένων στις διάφορες φυλακές. Αντίθετα, σκοπεύει να τους προσφέρει τη δυνατότητα να μιλήσουν οι ίδιοι και να εκθέσουν τι συμβαίνει στις φυλακές. Η Ομάδα δεν έχει μεταρρυθμιστικούς στόχους· δεν ονειρευόμαστε μια ιδανική φυλακή. Οι έρευνές (μας) δεν σκοπεύουν να βελτιώσουν, να ελαφρύνουν ή να καταστήσουν ένα καταπιεστικό σύστημα περισσότερο ανεκτό. Σκοπεύουν να το πλήξουν σε χώρους όπου το ονομάζουμε κάπως αλλιώς: δικαιοσύνη, τεχνική, γνώση, αντικειμενικότητα.

Η κριτική πολλών θεσμών από τον Foucault ήταν εξοντωτική. Αλλά η αθεράπευτη απαισιοδοξία του προκάλεσε έντονες αντιδράσεις. Πώς ήταν δυνατό κάποιος που είναι πεπεισμένος ότι συμβαίνουν τόσα στραβά να αδρανεί και με έπαρση να αρνείται να προβεί σε κάποιες βελτιωτικές υποδείξεις; Ήταν αυτό φιλοσοφία ή η πιο ωμή και η πιο κυνική εκδοχή μηδενισμού; Ήταν ο Foucault πραγματικός και υπεύθυνος διανοούμενος ή ένα είδος τρομοκράτη περιδεδιηγμένου με τον μανδύα του επιστήμονα;

ΤΟΤΕ, στις αρχές της δεκαετίας του '70, ο Foucault άρχισε ένα έργο για την ιστορία της σεξουαλικότητας. Ο πρώτος τόμος της σειράς, *La volonté du savoir* (μεταφράστηκε στα αγγλικά με τον τίτλο: *History of Sexuality, Volume I: An Introduction*) κυκλοφόρησε το 1976. Η κεντρική του θέση ήταν ότι, σε αντίθεση με την τρέχουσα άποψη, η περίοδος ανάμεσα στον 16ο και τον 19ο αιώνα δεν καταπίεσε τόσο τη σεξουαλικότητα όσο παρήγαγε κυριολεκτικά μια έκρηξη κειμένων γύρω από αυτό το θέμα. Το ερώτημα που έθεσε «δεν ήταν: γιατί είμαστε καταπιεσμένοι, αλλά μάλλον γιατί τονίζουμε με τόσο πάθος και με τόση αγανάκτηση, στρεφόμενοι εναντίον του πρόσφατου παρελθόντος μας, εναντίον του παρόντος μας και εναντίον των ιδίων των εαυτών μας, ότι είμαστε καταπιεσμένοι». Η θέση του Foucault ήταν ότι ο πολλαπλασιασμός των συζητήσεων για τη σεξουαλικότητα, ιδιαίτερα για την παιδική σεξουαλικότητα και τη σεξουαλική διαστροφή, παρουσίασε καινούριες πλευρές της σεξουαλικότητας. Αντί να καταπιεστεί η σεξουαλικότητα, σε μεγάλο βαθμό δημιουργήθηκε τον 19ο αιώνα και μαζί της δημιουργήθηκαν νέες δυνατότητες για να κατανοήσουμε και να ελέγξουμε τα ανθρώπινα όντα –στην πραγματικότητα: τα καινούρια ανθρώπινα όντα. Για μια φορά ακόμη ο Foucault αποδεί-

Σχέδιο του Φουκώ από την Bérénice Cleve

χτηκε δεξιοτέχνης στο να αντιστρέφει παραδεδομένες αντιλήψεις.

Μετά τη συγγραφή του πρώτου εισαγωγικού τόμου, ο Foucault ανέστειλε το ερευνητικό του πρόγραμμα. Ή, ορθότερα, άρχισε να το αντιμετωπίζει με ριζικά νέους όρους. Οι δύο επόμενοι τόμοι της ιστορίας της σεξουαλικότητας ήταν διαφορετικοί ως προς το αντικείμενο, το ύφος και τον τρόπο προσέγγισης σε σχέση με αυτό που είχε προαναγγελθεί. Κυκλοφόρησαν οχτώ χρόνια αργότερα, λίγες μόνο μέρες πριν από τον θάνατό του. Τι είχε μεσολαδήσει άραγε κατά την περίοδο αυτή, και ο Foucault άλλαξε την πορεία του προγράμματός του και τη γενικότερη προσέγγισή του στη φιλοσοφία;

Η ΑΛΛΑΓΗ ήταν πράγματι ριζική. Την απερίφραστη κατάδίκη του Διαφωτισμού από τον Foucault τη διαδέχεται ένας σοβαρός, αν και υπό όρους, σεβασμός. Σ' ένα όψιμο δοκίμιό του που φέρει τον ίδιο τίτλο με του Καντ, «Τι είναι Διαφωτισμός;», υποστήριξε ότι το πρόγραμμα του Διαφωτισμού δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Συμφωνώντας με τον Καντ, θα πρέπει να επιδοθούμε σε μια διαρκή κριτική του εαυτού μας και του κόσμου. Διαφωνώντας με τον Καντ, θα πρέπει να προσδώσουμε στην κριτική μας εξ ολοκλήρου ιστορικό χαρακτήρα. Το ερώτημά μας πρέπει να έχει τη μορφή: «Σε αυτό που μας έχει κληροδοτηθεί ως παγκόσμιο, αναγκαίο και υποχρεωτικό τι θέση καταλαμβάνει ό,τι είναι μοναδικό, περιστασιακό και προϊόν αυθαίρετων εξαναγκασμών;» Βέβαια, η σκέψη του Foucault δεν είναι καινούρια, αλλά η συζήτησή του καταλήγει σ' έναν αιφνιδιαστικά καινούριο τόνο. Η κριτική μας, έγραφε,

θα είναι γενεαλογική, με την έννοια ότι δεν θα συνάγει παραγωγικά από τη μορφή αυτού που είμαστε τι είναι αδύνατο για μας να κάνουμε και να γνωρίζουμε, αλλά θα διαχωρίζει από το τυχαίο που μας έκανε αυτό που είμαστε τη δυνατότητα να πάψουμε να είμαστε, να κάνουμε ή να σκεφτόμαστε αυτό που είμαστε, που κάνουμε ή σκεφτόμαστε... Η κριτική μας θα επιδιώξει να δώσει ορμή κατά το μεγαλύτερο δυνατό μήκος και πλάτος

στο απροσδιόριστο έργο της ελευθερίας.

«Το απροσδιόριστο έργο της ελευθερίας»: το λεξιλόγιο ανακαλεί τον ανθρωπισμό. Σημειώνει μια εκπληκτική στροφή για τον φιλόσοφο που παλαιότερα πίστευε ότι οι μεταρρυθμίσεις του Διαφωτισμού την πραγματικότητα αποσκοπούσαν όχι στην απελευθέρωση του ευνυμματος αλλά σε μια νέα μορφή καθυπόταξης του σώματος, «που όπνευε όχι μόνο στον πολλαπλασιασμό των δεξιοτήτων του και την ισχύση της υποτέλειάς του αλλά και στη δημιουργία μιας σχέσης η οποία, στο πλαίσιο του ίδιου του μηχανισμού, το καθιστά πιο ιθύνιο καθώς γίνεται πιο χρήσιμο, και αντιστρόφως».

Πού οφείλεται αυτή η αλλαγή; Κατά την άποψή μου, η παλαιότερη αισιοδοξία του Foucault προερχόταν εν μέρει από την ανικανότητά του να αναγνωρίσει σε ποιον θα απευθυνόταν η αναζήτηση αλλακτικών λύσεων. Άλλοτε έγραφε σαν να μην υπήρχε αυτός ο «ποδέκτης», παίρνοντας υπερβολικά κατά γράμμα την προσωπική άποψη για τη «διάλυση» του υποκειμένου. Αν τα άτομα είναι αλώς νευρόσπαστα στα χέρια της εξουσίας, τότε καμιά προσπάθεια από μέρους τους δεν μπορεί να επιφέρει κάποια μεταβολή στον κατάπαστο πόλεμο των δυνάμεων που υπερβαίνουν κάθε συνειστικό έλεγχο. Αλλά στο μεταξύ άρχισε να αντιλαμβάνεται ότι η κατάσταση είναι πιο περίπλοκη. Πιστεύω ότι σ' αυτό συνετέλεσαν τα ξίδια του στην Αμερική. Αυτή είναι επίσης η άποψη και του Miller. Στις Ηνωμένες Πολιτείες τού έγινε σαφής σε όλη την έκτασή του ο πολύπλοκος χαρακτήρας του ντισεϊκού «πέραν του καλού και του κακού». Συνέλαβε το διπλό νόημά του: δεν σημαίνει μόνο ότι κάθε καλό έχει και την κακή πλευρά του, αλλά ότι και κάθε κακό έχει και την καλή πλευρά του. Κάθε αρετή, λέει ο Nietzsche, ήταν άλλοτε αρετή. Και η εμπειρία του από τη μερικές φορές ανόητη, σχεδόν υδαρική ομφαλοσκόπηση της Καλιφόρνιας οδήγησε τον Foucault, μάλλον οδυνηρό τρόπο, στην τελική, βαθύτερη και εξαιρετικά σημαντική ιδέα, στην ιδέα της επιμέλειας του εγώ.

★ ★ ★

ΤΟ εγώ; Ο ίδιος δεν έχει ήδη αποκηρύξει αυτή την αστική σύλληψη; Τώρα απέρριπτε όλα όσα είχε υποστηρίξει; Όχι ακριβώς. Ο Maurice Blanchot τον είχε διαβάσει σωστά:

Δεν ήταν άραγε οι αρχές του πιο σύνθετες από ό,τι ο επίσημος λόγος του, με τις εκπληκτικές διατυπώσεις του, άφηνε κάποιον να πιστέψει; Για παράδειγμα, όλοι θεωρούν βέβαιο ότι ο Foucault καθαρά και ξάστερα αρνήθηκε την ιδέα του υποκειμένου: δεν υπάρχει πια έργο ούτε συγγραφέας ούτε δημιουργικό γράψιμο. Τα πράγματα, ωστόσο, δεν είναι τόσο απλά. Το υποκείμενο δεν εξαφανίζεται, αμφισβητείται μάλλον η υπερβολικά προσδιορισμένη ενότητά του.

Μολονότι, ο Foucault έγραφε κάποτε λες και η ιδέα του εγώ ήταν υθοπλασία, στην πραγματικότητα ποτέ δεν αρνήθηκε την ύπαρξη του υποκειμένου. Δεν μπορούσε, ωστόσο, να το φανταστεί να ζει τυχευμένο και έτσι επανειλημμένα προσπάθησε να δείξει πως ιαφορετικές εποχές συγκρότησαν υποκείμενα με διαφορετικό τρόπο και πως το υποκείμενο δεν αποτελεί το θεμέλιο της σκέψης και της πορίας αλλά το σύνθετο προϊόν τους. Αν η ιδέα του εγώ δεν είναι η ελική πραγματικότητα που υπόκειται στην ιστορία, ωστόσο δεν είναι ακριβώς ούτε μυθοπλασία και, μολονότι το υποκείμενο, σε τελευταία ανάλυση, δεν είναι ελεύθερο, δεν είναι ακριβώς ούτε ευρόσπαστο. Επιπλέον, κάθε μορφή εξουσίας, σύμφωνα με τη νέα άποψη του Foucault, περιλαμβάνει τη δυνατότητα της ανατροπής της και κάθε απαγόρευση δημιουργεί «τον χώρο για μια ενδεχόμενη τέρδασή της». Επειδή η εξουσία είναι παραγωγική και επειδή τα υποκείμενα που παράγει αποτελούν τα ίδια μια μορφή εξουσίας, πορούν και αυτά να είναι παραγωγικά με τη σειρά τους.

Η άποψη ότι το υποκείμενο είναι κατασκευή της ιστορίας εξυπαρύνει ότι δεν υπάρχει κάτι σαν το «αληθινό εγώ», μια μόνιμη ενότητα πίσω από την επιφανειακή ποικιλία των φαινομένων. (Ο χριστιανισμός διατύπωσε την ιδέα του αληθινού εγώ και απαιτούσε από τους

Χριστιανούς να επιδοθούν σε «ερμηνευτική ανάλυση του εαυτού τους» για να διαπιστώσουν ποιες σκέψεις και επιθυμίες τους ήταν πραγματικά δικές τους –αυτό θα πει: του Θεού– και ποιες ήταν σατανικές και ξένες προς την πραγματική τους φύση). Ο Foucault ποτέ δεν εγκατέλειψε την πεποίθηση ότι το «αληθινό εγώ» είναι μια χίμαιρα. Αντίθετα, αυτή η πεποίθησή του έγινε το απροσδόκητο θεμέλιο για την πιο σημαντική του ιδέα. Επέστρεψε και πάλι στον Nietzsche που είχε γράψει: «Θέλουμε να γίνουμε ποιητές της ζωής μας». Αυτό σημαίνει ότι η σκέψη του Foucault πραγματοποίησε μια σοβαρή στροφή προς την αισθητική. «Από την ιδέα ότι το εγώ δεν μας έχει δοθεί, ένα μόνο πρακτικό εξαγόμενο μπορεί να συναχθεί: πρέπει να δημιουργήσουμε τους εαυτούς μας σαν ένα έργο τέχνης... Δεν θα μπορούσε να γίνει η ζωή του καθενός μας ένα έργο τέχνης; Γιατί μια λάμπα ή ένα σπίτι να αποτελούν αντικείμενα τέχνης και όχι η ζωή μας;»

Αυτή η «εκ νέου ανακάλυψη» του εγώ και της τέχνης της ζωής συνοδεύτηκε από δύο άλλες σημαντικές εξελίξεις. Η πρώτη σχετιζόταν με την ολοένα και συχνότερη δημόσια ομολογία της ομοφυλοφιλίας του. Έφτασε να πιστεύει, όπως υποδεικνύει ο Miller, ότι αν κινήματα όπως αυτό της απελευθέρωσης των ομοφυλοφίλων επρόκειτο να επικρατήσουν, όπως το έλπιζε, τότε θα μπορούσε να βρεθεί μια διέξοδος από την παλαιότερη απαισιοδοξία του σχετικά με τον τελεσίδικο χαρακτήρα της εξουσίας. Η δεύτερη εξέλιξη σχετιζόταν με το ενδιαφέρον του για τις αρχαίες ελληνικές απόψεις σχετικά με την παιδεραστία ειδικότερα και την ηδονή γενικότερα, και για τη θέση τους στο ηθικό σύστημα του κλασικού και του όψιμου ειδωλολατρικού κόσμου, καθώς και για την αρχαία σύλληψη του «αγαθού ανδρός»... Όλα αυτά τα ενδιαφέροντα διασταυρώνονται στα βιβλία του *The Use of Pleasure* και *The Care of the Self*, το εξαιρετικό δεύτερο και τρίτο μέρος της *History of Sexuality*.

Στην αρχαία ηθική πρακτική ο Foucault δρῆκε ένα ευρύ φάσμα διαφόρων τεχνικών από πρακτικές ασκήσεις ενδοσκοπικής αυτοεξέτασης έως την καθημερινή λεπτομερειακή εγγραφή σε ημερολόγια: όλα αυτά αποσκοπούσαν στο να μετατρέψουν κάποιον σ' ένα είδος ατόμου για το οποίο θα μπορούσε να νιώθει κανείς ικανοποίηση, ακόμη και περηφάνια. Αυτές οι τεχνικές συγκροτούσαν ό,τι εκείνος αποκαλούσε, ακολουθώντας αρχαίες πηγές, «επιμέλεια του εγώ». Συσχέτιζε ρητά αυτές τις μεθόδους ηθικής με την ιατρική σκέψη και πρακτική και χρησιμοποιούσε σε σχέση με αυτές λεξιλόγιο συγγενές με τη γλώσσα της θεραπευτικής. Επεδείκνυε εξαιρετικά μεγάλο ενδιαφέρον για την ορθή χρήση της ηδονής. Ήταν, λοιπόν, ένας αργοπορημένος οπαδός του Freud; Όχι. Σε αντίθεση με τον Freud, δεν πίστευε στην απώθηση: αρνούνταν την ύπαρξη μόνιμων, φυσικά ή ιστορικά προσδιορισμένων, αναγκών και ηδονών που απωθήθηκαν εξαιτίας κοινωνικών εξαναγκασμών ή ατομικών παθολογικών καταστάσεων. Το πιο σημαντικό είναι ότι πίστευε πως η επιμέλεια του εγώ, σε αντίθεση με την ψυχανάλυση, δεν ήταν μια διαδικασία ανακάλυψης της «πραγματικής» ταυτότητας κάποιου, αλλά μια διαδικασία εφεύρεσης, αυτοσχεδιασμού και δημιουργίας του ποιος μπορεί να είναι κανείς. Τέλος, το πρότυπο του Foucault για την επιμέλεια του εγώ ήταν η τέχνη. Το να σκέφτεται κανείς με όρους της τέχνης φαντάζει σαν μια μεγάλη απόκλιση από τις ιδέες του Foucault. Σε τελευταία ανάλυση, το να μιλάς για καλλιτεχνική δημιουργία ανακαλεί πάντοτε σκέψεις σχετικές με την ιδιοφυία, την απεριόριστη ελευθερία, τον απόλυτο αυθορμητισμό –ιδέες απέναντι στις οποίες ο Foucault τήρησε με αποφασιστικότητα επιφυλακτική στάση σε όλη τη ζωή του, πριν από την Καλιφόρνια και μετά. Αλλά τελικά δεν υπάρχει αντίφαση, γιατί και η δημιουργική δραστηριότητα είναι πάντοτε ενταγμένη σε ιστορικό πλαίσιο: Δεν είναι δυνατό να συμβεί οτιδήποτε σε οποιαδήποτε ιστορική στιγμή. Όπως ο καθένας μας, έτσι και οι καλλιτέχνες πρέπει να εργαστούν με τους περιορισμούς που τους κληροδότησε η παράδοση στην οποία ανήκουν. Δημιουργία σημαίνει αναδιάταξη του δεδομένου: η καινοτομία προϋποθέτει πάντοτε κάποιον ιδιαίτερο χειρισμό του ήδη υπάρχοντος. Και οι ζωές, αν αντιμετωπιστούν

με αισθητικούς όρους, δεν είναι κάτι το διαφορετικό: Η καλλιτεχνική δημιουργία του εγώ επίσης κάνει πάντοτε χρήση των δεδομένων υλικών με τα οποία ο καθένας μας βρίσκεται καθημερινά αντιμέτωπος.

V

Στην περίπτωση του Foucault τα πιο σημαντικά δεδομένα κατά τα τελευταία δέκα χρόνια της ζωής του ήταν η πολυμαθία και η ομοφυλοφιλία του. Ειδικότερα, με την πάροδο του χρόνου ένωθε να τον έλκουν όλο και περισσότερο οι σαδομαζοχιστικές υποκουλτούρες της Νέας Υόρκης και του Αγίου Φραγκίσκου. Το γεγονός αυτό ήταν άραγε τυχαίο και είναι προτιμότερο να αγνοηθεί κατά την εξέταση του έργου του ή ήταν οργανικά δεμένο με την εξέλιξη της φιλοσοφίας του, όπως επιμένει ο Miller; Και πέτυχε ο Foucault να το ενσωματώσει στη ζωή που είχε κατασκευάσει ο ίδιος για τον εαυτό του;

Η απάντηση είναι καταφατική, και χρωστούμε χάρη στον Miller που μας βοήθησε να το συνειδητοποιήσουμε. Αντιστρέφοντας και πάλι μια κληροδοτημένη άποψη, ο Foucault υποστήριξε ότι η παραδοσιακή εικόνα σύμφωνα με την οποία την ανεκτική στάση των αρχαίων Ελλήνων απέναντι στην παιδεραστία τη διαδέχτηκαν αιώνες χριστιανικής καταπίεσης ήταν ανεπεξέργαστη, αν όχι τελείως ανακριβής. Η εγκράτεια αποτελούσε μόνιμη μέριμνα και ο αυτοέλεγχος ήταν κοινός στόχος από τον 4ο αιώνα π.Χ. ως τον 3ο αιώνα μ.Χ. Αλλά οι μορφές πειθαρχίας, οι λόγοι για τους οποίους αυτή επιβαλλόταν και οι τομείς στους οποίους αυτή εφαρμοζόταν άλλαξαν σημαντικά με την πάροδο του χρόνου και έτσι μπόρεσαν να προσαρμοστούν σε διαφορετικές καταστάσεις.

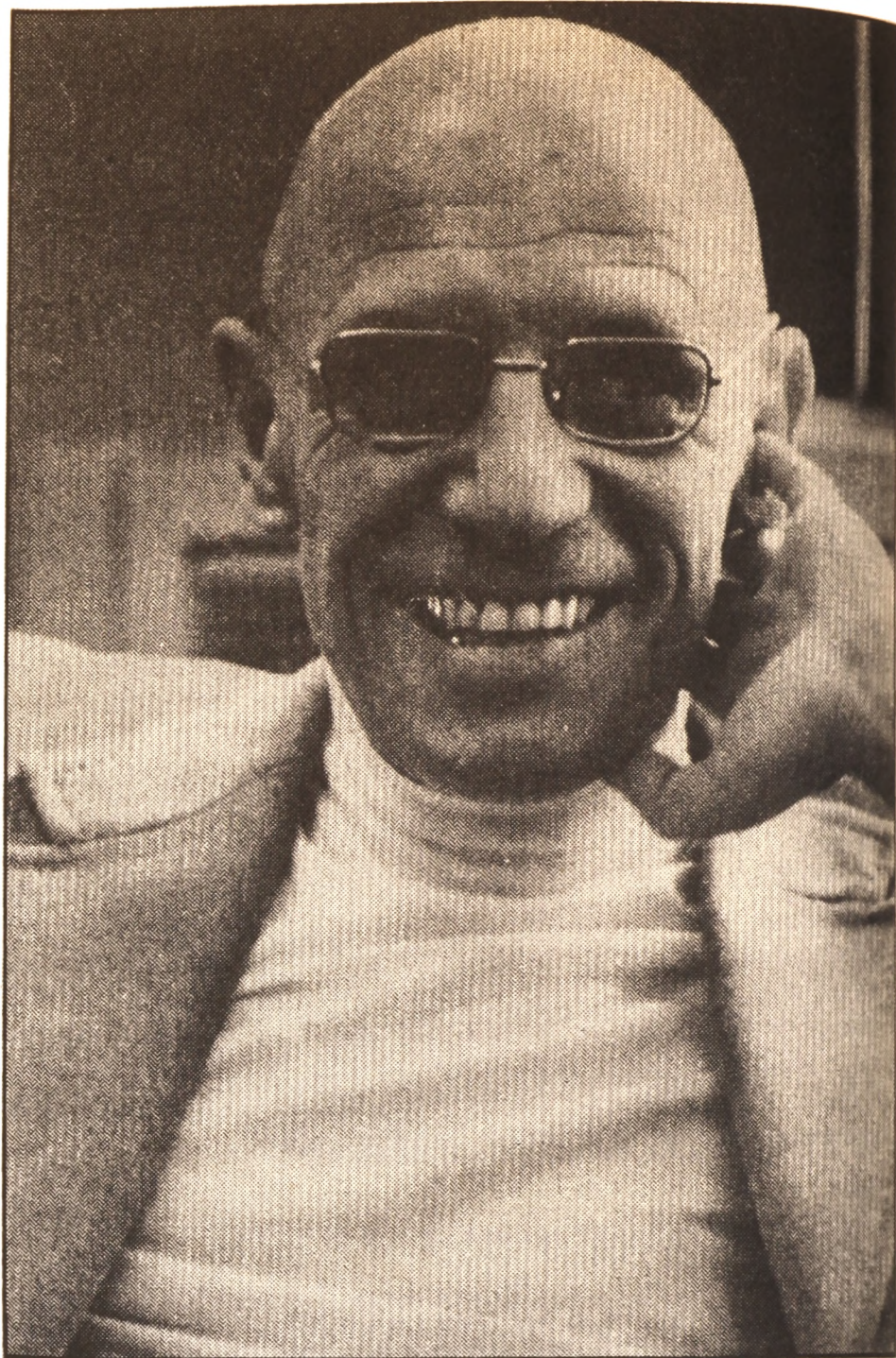
Οι τελευταίες έρευνες του Foucault φαίνεται να του έδειξαν ότι του επιτρεπόταν να συνδυάσει την αρχαία ηθική (που «στόχος της δεν ήταν να προτείνει ένα πρότυπο συμπεριφοράς για τον καθένα [αλλά] μια προσωπική επιλογή για μια ευάριθμη προνομιούχο τάξη») με τα δεδομένα της ζωής του και έτσι να σχηματίσει μια δική του προσωπικότητα. Οι γενικές γραμμές ενός τέτοιου προγράμματος χρωμάτισαν την άποψή του ότι ο πλατωνικός συσχετισμός της ερωτικής επιθυμίας με την επιδίωξη της αλήθειας είναι προσανατολισμένος προς αυτό που ο Foucault αποκαλούσε «αισθητική της ύπαρξης».

[Πρόκειται για] έναν τρόπο ζωής που η ηθική της αξία δεν εξαρτάται από τη συμμόρφωση του ατόμου σ' έναν κώδικα συμπεριφοράς ή από μια προσπάθεια εξαγνισμού, αλλά από ορισμένες τυπικές αρχές στη χρήση των ηδονών, στον τρόπο που κανείς τις κατανέμει, στα όρια που τηρεί, στην ιεράρχηση που σέβεται.

Ο Foucault εντόπισε αυτές τις αισθητικές απόψεις και στα κείμενα των Στωικών, αλλά οι αναγνώσεις του των κειμένων αυτών είναι προβληματικές.

Τα δύο τελευταία του βιβλία είναι αξιοπρόσεκτα, γιατί μαρτυρούν τη συνειδητοποίηση ότι ο αρχαίος κόσμος ενδιαφερόταν εξαιρετικά για τον έλεγχο της ηδονής με την καταβολή σοβαρών και οργανωμένων προσπαθειών, με τη βοήθεια αυτού που αποκαλούσε άσκηση ή «ασκητισμό». Στόχος αυτών των πολύπλοκων ασκήσεων δεν ήταν η απόρριψη των ηδονών – της σάρκας, του ουρανίσκου, των εγκόσμιων φιλοδοξιών – αλλά η αποφυγή της υπερβολής· στόχος τους ήταν να γίνει κανείς κυρίαρχος των ηδονών και, κατά συνέπεια, κυρίαρχος του ίδιου του εαυτού του. Ασκητισμός δεν σημαίνει απώθηση των ηδονών αλλά ρύθμισή τους. Αντικειμενικός στόχος δεν είναι η απόρριψη, αλλά η ικανοποίηση. Το συμβατικό ασκητικό ιδανικό της εκρίζωσης της ηδονής δεν προέρχεται από τη φύση, αλλά είναι προϊόν αιώνων χριστιανικού στοχασμού.

Αυτά τα πολύπλοκα θέματα αποτελούν τον πυρήνα της αιχμηρής βιογραφίας του Miller. Ενώ ο Eribon επικαλείται μόνο τα γεγονότα της «επίσης» συμπεριφοράς του Foucault, ο Miller απαντά, με φιλοσοφική διάθεση, στο παράδοξο φαινόμενο να γράφει κανείς τη βιογραφία ενός συγγραφέα που αρνούνταν την πραγματική ύπαρξη του συγγραφέα,

«Η θέση μου δεν είναι ότι όλα είναι αρνητικά, κάτι που δεν σημαίνει ακριβώς το ίδιο. Αν όλα είναι επικίνδυνα, τότε έχουμε πάντοτε κάτι να κάνουμε. Έτσι η θέση μου δεν οδηγεί σε απάθεια, αλλά σε μια υπερβολική και αισιόδοξη δραστηριοποίηση»

υποστηρίζοντας ότι ο Foucault ήταν στρατευμένος σ' ένα ισόδιο πρόγραμμα διαμόρφωσης του εαυτού του ως του συγγραφέα που τελικά πράγματι έγινε. Αυτό δεν είναι τόσο τρεμπιμένο όσο ακούγεται. Ούτε όλοι όσοι γράφουν είναι συγγραφείς ούτε όλα όσα γράφουν οι συγγραφείς απηχούν τη ζωή τους. Το να γίνεις συγγραφέας με το νόημα του Foucault σημαίνει να είσαι αδιαίρετος και πρωτότυπος· να παράγεις τίποτε λιγότερο από ένα νέο πρότυπο για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει μια ζωή να διωθεί. Ο Foucault εφάρμοσε την ιστορική του μέθοδο πάνω στον ίδιο τον εαυτό του, ενοποιώντας τη ζωή του με τη σκέψη του και διευρύνοντας την κατανόησή μας σχετικά με το τι μπορεί να είναι ένα «υποκείμενο», με τον ίδιο εν πολλοίς τρόπο που οι μεγάλοι καλλιτέχνες διευρύνουν την αίσθησή μας σχετικά με το τι μπορεί να κατορθώσει η τέχνη.

Το αμφιλεγόμενο βιβλίο του Miller είναι προϊόν μιας αξιοθαύμαστης έρευνας. Σε αντίθεση με τον Eribon, ο Miller συζητά την τρέλα, τον θάνατο και την ομοφυλοφιλία, και ιδιαίτερα τον σαδομαζοχισμό, με μεγάλες, παραστατικές και σχεδόν εντυπωσιακές λεπτομέρειες.

Μολονότι τα κίνητρά του είναι φιλοσοφικά, το βιβλίο του Miller κυμαίνεται ανάμεσα στη δημοσιογραφική έρευνα και την επιστημονική πραγματεία, εναλλάσσοντας τις επιστημονικές αναγνώσεις με ερεθιστικές ακριτομύθιες. Δεν κατορθώνει όμως πάντοτε να συναρμολογήσει όλα τα στοιχεία του αντικειμένου του. Η συζήτησή του για τη μακρόχρονη μονομανία του Foucault με τον θάνατο του δημιούρ-

σε μάλλον σύγχυση, γιατί δεν μπόρεσα να αντιληφθώ πώς αυτή η νομανία εξηγεί ένα μεγάλο μέρος του έργου του. Ο Miller έχει την ψευδαίσθηση να παραθέτει Foucault κατά κόρον καθώς ερμηνεύει τις απόψεις του και -αφού ο ίδιος ο Foucault παραδεχόταν ότι «ένα από τα αττώματά μου είναι ότι δεν διαθέτω από φυσικού μου σαφήνεια»- αναλύσεις του είναι συχνά σκοτεινές.

Η βασική θέση του Miller είναι ότι η ζωή του Foucault ήταν μια συνεχής προσπάθεια να συνυπάρξουν τα λογοτεχνικά και τα φιλοσοφικά του χαρίσματα και ιδέες, η ομοφυλοφιλία του και η αίσθηση του εξόριστου, η έντονη πολιτική στράτευση του (που διαφοροποιεί την προσέγγισή του από τον ερμητικό και καθαρά λογοτεχνικό αισθητισμό των όψιμων έργων του Roland Barthes), η επικίνδυνα στενή σχέση του με την τρέλα, το ενδιαφέρον του για τα ναρκωτικά και η τάση του προς τον θάνατο, έτσι ώστε όλα αυτά να απαρτίσουν ένα αισθητικά ωραίο σύνολο. Αυτό δεν σημαίνει ότι ήταν αρκετά ανυπερήφανος ώστε να πεθάνει σχετικά ευτυχισμένος. Αμφιβάλλω αν αυτό μπορούμε να το ξέρουμε και αν έχει καμιά σημασία. Το θέμα είναι φιλοσοφικό και όχι βιογραφικό. Σημαίνει όμως ότι ο Foucault επεξεργάστηκε τα όρια αυτού που θα μπορούσε να θεωρηθεί μια αξιοθαύμαστη ζωή, έστω και αν πολλοί δεν θα επιδοκίμαζαν τη ζωή του. Αλλά ανυπερήφανος και επιδοκιμασία, όπως ίσως θα έλεγε ο Nietzsche, είναι τελείως διαφορετικά πράγματα.

Από την εξιστόρηση του Miller δικαιούμαστε να συναγάγουμε ότι ο σαδομαζοχισμός ήταν ένα είδος ευλογίας στη ζωή του Foucault. Του πρόσφερε την ευκαιρία να διώσει σχέσεις εξουσίας ως πηγές ικανοποίησης. Ήταν το θέατρο της εξουσίας στο οποίο η πειθαρχία μπορούσε να φέρει την ευτυχία, και η ίδια η κυριαρχία να υποταχθεί, εν μέρει με την κούρσια υποβολή στον πόνο, εν μέρει με τον έλεγχο της δύναμής της, εν μέρει με την εναλλαγή των ρόλων. Αυτή η ελευθερία του ήταν άγνωστη από προηγούμενες εμπειρίες και δεν έβρισκε έρεισμα στον παλαιότερο τρόπο σκέψης του. Έχοντας γράψει για τους τρόπους που το εγώ δημιουργήθηκε στην ιστορία, κυρίως με την εξουσία που οι άλλοι άσκησαν επάνω μας, ο Foucault ανέλαβε να ασκήσει εξουσία πάνω στον εαυτό του και, όπως λέει ο Nietzsche, να γίνει «αυτός που ήταν» από μόνος του. Τα κείμενά του για τον έλεγχο και η άσκηση, ο έλεγχος πάνω στον εαυτό του έγιναν ένα ενιαίο πρόγραμμα.

Πολλοί θα είναι ανίκανοι να αναγνωρίσουν στη ζωή του Foucault κάτι από την ομορφιά που εκείνος έλπιζε ότι θα έβρισκε. Η ζωή και το έργο του ίσως τους φανούν αηδιαστικά και διεστραμμένα και η λεπτομερής αφήγηση του Miller για άθλιες πρακτικές θα ενισχύσει την παραμορφωτική εικόνα του Foucault ως ατόμου διεστραμμένου με σπουδαιοφανές λεξιλόγιο. Το βιβλίο θα αναστατώσει επίσης μερικούς οπαδούς του Foucault, στους οποίους θα δώσει την εντύπωση ότι είναι μια άσκηση αναγωγής των πάντων στον έρωτα, μέσω του οποίου ο Foucault καθίσταται φυσιολογικός και ουδέτερος -ένας δραστήριος ομοφυλόφιλος με σπουδαιοφανές λεξιλόγιο.

Αλλά αυτά τα συμπεράσματα για το βιβλίο του Miller είναι εσφαλμένα. Αυτό που είναι τελικά τόσο σημαντικό και τόσο ανησυχητικό στη βιογραφία του Miller είναι η προσωπογραφία ενός ανθρώπου που ήθελε να εκθέσει σε σοβαρό κίνδυνο τον τρόπο της σκέψης του και της ζωής του. Σε σχέση με τη σκέψη του έθεσε το ερώτημα: «Τι είναι η φιλοσοφία σήμερα... σε τι συνίσταται, αν όχι στην προσπάθεια να μάθει κανείς πώς και σε ποια έκταση θα ήταν δυνατό να σκεφτεί διαφορετικά και να μην νομιμοποιήσει ό,τι είναι ήδη γνωστό;» Και όρισε την «ομοφυλοφιλική άσκηση» «ως τρόπο εργασίας πάνω στον ίδιο τον εαυτό μας... για να εφεύρουμε -δεν εννοώ: να ανακαλύψουμε- έναν τρόπο ύπαρξης που ακόμη φαντάζει απίθανος».

Οι ερωτικές δραστηριότητες του Foucault ήταν γεμάτες κινδύνους για τον ίδιο και για τους άλλους. Θυμίζω ότι στις αρχές της δεκαετίας του '80 το AIDS ήταν ελάχιστα γνωστό. Θα ήταν, επομένως, απαράδεκτος ταρτουφισμός να τον κατηγορήσουμε σήμερα γιατί συνέχιζε (όπως και τόσοι άλλοι) να συχνάζει στα δημόσια λουτρά του Αγίου Φραγκίσκου, αφού η αρρώστια είχε ήδη εντοπιστεί. «Ο

Michel FOUCAULT

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Μετάφραση
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΛΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΞΑΝΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΙΣ

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ:
ΤΟ «ΠΡΟΤΥΠΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ»
ΚΑΙ Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ
Όψεις του εθνικού προβλήματος
στην Ελλάδα (1830-1880)

Ποιες είναι οι αντιλήψεις για το ελληνικό έθνος και τον προορισμό του;

Αυτό είναι το καίριο ερώτημα που θέτει και ερευνά η ιστορικός Έλλη Σκοπετέα. Βιβλίο ιστορικό όσο και ιδεολογικό, που είναι χρήσιμο για την κατανόηση του νεοελληνικού βίου, έως και της σημερινής συγκυρίας.

έρωτας είναι κάτι για το οποίο αξίζει να πεθάνεις», σύμφωνα με έναν αφορισμό που ο Miller αποδίδει στον Foucault. Αυτό μπορεί να μοιάζει συνταρακτικό, αλλά δεν θα ισοδυναμούσε με τη φράση: «για τον έρωτα αξίζει να σκοτώσεις» ούτε αποτελεί ακριβώς απερίφραστη ομολογία αυτοκαταστροφικής διάθεσης. Το πρόβλημα είναι εξαιρετικά ακανθώδες. Όπως συμπεραίνει ο Miller, η συμπεριφορά του Foucault «μπορεί να τον ενέπλεξε σε ενδεχόμενες πράξεις αυτοκαταστροφής από πάθος με τη συγκατάθεση των συντρόφων του, οι περισσότεροι από τους οποίους πιθανόν να είχαν ήδη προσβληθεί από την αρρώστια· έτσι, άφησαν τις προφυλάξεις κατά μέρος. Ο Foucault και αυτοί οι άνθρωποι στοιχημάτισαν συντροφικά τη ζωή τους. Έτσι τουλάχιστον μπόρεσα να καταλάβω τι ενδέχεται να είχε συμβεί».

Ο Foucault δεν ήταν ιδιαίτερα ευχάριστος άνθρωπος, μολονότι η χάρη του ήταν παροιμιώδης. Αυτό που δείχνει ο Miller είναι το μέγεθος της πρόκλησης που αποτελεί ο Foucault για τη σκέψη μας. Αναδέχτηκε οτιδήποτε με το οποίο ήρθε αντιμέτωπος: το περιστατικό της γέννησης και της ανατροφής του, επιλογές συνειδητές ή μη, μονοπάτια που τα ακολούθησε εσκεμμένα ή συμπτωματικά, πράγματα ευχάριστα ή δυσάρεστα, όρεξη και οργή, επιθυμία και απελπισία, το καλό και το κακό· και από όλα αυτά δημιούργησε ένα έργο, ένα εγώ, μια ύπαρξη, που, αν και δεν είναι δυνατό (και ίσως δεν θα έπρεπε) να τη μιμηθούν άλλοι, έγινε, με όλο το βάρος της λέξης, δική του. Δεν υπάρχουν πολλές γυναίκες ή άντρες για τους οποίους θα μπορούσαμε να το πούμε αυτό.

Επιλογικό σημείωμα του μεταφραστή

Τρεις λόγοι με ώθησαν να μεταφράσω το προηγούμενο κείμενο. Ο πρώτος είναι καθαρά προσωπικός. Επιθυμώντας να ανταποδώσω, με τρόπο συμβολικό, την πλουσιοπάροχη φιλοξενία που μου επεφύλαξε το Πανεπιστήμιο του Princeton τον Φεβρουάριο του 1993, σκέφτηκα να αποδώσω στη γλώσσα μας το άρθρο αυτό, που δημοσιεύτηκε στο εβδομαδιαίο περιοδικό *The New Republic* της 15.2.93 (σελ. 27-36)· το άρθρο προέρχεται από τη γραφίδα του γνωστού καθηγητή της φιλοσοφίας στο εκεί Πανεπιστήμιο Αλεξάνδρου Νεχαμά, ο οποίος τύχη αγαθή συμβαίνει να είναι και Έλληνας. Το Program in Hellenic Studies, στο πλαίσιο του οποίου εντάχθηκε η επίσκεψή μου, υπό την έμπειρη καθοδήγηση του εκλεκτού νεοελληνιστή καθηγητή Edmund Keeley και με την ακαταπρόκλητη δραστηριότητα του διευθυντή του, του Δημήτρη Γόντικα, επιτελεί, με σεμνό και αθόρυβο τρόπο, αξιόλογο έργο και προωθεί συστηματικά και αποτελεσματικά τις ελληνικές σπουδές σε όλες τις βαθμίδες τους – αρχαία, μεσαιωνική και νέα.

Οι δύο άλλοι λόγοι είναι συνυφασμένοι με το ίδιο το κείμενο. Το άρθρο αυτό αφορμάται από την κριτική παρουσίαση δύο πρόσφατων βιογραφιών του Michel Foucault (Didier Eribon, *The Michel Foucault*, μετ. Betsy Wing, Harvard University Press, σσ. 374, χαρτόδετο δολ. 14,95, και James Miller, *Passion of Michel Foucault*, Simon and Shuster, σσ. 491, δολ. 27,50), στην πραγματικότητα όμως αποτελεί ένα θαυμάσιο σχεδιάσμα εισαγωγής στη ζωή και το έργο του μεγάλου Γάλλου φιλοσόφου, γραμμένο με περισσή γνώση και κρυστάλλινη διαύγεια. Το τελευταίο προτέρημα δεν είναι τόσο αυτονόητο, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι στην πατρίδα μας το σκοτεινό – και ο Foucault είναι σκοτεινός, και μάλιστα υπό διπλή έννοια: είναι δυσνόητος και ζοφερά απαισιόδοξος – εξηγείται δια του σκοτεινότερου και το ακατάληπτο διά του ακαταληπτοτέρου. Ένα λιτό, εύληπτο και έγκυρο κείμενο που να εκλαϊκεύει, χωρίς να απλουστεύει, που να ερμηνεύει, χωρίς να δεσμεύει, και να σχηματοποιεί, χωρίς να εκδιάζει είναι, επομένως, εξαιρετικά ευπρόσδεκτο. Ειδικότερα ως προς τη σχηματοποίηση, ο συγγραφέας δείχνει με πειστικό τρόπο την πορεία της σκέψης του Foucault από την ακαδημαϊκή αποστασιοποίηση στη στρατευμένη πολιτικοποίηση, και από εκεί την επιστροφή του σ' έναν ιδιότυπο ανθρωπισμό, μια τριβαθμιδωτή δηλαδή εξέλιξη από την αντι-

Ό,τι και να ήταν ο Foucault υπήρξε ένας μεγάλος ντισεικός ήρωας. Τελικά, ανήκε σε μια παράδοση την απώλεια της οποίας συνηθίσαμε να θρηνούμε: την παράδοση που αντιμετώπιζε τη φιλοσοφία ως αποστολή, ως τέχνη της ζωής. Και κανείς φιλόσοφος που ανήκε σ' αυτή την παράδοση, συμπεριλαμβανομένου και του Σωκράτη που την εγκαινίασε, δεν ήταν απαλλαγμένος από αμείλικτους εχθρούς. Με αυτό το νόημα η αναδρομή τόσο στη ζωή του φιλοσόφου όσο και στο έργο του δεν είναι απλώς δικαιολογημένη· είναι επιβεβλημένη. Διαφορετικά, δεν μπορούμε να καταλάβουμε ούτε το ένα ούτε το άλλο, γιατί είναι αδύνατο να γίνει σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στα δύο. Ούτε η ζωή ούτε το έργο έχουν απόλυτη προτεραιότητα· κανένα δεν μπορεί να προσφέρει τη βάση για να κατανοηθεί το άλλο και κανένα δεν μπορεί να γίνει κατανοητό από μόνο του, γιατί κανένα δεν αποτελεί αυτοδύναμη μονάδα, αλλά συμμετέχει στο ζεύγος ζωή / έργο ή έργο / ζωή, συμμετέχει δηλαδή στο αδιαίρετο σύνολο του οποίου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος.

Μπορώ να φανταστώ ότι πολλοί οπαδοί του Foucault ενδέχεται να απογοητευθούν από την προσωπική του στροφή στην αισθητική. Ίσως να την εκλάβουν ως αποποίηση ευθύνης, ως υποχώρηση για χάρη της ευτυχίας ενός μόνο ανθρώπου, ως εγκατάλειψη της πολιτικής. Μια τέτοια άποψη θα ήταν εσφαλμένη. Σε περιπτώσεις όπως του Σωκράτη, του Nietzsche και του Foucault, το προσωπικό και το δημόσιο, το αισθητικό και το πολιτικό συμπλέκονται μεταξύ τους αξεδιάλυτα όσο και η «ζωή» με το «έργο». Εξαιτίας των μεταβολών που επιφέρουν στους ίδιους τους εαυτούς τους τέτοιοι στοχαστές συμβαίνουν οι μεγαλύτερες αλλαγές στη ζωή των κοινών ανθρώπων

κειμενική περιγραφή στην αθεράπευτη απαισιοδοξία και από εκεί στην υπό όρους αισιοδοξία ότι μπορεί να βρεθεί μια διέξοδος για το παγιδευμένο στα γρανάζια της ιστορίας άτομο. Παράλληλα ο συγγραφέας δείχνει ότι αυτές οι μεταβάσεις δεν συντελούνται με απροειδοποίητες τομές, αλλά εκκολάπτονται στο εκάστοτε στάδιο εξέλιξης από το οποίο προκύπτουν, και έτσι αναδεικνύονται η συνέχεια, η συνέπεια και η ενότητα της σκέψης του Foucault.

Ο τρίτος λόγος, τέλος, σχετίζεται με τα ερωτήματα που εγείρει το άρθρο αυτό, που ως επαρκές κείμενο δεν προτείνει μόνο λύσεις για ορισμένα προβλήματα, αλλά θέτει νέα ζητήματα προς περαιτέρω διερεύνηση και συζήτηση – διαφορετικά, θα ήταν ένα νεκρό σώμα ήδη από τη στιγμή της σύλληψής του. Με τη βεβαιότητα ότι ο αναγνώστης, ανάλογα με τον ορίζοντα των προσδοκιών του, θα αναπτύξει τον δικό του προβληματισμό, καταθέτω ενδεικτικά μερικές προσωπικές μου απορίες, που ενδεχομένως απορρέουν από δική μου έλλειψη ενημέρωσης γύρω από τα θέματα αυτά:

1 Η σύλληψη της ζωής από τον Foucault ως ακατάπαυστου πολέμου δεν σχετίζεται μόνο με τον απάνθρωπο αφορισμό του Clausewitz, αλλά και με τη γνωστή ρήση του Ηρακλείτου για τον πόλεμο ως πατέρα των πάντων. Η άποψη, εξάλλου, του Foucault ότι η ψυχή αποτελεί τη φυλακή του σώματος είναι προφανής αντιστροφή της πλατωνικής σύλληψης του σώματος ως τάφου της ψυχής, σύλληψης που έχει πυθαγόρεια προέλευση. Οι προηγούμενες επισημάνσεις, σε συνδυασμό και με άλλες νύξεις που γίνονται στο άρθρο για τη σχέση του Foucault, με την αρχαιοελληνική φιλοσοφική σκέψη (Σωκράτης, Στωικοί) καθιστούν επιτακτική την ανάγκη μιας συνολικής και συνθετικής διερεύνησης των επιδιωμάτων (έστω και με τη μορφή παραγωγικών παρερμηνειών) από την κλασική γραμματεία στο έργο του νεότερου στοχαστή.

2 Ποια είναι η σχέση του Foucault με τη μαρξιστική θεωρία (αλτουσεριανής ή άλλης εκδοχής); Αν λάβουμε υπόψη μας ότι η ιστορία και οι κοινωνικές συνθήκες διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στη μαρξιστική σκέψη και επιπλέον ότι ο Foucault υπήρξε ενεργό μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος, η θέση του ερωτήματος αυτού καθίσταται αναπόφευκτη.

3 Συναφής με το προηγούμενο ερώτημα είναι και η τρίτη απορία. Μήπως η έλλειψη αναφοράς στη μαρξιστική σκέψη οφείλεται στη στενή σύναψη του Foucault με τον Nietzsche? Με άλλα λόγια: Μήπως

ρος το καλύτερο ή το χειρότερο. Χάρη στη στροφή προς τον εαυτό και χάρη στην εναρμόνιση της ζωής του με τις ιδέες του, η «βαθιά ιππ» του Foucault για τον εξόριστο και τον περιθωριοποιημένο μισε να βρίσκει την πιο δραστική της έκφραση. Μετέτρεψε τον υπό του σε πρότυπο αυτονομίας, προσωπικής φωνής. Η πολιτική, ως ίσως ο ίδιος θα έλεγε, αρχίζει με την επιμέλεια του εγώ· αυτό μιδώς ήταν που ο Σωκράτης, στον οποίο ο Foucault αφιέρωσε δύο τις τελευταίες παραδόσεις του στο College de France, έλεγε ρκώς στους συγχρόνους του, αλλά εκείνοι δεν τον καταλάβαιναν. υτό δεν σημαίνει ότι αυτός ο δάσκαλος της υποψίας κατανίκησε στικά τις εξαιρετικά μεγάλες επιφυλάξεις του. «Η θέση μου», γε,

δεν είναι ότι όλα είναι αρνητικά, αλλά ότι είναι επικίνδυνα, κάτι που δεν σημαίνει ακριδώς το ίδιο. Αν όλα είναι επικίνδυνα, τότε έχουμε πάντοτε κάτι να κάνουμε. Έτσι η θέση μου δεν οδηγεί σε απάθεια, αλλά σε μια υπερβολική και απαισιόδοξη δραστηριοποίηση.

υτά είναι λόγια ενός σοφού· λόγια ενός φιλοσόφου που έδειξε ότι εν σοφός πολύν καιρό αργότερα από τότε που έδειξε ότι ήταν πνος. Τόσο φιλήδονος όσο και ασκητικός, τόσο ασκητικός όσο διάσημος, ο Foucault αναδείχθηκε σε αντιπροσωπευτική μορφή αιώνα μας. Η πρόοδός του από τον αποστασιοποιημένο μετα-ουνκτουραλιστή της δεκαετίας του '60 στον παράδοξο νεοανθρω-τή της δεκαετίας του '80 είναι μια παραβολή της εποχής μας. αι παράδειγμα ακόμη και για όσους είναι απρόθυμοι να τον λουθήσουν, αλλά επιθυμούν με τις δικές τους δυνάμεις, και στην χματικότητα όπως εκείνος, να χαράξουν μια πορεία που θα είναι ρηινά ολόδική τους.

όκειται για «προκατειλημμένη» (με το νόημα που δίνει στην «προκα-ληψη» ο Gadamer) ανάγνωση του Foucault εξαιτίας της δόκιμης θη-ας του συγγραφέα στη μελέτη του Nietzsche? Σε περίπτωση καταφατι-ς απάντησης, ποιες άλλες αναγνώσεις θα ήταν εξίσου νόμιμες;

Το αδιάσπαστο αμάλγαμα ζωής και έργου που εντοπίστηκε στις περιπτώσεις του Σωκράτη, του Nietzsche και του Foucault περιορί-ται μόνο στη φιλοσοφία ή ισχύει και για άλλες περιοχές της διανόησης;

Ποια είναι η σχέση της φιλοσοφίας του Foucault και της λογοτεχνι-κής παραγωγής του 20ού αιώνα; Η ζοφερή εικόνα του ανθρώπου ν είναι δέσμιος ανεξέλεγκτων μηχανισμών εξουσίας ανακαλεί αυθόρ-τα στη μνήμη μας τρομακτικές σκηνές από το έργο του Φραντς Κάφκα. όκειται για απλή σύμπτωση; Επιπλέον, η προσπάθεια του υπερρεαλι-ού να δημιουργήσει μια πραγματικότητα δευτέρου βαθμού, όπου ο θός λόγος χάνει την πρωτοκαθεδρία και την καθοριστική ισχύ του, πως προλαβαίνει την αναζήτηση μιας διεξόδου από την εκ των υστέ-ν διατυπωμένη αθεράτευτη φιλοσοφική απελπισία του Foucault? Οι ιητές πάντοτε προπορεύονται της εποχής τους.

Διακόπτω εδώ αυθαίρετα τον κατάλογο των ερωτημάτων ενός μη ικού, για να παραχωρήσω τον λόγο σε αρμοδιότερους που δεν απο-είται καθόλου να έχουν ήδη πραγματευθεί παρόμοια θέματα. Απομέ-το ευχάριστο καθήκον να εκφράσω και από τη θέση αυτή την γνωμοσύνη μου στον συγγραφέα, που όχι μόνο μου παραχώρησε όθυμα την άδεια της μετάφρασης του άρθρου του, αλλά και είχε την λουσύνη να μου υποδείξει βελτιώσεις. Φυσικά, η ευθύνη για το τελικό οτέλεσμα παραμένει αποκλειστικά δική μου.

μείωση: Οι τίτλοι έργων του Foucault σκόπιμα διατηρήθηκαν στην αγγλική ρφή τους. Για να διευκολυνθεί ο αναγνώστης, παραθέτω όσες ελληνικές μετα-άσεις έργων του Γάλλου φιλοσόφου τυχαίνει να γνωρίζω, καταταγμένες αλφα-τικά κατά εκδοτικό οίκο:

λέξεις και τα πράγματα, Γνώση
χαιολογία της γνώσης, Εξάντας
είναι Διαφωτισμός; Έρασμος
ορία της τρέλας, Ηριδανός
τάξη του λόγου, Ηριδανός
ατήρηση και τιμωρία, Ράμπας - Κέδρος
ορία της σεξουαλικότητας, Ράμπας - Κέδρος (2 τόμοι)
ουσία, γνώση και ηθική, Ύψιλον
μικροφυσική της εξουσίας, Ύψιλον

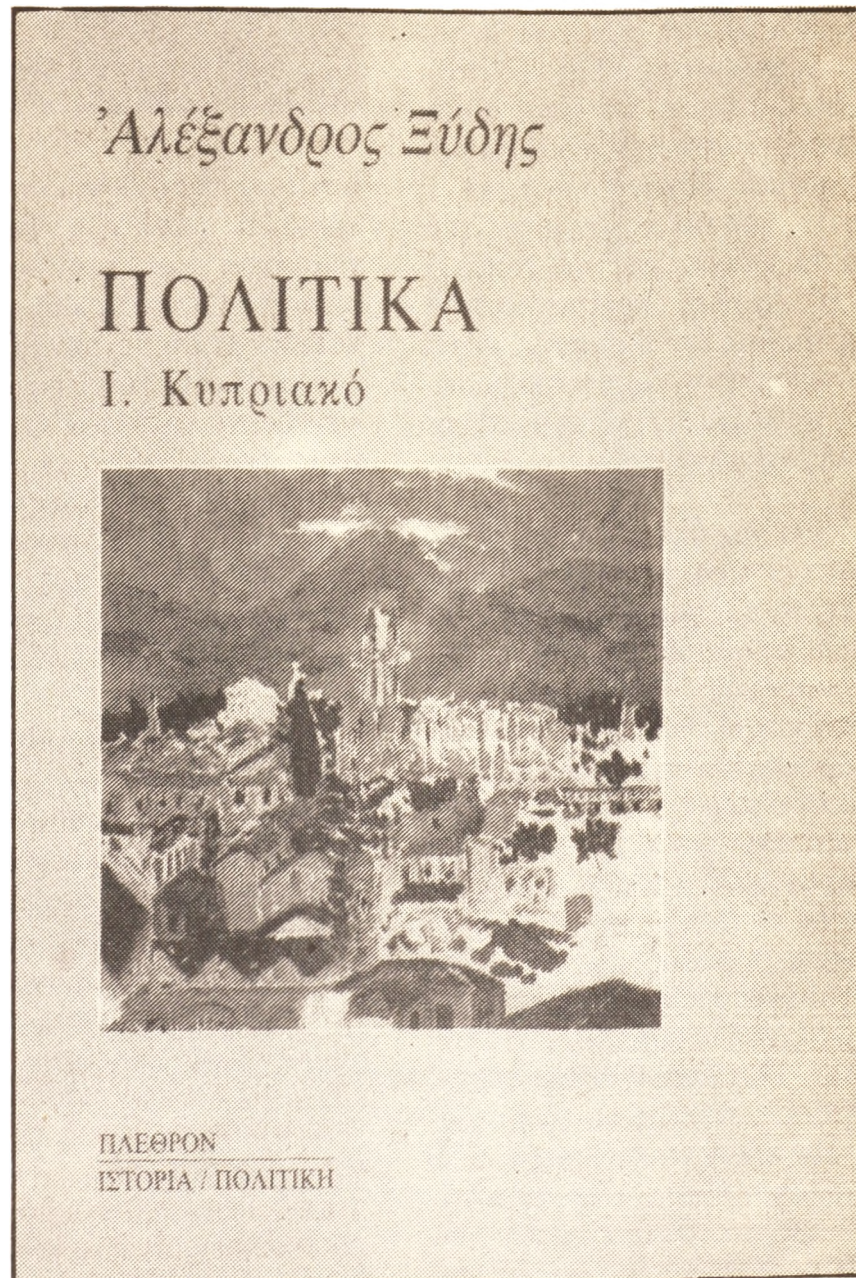

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ: Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλε- μο

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ
ΕΠΙΣΤ.

Οι Αμερικανοί πάνε στην Ιταλία

του Ανδρέα Παναγόπουλου

Στις 31 Αυγούστου άνοιξε και φέτος η 50ή Μόστρα του Κινηματογράφου της Βενετίας. Το... εναρκτήριο λάκτισμα έδωσε ο Μάρτιν Σκορσέζε με την ταινία *Τα χρόνια της αθωότητας*, που προβλήθηκε εκτός συναγωνισμού

Το φετινό Φεστιβάλ της Βενετίας, πράγμα ασυνήθιστο, «περιέχει» πολύ Χόλλυγουντ. Ο Γούντνι Άλλεν, ο Ρόμπερτ Άλτμαν, ο Στήβεν Σπύλμπεργκ, ο Ρόμπερτ ντε Νίρο για πρώτη φορά και ως σκηνοθέτης εκτός του Σκορσέζε, συμμετέχουν με τις καινούργιες τους ταινίες. Άλλωστε, οι ΗΠΑ είναι η μόνη χώρα που συνεχίζει να συντηρεί το ενδιαφέρον των κινηματογραφόφιλων όπου Γης. Το σταρ σύστημα πάντως δεν είναι μονόδρομος σε αυτή την τεράστια παραγωγική μηχανή, ωστόσο η άφιξη, ήδη την πρώτη μέρα, των Μισέλ Φάιφερ και του Ντάνιελ Ντέι Λιούις, πρωταγωνιστών της ταινίας του Σκορσέζε, κάνει τον κινηματογράφο πιο ελκυστικό, τουλάχιστον για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Όσο για άλλες, ανθηρές παλιότερα εθνικές κινηματογραφίες, τα πράγματα φέτος δεν είναι τόσο αισιόδοξα. Ο λατινοαμερικανικός κινηματογράφος καταδροχίσθηκε από την τηλεόραση και τις αισθηματικές σαπουνόπερες. Η Αργεντινή συμμετέχει με μια ταινία της Μαρία Λουίζα Μπέρμπεργκ (*De eso no se Habla*). Ο βρετανικός κινηματογράφος πήγε στις Κάννες με όλες του τις αιχμές και δεν έχει τίποτε να προβάλει στη Βενετία. Ο γερμανικός κινηματογράφος συνεχίζει να αναπαράγει την κρίση ταυτότητάς του. Ο κινηματογράφος των ανατολικών χωρών πέρασε από τη δικτατορία της ιδεολογίας στη δι-

Η Μισέλ Φάιφερ και ο Ντάνιελ Νταϊή Λιούις στην ταινία του Μάρτιν Σκορσέζε *Τα χρόνια της αθωότητας*

κτατορία της οικονομίας. Κατάλαβε ότι η δεύτερη είναι πολύ χειρότερη για την παραγωγή ταινιών. Οι καλύτεροι ανατολικοί σκηνοθέτες έχουν ήδη εγκατασταθεί στις δυτικές χώρες και «αγνοείται το παρόν και το μέλλον τους» ενώ μόνο περιστασιακά βρίσκουν κάποιους τρόπους έκφρασης. Ο αφρικανικός κινηματογράφος είναι πολύ φτωχός για να εγγυηθεί μια συνεχή παραγωγή που να αντέχει στο χρόνο.

Η ίδια η προετοιμασία του Φεστιβάλ δίωσε την κρίση που περνά η ιταλική διευθυντική τάξη, η οποία λογοδοτεί καθημερινά στις δικαστικές αρχές. Η διαχείριση του Φεστιβάλ, τόσο οικονομική όσο και κοινωνική με την περιθωριοποίηση της νεολαίας και την έλλειψη συμμετοχής για το πλατύ κοινό, άνοιξε νέες αντιπαραθέσεις στο χώρο των διοργανωτών. Την ίδια στιγμή, μειώθηκαν σημαντικά οι προσκλήσεις, ενώ τα γενικά έξοδα του Φεστιβάλ μειώθηκαν κα-

τά 150 εκατομμύρια δρχ. σε πρώτη φάση. Κατά τα άλλα 2.000 δημοσιογράφοι έχουν ήδη φθάσει στη Βενετία.

Πριν ξεκινήσει το Φεστιβάλ, οι συζητήσεις που απασχολούν τους επισκέπτες του ωστόσο δεν είναι για το πού πάει ο κινηματογράφος. Περισσότερο ενδιαφέρει το ποιος έρχεται στο Λίντο και το γιατί. Έτσι, εκτός της Μαντόνα και της Τίνα Τάρνερ, που θα είναι στη Βενετία για να παρουσιάσουν τις ταινίες τους, μάλλον θα παρευρεθεί και ο μυθικός Indiana Jones, Harisson Ford, ο οποίος εμφανίζεται σπανίως στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Στην οθόνη θα εμφανιστεί μπλεγμένος, αθώς καταδιωγμένος από τις δικαστικές αρχές, στην ταινία του Andrew Davis *Ο φυγάς ρημαϊκή της ομώνυμης τηλεοπτικής σειράς*.

Ο Ρόμπερτ ντε Νίρο θα παρουσιαστεί στον διπλό ρόλο του πρωταγωνιστή και σκηνοθέτη την ταινία του *Bronx Tale* ενώ

ίσως έρθει και ο John Malkovich.

Από τους Ιταλούς θα παρευρεθούν ο Marcello Mastroianni, η Francesca Neri, η Margherita Bay, ο Fabrizio Bentivoglio, ο Sergio Rubini κ.ά.

Δεν θα παρευρεθούν η Juliette Binoche, πρωταγωνίστρια στην ταινία *Trois couleurs Bleu* του Kieslowski, και Chiara Caselli, κωφάλαλη στην ταινία της Liliana Cavoni με τίτλο *Πού είσαι; Εγώ είμαι εδώ*, γιατί γυρίζει την καινούργια της ταινία με τον Francesco Nuti.

Ο Γούντνι Άλλεν μάλλον θα αποφύγει να εμφανιστεί στο κοινό μετά τα τελευταία προβλήματα που αντιμετωπίζει με την κοινή γνώμη. Ας ελπίσουμε ότι θα τον δούμε στην πρεμιέρα της ταινίας του *Manhattan murder mystery*.

Απόντες και οι Tim Robbins και Jack Lemmon που εμφανίζονται στην ταινία *Short cuts* του Robert Altman.

Τα βιβλία της «γνώσης»

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΖΟΥΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Διεύθυνση: Π. Κονδύλης

ΧΑΝΝΑ ΑΡΕΝΤ

Η ανθρώπινη κατάσταση (Vita activa)

ΡΑΪΜΟΝ ΑΡΟΝ

Η εξέλιξη της κοινωνιολογικής σκέψης

Πρώτος τόμος: Μοντεσκιέ, Κοντ, Μαρξ, Τοκβιλ

Δεύτερος τόμος: Η γενιά της καμψής του αιώνα. Εμίλ Ντυρκεμ, Βίλφρεντο Παρέτο, Μαξ Βέμπερ.

ΛΕΒ ΒΥΓΚΟΤΣΚΙ

Σκέψη και γλώσσα

ΛΟΥΣΙΕΝ ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

Διαλεκτικές ερευνες

ΜΑΡΣΕΛ ΓΚΡΑΝΕ

Η κινέζικη σκέψη

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ

Θεωρία Σημειωτικής

ΟΛΟΦ ΖΙΓΚΟΝ

Βασικά προβλήματα της αρχαίας φιλοσοφίας

ΕΡΝΣΤ ΚΑΣΣΙΡΕΡ

Ο μύθος του κράτους

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Η κριτική της μεταφυσικής στη νεότερη σκέψη (Απο τον οψίμο Μεσαίωνα ως το τέλος του Διαφωτισμού)

ΒΙΚΤΩΡ ΚΡΑΦΤ

Ο κύκλος της Βιέννης και η γένεση του νεοθετικισμού (Βίτγκενσταϊν, Σλικ, Κάρναπ, Πόππερ)

ΚΑΡΛ ΛΕΒΙΤ

Το νόημα της Ιστορίας (Η φιλοσοφία της Ιστορίας από τις βιβλικές της απαρχές ως τους Μαρξ και Μπουρκχαρντ)

ΚΑΡΛ ΛΕΒΙΤ

Από τον Χέγκελ στον Νίτσε. Το επαναστατικό ρήγμα στη σκέψη του 19ου αιώνα. Πρώτος και δεύτερος τόμος

ΤΖΩΝ ΛΟΚ

Δεύτερη πραγματεία περί κυβερνήσεως

Κ. ΜΠ. ΜΑΚΦΕΡΣΟΝ

Ατομικισμός και ιδιοκτησία (Η πολιτική θεωρία του πρώιμου φιλελευθερισμού από τον Χομς ως τον Λοκ)

Κ. ΜΠ. ΜΑΚΦΕΡΣΟΝ

Η ιστορική πορεία της φιλελευθέρης δημοκρατίας

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ - ΦΡ. ΕΝΓΚΕΛΣ

Η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ανατολικό Ζήτημα

ΜΑΡΤΙΝ ΜΠΟΥΜΠΕΡ

Το πρόβλημα του ανθρώπου

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ (επιμ.)

Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα από το 1875 ως το 1974

Πρώτος τόμος: Οι σοσιαλιστές διανοούμενοι και η πολιτική λειτουργία της πρώιμης κοινωνικής κριτικής (1875-1907)

Δεύτερος τόμος: Ιδέες και κινήσεις για την οικονομική και πολιτική οργάνωση της εργατικής τάξης (1907-1925)

Α Μέρος «Απο το κοινωνικό μας ζήτημα» στην ιδρυτική γενία του ΣΕΚΕ

ΖΑΚ ΝΤΕΡΡΙΝΤΑ

Περί γραμματολογίας

ΖΑΝ ΠΙΑΖΕ

Σοφία και ψευδαισθήσεις της φιλοσοφίας

ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΣΑΤΕΛΕ (επιμ.)

Ιστορία της Φιλοσοφίας

Πρώτος τόμος: Από τον Πλάτωνα ως τον Θωμά Ακινάτη

Δεύτερος τόμος: Από τον Γαλιλαίο ως τον Ζ.-Ζ. Ρουσσώ

Τρίτος τόμος: Από τον Καντ ως τον Χούσερλ

Τετάρτος τόμος: Ο Εικοστός Αιώνας

Ν.Π. ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟΣ (επιμ.)

Η αρχαία σοφιστική Τα σωζόμενα αποσπάσματα

ΖΩΡΖ ΣΟΡΕΛ

Οι ψευδαισθήσεις της προόδου

ΛΕΟ ΣΤΡΑΟΥΣ

Φυσικό Δίκαιο και Ιστορία

ΚΛΩΝΤ ΛΕΒΙ-ΣΤΡΩΣ

Φύλη και ιστορία

ΤΟΜΑΣ ΧΟΜΠΣ

Λεβιαθάν Η Ύλη, Μορφή και Εξουσία μιας Εκκλησιαστικής και Λαϊκής Πολιτικής Κοινότητας

Πρώτος και δεύτερος τόμος

ΓΙΟΧΑΝ ΧΟΥΖΙΝΓΚΑ

Ο άνθρωπος και το παιχνίδι

ΕΝΤΜΟΥΝΤ ΧΟΥΣΣΕΡΛ

Δεύτερη λογική ερευνα Η ιδεατή ενότητα του Ειδούς και οι νεότερες θεωρίες για την αφαίρεση

ΝΙΚΟΣ Κ. ΨΗΜΜΕΝΟΣ

Η ελληνική φιλοσοφία: 1453-1821

Πρώτος τόμος: Η κυριαρχία του Αριστοτελισμού (Προκορυθαλική και Κορυθαλική περίοδος)

Δεύτερος τόμος: Η επικράτηση της νεωτερικής φιλοσοφίας (Μετακορυθαλική περίοδος)

εκδόσεις
«γνώση»

Ιπποκράτους 31, 106 80 Αθήνα Τηλ.: 36 20 941 – 36 21 194

«ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΑΓΡΙΑΣ ΔΥΣΗΣ»

• Ένα ακόμη σχόλιο για την επέκταση της Παραλίας στη Θεσσαλονίκη

Όσοι έχουν διαβάσει έστω κι ένα επεισόδιο της γνωστής και αγαπητής σειράς κόμικς «Λούκυ Λουκ», θα θυμούνται σίγουρα το τυπικό τέλος: Αφού ο ήρωας έχει σώσει τη μικρή πόλη της μακρινής Δύσης, οι κάτοικοι μαζεύονται να τον ξεπροβοδίσουν, και προσπαθούν να αποφασίσουν πώς θα εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους. Είναι κι όλοι οι προύχοντες κι οι επαίοντες εκεί, ο κύριος Δήμαρχος, ο κύριος Σερίφης, ο κύριος Νεκροθάφτης, η κυρία Πρόεδρος του Φιλανθρωπικού Σωματίου, και όλο και τσακώνονται για το ποια είναι η πρέπουσα τιμή για τον ήρωα.

Κι όταν μετά από αρκετή ώρα θυμούνται να ρωτήσουν τη γνώμη του ίδιου του Λούκυ ανακαλύπτουν με έκπληξη και πληγωμένη υπερηφάνεια ότι αυτός, έχοντας βαρεθεί έφυγε σφυρίζοντας το αγαπημένο του τραγούδι: «Είμαι ένας φτωχός και μόνος κάου - μπου».

Δυστυχώς η Νύμφη του Θερμαϊκού δεν μπορεί να ανέβει σε κάποιο άλογο και να φύγει, όπως ο Λούκυ Λουκ, και είναι αναγκασμένη να μείνει εκεί και να υπομένει τις χαρτομαχίες αυτών που ψάχνουν να της αποδώσουν το αρμόζον προσωπείο.

Και εν τω μεταξύ, ο υπάρχων ζωντανός δημόσιος χώρος της πόλης (μια και για απόδοση νέου δημόσιου χώρου μιλάμε όλοι) φθίνει αργά και σταθερά, γίνεται όλο και πιο φτωχός, όλο και πιο μόνος, χωρίς να καταστρώνεται καμία στρατηγική γι' αυτόν.

Ακόμη και αυτή η οδός Αριστοτέλους, ένα από τα ωραιότερα αστικά τοπία στον κόσμο, που όλοι ασχολούνται με την προέκτασή της στη θάλασσα, έχει αφεθεί να γίνει ένας θλιβερός ανοικοκύρευτος χώρος, με κακοσυντηρημένες προσόψεις κτιρίων, σπασμωδικές και σπουπιδοφόρες διαμορφώσεις, αλόγιστες νέες οικοδομήσεις, και χωρίς πρόβλεψη χρήσεων που θα της έδιναν κάποια ζωή και εκτός γραφειακού ωραρίου.

Αλλά όπως πάντα η πολυδάπανη δημιουργία νέων «προσωπείων» είναι πιο εύκολη, πιο εμφανίσιμη, και δεν απαιτεί αγάπη και σκέψη όπως η επούλωση και η βελτίωση του ιστορικού ιστού.

Νίκος Βρατσάνος
αρχιτέκτων

ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ,

ΝΕΟΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ, ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ '30

• Μια ανταπάντηση

Στο 526 τεύχος του ANTI δημοσιεύθηκαν δύο κείμενα με αφορμή την παρουσίαση του τελευταίου ποιητικού διβλίου του Νάσου Βαγενά. Έχω να αντιπαρατηρήσω τα εξής:

Στο πρώτο σημείο της επιστολής του κ. Δημ. Κόκκορη απαντώ ότι ο μοντερνισμός, ή η νεοτερικότητα, έγιναν εύκολα αποδεκτοί όχι από τους κριτικούς, οι οποίοι είχαν άλλωστε μια γλώσσα ηγεμονίας να διαφεντέψουν, αλλά από τους δημιουργούς λογοτεχνικών γλωσσών, δηλαδή τους ποιητές. Οι δημιουργοί επέβαλαν το καινούργιο ιδίωμα –μέσα από μια διαδικασία αλληλεπίδρασης με τον

κριτικό λόγο δεδαίως– και αυτό το γεγονός επισημαίνει Μάλιστα ως ορόσημο της επιβολής της καινούργιας διαίκτης θα έθετα την προσχώρηση του Γιάννη Ρίτσου στο ιδίωμα (1935-36), γεγονός που νομίζω ισοπέδωσε την λυφωνία της λογοτεχνικής διαλέκτου. Από τότε έπαψε να υπάρχει αποκλίνων ή λόγος άρνησης στην Ελλάδα, ή όσον η ηγεμονεύουσα διάλεκτος επεδλήθη ως εύλογη ως γλώσσα πρωτοπορίας από όλους. Η κριτική δεν αργούσε να προσχωρήσει στο νέο status quo, πράγμα π έγινε σταδιακά κατά την επόμενη δεκαετία.

Στη συγκεκριμένη μάλιστα περίπτωση της εποχής '30, αξίζει να αναρωτηθούμε για ποιον λόγο επικράτησε το ποιητικό ιδίωμα του Γ. Σεφέρη, για ποιο λόγο τέθηκε διαθεσιμότητα, θα λέγαμε, εκείνο του Οδ. Ελύτη και ποιες αιτίες παραγκωνίστηκαν ή και απορρίφθηκαν ποιητικά ιδιώματα του Εγγονόπουλου και του Εμπειρίκου, ακόμα και του Νικ. Κάλας, ή τέλος γιατί αγνοήθη εντελώς ο λόγος του Γ. Σαραντάρη. Το ιδίωμα αυτό επικράτησε για την αισθητική του αρτιότητα ή την ιδεολογική του πληρότητα, αλλά γιατί ήταν το πιο εύχρηστο σχήμα μέσα στο οποίο μια κυρίαρχη γλώσσα ανακάλυπτε τη δική της σημασιολογία. Μέσα σε αυτό το ιδίωμα Ιστορία υποκαταστάθηκε από τη Μυθολόγηση, η επικράτησε από την αχρονία, το τώρα από το παρελθόν. Είκοσι ετών φανερό η ιδεολογική χρησιμότητα αυτής της γραφής... Μόλις συνέβη αυτή η ταύτιση ποιητικής διαίκτης και κυρίαρχης γλώσσας, τότε το ιδίωμα υιοθετήθηκε έγινε κανόνας, υπόδειγμα προς μίμηση, και αν θέλει κάπως αργότερα, βραβείο Νόμπελ.

Δεν αξιολογώ το τι έγινε: απλώς παρατηρώ τη λογική της απόρριψης που πρυτάνευσε και συμπεραίνω ότι αυτό που ακολούθησε την επιβολή του σεφερικού ιδιώματος –οποιοό τόσο χαριτωμένα αποκαλείται μετριοπαθής μοντερνισμός– ήταν μια ριζική μεταστροφή της ποιητικής γραφής προς έναν τόνο και μια τροπικότητα η οποία έκοψε την επόμενη ποιητική γενιά να μην μπορεί να διαβάσει κείμενα γραμμένα σε ανόμοια από την σεφερική τονικότητα. Αυτό σημαίνει –και για τούτο άλλωστε είπα ότι ποιητές δεν διερωτήθηκαν για τον προσανατολισμό αυτών των κινήματων– ότι η επιβολή ενός τέτοιου τύπου γραφής ικανοποιούσε ορισμένες ανάγκες, προϋπόθεση των οποίων υπήρξε ο παραγκωνισμός των προγενεστέων ιδιολέκτων και η μετατροπή τους σε διάσπαρτα στοιχεία μιας συνθέσεως που επέτυχε ο Σεφέρης.

Για τούτο άλλωστε δεν υπονόησα καθόλου πως πρέπει να διαβάζουμε τα ποιήματα του Σολωμού με τον ίδιο τρόπο που τα διάβαζε η εποχή τους. Εννοούσα ότι απλά δεν μπορούμε να τα διαβάσουμε πλέον καθόλου και να απολαύσουμε –επιμένω στο ρήμα– χωρίς κάποιος να προειδοποιήσει τι θα βρούμε εκεί. Οι αναγνώστες αναδύονται το ποίημα, το επανασημαίνουν, το επαναγράφουν. Όταν φθάνουμε όμως στο σημείο να μην μπορούμε ούτε να υποφέρουμε τον τόνο της ποιητικής φωνής και χάνουμε μια ολόκληρη περίοδο της γλώσσας μας, η οποία μπορεί δυνάμει να ανανεώσει τον λόγο μας όταν εξαντλείται, τότε το κυρίαρχο ιδίωμα της εποχής στην οποία ζούμε έχει τραγικά περιορίσει τον ορίζοντα της νοημοσύνης μας.

Η κριτική μου στην ποίηση της εποχής του '30 δεν είναι επομένως ιδεολογική με την λέξη προσανατολισμός εννοούσα την διαλεκτική εξέλιξη των λογοτεχνικών μορφών που επέβαλε το σεφερικό ιδίωμα: μορφών ουσιαστικά ανύπαρκτων που, γι' αυτόν τον λόγο άλλωστε δεν οργανώθηκαν σε ένα κεντρικό μύθο παρά σε ψιθυριστές αισθηματολογίες και βουβές αναγνώσεις. Η βασική διαφορά της σεφερικής γραφής από εκείνη του Παλαμά και του Ελύτη είναι ότι διαβάζεται σιωπηλά, είναι μια ποίηση της γρ

και της σιωπής, ενώ οι άλλες δύο είναι ποιήσεις της ής και της απαγγελίας. Η άφωνη ποίηση του Σεφέρη έριξε σε ένα μονοδιάστατο και μονόγλωσσο κόσμο, ίτερα κατάλληλο για την μεταπολεμική εποχή, όταν η φωνή και η διαλεκτική ποικιλία βρίσκονταν σε άμεντίθεση με τον ηγεμονεύοντα λόγο.

Ίδια διαλεκτική των μορφών του Σεφέρη οδήγησε στα γραφήματα υπό ποιητική μορφή που ανέφερα, σημείο το οποίο δεν κατανοώ ουδόλως το πνεύμα της αντικρι- του κ. Κόκκορη. Για τούτο άλλωστε εντόπισα ότι η κή λειτουργία των «Βάρβαρων Ωδών» είναι ότι μας δίνει πίσω μια ποιητική γλώσσα, διακρινόμενη από τη της πεζογραφίας και του δράματος, μια τονικότητα ής που χάθηκε με την ιδιόλεκτο του Σεφέρη, μια ρική, αν θέλετε, γλωσσική δομή γύρω από την οποία χούν να αξονιστούν θέσεις, οι αντιθέσεις της και ποι- ρς. Η ποίηση της εποχής μας, και συμπεριλαμβάνω ως την ποίηση του Βαγενά σε αυτό, έσπασε την μονο- ια των ποιητικών ιδιωμάτων που επιβλήθηκαν μετά το πην Ελλάδα.

αι εδώ προχωρώ στο δεύτερο γράμμα, του κ. Πέτρου ουργιώτη, το οποίο υποθαμίζει αναίτια την συλλογή Βαγενά προσπαθώντας να την συνδέσει στενά με την ρική και να την παρουσιάσει ως «αναπαραγωγή του ίγους της» -η λέξη αναπαραγωγή είναι, θαρρώ, η πιο κική που μπορεί να ειπωθεί ποτέ για ένα γραπτό νο: κάθε έργο παράγει λόγο, δεν αναπαράγει. Σε ο κείμενό μου για την ποίηση του Βαγενά είχα διατυ- ει την ιδέα ότι η κριτική του έχει «σκαλώσει» στην ερική παρακαταθήκη και μόνο η ποίησή του υπερβαί- τους περιορισμούς της.

πανέρχομαι εδώ τονίζοντας ότι κάθε ποιητής διαλέγει ρς προγόνους του, όπως μας είπε ο Μπόρχες. Όθεν, δεν ι δυνατόν να είμαστε όλοι επίγονοι της γενιάς του '30, αδή του Σεφέρη, γιατί όλοι δεν αναγνωρίζουμε ως γονό μας τον εκλεκτό ποιητή. Ταυτόχρονα, πιστεύω αυτή η σεφερική οφειλή του Βαγενά συνιστά την σοβα- ερη τροχοπέδη του έργου του, γιατί το νέο κρασί ίνει σε καινούργια ασκιά και όχι στα τετριμμένα και ύχρηστα σχήματα ενός πολιτιστικού κύκλου που δια- φώθηκε 60 χρόνια πριν. Αν ο Βαγενάς θέλει να παρα- ει εκεί, αυτό είναι δικό του θέμα και δικό του πρόβλη- εμείς ως καλοπροαίρετοι αναγνώστες διαβάζουμε τα α του και δικαιούμεθα -φαντάζομαι- να τα επανατο- λητήσουμε σε ένα διαφορετικό ερμηνευτικό πλαίσιο, το οίο πιθανώς να διαφέρει από το δικό του. Δεν ξέρω αν ο λέγεται κριτική αυθάδεια, καίτοι γνωρίζω ότι ήταν η κτική όλων των κριτικών από καταβολής φιλολογίας.

αντιπαρέρχομαι, τέλος, τις λοιπές αιτιάσεις και των επιστολογράφων και τις επιδείξεις πολυμαθείας και ιογραφικής ενημερότητας -πρέπει να αποκτήσουμε το ρος να μιλάμε εκ μέρους του εαυτού μας, επιτέλους, αν υμε θεβαίως κάτι δικό μας να πούμε- και φθάνω στην ατήρηση περί Μεγάλης Ιδέας και κεντρικού Μύθου οποία επικρίνει ο κ. Κόκκορης για λόγους εξίσου αταλήπτους. Εννοούσα ότι ο Βαγενάς έλυσε καίρια ραστικά προβλήματα της παρούσας μορφής της γλώσ- ρς μας αλλά δεν μας ώθησε να διερωτηθούμε για τον οτό μας, πράγμα που, κατά την γνώμη μου, και εδώ ησα καθαρώς υποκειμενικά, αποτελεί τον βασικό μύθο οίησης. Εννοώ να αναρωτηθούμε για τον εαυτό μας όντα και όχι ως Έλληνες και ιδεολόγοι και άλλα ηχηρά οόμοια. Τι σημαίνει τώρα οντολογικό ερώτημα/αίτημα οίησης, αυτό είναι μια άλλη ιστορία που θα έπρεπε να ητηθεί εκτενέστερα υπό διαφορετικές προϋποθέσεις.

Βρασίδης Καραλής

ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΡΑΪΝΔΡΟΥ

• Η μουσική και οι αγριεμένοι φιλόμουσοι στην Επίδαυρο

Βράδυ Σαββάτου, ώρα 9.10', φορτωμένοι με όλο το άγχος της έγκαιρης προσέλευσης ύστερα από έναν άγριο αγώνα δρόμου υπό τις υποδείξεις αρμοδίων τροχονόμων και μεγαφωνικώς ομιλούντων υπευθύνων, έχοντας μόλις εξα- σφαλίσει το σκαλάκι των 4.000 δρχ. σ' ένα υπερπλήρες παλλόμενο κοίλο.

Τεχνητή σιγή για ν' αρχίσει η συναυλία. Η ατμόσφαιρα άκρως φορτισμένη, μια απροσδιόριστη βοή να πλησιάζει και να εντείνεται απειλητικά. Καθώς προσέρχονται διστα- κτικά ή καθυστερημένοι οι μουσικοί συγκεκριμενοποιεί- ται σε απειλητικές οργισμένες φωνές διεκδίκησης κραυγά- ζοντος πλήθους θεατών - πόσοι είναι άραγε; -οι οποίοι εισιτήρια φέροντες απαιτούν τις δίκαιες θέσεις τους των 6.000, 4.000, 2.000 δρχ. + τα οδοιπορικά, το ταξίδι, το χρόνο, την ταλαιπωρία. Η έναρξη της συναυλίας οξύνει τα πνεύματα: οι εκτός νυμφώνος αντιδρούν βίαια στον απο- κλεισμό τους από τη μυσταγωγία. Η δίκαιη αρχικά αντί- δρασή τους μετατρέπεται σταδιακά -διήρκεσε μία και πλέον ώρα- σε άγρια, καταστροφική, εκδικητική μανία - αλήθεια, έναντι ποίου;

Η ανησυχία και η ταραχή γρήγορα γενικεύεται: και εντός του θεάτρου: το κοινό αμήχανο και φορτισμένο έχει χάσει την επαφή με την ορχήστρα. Προσπαθείς μέσ' απ' τις ιαχές και τους υστερικούς αλαλαγμούς των απ' έξω να κρατήσεις το νήμα της μουσικής, αλλά μάταια. Θέλοντας και μη συμμετέχεις στην αναταραχή. Με ποιων το δίκιο να ταχθείς; Περιμένεις μια λύση: η αναμονή κορυφώνεται, η ένταση ξεσπάει και μέσα στο κοινό και τίποτα δεν συμβαί- νει.

Συνειδητοποιείς πως το πρόγραμμα εκτελείται κανονι- κά ενώ κάθε επικοινωνία έχει διακοπεί. Ένα ηλεκτρισμέ- νο πέπλο ανάμεσα στο κοίλον και την ορχήστρα, σχεδόν αδιαπέραστο. Μα και μετά το πέρας των επεισοδίων -μετά τη μέση της συναυλίας- πώς να διαλυθεί αυτό το νέφος αρνητικής ενέργειας; πώς να αποκατασταθεί η ούτως ή άλλως ευαίσθητη επικοινωνία; πώς να επιτευχθεί η απο- γείωση;

Περιμένουμε να τελειώσει, ν' ακούσουμε το μπιζάρισμα και με μια πικρή γεύση ματαιώσης να πάρουμε το δρόμο της επιστροφής. Καμία χαλάρωση, καμία περιπλάνηση σε τοπία, σε ταξίδια, σε τραγούδια, σε μνήμες, ήχους και συγκινήσεις.

Και τέλος όλη αυτή η συμφωνική ορχήστρα τι παραπά- νω πρόσθεσε σ' αυτά τα εύθραστα, μα συγχρόνως πλήρη, κρυστάλλινα δημιουργήματα; Ένωθες, παρ' όλη την ακρίβεια και την τελειότητα της εκτέλεσης, πως κάτι χανό- ταν μέσα στο πλήθος των φωνών και των οργάνων. Μα ίσως να φταίει και η συγκεκριμένη συγκυρία, που κλείνο- ντας τα μάτια -και τ' αυτιά;- προσπαθώντας να απομονώ- σουμε τον ήχο, νοσταλγήσαμε τις γνώριμες εκτελέσεις της αγαπημένης μουσικής στην ηρεμία της κινηματογραφικής αίθουσας ή του σπιτιού μας.

Κρίμα, γιατί ειδικά η Επίδαυρος θα μπορούσε να λει- τουργήσει μαγικά και να μας δγάλει απ' την προσωπική μας απομόνωση μεσ' απ' τη μέθεξη και τη συγκίνηση της μουσικής, μακριά απ' το αγριεμένο πλήθος των παθιασμέ- νων, φιλόμουσων νεοελλήνων...

Ορσία Σοφρά

Ένα φιλμ για τον Noam Chomsky

Στις 13 Ιουλίου, στα πλαίσια του Φεστιβάλ Κινηματογράφου στο Καίμπριτζ, έγινε η βρετανική πρεμιέρα ενός φιλμ για τον Noam Chomsky. Ο τίτλος του φιλμ ήταν *Manufacturing Consent* και σκηνοθέτες οι Καναδοί Mark Achbar και Peter Wintonick.

Το φιλμ δεν είναι απλώς μια περίτεχνη προσπάθεια προς εξήγηση και συζήτηση των ιδεών ενός από τους πιο διάσημους ριζοσπάστες Αμερικανούς διανοούμενους, αλλά και μια νεοτεριστική εξέταση του τρόπου που αντιλαμβανόμαστε τα Μ.Μ.Ε. και επηρεαζόμαστε από αυτά. Αποτέλεσμα 5 χρόνων δουλειάς, το *Manufacturing Consent* είναι ένα μοναδικό αρχείο των δημοσίων εμφανίσεων, συνεντεύξεων και διαλέξεων του Chomsky, σε 7 χώρες και 23 πόλεις, όπως και μια εκ των έσω εξήγηση των ιδεών του.

Το φιλμ, που δεν αποτελεί βιογραφία, ξεκίνησε, όπως παραδέχονται οι σκηνοθέτες, ως αποτέλεσμα των εντυπώσεων που τους προκάλεσαν οι θεωρίες του Chomsky για τα Μ.Μ.Ε. και πιο συγκεκριμένα για τη χρήση δόλιων μεθόδων ιδεολογικού ελέγχου που χρησιμοποιούν οι μοντέρνες δημοκρατίες. Βραβευμένο με πολλές διακρίσεις, συνδυάζει πνεύμα, χιούμορ, οπτικές μεταφορές και δυναμικό κολλάζ σε μια ανατομή -κάποτε επικών διαστάσεων- του τρόπου δημοσιογραφικής κάλυψης παγκοσμίων γεγονότων: Από τον πόλεμο του Κόλπου, τη συνωμοσία σιωπής γύρω από την καταπίεση της Ινδονησίας στο Ανατολικό Τιμόρ, την Καμπότζη, μέχρι την εμπλοκή του Chomsky στην υπόθεση Klaus Barbie. Ιδιαίτερα αποκαλυπτικό και ένα ντοκυμανταίρ του 1940 με τίτλο *Ο πόλεμος για τα Μυαλά των Ανθρώπων* που συμπεριλαμβάνεται στο φιλμ. Οι σκηνοθέτες επίσης ασχολούνται και με τις σχέσεις του Chomsky με ορισμένους από τους κατασκευαστές / πρωταγωνιστές ειδήσεων. Το φιλμ δίνει το λόγο σε όλους. Ο Karl Meyer, ένας

διάσημος αρθογράφος στους *Τάιμς της Νέας Υόρκης*, αναφέρει σε συνέντευξη στο φιλμ ότι οι θεωρίες του Chomsky «είναι προσβολή της νοημοσύνης των ανθρώπων που καταναλώνουν τις ειδήσεις».

Οι δύο Καναδοί δημιουργοί, που πιστεύουν ότι το μήνυμα των ιδεών του Chomsky είναι διαπεραστικό, πιστεύουν στην ιδέα ότι το φιλμ εξυπηρετεί έναν κοινωνικό στόχο. Το υλικό του φιλμ καθώς και ο ίδιος ο Chomsky μιλούν από μόνα τους χωρίς να χρειάζεται καμία αφήγηση (ίδιον του ντοκυμανταίρ). Οι ίδιοι λένε ότι προσπάθησαν να «εκδημοκρατίσουν τη διαδικασία παραγωγής του ίδιου του φιλμ» με το να επιτρέψουν ερωτήσεις - επεμβάσεις του ακροατηρίου, με αποτέλεσμα το φιλμ να πάρει νέες κατευθύνσεις. Ενδιαφέρον είναι και το γεγονός ότι, με το πέρας των ερευνών για κάθε στάδιο του φιλμ, ζητήθηκαν η γνώμη και τα σχόλια του κοινού και μερικές φορές η απόψή του υπάρχει αυτόνομη στο φιλμ.

Αισθητικά, το φιλμ ξετυλίγεται από μεγάλες ηλεκτρονικές εικόνες που λειτουργούν σαν ένας ηλεκτρονικός εγκέφαλος. Ένα φανταστικό τοπίο στο οποίο οι φιλόσοφοι εμφανίζονται σε τεράστιες οθόνες βίντεο σε δημόσια μέρη όπως εμπορικά κέντρα και αγορές.

Οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους οι πληροφορίες φτάνουν στους ανθρώπους, είτε αυτές είναι οπτικές είτε ακουστικές ή γραπτές, εξετάζονται και οι σκηνοθέτες καταφέρνουν να χρησιμοποιήσουν το Μέσο -μέσα σ' έναν ορίζοντα Μέσων και αναπαράγοντας διαδικασίες τους - συμπεριλαμβανομένης και της ταινίας - με αποτέλεσμα την κριτική συμμετοχή του θεατή).

Νικόλαος Χ. Αντωνίου

Υποψήφιος Διδάκτωρ του Πανεπ. Durham, κινηματογραφικός εκδότης του περιοδικού ON, The Arts in Durham του Πανεπ. Durham, Αγγλίας.

ΤΣΟΜΣΚΥ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

Κατασκευάζοντας τη συναίνεση: ο Νόαμ Τσόμσκι και τα μέσα ενημέρωσης

Στο τεύχος 526 του ANTI, οπότε και ξεκίνησε αυτή η παρουσίαση για τον Τσόμσκι, γίνεται αναφορά σ' ένα φιλμ για τον Τσόμσκι (σημ. 14, σελ. 41). Ο τίτλος του φιλμ είναι: «*Manufacturing Consent: Noam Chomsky and the Media*». Σκηνοθέτες και παραγωγοί του φιλμ είναι ο Mark Achbar και ο Peter Wintonick. Η διάρκεια της ταινίας είναι 167 λεπτά.

Η ταινία έχει ήδη προβληθεί (τον Μάη του '93) στην Αμερική και τον Καναδά (οι Achbar και Wintonick είναι Καναδοί) με αρκετή επιτυχία. Πράγμα που ίσως να έχει θορυβήσει τους «ιδιοκτήτες της κοινωνίας» (κατά Chomsky).

Η ταινία όχι μόνον ήταν απαραίτητη για να μάθει ο κόσμος κάτι για τον Τσόμσκι, αλλά ίσως άργησε να γίνει κατά περίπου δύο δεκαετίες.

Το κύριο προσόν της ταινίας είναι ότι δίνει ένα περίγραμμα των θέσεων του Τσόμσκι και προσφέρει διακριτικά μερικά βιογραφικά στοιχεία που βοηθούν να γνωρίσει κανείς τον άνθρωπο (έστω και λίγο).

Νομίζουμε ότι το κύριο μειονέκτημα της ταινίας είναι ο πολύ γρήγορος ρυθμός της (με την ανάλογη μοντέρνα μουσική επένδυση) σε στυλ MTV. Ο Wintonick ισχυρίζεται ότι ο ρυθμός αυτός είναι ο σωστός, μια και οι σύγχρονοι νέοι καταλαβαίνουν εύκολα τη «γλώσσα» του MTV. Έτσι κι αλλιώς, όμως, είναι δύσκολο, αν όχι

Οι σκηνοθέτες Mark Achbar και Peter Wintonick (το πουκάμισο του Wintonick γράφει: «Ελευθερώστε το Ανατολικό Τιμόρ»)

αδύνατο, να τυπώσει σε μια ταινία (έστω και διάρκειας 3 ωρών) μια περίληψη της σκέψης και της δραστηριότητας του Τσόμσκι που έχει συσσωρευθεί επί μισό αιώνα.

Για παράδειγμα, υπάρχει στην ταινία μια συνέντευξη με τον Michael Albert και τη Lydia Sargent του περιοδικού «Z», που αποτελείται από δύο-τρεις φράσεις, δεν μπορούσε να γίνει κι αλλιώς. Όμως, μια συζήτηση του Τσόμσκι, πάλι με τον ίδιο τον Albert, που διαρκεί πάνω από τρεις ώρες (υπάρχει και σε κασέτες) είναι τόσο συνταρακτική και το βάθος της συζήτησης τέτοιο που κανείς θεωρεί τον εαυτό του τυχερό που του δίνεται η ευκαιρία να την παρακολουθήσει.

Πάντως, αν όχι τίποτ' άλλο, η ταινία των Achbar και Wintonick θα ξυπνήσει αρκετές συνειδήσεις σ' όλο τον κόσμο για θέματα που αγωνίζεται ο Τσόμσκι, όπως π.χ. το Ανατολικό Τιμόρ.

Ελπίζουμε η ταινία να φτάσει και στην Ελλάδα. Τότε οι αναγνώστες του ANTI που θα έχουν διαβάσει αυτή τη σειρά των άρθρων για τον Τσόμσκι θα μπορέσουν πιο εύκολα να παρακολουθήσουν και να καταλάβουν την ταινία.

Νίκος Ράπτης

Μυστικισμός της γλώσσας

ε BENOIST
μεία, σύμβολα και μύθοι
τάφραση: Αριστέα
παρίση
δ. Ινστιτούτο του βιβλίου Μ.
ρδαμίτσα
ρά «Τι ξέρω»;
ήνα 1992

πιστήμη των σημείων είχε γνω-
ει ήδη τις καλύτερες στιγμές της
εν γράφτηκε, στα 1975, αυτό το
αίμιο που επανεκδόθηκε στα
λικά το 1981. Τη σχετική επιτυ-
του και μεταφορά του σήμερα
ελληνικά θα πρέπει μάλλον να
ζητήσουμε στο θελκτικό και
μαφέρον για το πλατύ κοινό
ο οποίο άλλωστε κατά πρώτο
στοχεύει η σειρά) δεύτερο κε-
λαιο του με τίτλο «Ο κόσμος των
δρόμων». Είναι εδώ που ο ανα-
δότης θα αφηθεί να παρακολου-
ζει την μαγεία της προέλευσης
σμένων λέξεων και τους μύθους
υ μας περιβάλλουν ανά τον κό-
ο καθώς και τους υποτιθέμενους
μολισμούς που περικλείουν μέ-
τους όχι μόνον οι αριθμοί αλλά
τα χρώματα και οι συστοιχίες
ως με τα ζώδια και τα στοιχεία
ς φύσης και τους πλανήτες. Γνώ-
ς αναμφισβήτητα ελκυστικές
θώς μάλιστα παρουσιάζονται
λείως περιγραφικά, δηλαδή χω-
ς καμιά προσπάθεια περαιτέρω
μηνείας τους, καθώς και επιλε-
ικά, δηλαδή στο βαθμό που εξυ-
ρετούν θεματικά τις ανάγκες
ς πανοικουμενικότητας συμβό-
ν. Υπάρχει αρκετή ευκολία στο
φάλαιο αυτό ως προς τη σύμπτυ-
των συμβόλων διαφορετικών
σμων και μυθολογιών, πράγμα
υ δεν θα πρέπει να αφήσει ανυ-
ψίαστο τον αναγνώστη, ενώ
οδληματική παρουσιάζεται κά-
μες στιγμές μια υποδόσκουσα
πιστική διάθεση που εγκαλεί-
ος στήριξη αυθαίρετα συμπερά-
ατα περί ψυχολογίας των φυλών
λ. για παράδειγμα τα περί τρό-
υ γραφής των διαφόρων λαών,
τό πάνω προς τα κάτω, από αρι-
ερά προς τα δεξιά κ.λπ. και τα

συμπεράσματα περί μισαλλοδο-
ξίας τους ή αποτελεσματικότητάς
τους κ.ά).

Το τρίτο και συντομότερο κεφά-
λαιο, πέρα από κάποιες ήδη γνω-
στές πληροφορίες περί τελετουρ-
γιών, επιχειρεί μια κάθοδο στο χώ-
ρο της λογοτεχνίας και στα αρχέ-
τυπα κάποιων κλασικών ηρώων
της όπως ο Ορφέας, ο Οδυσσεύς, ο
Μέγας Αλέξανδρος ή η Κλεοπάτρα
για να φτάσει στους Δον Ζουάν,
Άμλετ και Φάουστ. Φυσικά, για
τα μυθολογικά ή ιστορικά πρόσω-
πα θεωρεί ο συγγραφέας περιττό
να αναφερθεί σε ποιες ακριβώς
πηγές στηρίζει τις εκδοχές που πα-
ρουσιάζει ώστε να δικαιολογη-
θούν και οι ερμηνείες που τους
προσδίδει.

Εκεί όμως όπου εμπεριέχονται
οι βασικές θέσεις αλλά και εύθρα-
στες αιτιάσεις του συγγραφέα, εί-
ναι το πρώτο και θεωρητικότερο
κεφάλαιο με τίτλο «Τα σημεία και
η θεωρία της σωματικής κίνησης».
Η αναμφισβήτητη ενδιαφέρουσα
άποψη που διατυπώνεται στο κομ-
μάτι αυτό συνοψίζεται στην ακό-
λουθη τοποθέτηση: η ομιλία έπεται
της σωματικής κίνησης ή της
άναρθρης κραυγής κατά πολλά
εκατομμύρια χρόνια, αφού οι
πρώτοι άνθρωποι εκφράζονταν με
αντανακλαστικές κινήσεις που ση-
ματοδοτούσαν κάποια συγκίνηση,
φόβο ή επιθυμία κ.λπ. Απ' αυτό
συνάγεται ότι η πιο αποπνευματο-
ποιημένη έκφραση της σκέψης ξε-
κινά με μian αντανακλαστική κί-
νηση η οποία, με την επανάληψη,
από έκφραση υποκειμενική, μετα-
βάλλεται σε θεσμικό σημείο, γνω-
στοποίηση στους άλλους μιας έν-
νοιας, και, τέλος, σε υποβολή μιας
σκέψης. Στηριζόμενος σε αυτές τις
σύντομα εκτιθέμενες θέσεις του
για την πρωτοκαθεδρία της σωμα-
τικής έκφρασης ως συμβολαιο-
ποίηση και σημειοποίηση της σκέ-
ψης και βασιζόμενος σε ρήσεις
διαφόρων φιλοσόφων που υπο-
στήριξαν ότι η γνώση μας εξαρτά-
ται από μian ανάμνηση, όπως δια-

τύπωσε ο Πλάτων και επανέλαβαν
ο Ντιντερό και ο Γκαίτε, ο Μπε-
νουά ανάγει αυτή τη σωματική έκ-
φραση στο επίπεδο της πρώτης
ανάμνησης. Από εκεί κι έπειτα,
αγνοώντας πολλές από τις σύγχρο-
νες τοποθετήσεις πάνω στο σώμα
από κοινωνιολογικής, ανθρωπο-
λογικής ή σημειολογικής πλευράς,
εγκαταλείπει το υλικό του για να
περάσει στις γνωστές αιρετικές
λίγο-πολύ και οπωσδήποτε ανα-
πόδεικτες γλωσσολογικές θεωρίες
περί ονοματοποιίας ή στις περιο-
ρισμένης εμβέλειας συνηχήσεις
των γραμμάτων της αλφαβήτας και
του υποτιθέμενου συσχετισμού
τους με συναισθήματα. Το επιχεί-
ρημα καταρρέει από τη στιγμή που
τα παραδείγματα προέρχονται
από μόνη τη γαλλική γλώσσα και
ήδη η μετάφραση τους στα ελλήνι-
κά φέρνει άλλα από τα υποστηρι-
ζόμενα συμπεράσματα. Έτσι, το
γράμμα L που ανακαλεί για τον
συγγραφέα τις έννοιες της βραδυ-
τητας και της νωθρότητας, μια και
στα γαλλικά οι δύο αυτές λέξεις το
έχουν ως αρχικό τους (Lenteur,
Langueur), στα ελληνικά δεν συμ-
φωνεί, μια και οι αντίστοιχες λέ-
ξεις έχουν ως αρχικά δύο διαφορε-
τικά σύμφωνα, ένα χειλικό και ένα
ένρινο...

Και οι περαιτέρω παρατηρήσεις
του όμως μοιάζουν να αυθαίρε-
τούν αρκετά, όταν επί παραδείγ-
ματι υποστηρίζει ότι υπάρχει μια
ομοφωνία ανάμεσα σ' έναν ήχο και
μια σημασία και ακόμη περισσότε-
ρο ανάμεσα σε μια σωματική κίνη-
ση και στην ομιλούμενη έκφρασή
της. Φθάνει δε να υποστηρίζει ότι
ο Πλάτων υπήρξε υπέρμαχος της
άποψης πως η σχέση που συνδέει
τη λέξη με τη σημασία της ήταν
αυθόρμητη και στηριζόταν στη φύ-
ση των πραγμάτων, τη στιγμή που
γνωρίζουμε τουλάχιστον, ότι στον
Κρατύλο, που τίθεται το θέμα, ο
ίδιος ο Σωκράτης αντιστρέφει το
αρχικό επιχείρημα που αυτός
προηγούμενως είχε διατυπώσει. Ο
συγγραφέας όμως, κατά έναν πε-

Ψυχαγωγία του
χαρτοκόπτη: τα
εξώφυλλα των βιβλίων.
Κρατώ στα χέρια μου Το
βιβλίο της Μαριάννας
του Ηλία Λάγιου (εκδ.
Ίκαρος, 1993) με ένα
έξοχο εξώφυλλο του
Άγγελου
Παπαδημητρίου και...
εξοχότερα ποιήματα:
«Η ΠΡΩΤΗ ΑΦΙΕΡΩΣΗ
Νύχτα. Η Μαριάννα ένα
σονέττο του ζητούσε / κι
αυτός την κοιτάζεν /
ανήμπορος να πράξη / το
χέρι εκίνησε για να την
αναπάψη, / μα ως πήρε
το στυλό ξανά
παραληρούσε.
Ανοιγ' η θύρα (αυτή που
εκτός της τον εκλειούσε)
/ και σπείδει φως όλο
τον χρόνο για ν' αδράξη /
/ αργά τα μάτια του, απ'
του πράσινου την δάψη,
/ βυθίζονταν σ' ένα μαδί
που σιωπούσε:
'Μαριάννα, κι ένα μόνο
ποίημα αν μου ζητάτε, /
ίσως ο νους του σας φανή
πτωχός, μα η ρίμα / μες
στην κρυφία ψυχή
σκιρτά. Να μελετάτε / τ'
αποτελέσματα που
έπονται είναι κρίμα / η
πλήρης μοναξιά που
υφέρεται στο τραπέζι /
θα γίνη ένα παιδί - θα
κλαίη και θα παίξει».

Ωδή και ωδίνες...

«Αφιέρωμα στο
Θέατρο»: Δελτίο 16 του
Κέντρου Λογοτεχνικής
Μετάφρασης του
Γαλλικού Ινστιτούτου
Αθηνών - CTL, με
δείγματα της
μεταφραστικής εργασίας
των φοιτητριών και των
φοιτητών του Κέντρου
«Ο μεταφραστής του
θεάτρου, περισσότερο
από λογοτέχνης είναι
ηθοποιός. Δεν διαβάσει
τον υπό μετάφρασιν
συγγραφέα. Τον
ακούει».

Βήτα· διαδρομές με
αφορμή το βιβλίο
(Ιούνιος 1993)· το πρώτο
τεύχος (και πολύ
καλύτερο από το
δοκιμαστικό τεύχος
μηδέν) αν και
εξακολουθεί να κάνει
εξωτερικά, τουλάχισ-
«κλικ», κατάφερε να

είναι ένα ενημερωτικό έντυπο για το βιβλίο, χρήσιμο και με ορισμένες πολύ καλές στιγμές, όπως το μικρό αφιέρωμα στον ποιητή Βλαντιμίρ Μετζέρα που παρουσίασε ο Θύμιος Μυσαηλίδης αλλά και την πολύ ενδιαφέρουσα συνέντευξη που πήρε ο Θανάσης Ντόκος από τον ποιητή Τζέρομ Ρότενμπεργκ.

Για την ελληνική σοβαρή μουσική υπάρχει τώρα ένας εξαιρετικά πολύτιμος δισκογραφικός οδηγός:

Δισκογραφία ελληνικής κλασικής μουσικής του Αλέξη Ζακυνθινού (εκδ. Δωδώνη, 1993): μια σημαντική καταγραφή -έργο ζωής του Αλέξη Ζακυνθινού- που περιλαμβάνει όλα, κατά το δυνατόν, τα φωνογραφήματα από το 1951 ως το 1991, ταξινομημένα κατά τους δίσκους, τα έργα και τους ερμηνευτές.

Ελληνικά Τοπία του Τζούλιο Καίμη, με σχέδια των Καίμη, Τσαρούχη, Γλιάτα, Λουκόπουλου, Χαριδημου (εκδ. Γαβριηλίδη, 1993). Μια θαυμάσια έκδοση που συνοδεύει τη θαυμάσια έκπληξη που μου προκάλεσε η ομορφιά των κειμένων του Καίμη, η καθαρή γραμμή του λόγου του. Το πολύ κατατοπιστικό επίμετρο του Μισέλ Φάις, παρά την εξαιρετική επιφύλαξη του συντάκτη του ότι πρόκειται για «πρώτο σχεδιάσμα προσέγγισης του Τζούλιο Καίμη», κατορθώνει με καίριο τρόπο να περιγράψει τον άνθρωπο και το έργο του:

«Ζωγραφίζοντας στο Αιγαίο - (για την Σαντορίνη). Και τα χρώματα αυτά είναι ο τραγικός επίλογος του σχισμού των βράχων της, που προκάλεσεν η ηφαιστειακή καταστροφή της, όπως τα χρώματα της ίριδος είναι ο επίλογος της τρικυμίας

ρίεργο συλλογισμό, θα υποστηρίξει πως μια αυθαίρετη (βλ. το αυθαίρετο του σωσσυρικού σημείου) ονομασία των ενεργειών και των πραγμάτων ήταν αντίθετη προς τον συνηθισμένο τρόπο δράσης του πρωτόγονου, που υπάκουε καταρχήν στα αντανάκλαστικά του.

Από αυτό λοιπόν συμπεραίνεται ότι «ο πρωτόγονος είχε πάντοτε την έγνοια να αποδίδει όσα γίνονταν πιο φυσικά την αντικειμενική όψη των πραγμάτων ή το υποκειμενικό συναίσθημα που δοκίμαζε». Έτσι, το υποκειμενικό συναίσθημα του πρωτόγονου, στο οποίο

φαίνεται να έχει ιδιαιδίως εντυφλήσει ο δοκιμιογράφος, ανάγεται στη σφαίρα του αντικειμενικού και εκ προοιμίου μη δεχόμενου αμφισβήτησης ως προς την αυθαίρετη ή μη σχέση μεταξύ του σημείου και του αντικειμένου αναφοράς του!

Νομίζω όμως ότι δεν χρειάζεται να συνεχίσω με παραδείγματα για να φανεί ότι και οι κάποιες καλές προτάσεις που κάνει το βιβλίο χάνονται μέσα στον αιρετικό προσανατολισμό του όπου οι δυτικές με τις ανατολικές φιλοσοφίες στοιχειοθετούν κατά τρόπο αυθαίρετο το σώμα του ενώ ταυτόχρονα ένας

διάχυτος μυστικισμός αποτελεί τον κυρίαρχο προσανατολισμό του. Καλύτερος μάρτυρας αυτού, η βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος.

Ένα βιβλίο, επομένως, που ο αναγνώστης θα πρέπει να αγνοήσει τις θεωρητικές του απόπειρες και να απολαύσει, αν τον ενδιαφέρει, μόνες τις πληροφορίες για τους διάφορους συμβολισμούς μέσα στο χώρο και στο χρόνο, χωρίς, και πάλι, να περιμένει να διαφωτιστεί ως προς τις πραγματικές λειτουργίες τους.

Δημήτρης Τσατσούλης

Το βλέμμα μιας γυναίκας

Μαρίας Κυρτζάκη Σχιστή οδός, Εκδόσεις Ύψιλον / βιβλία, Αθήνα 1992

Η *Σχιστή οδός* της Μαρίας Κυρτζάκη αποτελεί, εκ πρώτης όψεως, μία προσωπική μαρτυρία του τρόπου με τον οποίο ο ποιητής οδεύει προς το ποίημα, διασχίζοντας τα άγνωστα, αφιλόξενα και σκοτεινά τοπία των ακαθόριστων συναισθημάτων, συγκινήσεων και άλλων δυσεξιχνίαστων εσωτερικών καταστάσεων. Και λέω εκ πρώτης όψεως προσωπική μαρτυρία, επειδή έχω την αίσθηση ότι η, διά της «σχιστής οδού», αδέσποτη πορεία της ποιήτριας θα μπορούσε ή, τουλάχιστον, θα έπρεπε να έχει διανυθεί από τον οποιονδήποτε σοβαρό ποιητή, στην πάλη του με το ανέκφραστο ή, αλλιώς, στην πάλη του με τη γλώσσα, πριν αυτή αποκτήσει την, κατά το δυνατόν, ακριβή αντιστοιχία της με το υλικό που επιζητεί - απαιτεί να δγει στο φως: να ενδυθεί τον ποιητικό λόγο.

Η ιδιαιτερότητα, στην προκειμένη περίπτωση, έγκειται στο γεγονός ότι η Μαρία Κυρτζάκη δεν περιορίζεται στην καταγραφή και στην εξιστόρηση των περιπετειών του δικού της «οδοιπορικού» αλλά, συγχρόνως, αποπειράται να καταγράψει και την παράλληλη, με τη δική της, πορεία της γλώσσας - την οποία αισθάνεται πλήρως σωματοποιημένη - μέχρις ότου πραγματοποιηθεί, εφόσον το επιτρέψουν οι περιστάσεις, η επώδυνη, πλην όμως ερωτικά ηδονική ένωση των σωμάτων τους: της ποιήτριας και της γλώσσας. Από

την οποία ένωση, που είναι αιφνίδια και σύντομη, προκύπτει, για μια στιγμή, το αενάως κυοφορούμενο ποίημα.

Πρώτα η πορεία της ποιήτριας, που, ευθύς εξ αρχής, δηλώνει την αγωνιώδη επιθυμία της οι λέξεις της να βρουν την πλήρη αντιστοιχία των νοημάτων τους, αφού τότε μόνον υπάρχει η πιθανότητα να συντελεστεί το μικρό εγκόσμιο θαύμα: το ποίημα, ο μύθος, να λειτουργήσει ξανά. Και το κυοφορούμενο μέσα της «υλικό» - η σκοτεινή προϋπόθεση του ποιήματος, τα σπλάχνα του - που διατηρείται στην απαραίτητη θερμοκρασία και υγρασία του συναισθήματος, να μπορέσει να αναδυθεί αρθρωμένο στο φως της ποίησης. Μόνο που, επειδή η διάρκεια αυτής της κυοφορίας είναι άγνωστη και απρόβλεπτη, η ποιήτρια είναι υποχρεωμένη να βρίσκεται σε διαρκή ετοιμότητα, για την αιφνίδια ένωση, με την οποία ο ήχος των διωμάτων συγκροτείται λεκτικά, μέσα στους κραδασμούς του πάθους - ως τσακίζεται το στερέωμα του νου.

Γιατί μονάχα η γλώσσα που προϋπάρχει -ας μην ακούγεται- αναδημιουργεί και στέρεα συνέχει τον κόσμο, ενώ, συγχρόνως, είναι η μόνη επιβεβαίωση της ζωής για τον ποιητή. Τη στιγμή, μάλιστα, που το αιφνίδιο συμβαίνει, ο φόβος γίνεται, μπορεί επειδή το διαρκές αλλά κρυφό αιματοκύλισμα των σπλάχνων και του έξω κόσμου για μια στιγμή γίνεται φανερό, έτσι απροσδόκητα. Κι ακό-

μη, επειδή μόνο μέσα στην αποκάλυψη της ζωής μπορεί και πρέπει να επιβεβαιωθεί η ύπαρξη του θανάτου: αυτός, που μόνον εν ζωή πραγματώνεται στο διηνεκές, δημιουργώντας, με τη σειρά του, τη δυνατότητα η ανάσταση να γίνεται νοητή, κατά διαστήματα.

Κι αυτά όλα, με δεδομένη την ύπαρξη μιας μνήμης των λέξεων αστείρευτης και ανεξερεύνητης κι ενός ομφάλιου λώρου της γλώσσας ανεξάντλητου, ώστε να μπορεί να θυθίζεται ως τα βαθύτερα στρώματα του παρελθόντος, εκεί όπου θερμαίνονται, μεσ' στη λαλέουσα σιωπή, στα σκοτεινά, οι έννοιες και τα αισθήματα. Και που μόνο η ακαριαία ένωση του ποιητή με το σώμα της γλώσσας μπορεί να τα φέρει στο φως.

Μετά η πορεία της γλώσσας, που σαν Αριάδνη, πρόσωπο υπαρκτό, ή σαν η φεγγαροντυμένη του Κρητικού, με το νήμα στα χέρια -σκοτεινό κουδάρι, αρμολόγημα λέξεων που φαντάζουν λειψές και αδέσποτες, μόνη πορεύεται μέσα στη νύχτα, ακολουθώντας τα ίχνη της, κάτι ήχους και φθόγγους και ακρούλες λυγμών, γεμάτη από πηγάδα ερώτων, σαν φως προς το Φως. Και διασχίζει έναν τόπο φριχτά συλημένο, μια χώρα που εβρώμισε, απ' όπου: ο αέρας περνώντας την πνοή του εβρώμισε Μαργαρίτες ως κόρες μ' ανοιχτά τα εικονίσματα βρέθηκαν και τα τέμπλα αγίων αδειανά για καυσόξυλα επιπλέον σε βάρβατα δάχτυλα. [Η γλώσσα] αξιώνοντας πατρίδα, σαν

ρία από τα κόκκαλα θγαλμέ-
αδίζει προς την άγνωστη γη,
είναι το ποίημα, παλεύοντας
ι γράμματα ψεύδη χτυπιέται.
του αναδύεται.

ητή η πορεία της γλώσσας
κεί ως την αιφνίδια ένωση της
ο σώμα της ποίησης (ή της
τριας) και από την ένωση αυ-
χίζουν να υπάρχουν τα πράγ-
α, περιβλημένα και συγκρατη-
από τις λέξεις, που ξεπρο-
ουν σαν σανίδες φωτός.
ι, μέσα στη μοναξιά, στην ερη-
υψώνεται ο έρωτας: ο πλα-
ργός της λέξης που, αλλιώς,
στην τύρδη των πολλών και
υνάφεια του κόσμου φθείρε-
γίνεται εννοιών αμάξωμα, ή
ηλά υπάρχει.

ναφέρθηκα ήδη στην ιδιοτυ-
Μένει τώρα να αναφερθώ και
δυσκολία του εγχειρήματος

της Μαρίας Κυριζάκη να ιχνηλα-
τήσει περιδεής την προσωπική της
πορεία προς το ποίημα, παράλλη-
λα με την πορεία της γλώσσας, έως
ότου πραγματοποιηθεί η ένωση
τους στο φοβερό τρίστρατο του
φόνου, όπου το ποίημα υψώνεται
ως Ανάσταση των λέξεων. Δύσκο-
λο, οπωσδήποτε, εγχείρημα, αν
μάλιστα σκεφτεί κανείς ότι δεν
πρόκειται για μια εγκεφαλική, εκ
του ασφαλούς, καταγραφή - περι-
γραφή των ποιητικών δρωμένων,
αλλά για μια εκ των έσω προσπά-
θεια να εννοηματοωθεί και να κατα-
δειχθεί η επώδυνη και συχνά ακα-
τανόητη πλαστοουργία του ποιήμα-
τος, εν τω γίγνεσθαι. Θέλω να πω
την ίδια στιγμή που συντελείται το
ποίημα ή, αλλιώς, για να χρησιμο-
ποιήσω μια δική της έκφραση, κα-
ταμεσίς εκεί, όπου ο *αιφνίδιος* λό-
γος (στον οποίο και είναι αφιερω-

μένο το βιβλίο), οιακίζει το στε-
ρέωμα του νου, προοικονομώντας,
με τα δικά του μέτρα και σταθμά,
το ποίημα. Αυτό το ποίημα που
πλάθεται και, την ίδια στιγμή, σαν
σε καθρέφτη, βλέπει τον εαυτό του
πλαθόμενο. Που, μολονότι αθεμε-
λίωτο, αιωνίως θεμελιώνει, χωρίς
αυτό ποτέ να θεμελιώνεται.

Το πιο σημαντικό, ύστερα απ'
όλα αυτά, είναι το γεγονός ότι η
ποιητρια θγαίνει αλώβητη. Προ-
φανώς γιατί, στη μακρόχρονη
(σχεδόν τριακονταετή) ποιητική
της πορεία, και έχοντας ήδη πραγ-
ματοποιήσει επανειλημμένες αλλά
και εύκαρπες ενώσεις με το σώμα
της γλώσσας, γνωρίζει πλέον πολύ
καλά πού βρίσκεται η Αριάδνη με
το νήμα της, καθώς και πώς θα
οδηγηθεί μ' αυτό, ασφαλτα, στο
ποίημα.

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

και όπως η χαρά είναι το
τέρμα του πόνου».

Η εποχή των θαυμάτων
του F. S. Fitzgerald
(πρόλογος: Glenway
Westcott, μετάφραση:
Γιάννης Λάμπρας, εκδ.
Printa 1993), είναι ένα
από τα κλασικά έργα της
παγκόσμιας λογοτεχνίας
που έχει στόχο της η
διδασκτική σειρά «Οι
κλασικοί»· κάθε βιβλίο
συνοδεύεται και με ένα
βιο-εργογραφικό
φυλλάδιο. Έχουν ως
τώρα εκδοθεί: *Ο*
Αγαπημένος της Colette
και τα *Μυστήρια* του K.
Hamsun· έπεται
συνέχεια...

Θεολογία και Κοινωνική
Δυναμική του Ιωάννη Σ.
Πέτρου (εκδ.
Παρατηρητής, 1993):
θεολογική μελέτη που
χρησιμοποιεί ένα
κοινωνιολογίζον
ιδιόλεκτο ή, έστω,
αξιοποιεί την
κοινωνιολογική
ανάλυση· καταλήγει σε
κείμενα θεολογικής
πολιτικής που νομίζω
πως δεν κατορθώνουν
λόγο ούτε για τους
θρησκευόμενους ούτε για
τους μετερχομένους την
πολιτική...

Ιδιαίτερη μνεία στο
εξώφυλλο του παραπάνω
βιβλίου και κυρίως στο
προλογικό σχόλιο του
συγγραφέα: «Ο πίνακας
του Ζωρζ Μπρακ, που
κοσμεί το εξώφυλλο,
παριστάνει έναν
άνθρωπο, τον
Πορτογάλλο, σύμφωνα
με τη δήλωση του
καλλιτέχνη. Στην
πραγματικότητα όμως
απουσιάζει από αυτόν ο
άνθρωπος, που
υποτίθεται ότι
απεικονίζεται, και
παρουσιάζεται ο
σύγχρονος κόσμος με τα
σύμβολά του, τον
οργανωτικό
εξορθολογισμό, τη χρήση
της μαθηματικής λογικής
και την τεχνοκρατική
δεβαιότητα».

Και μη χειρότερα...

Ο χαρτοκόπτης

Ξες και Μνήμες

άλης Γκανάς
αλογή
ηση
. Καστανιώτη,
να 1993

αγε, είναι κοινοτοπία να πει κα-
ότι, στο πολύκλαδο και ποικιλό-
ρο δέλτα που σχηματίζουν οι
μικρές καταθέσεις όσων εμφανί-
αι στη δεκαετία του '70, το έργο
Μιχάλη Γκανά (Τσαμαντάς Θε-
ωτίας, 1944) κύλησε, και εξακο-
θεί να κυλάει, μέσα στην απο-
στικά δική του κοίτη; Από το
που πρωτοεμφανίζεται με τη
λογή *Ακάθιστος Δείπνος* έως σή-
ι, που παρουσιάζει το τέταρτο
μικό του βιβλίο, σε διάστημα δε-
έντε χρόνων, χωρίς να καθηλώ-
ι σε σχήματα στατικά και χωρίς
ντοεπαναλαμβάνεται, διατήρη-
την ποίησή του κάποιους άξονες
θερούς, που στηρίζουν το ιδεο-
κό της οικοδόμημα και ταυτό-
α ενδυναμώνουν και παγιώνουν
ροσωπικό του ύφος.

αυτή την εμμονή κάνει έντονη
παρουσία της μια ιδιοτυπία, τό-
τη μορφή όσο και στο περιεχόμε-
του κλείνει μέσα της το πιο θετι-
σως, στοιχείο αυτής της ποίησης
ένα από τα θέλγητρά της: Παρά
εγονός ότι ο ποιητής ωφεύοντας
ένες τάσεις και ρεύματα που ση-
εύουν το έργο πολλών ομηλικών
ύφανε την ποίησή του με υλικά
νή και, ηθελημένα, επικαλέστη-
η δύναμη της παράδοσης, για να
ιγράψει σύγχρονες πικρίες και

διαψεύσεις, ποτέ ως τώρα δεν αφέ-
θηκε να εκτραπεί σε εθνικιστικούς
και τοπικιστικούς παροξυσμούς.
Αλλά και όσα μορφολογικά παραδο-
σιακά στοιχεία χρησιμοποίησε, φρό-
ντισε να τα εντάξει σε μια τεχνική
σύγχρονου ποιητικού λόγου. Και εί-
ναι τα ίδια υλικά που συγκροτούν
την τελευταία του σύνθεση, με τον
επίσης παραδοσιακό τίτλο *Παραλο-
γή*.

Στο οπισθόφυλλο του βιβλίου μια
δήλωση-ομολογία του συγγραφέα
προετοιμάζει τον αναγνώστη για την
υφή της γραφής: «Η *Παραλογή* δεν
είναι συλλογή ποιημάτων... πρόκει-
ται για ενιαίο ποίημα...», και παρα-
κάτω: «... Το ποίημα αναπτύσσεται
χωρίς αυστηρές μορφικές δεσμεύσεις
και με στιχουργική ελευθερία που
εκτείνεται από τον ατόφιο δεκαπε-
ντασύλλαβο και το χαϊκού μέχρι τον
ελεύθερο στίχο και τον θεατρικό διά-
λογο».

Το δραματικό λοιπόν στοιχείο της
ανάκλησης και της συνομιλίας με
τους νεκρούς, τη σπαρακτική εκείνη
κραυγή που έρχεται από τα βάθη του
χρόνου, θα μεταχειριστεί ο Μιχάλης
Γκανάς για να χαράξει τη θλιβερή
πορεία του σύγχρονου αγαπημένου
του κόσμου, που η μνήμη του,
διαρκώς παρούσα, τον κρατάει σε
μια μόνιμη, πικρή εγρήγορση:

«...Βλέπω το υφαντό του κόσμου να
ξηλώνεται
αόρατο το χέρι που ξηλώνει
και τρέμω μην κοπεί το νήμα...»

Μέσα σ' αυτό το κλίμα της ανήσυ-
χης μνήμης έρχεται αναβαπτισμένος

ο θρύλος «Του νεκρού αδελφού»:

Μια μάνα γύρευα να βρω
μ' εννιά μαχαίρια στο πλευρό
και με τη μια της κόρη...»

Ακόμα και η μορφή του έρωτα
φθάνει φασματική, έτσι που στο
πρώτο φως της μέρας να αφανίζεται:
«Σε πλάθω λίγο λίγο κάθε νύχτα.
Έρχεται η μέρα και γκρεμίζομαι μα-
ζί σου.

Ολόκληρη δεν θα σε δω ποτέ.
Ούτε θα σ' έχω. Κάθε φορά
πρωτόπλαστα τα μέλη σου και σκόρ-
πια.
Έγινα παντοδύναμος για χάρη σου
δεν έγινα θεός.
Τι να την κάνω τόση παντοδυναμία
όταν απαγορεύεται το θαύμα».

Μ' αυτά τα δεδομένα, ξετυλίγεται
η *Παραλογή* που, όντως, στη σύνθε-
σή της συνυφαίνονται με απόλυτη
αρμονία είδη και μορφές του λυρι-
κού λόγου, έτσι ώστε να δημιουρ-
γούν τελικά ένα αποτέλεσμα σύγχρο-
νης εκφραστικής και έναν ακόμα ζω-
ντανό πυρήνα στην προσπάθεια επα-
νασύνδεσης με τις ρίζες. Το γεγονός
ότι (όπως στις περισσότερες συνθέ-
σεις) ο ποιητής δεν μπόρεσε να δια-
τηρήσει μια ποιοτική ισότητα κι ακό-
μα η ύπαρξη κάποιων -ευτυχώς
λίγων- επεξηγηματικών στίχων ή κά-
ποιων εξεζητημένων λέξεων, δεν
μπορούν σε καμιά περίπτωση να
μειώσουν τη γενική εντύπωση. Ο Μι-
χάλης Γκανάς έκανε ένα ακόμα ση-
μαντικό και άξιο δῆμα στην ποιητική
του διαδρομή.

Τάκης Μενδράκος

How can you translate the tzandziki, soyvlaki, greek poet George Seferis?

Αγανακτισμένος, ο φίλος ποιητής μας έστειλε την επιστολή που μέρος της μόνο –το λιγότερο σόκιν- παραθέτουμε:

«Κύριοι,

Ο περιθωριακός επί δικτατορίας εκδοτικός οίκος Λιδάνη άνθησε στη μεταπολίτευση, ειδικά στη μεταπαπανδρεοπολίτευση. Αυτό δεν με ενδιαφέρει. Αν μέτραγα τους ευκαιριάκηδες όλων των εποχών, τα δάχτυλά μου θα είχαν βγάλει κάλους από την υπερκόπωση. Από τον εκδοτικό οίκο Λιδάνη, άλλωστε, δεν περιμένω και πολλά, πραγματικά. Περιμένω, ωστόσο, το αυτονόητο: στοιχειώδη σεβασμό στο αντικείμενό του, που είναι το κείμενο. Στοιχειώδη υπακοή στην τάξη του λόγου. Στοιχειώδη αυτοσεβασμό, για να μην αποδεικνύεται ότι, σε καιρούς ασυδοσίας, φτάνει να είσαι επιτήδειος (συν «προοδευτικός») για να καταλύσεις κάθε έννοια τάξης.

Η τάξη, βεβαίως, ουδαμώς διασαλεύθηκε κατά τον εκδοτικό οίκο όταν μεταφράστηκαν (!) στην... «καθομιλουμένη» ο Ροΐδης και ο Σπυρίδων Τρικούπης. Θα θεωρούσαν ότι διασαλεύεται επειδή, τώρα, φτάσαμε να μεταφράζεται ακόμη κι ο Σεφέρης; Μάλιστα, ο Σεφέρης, ο οποίος επανεισάγεται σε μετάφραση από τα αγγλικά. Ακούστε και κρίνετε:

Πριν από μερικές εβδομάδες, ο εκδοτικός οίκος Λιδάνη κυκλοφόρησε σε μετάφραση ένα βιβλίο του συγγραφέα Stephen King με τον τίτλο *Salem Slot*. Τη μετάφραση υπογράφει μια Γιάννα Αναστοπούλου, την επιμέλεια της εκδόσεως έκανε μια Ευαγγελία Μαλακού. Στις αρχές κάθε κεφαλαίου, ο συγγραφέας παρέθετε αποσπάσματα από έργα ποιητών, ανάμεσά τους και χωρία του Σεφέρη. Μεταφρασμένα από τα αγγλικά. Για να δούμε τι διεπράχθη.

“Παλιέ μου φίλε, τι **γυρεύεις**;” γράφει ο Σεφέρης.

“Παλιέ μου φίλε, τι **ζητάς**;”, ο οίκος Λιδάνη.

“Τούτη η κολόνα έχει
μια τρύπα, **βλέπεις**
την **Περσεφόνη**”, ο Σεφέρης.

“Τούτη η κολόνα
έχει μια τρύπα. **Μπορείς να δεις**
τη **Βασίλισσα των Νεκρών**”, ο οίκος Λιδάνη.

“**Δεν έχει μάτια**
τα φίδια που κρατούσε
της **τρων** τα χέρια”, ο Σεφέρης (χάι-κου, με το τυπικό μέτρο του χάι-κου, 5+7+5 συλλαβές),
“**Τυφλή**.

Τα φίδια που κρατούσε **μια φορά**
της **έφαγαν** τα χέρια”, ο οίκος Λιδάνη...».

Αυτά επισημαίνει ο φίλος ποιητής. Και κεχηνότες μένουμε να αναρωτιόμαστε ως πού θα φτάσει η ασυδοσία. Πού θα οδηγήσει την πνευματική ζωή η πολιτική για το βιβλίο όσων το αντιμετωπίζουν ως αντικείμενο της διομηχανίας των ΜΜΕ; Και αρκεί η πολιτική δημοσίων σχέσεων που έχουν οι εκδότες ώστε ο παντοειδής και πολύχρωμος Τύπος, στον οποίο περισσεύει μπόλικη ηθικολογία για πολλά και ποικίλα, να μην επισημαίνει (αν έχουν την επάρκεια και τη δυνατότητα πλέον οι... λειτουργοί του να επισημάνουν κάτι που δεν βρίσκεται κάτω από τη μύτη τους) τέτοιου μεγέθους ανευθυνότητες – το λιγότερο.

Άραγε, μετά το δημοσίευμά μας (στην περίπτωση που δεν έχουν καν υποψιασθεί στον εκδοτικό οίκο την μπαρούφα τους), θα στείλουν ένα γραμματάκι στον Τύπο με το οποίο να βεβαιώνουν ότι θα αποσύρουν το βιβλίο που πρώτα απ’ όλα προσβάλλει τον οίκο τους; Εν αναμονή...

Το φινάλε ανήκει στον ποιητή και επιστολογράφο μας, του οποίου τις παρατηρήσεις προσυπογράφουμε:

«Από πού αντλεί το δικαίωμα ο οίκος Λιδάνη να αλλάζει τα φώτα στα κείμενα; Από το ότι έχει λεφτά; Από το ότι είναι ΠΑΣΟΚ; Εντάξει, τα κείμενα μπορεί να μην είναι τα πάντα (και δεν είναι), αλλά, για κάποιους από μας, είναι κάτι το «Δεν έχει μάτια» που γίνεται “τυφλή” και “βλέπεις την Περσεφόνη;” ή βλέπεις γαμώ την τύφλα μου;».

ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΗΛΙΑ ΛΑΓΠΟ
ΗΛΙΑ ΚΑΝΕΛΛΗ

Η Εμπορική Στηρίζει την Ανάπτυξή σας

Υπάρχουν λόγοι που κάνουν την Εμπορική να υπερέχει και στις Χρηματοδοτήσεις Επιχειρήσεων. Κι αυτοί είναι η Ευρωστία, η Αμεσότητα, η Ευελιξία και η Ευρηματικότητα της Εμπορικής.

Ευρωστία για σας. Για ν' αντλείτε από το μέγεθος και το δυναμισμό της Εμπορικής τα κεφάλαια που χρειάζεστε για τις επιχειρηματικές σας δραστηριότητες.

Αμεσότητα για σας. Για να παίρνετε από την Εμπορική τη χρηματοδότηση τη στιγμή ακριβώς που τη χρειάζεστε.

Ευελιξία για σας. Για να καθορίζετε εσείς μαζί με τα έμπειρα στελέχη της Εμπορικής τους όρους και το είδος της χρηματοδότησης που ταιριάζει στις ανάγκες της δικής σας επιχείρησης. Κι ακόμα, για να επιτυγχάνετε ευνοϊκότερους όρους αξιοποιώντας την καλή σας συνεργασία με την Εμπορική.

Ευρηματικότητα για σας. Για να κερδίζετε από τους συμφέροντες τρόπους χρηματοδότησης που αναζητούν και βρίσκουν για σας τα στελέχη της Εμπορικής.

Η Εμπορική είναι κοντά σας. Στηρίζει την ανάπτυξή σας. Με ανθρώπινο δυναμικό που εκπαιδεύεται για να σας εξυπηρετεί. Με συνέπεια από την αρχή μέχρι το τέλος. Με απόλυτο σεβασμό στις συμφωνίες που κάνει μαζί σας. Αγνοώντας το ευκαιριακό κέρδος και επιδιώκοντας μόνο τη μακροχρόνια δημιουργική συνεργασία.

Ελάτε σήμερα σ' ένα από τα 314 και πλέον καταστήματα της Εμπορικής. Μιλήστε με τα στελέχη της για τη χρηματοδότηση που σας συμφέρει. Θα σας δώσουν αμέσως λύσεις που τη διαφοροποιούν από τις άλλες Τράπεζες. Λύσεις που αποδεικνύουν για μια ακόμα φορά στην πράξη την Τέχνη να είσαι Τράπεζα.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ
η τέχνη να είσαι Τράπεζα

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΤΒΑ

Εδώ χτίζεται το μέλλον της Ελληνικής Βιομηχανίας και Βιοτεχνίας

ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΙΣ
ΒΙΠΕ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΤΒΑ

Στείλτε μας το απόκομμα αυτό στη διεύθυνση:
ΕΤΒΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 17 - 105 64 ΑΘΗΝΑ
για να λάβετε το ειδικό πληροφοριακό φυλλάδιο της
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ που σας ενδιαφέρει.

ΠΑΡΑΚΑΛΩ ΣΤΕΙΛΤΕ ΜΟΥ ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ
ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ:

Γράψτε το όνομα της πόλης που σας ενδιαφέρει

ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Η ΕΤΒΑ εφαρμόζει ένα εκτεταμένο πρόγραμμα ίδρυσης και λειτουργίας Βιομηχανικών Περιοχών σε όλη την Χώρα. Οι Βιομηχανικές Περιοχές παρέχουν ειδικά κίνητρα εγκατάστασης και λειτουργίας βιομηχανικών ή βιοτεχνικών μονάδων και έχουν έτοιμη υποδομή (πλήρη δίκτυα ηλεκτρισμού, ύδρευσης, αποχέτευσης, οδικά, εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού αποβλήτων, κέντρα διοικητικής μέριμνας και υποστήριξης κλπ.)

Σήμερα λειτουργούν 21 ΒΙ.ΠΕ. και άλλες 5 βρίσκονται στο στάδιο μελέτης και σχεδιασμού.

Κτίριο Διοίκησης ΒΙ.ΠΕ.

Βιοτεχνικά κτίρια ΒΙ.ΠΕ. Θεσσαλονίκης.

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην προστασία του περιβάλλοντος. Κάθε Βιομηχανική Περιοχή έχει τη δική της εγκατάσταση βιολογικού καθαρισμού, ενώ ελέγχεται συνεχώς η ρύπανση από ειδικά εξοπλισμένα εργαστήρια.

ΕΤΒΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ Α.Ε.

Λ. ΣΥΓΓΡΟΥ 87, 117 45 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 92 42 900 • TELEX: 215203 ETVA GR • ΤΗΛΕΓΡ. Δ/ΝΣΗ: ETVABANK • FAX: 92 41 513 - 92 41 516 - 92 41 517

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 92 42 900 • ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ.: (031) 266 126-29 • ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΤΗΛ.: (081) 221 921
ΒΟΛΟΣ, ΤΗΛ.: (0421) 30 511 • ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΤΗΛ.: (0651) 28 498 - 29 908 • ΚΑΒΑΛΑ, ΤΗΛ.: (051) 229 804 • ΚΟΖΑΝΗ, ΤΗΛ.: (0461) 41 426 - 41 472
ΚΟΜΟΤΗΝΗ, ΤΗΛ.: (0531) 34 811 - 34 812 • ΠΑΤΡΑ, ΤΗΛ.: (061) 271 867 • ΤΡΙΠΟΛΗ, ΤΗΛ.: (071) 225 428 • ΧΑΝΙΑ, ΤΗΛ.: (0821) 45 094 - 45 095

